STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 00068

ALE VERK FUN AVRAHAM

Abraham Reisen

*Permanent preservation of this book was made possible
by Mr. & Mrs. Steven M. Friedman
in memory of
Zelda Zola*

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלע װערק
פון
אברהם רייזען
אין 12 בענדער.

יובילעאום אויסגאבע.

אברהם רייזען.

צעהנטער באנד:

די אָבשפּיגלונג.

ארויסגעגעבען פון פערלאג „אידיש“
1917 ניו־יארק תרע״ז.

Copyright, 1916
by
YIDDISH

די אָבשפּיגלונג.

די אבשפיגלונג.

דער געדאנק וועגן טוידט האט הערמאנ׳ען וועניג־וואס בעאונרוהיגט און וועניג־וועז בעזוכט. א מאן, א פיזיש־געזונ־טער, אין די דרייסיגער יאהרען, האט ער מעהר געטראכט פון לעבען. געהענדיג אין דער רוישענדיגער גאס און אנשטויסענדיג זיך מאנכמאל אויף א לויה, פלעגט ער זי בעטראכטען מיט נייגיערדע. אבער די נייגיערדע האבען אין איהם מעהר געוועקט די לעבעדיגע וועלכע געהען און פאהרען נאך דעם ארון, איידער דער יעניגער וואס ליעגט ערגעץ בעהאלטען און פערקלאפט אינע־וועניג... אינטערעסירט האבען איהם דערביי מעהר די בלומען אויפ׳ן ארון, די שעהנע פרויען, וואס זיינען נאכגעגאנגען אדער נאכגעפאהרען מיט די כלומרשט טריבע געזיכטער, און מיט די אויגען וואס האבען אבגעשפיגעלט אן אינערליכע פרייד און לעבענס־בעגעהר.

וועט ער אויך אמאל שטארבען? דער געדאנק פלעגט איהם אמאל דורכפליהען, אבער ניט פערטשעפען דאס אינער־ליכע, דאס טיעפע אין איהם. אינערליך האט זיך איהם ניט גע־גלויבט, אז ער וועט שטארבען. ווי אזוי איז דאס מעגליך? אמת, ער האט געזעהן בעשיינפערליך, ווי אזוי א יאהר רוקט זיך נאך א יאהר, אבער ביז דער ענדע איז דאך נאך דא אזוי פיעל יאהרען און צום טויט איז נאך אזוי ווייט, אזוי ווי צו א לאנד וואס עקזיסטירט ערגעץ יא, אבער ער גלויבט ניט צו דערגרייכען דארטען ווען עס איז...

און אט איז געשטארבען זיינער א בעקאנטער, א וויכטיגער מאן. אנפאנגס האט איהם די נאכריכט איבערראשט, זאגאר

דערשראָקען. אָבער עס איז געווען בלויז אויף אַ מאָמענט. באַלד איז ער געוואָרען רוהיג, ווי בעפאָר. איהם האָט נאָר בעאונרוהיגט וואָס ער וועט מוזען געהן צום טויטענ׳ס הויז און אפשר אויך דאַרפען אריינגעהן אינווענינ. דער מאַן וואָס איז געשטאָרבען איז געווען אַ נאָהענטער בעקאַנטער.

ער איז אוועק. ארום הויז זיינען געשטאַנען רעדלעך פון בעקאַנטע און פרעמדע. הערמאַנ׳ס אויערען האָבען דערגרייכט די שבחים, וואָס מען האָט נאָכגעזאָגט דעם ערשט פערשטאָרבענעם. יאָ, ער אַליין גיט צו, אַז ער איז געווען אַ וויכטיגער מענש, אַ שאָד וואָס ער איז געשטאָרבען. אַ גרויסער שאָד!

ער האָט זיך אוועקגעשטעלט אויף די ערשטע טרעפּ פון גאַניק פון הויז און אַלץ ניט בעשלאָסען זיך אריינצוגעהן אינווענינ. געגענאיבער׳ן הויז האָט אַ פרעמד צוועלף־יעהריג מיידעלע מיט נאַקעטע פיסלעך ביז די קניה געשפּרונגען איבער אַ שטריקעלע, וואָס זי האָט געהאַלטען אויסגעצויגען אין איהרע ביידע הענד און האָט דערמיט איגנאָרירט די אַלע וואָס שטעהען ארום טויטענ׳ס הויז און דעם טויטען אַליין... הערמאַן איז פון איהר שפּרינגען פערכאַפּט געוואָרען און ווען זי איז ענדליך געפאַלען און מיט אַ קילנגענדיגען געלעכטער זיך צוריק אויפגעהויבען און ווידער גענומען שפּרינגען, האָט ער זי אָנגעקוקט און ווי צוגעשמייכעלט צו איהר:

— שפּרינג, מיידעלע, שפּרינג!...

באַלד אָבער האָט איהם איינער פון דעם געשטאָרבענעמ׳ס נאָהענטע פריינד בעמערקט, די האַנד געגעבען און זיך געווענדעט:

— וואָס זאָגט איהר, הערמאַן?

הערמאַן האָט ארויפגעצויגען אַ ערנסטע מינע אויף זיין פּנים און גענענטפערט:

— עס איז שרעקליך... אזוי אונערוואַרטעט...

דער בעקאַנטער האָט איהם איינגעלאַדען ארויפצוגעהן אין הויז.

ער איז אריין אינוועניג. דער געשטארבענער איז שוין גע־ווען פערדעקט און הערמאן איז ווי צופריהען געווען. אבער באלד איז צוגעגאנגען צו הערמאנ׳ען איינער פון די הויזיגע און מיט א פריינדליכען טאן זיך געווענדעט:

— איהר ווילט איהם אנקוקען?...

הערמאן האט אוים העפליכקייט שיער ניט אבגעענטפערט: „מיט פערגניגען". ער האט זיך אבער גלייך געכאפט, אז דא מוז מען די העפליכע פראזע זעהן אויסבייטען אויף א צווייטע און איהם איז עם געלונגען:

— איך האב געוואלט זיך זעגענען מיט איהם.

דער הויזיגער האט דעם מת אבגעדעקט. הערמאן האט איהם בעטראכט און זעהענדיג, ווי דער מת זעהט אוים ניט אזוי שרעקליך, ווי ער האט זיך פארגעשטעלט, האט ער ארויסגעמור־מעלט:

— פונקט ווי ער שלאפט!

— יא! — האט דער הויזיגער מיט א פילאזאפישע רוהע געענטפערט. — ער איז ווי איינגעשלאפען.

און ער האט איהם ווידער צוגעדעקט, ווי ער וואלט ניט געוואלט שטערען איהם דעם שלאף...

און פאר הערמאנ׳ען איז דער מת געווארען ווידער אזוי ווייט און אזוי פרעמד, ווי ער וואלט איהם קיינמאל ניט גע־קענט...

ענדליך האט מען געמאלדען, אז דער וואגען איז שוין אנ־געקומען. אין הויז איז געווארען א בעוועגונג. מען האט זיך גענומען פארבערייטען ארויסצוטראגען דעם מת...

הערמאן האט זיך דערפיהלט פערפליכטעט צו העלפען. ער האט אנגענומען איין זייט פון דעם איבערגעדעקטען ארון און האט געווארט אויף די איבעריגע.

עס זיינען צוגעקומען נאך זיבען טרעגער. הערמאנ׳ען איז

אויסגעקומען בלויז אנצוהאלטען מיט די הענד. קיין משא האט ער ניט געפיהלט.

אז דער ארון איז שוין געווען אויף זיין פלאץ אויף דעם שווארצען וואגען אין דער הויף, האט מען הערמאנ'ען בעשטימט אלס איינעם פון דער עהרען־וואך נאכצוגעהןביים זייט פון וואגען..

הערמאן איז מיט שטילע טריט נאכגעגאנגען דעם ארון, וועלכער איז געפיהרט געווארען פון צוויי גרויסע שווארצע פערד. געקוקט האט הערמאן פאראויס און זיך בעמיהט ניט צו בעגעגענען זיך מיט קיינעמס בליקען, ווי ער וואלט זיך גע־שעהמט מיט זיין גייער פליכט צו זיין א מחותן ביי אזא זאנ־דערבארער און פרעמדער צערעמאניע.

געהענדיג אזוי, האט ער ענדליך פערגעסען, אז ער געהט נאך אן ארון, וואו אינווענינ ליעגט א טויטער... עס האט זיך איהם געדאכט, אז דאס איז א געוויסע צערעמאניע, וואס ווערט דורכגעפיהרט צוליעב א צוועק, וואס איז איהם אונבעקאנט.

ער האט זיך פערטראכט וועגען פערזענליכע זאכען. גע־מאכט פלענער וועגען מארגענדיגען טאג, וועגען דער וואוינונג וואס ער רעכענט בייטען, וועגען פרנסה און בכלל וועגען דער צוקונפט...

איין פלאן וואס ער האט געהענדיג אבגעמאכט מיט זיך אליין איז איהם אזוי געפעלען געווארען, אז ער האט זיך אומגע־דרעהט מיט'ן פנים צום בעגלייטענדען עולם. ער האט בעמערקט ווי דער עולם איז געווארען גרעסער, און דאן האט ער זיך גע־ווענדט מיט'ן פנים צום ארון.

און פלוצלונג איז ער מיט שרעק אבגעשפרונגען. די וואנד פון דעם ארון, וועלכען ער איז נאכגעגאנגען איז געווען פון גלאז און אונטער'ן גלאז א שווארצע געוואנט, אזוי אז די דאזיגע וואנט האט אויסגעזעהן ווי אן עכטע שפיגעל אין וועלכער ער האט זיך אינגאנצען דערזעהן... ער האט מורא געהאט נאך אמאל

א קוק צו טהאָן, ער זאָל זיך ווידער נישט דערזעהן. אבער דוקא ווייל ער האָט אזוי מורא געהאט האָט עס איהם געצויגן ווידער זיך איינצוקוקען. דאָס צווייטע מאָל איז ער שוין רוהיגער געוואָרען. ער האָט זיך אין דעם דאָזיגען זאָנדערבארען שפּיגעל בעטראכט און געפונען, אז ער זעהט אויס ריכטיג, ווי אין דער היים, ווען ער קוקט זיך איין אין שפּיגעל, נאָר א מעהר ערנס־טער, א מעהר קאָנצענטרירטער...

הייסט עס, אז דער טויט איז גאָר ניט אזא פרעמדע זאך! אָט ליגענט דאָרטען אינוועניג זיין בעקאנטער און ער, הערמאן, שפּיגעלט זיך אב אין זעלבען ארון.

און ניט נור ער אליין. דער גאנצער עולם, וואָס געהט נאָך נאָכ׳ן ארון שפּיגעלט זיך דאָרט אב. אלעס האָט די דאָזיגע גלאָז אונטער׳ן שווארצען געוואנט אריינגעכאפּט אינוועניג און כאָטש זיי געהען־נאָך און רעדען און טראַכטען און מאַכען פּלענער, וועט אבער זייער שאָטען שוין בלייבען דאָ ביז וואנען זיי וועלען ביסלעכווייז, איינציגווייז אריינפאלען אהין אינגאנ־צען...

דאָ האָט הערמאן דערזעהן דעם טויט פאַר די אויגען און ער האָט איהם רוהיג אין פּנים אריינגעקוקט. ער האָט ניט גע־קענט אַברייסען די אויגען פון דעם דאָזיגען שפּיגעל, וועלכער שפּיגעלט אב ווי מיט א געוויסען חוזק איהם און דעם גאנצען עולם מיט אלע זייערע בעוועגונגען.

ער האָט געוואָרפען א בליק אויף דעם עולם. פאַר וועלכען זיין ענטדעקונג איז געווען אונבעוואוסט, זיי זיינען געגאנגען פאָראויס, כאָטש בלומרשט טרויעריגע, אבער פול מיט האָפ־נונגען און פּלענער און קיינער פון זיי האָט ניט בעמערקט, ווי קאָמיש און הילפלאָז זיי זעהען אויס אונטער׳ן גלאָז פון ארון.

און הערמאן האָט זיך קוים איינגעהאלטען, ער זאָל ניט שמייכלען...

די צוויי מוטערס.

דאס האט מיר דערצעהלט מיינער א פריינד, וועמענס גע־ליעבטע פרוי געפינט זיך שוין א פאר יאהר אין קראנקען־הויז, אין דער אבטיילונג פאר רוהיגע גייסטיג־קראנקע.

פאר גייסטיג קראנקע! אזוי רופען מיר די אלע, וועלכע שיידען זיך אונטער צו בולט פון אונז, מיט זייערע ווערטער, טהאטען און מיינונגען.

אנפאנגס איז די קראנקהייט פון מיין פריינדס געליעבטער פרוי בעשטאנען אין צופיעל גוטסקייט. זי האט אלע געערדט פון רחמנות. רחמנות אין א קליינער דאזע איז א נארמאלע ער־שיינונג, מיר אלע פערמאגען א פאר דראכמעס רחמנות און צו־זאמען מיט דער גרויסער וואג עגאאיזם און ענגהערציגקייט, וואס מיר בעזיצען, זיינען מיר ביכלות, געזונד און שטארק צו לעבען ווי גאט און לייט האבען געבאטען און ווירקען און האנד־לען ווי געזונדע, נארמאלע מענשען.

אבער מיין פריינד'ס געליעבטע פרוי האט אין זיך דער־פיהלט א צו־גרויסע מאס רחמנות צו אלע ליידענדע און אונ־גליקליכע. און זי האט דאן מעהר צווישען נארמאלע מענשען זיך ניט געקענט געפינען... ער האט מיר דערצעהלט:

זי איז געווארען שטארק מעלאנכאליש, ארומגעגאנגען אי־בער'ן שטוב, געבראכען די הענד, געקרעכצט און געשלוכצט.

— וואס איז דיר, חנה?

— עס איז אויף זיי א רחמנות... אזא רחמנות...
און פלעגט זיך שטארק צעוויינען.

— אויף וועמען א רחמנות? — פלעג איך פרעגען פער־וואונדערט.

— אויף זיי אלעמען, די מענשען. אויף אלע מענשען איז א רחמנות...

און אז דער דאזיגער רחמנות געפיהל האט זיך אין איהר געשטארקט האט מען זי אוועקגעפיהרט אין א שפיטאל אין דער אבטהיילונג פאר גייסטיג קראנקע...

דארט פלעג איך איהר קומען געוואהר ווערען איינמאל א וואך.

אבער געהיילט איז זי דארט ניט געווארען. איהר הארץ איז וואס ווייטער ווייכער און פיהלענדער געווארען און דערזעהענדיג מיך פלעגט זיין איהר ערשטע פראגע:

— וואס מאכען זיי דארטען?

— ווער, חנה?

— די אונגליקליכע... האבען זיי וואס צו עסען? זיינען זיי געזונד... שטארבען זיי ניט אוים?...

און נאכדעם פלעגט זי זיך נעהמען גראבלען און זוכען עפעס אין איהרע קליידער.

זי פלעגט זיך גלייך נאכ'ן זוכען העפטיג צעוויינען:

— איך האב גארנישט... גארנישט... איך בין אזוי ארעם...

און נאך שטארקער זיך צעוויינענדיג פלעגט זי זיך צו מיר ווענדען:

— טייערער, בארג מיר א ביסעל געלד...

— אויף וואס דארפסטו? — פלעג איך פרעגען, גערירט פון איהרע טרערען.

— צוטיילען עס דא די אלע קראנקע. זעהסט, וויפיעל קראנקע דא געפינען זיך — פלעגט זי מיר אנווייזען אויף די ארומיגע בעוועגענדע געשטאלטען אין גרויסען אויפנאהם־צימער.

נאטירליך האב איך איהר אין איהר ביטע ניט אבגעזאגט.

— איך דאנק דיר! איך דאנק דיר! — פלעגט זי מורמ־לען. — דו ביזט א גוטער...

שפעטער אבער אין פערלויף פון דער צייט האט זיך איהר קראנקהייט פערשארפט. צו איהר גרוים גוטסקייט־געפיהל האט זיך צו איהר צוגעטשעפעט דאס גרויסע מוטערליכע געפיהל.

אנפאנגס האב איך איהר געמוזט ברענגען אונזער דריי־יעהריגע קינד, וואס זי האט געבוירען ווען זי איז נאך געזונד געווען און וועלכעס איך האב אליין ערצויגען.

שפעטער האט זי גענומען בעטען מיט טרערען אין די אויגען איך זאל איהר ברענגען אויך דאס אינגעלע.

— וועלכעס אינגעלע מיינסטו?

— לייבעלען — האט זי געענטפערט און איהרע גרויסע צושראקענע אויגען האבען מיך מיט געבעט אנגעקוקט.

לייבעלע איז געווען אונזער ערשט קינד, וועלכע איז שוין טויט עטליכע יאהר, ווען זי איז נאך געזונד געווען.

אבער איך האב מורא געהאט צו דערמאנען איהר וועגען זיין טויט און האב זיך אלץ מדחה געווען, אבגעלעגט צו ברענ־גען איהם פון איין וואך אויף דער צווייטער.

— ברענג איהם! — האט זי זיך געבעטען! איך וויל איהם אזוי זעהן...

ענדליך האב איך אויפ'ן ראט פון דאקטער געבראכט מיט זיך א שכנ'יש אינגעלע, וועלכען איך האב מיטגענומען.

אך, ווי זי האט זיך דערפרעהט מיט איהם! זי האט איהם, לויט איהר מיינונג, דערקענט! דאס איז טאקע איהר לייבעלע... זי האט איהם געדריקט צו זיך און זיין קעפעל בע־גאסען מיט טרעהרען.

אין דער מיתום איז זי געווען איבערגליקליך. איהרע גרויסע אויגען האבען געפינקעלט מיט א פייערל פון גוטסקייט און גליק.

אבער באלד איז דאס פייערל פערלאשען געווארען.

— איך האב נישט דאס רעכט צו פרעהען זיך מיט איהם...

— וואס איז דען, חנה?

— דו זעהסט די פרוי? — האט זי מיר אנגעוויזען אויף א געשטאלט, וואס איז ווי א שאטען געשטאנען ביים וואנד און געקוקט שטאר און בעוועגלאז אין דעם שטח אריין. — קוק זי אן. זי איז נעבעך משוגע...

איך האב מיך קוים איינגעהאלטען איך זאל ניט א שמייכעל טהאן.

— יא — האט מיין ווייב געפליסטערט — זי איז נעבעך משוגע... ביי איהר איז א אינגעלע געשטארבען. דערפון איז זי נעבעך אראב פון זינען. זעהסט ווי זי שטעהט א פערטרויערטע... לאמיר זי טרייסטען. קום!

און מיין פרוי האט מיך אנגענומען פאר דער האנד און צוזאמען מיט'ן אינגעלע מיך צוגעפיהרט צו איהר.

און פלוצים האט מיין פרוי'ס פנים בעקומען א גליקליכען אויסדריק.

— מיין טייערער! — האט זי מיר אריינגערוימט אין אויער — מיר וועלען זאגען, אז עס איז איהר קינד! איהר אינגעלע! אוי, ווי זי וועט זיך פרעהען! זי וועט זיכער גלויבען...

און איידער איך האב געהאט צייט אבצעווענדען איהר פון דער דאזיגער אידעע האט שוין מיין פרוי געוועקט די צווייטע אונגליקליכע פרוי און גערעדט צו איהר מיט התלהבות:

— דיין אינגעלע!

— מיין קינד! — האט די צווייטע פרוי ביי דער וואנד זיך איבערראשט און גענומען דריקען צו זיך דאס פרעמדע קינד.

מיין פרוי איז געשטאנען און געשטראהלט פאר גליק און געשמייכעלט צו מיר.

— זעהסט ווי זי איז גליקליך. זי מיינט באמת אז אונזער לייבעלע איז איהר קינד... זי איז נעבעך משוגע... פערשטעהסט?

און א צייט נאכאנאנד האב איך דאס פרעמדע קינד געמוזט פיהרען איינמאל אין וואך צו מיין פרוי, וועלכע האט געגלויבט באמונה שלמה, אז עס איז איהר לייבעלע און נאכדעם האט זי איהם אויף א קורצער צייט איבערגעגעבען צו דער צווייטער מוטער און זיך גע׳חדוש׳ט, ווען יענע פלעגט פליסטערען: מיין קינד! מיין קינד!

— זי איז נעבעך משוגע — פלעגט מיין פרוי אין דער שטיל זיפצען, אז יענע זאל ניט הערען.

און זי האט אויף יענער שטארק רחמנות געהאט...

— נעבעך אזא אונגליקליכע! — פלעגט זי שאקלען מיט׳ן קאפ.

שפעטער האב איך די דאזיגע שרעקליכע שפיעל אויפגע־הערט צו טרייבען, אבער א צייט נאכדעם, געפינענדיג זיך צווי־שען געזונדטע, נארמאלע מענשען און בעטראכטענדיג זייערע טרערען און פרעהליכקייט, זייער אונגליק און גליק, פלעגט זיך מיר פארשטעלען די צוויי אונגליקליכע פרויען אין קראנ־קען־הויז...

דער שריפטשטעלער און זי.

נאָך דעם, ווי מען האָט אויפ'ן באַל העניען פאָרגעשטעלט דעם בעריהמטען שריפטשטעלער און ער האָט איהר געשענקט מעהר אויפמערקזאַמקייט, ווי די אַנדערע מיידלאַך, האָט זיך איהר געדאַכט, אַז זי האָט בעזיעגט די גאַנצע וועלט. אַ גליק־ליכע, אַ בערוישטע איז זי געגאַנגען מיט איהרע צוויי חבר'טעס אַ היים און האָט אַלץ ווידערהאָלט:

— אַך. ער איז אַזאַ אינטערעסאַנטער!

מיט וואָס ער איז געווען אינטערעסאַנט האָט זי אַליין ניט געוואוסט. גערעדט האָט ער, דאַכט זיך, ווי אַלע, וועגען גאַנץ געוועהנליכע זאַכען. פערקעהרט — שוין צו געוועהנליך. וואָס אַנבעטרעפט זיין בעציהונג צו איהר, איז עס געווען דאָך אַבי־סעל איראָניש... זי האָט עס גאָר ניט ערוואַרטעט פון אַזאַ גרויסען מאַן. ער האָט זאָגאַר גערעדט וועגען אַ קוש... זי האָט זיך פערשעהמט. עס איז ווירקליך זאָנדערבאַר! אַזאַ מאַן און דאָך!...

העניען האָט געלונגען אין אַ קורצער צייט ווידער אַמאָל זיך צו טרעפען מיט דעם בעריהמטען שריפטשטעלער. דאָס מאָל איז זי שוין געווען דרייסטער. זי האָט איהם בעטראַכט אויסער־ליך, וואָס זי האָט דאָס ערשטע מאָל ניט געוואַגט. איז שעהן? זי קען ניט בעשטימען. די אויגען זיינע זיינען ניט ווי ביי אַלע; דאַכט זיך ביידע און אַז גיט ער מיט זיי אַ בליק און זיי ווערען פערוואַנדעלט אין מילדע. דאָס מויל איז אַביסעל צו גרויס, אָבער די ליפען זיינען שעהן. בלויז ווען ער לאַכט, וואָלט העניע געשוואָרען, איז ער אַביסעל ציניש. דערפאַר, אַז ער פערטראַכט זיך איז ער אַזוי אַנציהענד.

יא, ער איז שעהן!

דאס געשפרעך ביי'ן צווייטען מאל איז געווען נאך א לייכטערער ווי דאס ערשטע מאל. ער האט ביי איהר געפרעגט, וואס האט זי היינט געגעסען דיננער און מיט אזא'ן ערנסט, פונקט ווי עס זאל איהם געהן אין לעבען. קאמיש! זי האט געוואלט וויסען זיין מיינונג וועגען ליטעראטור און שרייבער, האט ער איהר געענטפערט, אז דאס געשעפט פיהרט ער נישט מיט זיך.

זי האט זיך דערשראקען:

— וואס מיינט איהר?

— איך האב נישט ליעב צו רעדען וועגען ליטעראטור, האט ער איהר אבגעהאקט.

— און וועגען דיננער יא? האט זי איהם אנגעקוקט פערוואונדערט.

— א, יא! ווען איהר אינטערעסירט מיך, אינטערעסירט מיך אפילו דאס, וואס איהר האט געגעסען.

— ווי געפעלט אייך דזשעק לאנדאנ'ס ראמאן „דער אייזערנער קנאפעל".

— דער איינזאמער קנאפעל?... הם, איך האב ניט געלעזען.

— איהר לעזט מסתמא בעסערע ביכער.

— וועגען דעם האב איך נישט ליעב צו רעדען... וואלט איהר נישט געוועזען א בעל'נטע אריינגעהן אין א „מופענפיקטשור"? האט ער פלוצים איבערגעהאקט.

העניע האט איהם אנגעקוקט פערוואונדערט.

— אין א מופענפיקטשור? איהר לאכט עס ניט?

— איז געגענטהייל. איך האב זייער זעהר ליעב, די פיקטשורס... לייכט...

— איך האב געמיינט, אז איהר זענט אן ערנסטער.

ער האט געשמייכעלט:

— יא. מאנכעסמאל...

ער האט פלוצים דערזעהן דורכגעהן א פרוי אין א בלוט־רויטען מאנטעל. ער האט זיך ענטציקט. נאכגעקוקט די פרוי און גערופען העניען:

— אך, זעהט וואס פאר א שעהנער מאנטעל! מאכט זיך אויך אזא מאנטעל...

זי האט געדריקט מיט די פלייצעס.

דאן האט ער בעטראכט העניעס קלייד און בעמערקט:

— פאר וואס טראגט איהר אזא לאנגע קלייד, איצט איז דאך אין דער מאדע קורצע קליידלעך.

העניע האט זיך פערשעמט, רויט געווארען און ווי מיט אן איינגעהאלטענעם פארוויירפליכען טאן געענטפערט:

— איך וואלט אייך קיינמאל ניט געגלויבט, אז אייך זאלען אינטערעסירען אזעלכע קלייניגקייטען.

— און איצט גלויבט איהר שוין?

— ניין... איך רעכען, אז איהר טרייבט שפאס מיט מיר...

— זאל מיך גאט אויסהיטען! — האט ער זיך אנגעכאפט. איך האב אייך זעהר גערן און דערפאר אינטערעסירט מיר אייער קלייד...

ניין ער איז גאר נישט אינטערעסאנט — אזוי האט העניע בעשלאסען. זי האט איהם געבעטען געהן אויף אן ערנסטער שמיק, האט ער ניט געוואלט. ער האט אויסגעקליבען א בילינגען וואדעוויל הויז און האט זיך ענטציקט פון נארישע דזשאוקס... דער טענצעריין האט ער אפלאדירט מעהר ווי אלע. נאכ'ן וואדע־וויל האט ער העניען איינגעלאדען אין א קאברע... נאטירליך, זי האט ניט געוואלט געהן... ער האט זי געמוזט בעגלייטען א היים. אין קארידאר האט ער זי געוואלט א קוש טהאן.

— האָט איהר מיך דען ליעב?

— אין דעם מאָמענט, יאָ...

און דאָס איז אַ בעריהמטער שריפטשטעלער! אזוי קוקט ער דאָס אויף ליעבע! — אין דעם מאָמענט!

זי האָט זיך דאָך ניט געוועהרט, ווען ער האָט זי געשלאָסען אין זיינע אָרעמס און זי אַ לאַנג־דויערענדען קוש געטהאָן. ערשט, אַז דער קוש איז געווען צו ענדע, האָט זי זיך אָנגערופען:

— מעהר וויל איך אייך ניט זעהן...

ער האָט זיך ענטשולדיגט, געגעבען איהר די האַנד און צוגעגעבען:

— טאָמער אָבער ענדערט איהר אייער מיינונג קענט איהר מיר שרייבען אויף דעם אַדרעס.

ער האָט איהר דייטליך אויסגעשפּראָכען זיין אַדרעס.

— איך וויל נישט הערען! — האָט זי געזאָגט.

— אָבער איך בין זיכער, אַז איהר וועט מיר שרייבען.

— קיינמאָל ניט!

און זי איז אַרויף אויף די טרעפּ.

אַ לאַנגע צייט האָט זי ניט געקענט איינשלאָפען. ער איז אַ פּוסטער מענש, אומזיסט איז ער אַזוי בעריהמט.

אָבער אַלע וואָך האָט זי געקויפט דעם זשורנאַל, וואו ער שרייבט. ערשט איצט איז זי נייגיעריג צו לעזען, וואָס שרייבט אַזאַ פּוסטער קאָפּ. ענדליך האָט זי וואָס געפונען.

דאָס איז געווען אַ קליינע זאַך, אָבער אַזוי שעהן, אַזוי ריהרענד און דער עיקר — אַזוי טיעף!

האָט עס דער זעלבער געשריעבען? זי האָט בעטראַכט אויבען דעם נאָמען. יאָ, עס איז דער זעלבער! ווי אַזוי איז דאָס אָבער מעגליך?

זי האט זיך דערמאנט זיין אדרעס. אבער ניין, זי וועט איהם ניט שרייבען, פערזענליך איז ער גאר ניט אינטערע־סאנט.

איבריגענס א פאר ווערטער וועט זי איהם שרייבען: זי האט געלעזען זיין זאך און זי דאנקט איהם; עס איז זעהר שעהן געווען. מאנכע געפיהלען האט ער ווי פון איהר הארץ ארויסגע־גנבה'ט: א וואונדער פון וואנען ער ווייס דאס!...

נאכדעם האט זי צוגעשריעבען: איך האב אייך געוואלט זעהן.

זי האט באלד די שורה אויסגעשטראכען. אבער איבערלע־זענדיג צוריק דאס, וואס זי האט פון איהם געלייענט האט זי זיך בעהערשט און אנגעשריבען: איך וויל אייך זעהר זעהן — איך בעט אייך ווארט מיך היינט אפ...

ער איז געקומען פונקטליך.

—איך דאנק אייך פאר אייער בריוועלע! — האט ער זי בעגעגענט. און אנקוקענדיג זי האט ער בעמערקט:

— איהר טראגט היינט אן אנדער הוט... זי פאסט אייך זעהר.

— זייט דאס מאל ערנסט! — האט זי זיך געבעטען. — קומט אין טעאטער, וואו מען שפיעלט היינט שעקספיערס א שטיק...

— שעקספיערס ?! — האט ער זיך דערשראקען! א, איך בעט אייך. איך וועל טהאן פאר אייך וואס איהר ווילט, נאר ניט דאס...

— וואס דען ווילט איהר? — האט זי געפרעגט.

— איך האב אויסגעפונען ערגעץ אויף אן עוועניו א נייעם וואדעוויל הויז — זעהר אינטערעסאנט! — קומט!

זי איז מיט איהם אוועק.

— געפעלט אייך דא? — האט ער זי יעפרעגט אריינגע־הענדיג אין א ביליגען וואדעוויל.

— ניט זעהר...

— פאר וואס?... דא איז אינטערעסאנט... דא איז זעהר אינטערעסאנט. דא קומען די פרייסטע ארימע מענשען זיך אמו־זירען... באלד וועלען ארויס צוויי שעוועסטער. זיי זינגען זעהר וואולגארע ליעדער. דער עולם גלייכט עס... איך האב עס אויך מאנכמאל ליעב.... אזוי לייכט.

חעניע האט איהם אנגעקוקט און ניט פערשטאנען. ענדליך האט זי זיך אנגערופען:

— זייט איהר טאקי דער זעלביגער?

— וועלכער זעלביגער...

— וואס שרייבט?...

— נו, געוויס...

זי האט זיך פערטראכט. זי האט ווידער בעשלאסען מעהר ניט צו זעהן זיך מיט איהם.

נאכ׳ן וואדעוויל האט ער זי אייננעלאדען אין א רעסטא־ראן, זי האט זיך אבער ענטזאגט, ער האט זי בעגלייט א היים...

זי האט זיך מיט איהם געזעגענט קאלט, ארויף אויף די טרעפ און איז פערשוואונדען אין איהר צימער.

אריינגעהענדיג אין צימער האט איהר אנגענומען א בענק־שאפט, און זי האט גע׳חזר׳ט זיין אדרעס...

איינמאל האט זי בעשלאסען צו נעהמען זיך צו איהם פעסט. זי מוז ענדליך דערגעהן זיינע סודות.

— איך האב געוואלט וויסען אייער בליק אויפ׳ן לעבען?

האט זי איהם ביי אן אנדער מאל זעהן זיך געפרעגט און איהם בעדייטענד אנגעקוקט.

— אויף וועמעס לעבען? — האט ער בתמימות איבערגע־פרעגט.

— איך מיין אויפ'ן לעבען אין אלגעמיין...

— ענטקעגען וואס פרעגט איהר עס איצט, עס איז אזא שעהנער אבענד...

— איהר פיינינט מיך! — האט זי זיך געקלאגט.

ער האט זי אנגעקוקט דערשראקען:

— איך אייך?...

— געוויס! געוויס! — האט זי זיך צושריען. — איהר זייט אזא גרויסער מענש און מיט מיר רעדט איהר וועגען נאַ־רישקייט. איך פיהל מיך בעליידיגט...

ער האט זי אנגעקוקט פערוואונדערט:

— וועגען וואס זאל איך מיט אייך דען רעדען?

— וועגען ערנסטע זאכען — האט זי זיך געבעטען — וועגען קורצע קליידער און העטס און מופענפיקטשורס קען איך דאך רעדען מיט א ליארדע באי פון א שאפ...

ער האט געשמייכעלט און געשוויגען און ענדליך זיך אנגע־רופען:

— וועגען ערנסטע זאכען רעד איך מיט מיינע קאלעגען, מיט'ן רעדאקטאר און מיט מיין אלטער מיסעס. איך האב נעכ־טען געהאט מיט איהר א געשפרעך וועגען רעוומאטיזם... ווילט איהר איך זאל מיט אייך שמועסען וועגען דעם...

— ניין — האט זי זיך דערשראקען — איך וויל וועגען ליטעראטור, וועגען קונסט...

— עס איז פאר מיר ניט אינטערעסאנט...

— איך וויל איהר זאלט מיר דערצעהלען ווי אזוי איהר שאפט... — האט זי זיך געבעטען.

— קודם טונק איך איין די פעדער... — האט ער אנגעהויבען...

— איהר מאכט פון מיר חוזק... — האט זי איהם פראָטעסטירענדיג איבערגעשלאָגען — איהר זענט א ציניקער!

— אום גאָטעס ווילען, פאַר וואָס זידעלט איהר מיך — האָט ער זי אָנגעקוקט.

— טאָ זאָגט מיר אין וואָס בעשטעהט אייער קראַפט?

— אין מיינע לאַנגע האָר... — האָט ער געשמייכעלט.

— איהר מאכט ווידער חוזק... איבריגענס איך וועל זיי אייך אָבשערען, ווי דלילה...

— אָבער איהר וועט מיך פריהער מוזען איינשלעפערען ביי אייך אויפ'ן שויס...

— יא.. האָט זי שוואַך ארויסגערעדט.

זי האָט איהם ארויפגענומען צו זיך. ער האָט זיין קאָפּ אוועקגעלעגט אויף איהר קניה. און זי האָט געגלעט זיינע בלאָנדע לאָקען און געמורמעלט.

— איצט וויים איך אין וואָס דיין קראַפט בעשטעהט.

— אין וואָס? — האָט ער ווי פון חלום געפרעגט.

— אין דער ליעבע! —

— יא! — האָט ער שטיל געענטפערט און זיך געצווינגען צו איהר —

— איז דאָס ניט געווּג ערנסט?

זי האָט קורץ געענטפערט:

— יא. ענדליך האָב איך דיך פערשטאַנען! —

די פרוי וואָס ארבייט.

צוויי טעג נאָך זייער „אָפיציעלער“ חתונה האָט עני ארויפ־געלעגט איהר קליינע האנד אויף בערמאַנ׳ען און איהם ווי א סוד ארייננעשושקעט: — איך דאנק דיר פאַר דעם וואָס דו האָסט מיך בעפרייט פון שאָפּ.

און זי האָט איהם א שטארקען קוש געגעבען.

בערמאַן האָט ווי פערשעמט זיך און אינערליך א ציטער געטהאָן.

ער האָט אבער זיין פערלאַרענקייט בעהאלטען און צודריי־קענדיג זי צו זיך פעסטער ווי געוועהנליך, האָט ער מיט פייער געענטפערט:

— אָ, מיין שעהנע עני — ארבייטען וועסטו שוין קיינ־מאָל ניט.

ער האָט נאָכדעם געריבען דעם שטערען מיט דער האנד און זיך דורכגעגאַנגען איבער׳ן צימער.

האָט איהם עני ווידער אבגעשטעלט און זיך קינדיש צוזונגען:

— איך פיהל מיך איצט גאַרנישט, ווי א ווייבעל, נאָר ווי א קינד, וואָס וויל זיך שפּיעלען. נעהם מיך בערמאַן און טראָג מיך ווי א שעפּסעלע.

בערמאַן האָט זי פעסט צוגעדריקט צו זיך און געענטפערט:

— ווי א שעפּסעלע טראָגען דיך?... געווים... ווי א שעפּ־סעלע... נו, נעהם מיך ארום...

ער האָט זי אזוי ארומגעטראָגען הין און צוריק איבער׳ן צימער.

ענדליך האָט זי בעזאָרגט אויסגערופען:

— בערמאַן, איך בין דיר שווער?...

— ניין, ניין! — האָט זיך בערמאַן אָנגעכאַפּט ווי אַ בע־לייַדיגטער.

— טאָ טראָג מיך נאָך!

ענדליך האָט בערמאַן זי פאַרזיכטיג, ווי אַ קוישעל מיט גלעזערנע געשיר, אַראָבגעלאָזט אויף דער ערד און אָבגעאָ־טהעמט.

— ע... שווער, שווער געווען! — האָט זיך עני קינדיש גע־רייצט מיט איהם.

— ניין... ניט שווער... איך מוז אָבער געהן אין אַפּיס...

— שוין... לאָזט מיך אַליין! — האָט זיך עני קינדיש גע־קלאָגט.

אָבער באַלד איז זי געוואָרען ערנסט און אָנגעהמענדיג איהם פאַר׳ן לאַץ פון ראָק האָט זי זיך געבעטען:

— בערמאַן, ווי פיעל נעהמסטו אַ וואָך אין אַפּיס?...

— נישט דיינע דאגות!... — האָט בערמאַן געמאַכט זיך, ווי ער איגנאָרירט די פראַגע.

— ניין... ניין!... דו מוזט מיר זאָגען... איצט וויל איך וויסען — האָט זי זיך געפּיעסטעט.

— צו וואָס? — האָט בערמאַן זי אָנגעקוקט מיט אַ פער־דעכטיגען בליק.

— איך וויל וויסען ווי אַזוי די הוצאה צו פיהרען! האָט זי געלאַכט.

— וואָס ברייטער! — האָט בערמאַן צוריק געשמייכעלט.

— איך וויל וויסען ווי פיעל דו פערדיענסט — האָט עני ווידער געמאַהנט — דו האָסט נאָך מיר קיינמאָל ניט געזאָגט— ביז אַהער האָט עס מיך ניט אינטערעסירט, אָבער איצט מוז איך דאָך וויסען — איאָ?

זי האָט אויף איהם אויסגעשטעלט איהרע גרויסע אויגען און געוואַרט אויף אַן ענטפער.

— עס איז אַ סוד! — האָט בערמאַן אָנגעהאַלטען דעם שפּאַסיגען טאָן.

— טאַ זאָג מיר אויס! — האָט זיך עני אַלץ געבעטען.

— הונדערט דאָלאַר אַ וואָך! גענוג?

— נו — נו... איז עני ווי בייז געוואָרען — זאָג דעם אמת!...

— הונדערט... — האָט בערמאַן געשמייכעלט, כדי זי זאָל זעהן אַז עס איז נאַר אַ וויץ.

— ביזט אַ ליגנער... — האָט עני צוריק זיך געווער־מעלט — זאָג דעם אמת — דרייסיג?

— טאָרסט ניט וויסען!

— איך וויל און איך מוז וויסען! — האָט זי זיך בעליי־דיגט און אַנגעשטעלט די ליפּעלעך, ווי צום וויינען.

— זיי ניט קיין קינד! — איז בערמאַן ערנסט געוואָ־רען — וואָס געהט דיר אָן ווי פיעל? מיר וועלען מאַכען אַ לע־בען און גענוג.

און געבענדיג איהר אַ שטאַרקען קוש פאַר'ן אוועקגעהן האָט ער זי בערוהיגט:

— פאַר אונז ביידען וועט זיין גענוג... און שלמליך דאַרף מען לעבען, ווי אַזוי מען קען... דו פערשטעהסט עני'לע! קיין גביר בין איך ניט... אָבער לעבען וועלען מיר.

ער האָט זיך געגרייט אוועקצוגעהן, אָבער באַלד האָט ער זיך דערמאָנט עפּעס און איז שטעהען געבליבען.

— האָסט דאָכט זיך קיין געלד ניט... — האָט ער אַרויס־געמורמעלט.

— טאַ לאָז מיר איבער — האָט זי געשמייכעלט — אָבער וואָס מעהר!...

ער האָט זיך גענומען גריבלען אין טאַש און פון דאָרט אַרויסגענומען אַ דאָלאַרדיגען ביל...

— און ווי פיעל האָסטו דיר איבערגעלאָזט... — האָט ער פערזאָרגט געפרעגט.

— אַ, פאַר מיר זאָל דיך נישט אַרען — איך האָב גענוג.

אַזוי האָט דער סוד אַנגעהאַלטען וואָכען און מאָנאַטען.

בערמאַן האָט זיך אַלץ געשטיקט מיט זיין קליינעם געהאַלט, וואָס ער בעקומט... ביז וואַנען זי האָט אַלץ ערפאַהרען און מיט בעדויערונג האָט זי געמורמעלט:

— פערדיענסט, בערמאַן, אַזוי ווענינ... אַזוי ווענינ!...

אָבער איהר געפיהל צו איהם איז דערפון ניט שוואַכער געוואָרען. פערקעהרט, צייטענווייז האָט זיך איהר געדאַכט אַז זי מוז נאָך איהם שטאַרקער ליעבען און עס האָט איהר געטריבען צו טהאָן עפּעס פאַר איהם, אויסהעלפען איהם ווי אַ חבר...

און איינמאָל האָט זי אַ זאָג געטהאָן מיט אַ געלעכטערל:

— ווייסט בערמאַן, איך געה דאָך אין גיכען אַרביטען.

בערמאַן איז געוואָרען בלאַס ווי קרייד. ער האָט זיך אָנגענומען פאַר ביידע הענד און געזאָגט:

— רעד נישט קיין נאַרישקייטען!

— נו, טאַ מאַך מיר אַ מאַנטעל! — האָט זי וויעהער געלאַכט.

— אַ מאַנטעל... געווים... געווים... האָט בערמאַן געשטאַמעלט.

דאָ איז ער געריהרט געוואָרען, און האָט איהם געגלעט איבער'ן קאָפּ:

— איך האָב געמאַכט אַ שפּאַס... איך ברויך גאָר נישט קיין מאַנטעל... דער פאַר־אַ־יאָהריגער איז נאָך גאַנץ גוט... איך

האָב גלאַט געוואָלט געהען אַרבייטען, דיר העלפען אַביסעל...
איך וויל דו זאָלסט זיך אָברוהען.

בערמאַן האָט זי אָנגעקוקט און דאָס ערשטע מאָל בע־מערקט אין איהרע אויגען אַ טרויער.

ער האָט זי אַרומגענומען, אַ קוש געטהאָן און געזאָגט:

— ענה, איך בין טאַקי נישט רייך, כמעט ווי אָרים, אָבער פאַר דיר וועל איך אַלעס טהאָן. דו זאָג מיר נאָר וואָס דיר פעהלט...

— מיר פעהלט.. מיר פעהלט... האָט ענה זיך גענומען ווי־דערמאָנען, אָבער באַלד האָט זי זיך צולאַכט:

— נאָר דו, מיר פעהלט גאָרנישט... אויסער אַ פּאָר שיך פאַר דריי דאָלער...

— דריי דאָלער... געוויס... האָט בערמאַן געשטאַמעלט...

— איך דאַרף קויפען שיך... פערשטעהסט... דו מיינסט עפּעס, אַז אונזערע שיך זיינען ווי אייערע...

און זי האָט אוועקגעשטעלט איהר פוס אויף אַ שטול און לאַכענדיג איהם געוויזען.

— ס'הייסט, די אָבצאַסען אויסגעקרימט אַביסעל... — האָט בערמאַן שטיל, ווי אַ בעשולדיגטער אַרויסגעברומט.

— אודאי... אַזוי זיינען זיי נאָך גוט... — האָט ענה איהם בערוהיגט... איך קען זיי נאָך טראָגען און טראָגען...

— טראָגען און טראָגען... איז בערמאַן בעליידיגט געוואָ־רען פון איהר טאָן — איך זאָג דען דו זאָלסט זיי טראָגען נאָך לאַנג?... איך מיין נאָר, אַז עס איז אַביסעלע אויסגעקרימט. אָבער מען קען קויפען נייע... אודאי נייע! — האָט ער זיך פּלוצים בעגייסטערט. איבערמאָרגען נעהם איך אָב דאָס גע־האַלט און מיר געהען ביידע קויפען דיר שיך.

אָבער איבערמאָרגען איז געווען דער ערשטער און מען האָט געמוזט בעצאָהלען דירה געלד...

אין צוויי טעג ארום האט בערמאן קומענדיג פון אפיס זי געטראפען פערטיעפט איבער א צייטונג.

— וואס האסטו פלוצים די צייטונג געקויפט?...— האט ער עפעס פארגעפיהלט.

— איך האב דא עפעס געזוכט... — האט עני געענט־פערט און א שמייכעל געטהאן.

— וואס זוכסטו דא דען איצט? — האט בערמאן זיך גע־וויצעלט — א מאן האסטו דאך שוין...

— נא, אין ד ע ר צייטונג איז ניטא קיין חתנים, דא זיינען דא שעפער. זעהסט א צעטעל! — און עני האט איהם אנגעוויזען אויף צוויי איינגעטונקטע זייטען מיט „פערלאנגטס"..

— איז וואס געהט דאס דיר אן? — האט זיך בערמאן געמאכט נישט וויסענדיג.

— אינטערעסאנט... — האט עני צוריק זיך געמאכט ניט וויסענדיג — זעה, בערמאן, וויפיעל ארבייט עס איז דא... ביי מיין „פאך" איז היינט זעהר „ביזי". מען קען פערדיענען א סך געלד!

בערמאן האט געוואלט פרעגען „אויף וואס דארפסטו די געלד?" אבער באלד האט ער זיך דערמאנט, אז דאס וועט גאר אויפוועקען די פראגע וועגען שיך און וועגען א מאנטעל און ער האט זיך אבגעהאלטען פון שטעלען פראגען.

ער האט דערפיהלט, אז עני וועט פריהער אדער שפעטער געצוואונגען זיין צו געהען אין שאפ און וואס איז די פעולה אז ער וועט זיך מאכען נאריש און זי אבהאלטען.

ער האט זיך דערפיהלט נידערגעשלאגען און קליין. ער האט זיך אוועקגעזעצט ביים טישעל און געקוקט שטום אויף א וואנד. עני האט בעמערקט זיין דערשלאגענהיים. זי האט איהם גע־וואלט עפעס זאגען, טרייסטען, אבער אויך איהר האט די צונג נישט געדיענט.

אין א וואך ארום איז עני שוין געגאנגען אלע אין דער פריה צו דער ארבייט.

קומענדיג פון אַפּים א היים האָט בערמאַן זי געטראָפען ליגענדיג אין בעט.

— ביזט מיעד... האָט ער קוים געפונען מוטה זי צו פרעגען...

— אבּיסעלע — האָט זי שטיל, זוי פערשעמט און פערשולדיגט געענטפערט.

בערמאַן האָט געוואָלט צופאַלען צו איהר אויפ'ן בעט און דריקען זי צו זיך ווי דאַן, די ערשטע נאכט ווען זיי האָבען זיך אין דאַזיגען צימער ארייננעקליבען אויף מאָרגען נאָך הער אַפּיציעלער חתונה. אבער באַלד איז איהם א געדאַנק דורכגעלאָפען אין קאָפּ...

— דו האָסט אויף איהר איצטער קיין רעכט... זי געהערט ניט דיר — זי אַרבּייט!

ער האָט געפונען אין זיך בלויז מוטה אוועקצוזעצען זיך אויפ'ן ברעג פון בעט און א גלעט טהאַן איהר דאָס געזיכט...

זי האָט אבער מיט א בעטענדיגען בליק איהם א מיעדע אַנגעקוקט און ער האָט די האַנד גלייך אוועקגענומען.

„א פרוי, וואָס אַרבּייט“ — האָט ער זיך אליין געדייצט — איז ניט פאַר ליעבע...

ער האָט זיך דאָך ווידער געפּרופּט זי אויפצומונטערען און ער האָט זיך ווייך געוועגדעט:

— דיר איז שווער? — איך בעט דיך הער אויף צו אַרבּייטען. מען וועט זיך אַן עצה געבען...

עני האָט זיך אויפגעזעצט, אויסגעריבען די אויגען, האָט איהם אַנגעקוקט און א שטומען שמייכעל געגעבען.

ער האָט זיך דערפיהלט ווי א אינגעלע, וואָס געהט דאָס ערשטע מאָל מאַכען זיין ליעבעס ערקלערונג און געפינט קיין ווערטער ניט. ער האָט איצט צו עני'ן געהאַט א געפיהל, ווי גאָר דאָס ערשטע מאָל ווען ער האָט זי בעגעגענט — א פרעמדע און א ליעבע.

אבער דאן איז ער געווען פול מיט ליכטיגע האפנונגען, ער וועט ביי איהר האבען ערפאלג, ער וועט איהר פערשפרעכען גאלדענע גליקען און זי וועט איהם אלעס גלויבען. אבער איצט איז ער ניט אין שטאנד איין גוט ווארט ארויסצוזאגען איהר. איין פערשפרעכונג איהר צו מאכען, זי וועט איהם ניט גלויבען און ער אליין גלויבט זיך אויך ניט.

דאס וויכטיגסטע: בעפרייען זי פון דער ארבייט—האט ער ניט געקענט.

ער האט זיינע פליכטען צו איהר ניט דערפילט!

ער איז שטום און אבהענגדיג אוועק פון בעט און זיך צוגעשפארט אויף דער קושעטקע וואס איז געשטאנען ביי דער אנדערער וואנד.

דארט אין בעט נעבענאיבער איז געלעגען א פרעמד שעהן ארבייטער־מיידעל, וועלכע בערמאן האט זעהר ליעב. אבער ער גלויבט ניט אז ער זאל זי געווינען. די אילוזיעס זיינען צורונען געווארען.

ווי אזוי־זשע ערקלערט ער זיך איצט איהר אין ליעבע? וואס זאל ער איהר זאגען, אז אויך זי זאל איהם צוריק ליעב בעקומען?

און ער האט געזוכט פערשידענע וועגען און פלענער, ווי אזוי דאס דאזיגע מיידעל וואס רוהט זיך אב איצט פון דער ארביים אין שאפ, זאל צוריק ווערען זיין פרוי...

באלד האט ער זיך אבער דערמאהנט אן די פאפיערען און אן דעם רינגעלע וואס זי טראגט אויף איהר האנד. דאס האט איהם אביסעל צוגעגעבען מוט. אמת, ער וויים, אז דאס אליין האט ווייניג קראפט די הייגטיגע פרוי צוצוהאלטען, אבער אין דעם דאזיגען מאמענט פון פערצווייפלונג האט ער זיך אויך אן דעם אנגעכאפט און געזוכט דערמיט זיך צו ראטעווען...

ער האט זיך אויפגעהויבען פון קושעטקע און איז ווידער צוגעגאנגען צו עני'ן.

ער האָט זי אָנגענומען פאַר דער רעכטער האנט און עפּעס געזוכט אויף איהר פינגער.

ניט געפינענדיג דאָס, האָט ער מיט שרעק א פרעג גע־טהאָן:

— עני, וואו איז דאָס רינגעלע... פערלוירען?...

עני האָט א גענייץ געטהאָן און געענטפערט:

— ווילסט איין שאָפּ זאָל איך טראָגען דאָס רינגעלע?... מען מוז דוקא וויסען אז איך בין א ווייבעל?

און בעמערקענדיג זיין פערלאָרענהייט האָט זי א גע־צוואונגענעם שמייכעל געטהאָן און צוגעגעבען:

— אין שאָפּ בין איך צוריק א מיידעל געוואָרען...

בערמאַן האָט צוריק געשמייכעלט אבער דאָס פּנים האט איהם געברענט פאַר שאנד.

די לעזערין פון „וואָירלד".

נאָכ'ן „סיזאָן" בלייבט איבער לינא'ן די עטליכע צעהנדליג דאָלאר אויף די עטליכע חדשים „סלעק". די דאָזיגע סומע זאַמעלט זי אָן אין פּאָסט אָפּיס. דער בעאַמטער, א הויכער מאָגערער יונגערמאַן, קען זי שוין און ווען זי טראָגט איהם אריין די לעצטע „פעי" פון סיזאָן, שמייכעלט ער צו איהר פריינדליך און זאָגט:

— וועסט אָנזאמלען א פערמעגען!

דערצעהלט איהם לינא, אז באלד וועט זי אָנהויבען ביסלעכווייז צוריק ארויסנעהמען, ווייל דער סיזאָן איז שוין געענדיגט.

און ווירקליך הויבט זי אָן אלע וואָך ביסלעכווייז אָבצוצאָפּען פון „ביכעל" — ביז אין פערלויף פון א צוויי מאָנאט בלייבט אין פּאָסט־אָפּיס איין דאָלאר...

דעם דאָזיגען דאָלאר לאָזט זי שוין דאָרט איבער.

וואָס זי איז אויסען דערמיט, ווייסט זי אליין ניט.

מעגליך, אז דערמיט איז זי אויסען ניט איבערצורייסען אינגאנצען די בעציהונגען מיט'ן בעאַמטען, וועלכער נעהמט איהר שטענדיג אזוי פריינדליך אויף, און מעגליך, אז זי וויל ניט ריזיקירען און בלייבען גאָר אָהן אן איינציגען דאָלאר. עס ווערט דאָך פרעהליכער, ווען מען כאפּט זיך אויף אין דער פריה און מען דערמאָהנט זיך, אז די לאגע איז נאָך ניט אזוי פערצווייפעלט: אין פּאָסט אָפּיס האָט זי נאָך א דאָלאר פערמעגען און אז עס וועט האלטען גאָר שמאָל קען זי איהם יעדען טאָג צוריק בעקומען.

ווייל לינא׳ן האט שוין פאסירט אז זי איז אמאל אין גאנ־צען געבליבען אהן איין סענט און צום סיזאן איז נאך געווען אזוי לאנג צו ווארטען און פון פאסט־אפיס־ביכעלע איז איהר בלויז געבליבען די טאוועלעך...

אבער אממעהרסטען איז זי מיט דער אנגעזאמעלטער סו־מע פארזיכטיג. זי מארקירט אויס, אז ביז׳ן נייעם סיזאן זאל זי ניט דארפען צו שטארק מאנגלען, און דערפאר בלייבט דער דאלאר אין פאסט אפיס ליגען טאקע ביז׳ן נייעם סיזאן.

דער בעאמטער בעגריסט איהר מיט א פריינדליכען שמייכעל און בעקוקענדיג איהר אלט ביכעלע, זאגט ער איהר אן די שמחה:

— האסט נאך א דאלער פון פריהער!

אבער לינא ווארט ניט אויף דער לעצטער מינוט, ווי נאר זי האלט ביים לעצטען דאלאר, הויבט זי שוין אן זוכען ארבייט.

זונטאג פריה קויפט זי א „וואירלד" פאר פינף סענט. אין „וואירלד" געפינט זי יעדען סיזאן א שאפ.

צום שאפ נעהמט זי זיך אבער ניט באלד. פריהער קוקט זי דורך די אלע בילדער פון דעם זונטאג מאגאזין און די אלע בעשרייבונגען פון די פערשידענע אקטריסעס, זינגערינס און טענצערינס.

איין אקטריסע מיט צוויי גרויסע, שווארצע אויגען, נעהמט צוויי הונדערט טויזענד דאלאר א יאהר. די „וואירלד" שרייבט אויסדריקליך, אז דאס צאהלט מען איהר בלויז פאר איהרע שעה־נע אויגען.

און אין לינע׳ס הארץ דערוועקט זיך א געפיהל פון קנאה.

זי שטעלט זיך אוועק ביים שפיגעלע וואס איז צוגעשלאגען צום וואנט אין איהר רום, זי עפענט ברייט אויף איהרע אויגען און בעטראכט זיי. זי איז זיכער, אז איהרע אויגען זיינען ניט מאוס׳ער פון דער דאזיגער אקטריסע׳ס אין דער „וואירלד"...

און פאר וואס האט זי פערנאכלעסיגט אזא דזשאב ווי צוויי

הונדערט טויזענד דאָלאַר אַ יאָהר? ווי באַלד, אז שפּיעלען קען יענע אויך ניט און מען צאָהלט איהר בלויז פאַר די אויגען...

זי פּיתלט זיך ווי בעליידיגט און געקריוודעט. און נעהמט זיך ווייטער צום לייענען.

אַט איז אַ טענצערין וואָס אַ מיליאָנער האָט זיך אין איהר פערליעבט און איצטער מאָהנט זי ביי איהם צוויי הונדערט טויזענד דאָלאַר פאַר איהר צובראָכענע האַרץ.

און לינאַ דערמאָהנט זיך, אז איהר האַרץ האָט שוין אויך איינער צובראָכען און טאַקע אויף אַן אמת — צובראָכען. אָבער זי האָט דערפון קיינעם ניט דערצעהלט, פאַר קיינעם ניט גע־קלאָגט און ביי קיינעם ניט געמאָהנט. זי איז בלויז אַ חודש צייט קראַנק געווען און האָט ניט געקענט געהן אַרבייטען. די דאָזיגע ליעבע האָט איהר נאָך געקאָסט...

לינאַ שלינגט אַראָב אַ טרער, וואָס די דאָזיגע ערינערונג האָט ביי איהר אַרויסגערופען און זי לייענט ווייטער וועגען אַ רייַ־כער מיידעל, וואָס איהר טאַנטע האָט איהר איבערגעלאָזט דריי מיליאָן דאָלאַר און זי האָט די וואָך חתונה געהאַט מיט אַן אָרי־מען סטודענט.

און לינאַ מאַכט אַ חשבון אז פאַר די דריי מיליאָן האָבען געקענט חתונה האָבען דער גאַנצער שאָפּ מיידלעך. וואו זי האָט דאָ ניט לאַנג צוריק געאַרבייט.

און ווידער טראַכט זי, אז ווען זי האָט דריי מיליאָן, וואָלט זי גאָר ניט חתונה געהאַט, ווארום עס איז אונמעגליך, אז מען זאָל ליעב האָבען אַ מיידעל, וואָס האָט אַזוי פיעל געלט.

אָבער ביי דער רייכער כלה בלייבט זי ניט לאַנג. לינאַ'ן אינטערעסירען מעהר די אַקטריסעס, טענצערינס און זינגע־רינס. זייער לעבען איז אַזוי לייכט און אַזוי לוסטיג.

און אַז זי לעזט דורך די אַלע סענזאַציעס פון דער דאָזי־גער ליעבע־וועלט, דערמאָהנט זי זיך ערשט, אַז די „וואָירלד" האָט זי ניט צוליעב דעם געקויפט.

אויסען איז זי געווען בלויז די „וואַנטס“, זי דאַרף א שאַפּ.

אבער נאָך אזוינע פרעמדע גליקען, וועלכע זי האָט נאָר וואָס אויסגעלייענט אין דעם מאַגאַזין, איז איהר אזוי שווער צו נעהמען זיך צו יענע געדריכטע „זייטען“, וואו עס איז פינס־טער און קאַלט, ווי אויף א בית־עולם, יעדער „וואָנט“ זעהט אויס ווי א קבר׳ל...

אבער וואָס העלפט עס? אין פּאָסט־אָפּיס פערמאָגט זי בלויז איין דאָלאַר, און אין איהר האַנט־טאַש ליגען בלויז עט־ליכע ניקעלס.

און זי געהט איבער פון דעם פרעהליכען טייל צו דעם טרויערינגען, צום בית־עולם...

זי קלויבט אויס עטליכע „וואָנטס“, שניידט אויס די אַד־רעסען און בעהאַלט עס אין איהר האַנט־טאַש.

מאָרגען מוז זי גאַנץ פריה אויפשטעהן, שטעלען זיך מיט דער רייהע און וואַרטען, ביז א ווילד פרעמדער מענש וועט זי אויפנעהמען צו דער ארבייט.

נאָכ׳ן דאַזיגען בעשלוס, שטעלט זי זיך ווידער אוועק ביים שפּיגעל, בעטראַכט איהרע אויגען און קומט ווידער צו דער איי־בערצייגונג, אז זיי זיינען זיכער ניט מאוס׳ער פון יענערס אויגען, וואָס בעקומט צוויי הונדערט טויזענד דאָלאַר א יאָהר...

אבער פאַר איהרע אויגען וועט איהר קיינער א סענט ניט געבען. ברויכען ברויך מען בלויז איהרע הענט.

זי בעטראַכט איהרע דינע, איידעלע פינגער. איינער איז נאָך ניט אינגאַנצען פערהיילט פון א שטאָך, וואָס זי האָט גע־מאַכט אין שאַפּ מיט דער נאָדעל...

און אויף מאָרגען אין דער פריה שטעהט שוין לינאַ ביי א מישעל און ארבייט בשכנות מיט א נייער חבר׳טע.

זי בעטראַכט דער חבר׳טעס אויגען און איהר דאַכט זיך,

אַז אויך דער חבר׳טעם אויגען זיינען פּונקט אַזוי שעהן ווי ביי יענער אַקטריסע.

און אַז זי גערט אַרוּם מיט איהר אויף דינער אין נאָהענ־טען אַרבייטער־רעסטאָראַן, קען זיך לינא נישט איינהאַלטען און ווענדעט זיך צו איהר מיט אַ פראַגע:

— דו לעזט די „וואָירלד״ ?...

— ווי אַ מאָל... ענטפערט יענע. וואָס איז דען ?

— איך האָב נעכטען געלעזען אין דער „וואָירלד״, אַז אַן אַקטריסע נעהמט פאַר איהרע שעהנע אויגען צוויי הונדערט טויזענד דאָלאַר אַ יאָהר...

— נו, יאָ... איך קען זי... ענטפערט מיט שמחה די חבר־טע... איך האָב זי געזעהן אין מואַווינג־פּיקטשורס... אַ שעהנע ! זעהר אַ שעהנע !

לינא קוקט זי אָן ווי ברוגז: זי איז אַ נאַר, זי פערשטעהט ניט, אַז איהרע אויגען זיינען אויך אַזוי שעהן, נאַר עס איז בלויז אַ צופאַל, וואָס זי אַרבייט אין שאָפּ.

אָבער לינא זאָגט עס איהר ניט הויך, די חבר׳טע וועט עס ניט פערשטעהן...

דער שלום.

— יא, מיינע פריינד — האט אנגעהויבען גוטמוטיג דער בלאנדער, פערציג יעהריגער מאן מיט די מילדע בלויע אויגען, ארום וועלכע עס זיינען געווען אויסגעלעגט קנייטשען פון אי־בערלעבונגען און ערפאהרונגען — דער מענש איז שטענדיג אונ־צופרידען, בייז, אייפערזיכטיג צו פרעמדע גליקען, וועלכע אין דער ווירקליכקייט עקזיסטירען זיי קיינמאל נים. — אין קור־צען אויסצודריקען עס וועל איך זאגען, אז דער מענש איז אן אונצופריעדענע, פערביסענע חיה...

און דאך, מיינע פריינד, פאסירען אין מענשענס לעבען אזוינע מאמענטען, ווען ער ווערט פריי פון די אלע אונצופריע־דענהייטען, אייפערזיכטס־געפיהלען, פערביטערטקייט און ער ווערט דאן, ווי ניי־געבוירען.

דאס מערקווירדיגסטע דערפון איז, וואס די דאזיגע מאמענ־טען פאסירען ווען דער מענש איז באמת אונגליקליך, ווען זיין שלים־מזל האט איהם געגעבען דעם לעצטען קלאפ, ווען אלע וועגען, אלע שטעגען זיינען פאר איהם פערשטעלט און ארום איהם איז בלויז יאוש, אונגליק און אן אונאויסגענגליכע לאגע...

ווילט איהר, אז איך זאל אייך די דאזיגע טעאריע מיינע אילוסטרירען מיט א פאקט? איהר מעגט עס הערען, עס איז אי בעלעהרענד אי אינטערעסאנט...

עס איז געווען מיט יאהרען צוריק, ווען איך בין נאר וואס געקומען אין ניו־יארק. איך בין דאן אלט געווען ביי א דריי־פיער און צוואנציג יאהר. געפאהרען בין איך צו געפינען דא דאס אמת'ע גליק. איהר קענט זיך אבער פארשטעלען מיין ענטוי־

שונג, ווען ניט געפינענדיג קיין ארבייט די ערשטע עטליכע וואָ־
כען און ניט האָבענדיג דאָ קיין נאָהענטע פריינד, בין איך ענד־
ליך געצוואונגען געוואָרען צו געהן ארבייטען ביי העמדלעך פאר
דריי דאָלאר א וואָך. אך, ווי בייז איך בין דעמאָלט געווען אויף
אמעריקא, אויף דער גאַנצער וועלט און אויף זיך! אין שאַפּ בין
איך געשטאַנען ווי א חיה רעה און מיט קיינעם ניט אויסגערעדט
קיין וואָרט, פּונקט ווי יעדער אייגער וואָלט שולדיג געווען אין
מיין אונגליק. די העמדלעך האָב איך געהאסט, ווי דעם טויט,
דאָס זיינען געווען, לויט מיין דעמאָלטדיגער שטימונג, עקעל־
האפטע, מאוס'ע העמדלעך, וואָס פיעלע האָבען דאָן געטראָגען.
בעגעגענענדיג א מענשען אין אזא מין העמדעל, האָב איך איהם
ניט געקענט אין פּנים אַנקוקען. די גאַנצע וועלט האָב איך דער־
מאָלט געטיילט אויף צוויי: אויף די וואָס נעהען העמדלעך און
די וואָס טראָגען זיי און האָב אלע געוואונשען א מפּלה...

מיט אזא זעעלען־צושטאַנד, איז לייכט צו פערשטעהן, קען
מען ניט האָבען קיין סך פריינד. איך האָב זיי טאקע ניט גע־
האַט. ערשטענס האָב איך קיינעם ניט געגעבען די געלעגענ־
הייט, טיעפער זיך צו בעקענען מיט מיר, ביי דער ארבייט בין
איך געזעסען שטום ווי די וואַנט, שוין אַבגעזעהן דערפון, וואָס
פיעל רעדען איז ניט געווען קיין צייט און קיין מעגליכקייט צו־
ליעב דעם געשריי פון די נעה־מאַשינען. צווייטענס האָב איך
זיך אויף איין אָרט, א דאַנק מיין בייזקייט און פערביטערטקייט,
ניט געהאלטען און האָב ניט געהאַט קיין געלעגענהייט, ווען איך
זאָל אפילו ווילען, זיך צו בעקאַנען נאָהענט מיט וועמען עס איז
און ווערען בעפריינדעט...

נאַטירליך, האָט מען מיר געצאָהלט מיט דערזעלבער
מטבעה: מיט האַס און פעראַכטונג. אלע אין שאַפּ האָבען מיך
פיינד געהאַט. אין יעדער שאַפּ, וואו איך האָב געארבייט צי וואָך
אָדער צי עטליכע טעג, האָב איך געהאַט א בעזונדער צונעמע־
ניש. א פאָר פון זיי געדענק איך נאָך גוט. אין איין שאַפּ האָט

מיר א בחור א נאמען געגעבען „דער מאגען־קאטאר", און א צווייטען שאפ האט מיר שוין א מיידעל געגעבען א צונעמעניש: „דער זויערער פיקעל". יענער בחור וואס האט מיך גערופען דער „מאגען־קאטאר" איז היינט א בעקאנטער דאקטאר און איך הייל מיך טאקע ביי איהם, און דאס מיידעל, וואס האט מיך גערופען „דער זויערער פיקעל" האט שוין לאנג חתונה געהאט און זי האלט איצט א רעסטאראן וואו איך כאפ מיך אמאל אריין און עס אפ א מיטאג. אבער דאס האט ניט צו דער געשיכטע, קיין דירעקטע שיכות.

אלזא, ווי געזאגט, האט מען מיך אויך שטארק ניט ליעב געהאט און ענדליך, איז עס דערגאנגען אזוי ווייט, אז איך האב ניט געקענט קריגען ערגעץ קיין ארבייט... אלע שעפער זיינען געווארען פאר מיר פערשלאסען.

איך זאל זאגען, אז דאס האט מיך שטארק געארט — קען איך ניט! פון איין זייט בין איך זאגאר געווען צופריעדען וואס איך בין פטור געווארען פון צו האבען דירעקטע בעציהונגען מיט מענשען. איך האב זיי געהאסט. א דאנק, וואס מיין געפיהל צו לעבען און גענוס איז געווען פערטעמפט און אבגעשוואכט, האב איך אפילו די דריי דאלאר א וואך, וואס איך האב פערדיענט, אין גאנצען ניט פערשוועגדט. פערליערענדיג די ארבייט איז מיר נאך געבליבען א קאפיטאל פון עטליכע דאלאר. איך האב דאן אנגעווענדט אלע מיטלען פון עקאנאמיע, אז די עטליכע דאלאר זאלען זיך, וואס לענגער ציהען. איך קען מיך בעריהמען, אז אין קארגשאפט בין איך דאן געווען דער גרעסטער ערפינ־דער. אין דערזעלבער צייט, האב איך געזוכט בעשעפטיגונג, אבער ניט האבענדיג קיין רעקאמענדאציעס, א דאנק מיין אב־געזונדערטקייט פון מענשען, האב איך גאר ניט געקענט געפי־נען.

דערווייל איז, ניט קוקענדיג אויף מיין אונמענשליכער שפארזאמקייט, די עטליכע דאלאר אויסגעגאנגען. מיינע קליי־

דער האָבען זיך אָנגעהויבען צו רייסען. פון די שיף איז די פּאַ־דעשוועס אינגאַנצען אָבגעטראָגען געוואָרען. דער ראָק איז וואָס ווייטער מעהר צוטראָגען געוואָרען אַזוי, אַז אין די גרעסטע היצען האָב איך געמוזט טראָגען מיין ווינטערדיגען ראָק און איך האָב געשוואומען אין אייגענעם שוויים...

באַלד האָט זיך נאָך געענדיגט דער בעצאָהלטער מאָנאָט דירה־געלה. מיין מיסעס, אַן אָרימע, בייזע אַלמנה, האָט מיר ניט געהייסען קומען נעכטיגען, וויל מיין פּלאַץ האָט זי פערדונגען אַ מעהר רייכערען און גליקליכערען פאַר מיר. איך האָב אפילו ניט איבערגעדרעהט מיט דער צונג, צו בעטען איהר, אַז זי זאָל מיר נאָך וואַרטען, אַז איך וועל קריגען אַרבייט, אַז אויב זי וועט מיך אַרויסטרייבען, וועל איך מוזען ווערען אַ טרעמפּ און עס וועט קומען מיין סוף. צו בייז און אפשר צו שטאָלץ בין איך דערויף געווען. מיט אַ בייזען שמייכעל האָב איך פערלאָזט דעם פינסטער־ען בייסמענט און בין אַרויס אויף דער בלומרשט ליכטיגער גאַס.

געטראַכט האָב איך דעמאָלט פון זעלבסט־מאָרד, נאָר אַזוי ווי איך האָב געוואוסט, אַז איך וועל די מענשען טהאָן דערמיט אַ גרויסע טובה, האָב איך זיי אויף צו להכעיס געוואָלט לעבען און אויב איך קען זיי ניט שטערען מיט מיין גליק, וועל איך זיי שטערען מיט מיין אומגליק... עד היום, ווען איך געה דורך גע־שעפטליך, נאַטירליך, די באָוערי און איך זעה די אַלע אָבגעריסענע און פערלאָרענע מענשען, דאַכט זיך מיר, אַז זייער לעבען איז נאָר אַ צו־להכעיס די גליקליכערע. קיין אַנדער ציעל אין לעבען האָבען זיי ניט און איך גיב זיי אין גאַנצען גערעכט, כאָטש ווי איהר ווייסט, בין איך איצט אַ סך מענשענפריינדלי־כער... אָבער צוריק צו דעם ענין...

ניט ווייסענדיג וואוהין צו געהן האָב איך אָהן ציעל גע־בלאָנקעט איבער אַלע גאַסען, כלומרשט געזוכט עפּעס בעשעפ־טיגונג, כאָטש געוואוסט האָב איך, אַז איך וועל ניט געפינען.

אין טאַש האָב איך נאָך געהאַט א ניקעל... איך האָב געמאַכט מיט איהם פערשידענע פּלענער און האָב אויסגערעכענט, אַז איך זאָל זיך בעגעהן מיט איהם פּאַרזיכטיג קען ער מיר, ביים דער־מאָלסדיגען זול, קלעקען אויף דריי־פיער טעג צו דערהאַלטען די נשמה.

מיין חשבון איז אבער געווען א פאַלשער. ביי דער גרעס־טער אַנשטרענגונג האָט ער מיר געקלעקט אויף אַנדערהאַלבען טעג. די לעצטע פעני האָב איך אויסגעגעבען צוויי אַזיינער ביי־טאָג אויף א גלאַז סאָדע־וואַסער, ניט ווּיסענדיג וואו מען קריגט א ריינע גלאַז וואַסער אומזיסט.

אויסטרינקענדיג די דאָזיגע גלאַז משקה און אוועקלע־גענדיג די לעצטע פעני, האָב איך דערפיהלט, ווי עפּעס א גע־שטאַלט וואָלט זיך פאַרביי געטראָגען מיין געזיכט, א שמייכעל געטהאָן און איז פערשוואונדען...

איך אליין האָב אויך א שמייכעל געטהאָן, זיך אָבגע־שטעלט און דערפיהלט אין זיך א זאָנדערבאַרע ענדערונג: עפּעס א גוואַלדיגע גרויסע גוטסקייט און רחמנות געפיהל האָט זיך אין מיר דערוועקט צו אַלע מענשען... איך האָב געקוקט אויף אַלע וואָס זיינען מיר פערביי געגאַנגען און האָב אויף זיי גרויס רחמנות געהאַט.

מיט דעם דאָזיגען געפיהל בין איך אוועק אין א קליינעם פּאַרק, וואָס האָט געדיענט פאַר א מקום מקלט פון אַזעלכע ווי איך. איך האָב מיך אוועקגעזעצט אויף א לעדיגע באַנק, בעטראַכט די אַלע זיצענדע, פון וועלכע פיעלע זיינען געשלאָ־פען, ווער מיט אַן אראָבגעהאַנגענעם און ווער מיט א הין־און־הער אומוויגענדען קאָפּ.

איך האָב געקוקט אויף זיי און האָב זיי מאָדנע ליעב בע־קומען. אויף דער באַנק, וואו איך בין אליין געזעסען, איז מיר געוואָרען אומעטיג. עס האָט מיך גענומען ציהען צו זיי, צו די דאָזיגע מענשען, וואָס האָבען דערגרייכט די העכסטע שטופע

פון אונגליק ווי איך. און האבען שלום געמאכט און זעהען אויס ווי גליקליך...

איך האב דערפיהלט א געוואלדיגע זיסע מיעדיגקייט. עס האט מיך געצויגען, נאך א נאכט פון וואכען, צום שלאף. דער דיקער פאליסמאן איז רוהיג פערביינעגאנגען, געדרעהט מיט'ן קלאב און דאך קיינעם פון די שלאפענדיגע ניט געטשעפעט. ער האט זיך געמאכט ניט זעהענדיג. איך האב איהם אין הארצען געבענשט.

און אלע, וואס זיינען פערבייגעגאנגען, סיי רייך סיי גליקליך, האב איך בעגלייט מיט ליעבעפולע בליקען און גוטמוטיג צו־געשמייכעלט, כאטש קיינער פון זיי האט מיך נישט בעמערקט... איך בין זיי דערפאר דאנקבאר געווען. איך בין געווארען שלום מיט זיי אלע, ביי דער העכסטער שטופע פון אונגליק. ווען איך האב ניט געזעהן קיין שום שטראהל פאר דעם ווייטערדיגען טאג — בין איך מיט זיי שלום געווארען...

דער דערצעהלער האט א גוטמוטיגען שמייכעל געטהאן, ארויסגענומען א קליינעם שווארצען זייגערעל פון וועסט־טאש, און דערזעהענדיג דארט אז עס איז שוין די שטונדע פון מיטאג אריבער, האט ער זיך אויפגעהויבען און גענומען איילען:

— א, איך מוז שוין געהן אין אפיס!...

די תשובה.

יאָסעל דאַבקין, אָדער ווי ער האָט אין שטעטעל געהייסען, יאָסעל דער שניידער, האָט די ערשטע צייט פון גרויסע בעקוועמליכקייטען אין אמעריקא ניט געוואוסט. אריינגעפאלען איז ער גלייך ביי׳ם אָנקומען, אין איינע פון די אָרימע סטריטען פון דאון־טאון צו א לאנדסמאַן, וועלכער האָט געהאַט א ווייב, פיער קינדער מיט צוויי באָרדערס. ער איז אפילו אלס באָרדער ניט געווען גערעכענט. עס האָט געהייסען: ער קומט איבערנעכטיגען, און אָן אָרט האָט זיך שוין געפונען, אמאָל ביי אימיצען צופוסענס, אמאָל צוקאָפּענס, און אמאָל, איבערהויפט אין די הייסע טעג — אויפ׳ן רוף. אויף דעם רוף האָט ער שוין, אמת, געהאַט מעהר פּלאַץ, אבער שטארק בעקוועם איז אויך דאָרט ניט געווען.

דאָס עסען איז די ערשטע צייט אויך ניט געווען פוינעלדיג. אמת, א שטיקעל פלייש האָט ער געגעסען אלע טאָג. דאָס ברויט איז אויך געווען ווייסער ווי אין דער היים, אבער די לאנדס־פרוי איז, לויט זיין מיינונג נאָך, ניט געווען קיין איבעריגע געראָטענע קעכין און דאָס עסען האָט איהם ניט געשמעקט. ער האָט אלץ געבענקט נאָך די היימישע מאכלים, נאָך א גוט ביי־סעל מילכיגס, נאָך אן אמת׳ען קאַלטען שטשאַוו. וואָס איז טאַקי שטשאַוו לכל הדעות און ניט ווי דאָ, וואָס אויב דו ווילסט איז עס שטשאַוו, און אויב דו ווילסט איז עס גאָר אן אמעריקאַנער גראָז, וואָס ווערט געמאכט מיט א מאשין, א קשיא אויף אמעריקא...

דער שאָפּ, וואו ער האָט געארבייט איז די ערשטע צייט

אויף ניט געווען פון די גרויסע, און האט נישט צופריעדענגע־שטעלט אפילו די קלענסטע פאניטארנע בעדינגונגען. דער שאפ איז בעשטאנען פון איין גרויסען חדר, וואו עס האבען געארבייט ביי א דרייסיג ארבייטער, אלע האלב־גרינגע און גאנץ גרינע אי־דען. ס'איז געווען דארט ענג און דושנע און דערצו האט מען דארט געארבייט זעחר שווער און לאנגע שטונדען.

די שכירות זיינען די ערשטע צייט אויך געווען קלעגליכע:

אנגעפאנגען האט ער מיט דריי דאלאר א וואך און שפע־טער אביסעל האט ער נענומען זעקס און זיעבען. דערפון האט ער געשיקט א היים דער ווייב און קינדער, — א קליינע העלפט האט ער פערלעבט, און איין דאלאר האט ער „געזא־מעלט" אין א קליין ביינקעל ערגעץ, כדי ער זאל קענען אויפ־קלייבען אין פערלויף פון א פאר יאהר, א פאר הונדערט דאלאר און פאהרען צוריק אהיים.

ביי אזא מין לעבען האט יאסעל קיין גרויסע תאוות צו עולם־הזה'דיגע זאכען ניט געקענט האבען. ער האט אפילו גע־הערט פון די בארדערס און אויך אין שאפ פון די אינגערע יונגעלייט רעדען פון טהעאטער, מואווינג פיקטשורס און רעס־טאראנטס. אין דער ערשטער צייט אבער איז ער אבגעקומען נאר מיט'ן הערען און איז אהין ניט נעגאנגען.

דאס איינציגע פערגעניגען זיינס איז געווען שבת די שוהל, וואס האט געטראגען דעם נאמען פון זיין שטעדטעל און וואו ער איז שוין געווען א „מעמבער". די שוהל און אויך די רוסישע באד, להבדיל, וועלכע ער האט די ערשטע צייט א פאר מאל בע־זוכט און זיך געבאדען לויט'ן שטעדטעלדישען שטייגער, האט צופריעדענגעשטעלט אלע זיינע העברעע גייסטיגע תאוות.

שפעטער אבער, אז ער איז אנגעקומען אין א יוניאן שאפ, וואו ער האט בעקומען בעדייטענד גרעסערע „וויידזשעס" און קירצערע שטונדען געארבייט, — האט ער, אהן קיין שום זייטיגער אגיטאציע, פון זיך אליין דערפיהלט, אז אין „אמערי־

קא„ איז טאקי דאָ אַ סך גוטע זאכען און דער שמשאָוו, אויב מען בעצאָהלט נור טהייערער, איז גאָר ניט אזוי שלעכט, און אז אין וויללׅיאמסבורג זיינען די רומס אויף פרייער, און אז אַ מענש דאַרף ניט זיין קיין חזיר, און אויסער אַ שוהל און אַ מרחץ, להבדיל, מעג מען זיך אַמאָל ארייננכאפען אין אַ מואָווינג פּיק־טשורס און זעהן טאקי אזוינע זאכען, וואָס אין שטעדטעל קען מען עס ניט זעהן, מען זאָל אפילו לעבען הונדערטער יאָהר.

און אויסער דעם, אז מען נעהמט אראָב די באָרד, ווערט מען טאקע יונג, און מען כאפט זיך, אז פערציג יאָהר אַ איד איז נאָך גאָר אַ יונגער מאַן, און נאָך שפּעטער שערט מען צו די וואָנסעס, ווערט מען נאָך איינגער, און „לעבען זאָל קאָלאָמ־בוס", ווי זיין נייער לאַנדסמאַן, וואו ער וואהנט, זאָגט זיך אמאָל זיין ווערטעל.

און יאָסעל האָט אָנגעהויבען איינצוזעהן, אז אמעריקא איז אַ לאַנד, וואו מען קען לעבען, ווי גאָט האָט געבאָטען, ווען מען האָט נאָר דעם דאָלאר.

אַ סך לאַנדסלייט און „ברידער" פון זיין „סאָסייעטי", האָ־בען איהם געריהמט:

— יאָסעל האָט זיך שוין אביסעל אויסגעגרינט...

אָבגעוועז אַ פּאָר יאָהר אין לאַנד, האָט יאָסעל אָנגעהוי־בען בעקומען בריעף פון זיין ווייב, אז עס איז גאָר ניט קיין תכלית, ער דאָ אין אמעריקא, און זי דאָרטען. און אין מאַנכע שטעלען אין איהרע בריוועלעך, פלעגט זי שטארק אָנפּינטלען... וואָס זי מיינט מיט די פּינטעלעך האָט ער ניט קלאָהר פערשטאַ־נען, אבער ער האָט געפיהלט, אז פשוט דאָס ווייבעל בענקט נאָך איהם.

יאָסעל אָבער האָט אויף אזוינע בריעף ניט געענטפערט צו דער זאַך. ער האָט איהר געגעבען נאָר אָנצוהערעניש, אז אין אמעריקא נעהמען, קען ער זי נאָך ניט, און וועגען אהיים פאָה־

רען איז נאָך אויך פריה צו טראַכטען, ווייל ער וויל אַנקלייבען א טויזענד דאָלאַר...

אין דער אמת'ען אבער האָט איהם זיין ווייבעל, פערגלייכענדיג זי מיט די אַמעריקאַנער ווייבלעך, אַנגעהויבען נישט צו געפעללען. עס איז גאָר ניט דער שטעלל, דער אַנטהאָן זיך — א קליין־שטעדטעלדיגע אידענע! כאָטש אין גאַנצען דאַרף זי זיין לויט זיין חשבון א יאָהר עטליכע און דרייסיג. ער האָט אויף טשיקאַוועסט געבעטען, זי זאָל איהם שיקען איהר פאָטאָגראַפיע, וואָס ער האָט אין א חודש ארום בעקומען. אויף דער פאָטאָגראַפיע האָט זי אויסגעזעהן גאָר ניט דאָס, וואָס ער גלוסט איצט...

זיין פיקטשור, וואָס ער האָט איהר געשיקט, איז ניט דער ערך שעהנער, און ער איז דאָך א מאַנסביל, וואָס ער דאַרף ניט זיין שעהן... א מאַנסביל איז דער עיקר גאָר עפּעס אַנדערש. דאָס האָט ער געוואוסט, ער האָט געהערט די דאָזיגע מיינונג שוין עטליכע מאָל דאָ אין אַמעריקאַ און אפילו געלעזען אין די פּייפּערס...

די לעצטע צייט האָט איהם אַנגעהויבען איין זאַך צו פערדריסען: אַמעריקאַ איז א פרייע לאַנד און די מיסעסען זיינען גאָר ניט קיין צדקניות'ן, מען ווייסט אַלץ, ניש־קשה. מען רעדט גאָר אָפען — און ער איז אזא שלים־מזל... אָט האָט זיך איינער א לאַנדסמאַן פאַר איהם בעריהמט, אַנווייזענדיג אויף א גאָר ניש־קשה'דיג ווייבעל, וועלכע ער, יאָסעל, וואָלט אויפגעגעסען מיט די אויגען. אַז, וואָס איז דאָ פיעל צו רעדען, אז איינס איז צוויי...

ביי יאָסל'ן האָט זיך צוקאָכט דאָס בלוט און אין הארצען האָט זיך איהם אַנגעצונדען עפּעס א מאָדנער פייער...

— יאָ, ברודער, האָט ער זיין לאַנדסמאַן געענטפערט האלב

תמ'עוואטע און האלב ציניש — מ י ר טרעפען ניט קיין גלי־קען...

— דו ביזט ברודער, א יאלד... אזוינע גליקען איז ניט פאר דיר.

יאסעל האט שטיל אפגעזיפצט, פערביסען די ליפען און גע־שוויעגען.

אבער די גאנצע נאכט האט ער געהאט שלעכטע געדאנקען. איז אויף מארגען געשטאנען ביי דער ארבייט ווי א צודולטער, און האט אלץ געקוקט אויף זיין לאנדסמאן, וועלכער האט אויך געארבייט אין איין שאפ מיט איהם און ענדליך בעשלאסען, נאך דער ארבייט, אויסצודערצעהלען איהם זיין הארץ.

און געהענדיג פון דער ארבייט, האט ער נאך א קורצען שוויגען אנגעהויבען צו שטאמלען:

— אזוי, הייסט עס.. טרעפען דיך גליקען...

— אנטקעגען וואס זאגסטו עס, יאסעל?...

— איך מיין אנטקעגען דעם, וואס דו האסט מיר דער־צעהלט נעכטען וועגען דער ווייבעל. א וואויל ווייבעל טאקע... גאר ניש־קשה...

— נו, ברודער, אט די ווייבעל פערגעס... האט דער לאנדס־מאן ממזר'יש געבלינצעלט מיט די אויגען...

— כי־כי־כי—עס פערגעסט זיך ניט... א פיינע פרויקע, צו אלדי טייוועל...

— נו, נו, יאסעל, — האב נישט קיין גרויסע אויגען: האסט געלערענט חומש... לא תחמוד, ברודער, א בפירוש'ר פסוק...

— און דו מעגסט... א רוח אין דיין טאטען...

— איך זעה, יאסעל, דו ביזט טאקי שטארק בייז... האט דער לאנדסמאן גענומען די זאך ערנסטער... וועל... איך בין דיינער א לאנדסמאן... איך וועל זעהן...

— וואס מיינסטו... האט זיך אין יאסעל'ען דאס גאנצע בלוט אנגעצונדען...

— כ'מיין, דו ביזט א לעבעדיגער מענש... וואס איז דען, ברודער? אין אמעריקא פאר'ן דאלאר...

יאסעל האט אין גאנצען געציטערט...

עס איז געווען 12 אזייגער אין אבענד, ווען יאסעל איז אראפ פון די טרעפ פון א הויז, אין וועלכע דאס מיטעלסטע פענסטער אויפ'ן דריטען שטאק איז געווען אראבגעלאזט מיט א דיקער פארהאנג.

אראבגעהענדיג פון די שטיגען און בלייבענדיג שטעהן אויפ'ן גאס, האט ער אויפגעהויבען די אויגען צום פענסטער, ווי א מענש, וואס פאלט, בעטראכט דעם ארט וואו ער איז געפאלען, און ער האט זיך מיט שנעלע טריט געלאזט צו א וועלכער עס איז א קאר, ווי ער וואלט זיך וועלען ראטעווען פון א גרויסע סכנה...

פאר זיינע אויגען אבער האט נאך אלץ געשוועבט דאס שטארק געפארבטע און געפודערטע געזיכט פון עפעס א ווילדער פרעמדער פרוי, אין נאז האט געשלאגען מאדנע ריחות פון פערשיעדענע שארפע זאכען, און אין די אויערען האט געקלונגען א האלב הייזעריגער געלעכטער.

און באלד נאכדעם האט פאר זיינע אויגען פארגעשוועבט, ווי אויפ'ן לייוואנד פון מואווינג פיקטשורס, זיין אייגען ווייבעל אין דער היים, ביי די זייטען די צוויי קינדער, וועלכע האבען אויף איהם געקוקט מיט רחמנות און פארוואורף צוזאמען. אין זיינע אויערען האבען ווי מיט האמערס געקלאפט:

— „טאטע, יאסעל!"...

און ער האט זיך דערמאהנט אז דער היים, און איבער־

הויפּט אַז זיין פרוי... וואָס פאַר א וואוילע, טחייערע ווייבעל... ער וואָלט זי איצט אויסגעקושט אלע גליעדער. ווי ריין און ציכ־טיג זי איז אלע מאָל געווען...

ער האָט זיך דערמאָהנט א געוויסען פרייטאג צונאַכט. זי איז טאַקע דאמאָלסט געווען אזוי שען.. און איידער וואס־ווען האָט ער זי געקושט... און זי האָט געהאַלטען די אויגען פערמאַכט. זיך געמאַכט כלומרשט שלאָפענדיג און ערשט נאָכדעם, ווי ער האָט זי גענוג אנגעקושט, האָט זי זיך ווי צובייזערט:

— דו האָסט מיך מיט דיין באָרד דעם גאנצען פּנים צור־שטאָכען.

נארישקייטען, עס האָט איהר דען געארט? נאָר אזוי איז שוין די מאָדע פון די קליין־שטעדטעלדיגע ווייבלעך... ניש־קשה, דאָ וועט זי קליגער ווערען...

קומענדיג צו זיך אהיים האָט ער שוין געטראָפען אלעמען שלאָפען.

ער האָט געפונען א בויגעלע פּאַפּיער, אויסגעזוכט דעם טינט און פעדער, און זיך געזעצט שרייבען א בריעף:

„צו מיין ליעבער און טהייערער פרוי חאשע, זאָל לעבען. און צו מיינע ליעבע קינדערלאך!“.

און נאָכ'ן גרוס פון זיין גוטען געזונד, האָט ער מיט בע־גייסטערונג אנגעחויבען פאָרטזעצען:

„און שנית זיי וויסען, מיין ליעבע און געשעצטע פרוי, אז איך שיק דיר די טעג ארוים א שיפסקארטע פאַר דיר מיט די קינדער און איך וועל דיר שיקען הונדערט דאָלאַר אויפ'ן וועג און דו זאָלסט גלייך זיך גרייטען אין וועג אריין, ווייל עס איז מיר פער'מיאוס'ט געוואָרען דער לעבען איינער אליין אלע מיט פרעמדע מענשען...“

ער האָט זיך אָבגעשטעלט א ווײַלע און א טראַכט געטהאָן. א וואַרימער שטראָם פון געפיהלען האָט איהם דורכגענומען און ער האָט ווידער גענומען שרײַבען:

„ווײַטער שרײַב איך דיר, אז דו זאָלסט גאָר קיין מורא ניט האָבען... מיר וועלען לעבען ווי גאָט האָט געבאָטען...“

אָנגעשריעבען דעם בריעף, האָט ער איהם פאַר זיך דורכגעלעזען און ער האָט זיך דערפיהלט, ווי אַמאָל אין דער היים ערב יום־כפור, נאָך דער תפלה זכה...

די מציאה.

מר. זייטשיק איז א געבוירענער פון ערגעץ א קליין שטעדטעל אין א ליטווישער גובערניע. זיין פאטער, משה דער דאמסקער שניידער, א פרעהליך און פערשייט אידעל, איז געוועזן פון די ערשטע, וואס האבען געהאט די העזה און דעם מוט צו לאזען זיך איבער'ן ים קיין אמעריקא. מר. זייטשיק געדענקט עס ווי דורך א חלום. די מאמע האט געוויינט, געווארט אויף בריעף און געלד פון טאטען און זיך זעלטען דערוואָרט. עפּעס האבען ווייבער געשמועסט אז זיין טאטע האט גענומען דארטען א דייטשקע. זייטשיק געדענקט, אז איהם האט זיך דעמאלט שטארק געוואלט זעהן דעם טאטענ'ס דייטשקע. ער האט זיך דאן פארגעשטעלט, אז זי מוז זיין אזא הויכע און א גראָבע, ווי דעם פריסטאוו'ס ווייב, און זי מוז דעם טאטען דארטען געבען קלעפּ, און ער האט אויפ'ן טאטע'ן רחמנות געהאט...

שפּעטער אבער, געדענקט ער, האט זיך ארויסגעוויזען, אז די גאנצע מעשה מיט דער דייטשקע האבען די ווייבער אויסגע־קלערט. דער טאטע האט לאנג ניט געשריבען, ווייל ער האט זיך דארטען א נעהם געטהאן צו דער ארבייט און האט ניט געהאט קיין צייט אפילו צו געהן זוכען א שרייבער אנצושרייבען א בריעף דער מאמע'ן. ביז ער האט אין א יאהר ארום זיך דער־מאנט, אז מען קאן דארטען מיינען, אז ער איז געשטארבען, און ער האט געשיקט א לאנגען בריעף מיט געלד און שיפסקאר־טען, און ער האט זיי אלע אראבגעבראכט אהער, קיין אמע־ריקא.

וויעהער געדענקט מר. זייטשיק, אז קומענדיג קיין אמע־

ריקא איז ער שוין געווען א דערוואקסען בחור׳ל. וויפיעל ער איז אלט געווען, געדענקט ער ניט. זיין געבורטס־טאג האט מען ניט געפייערט ניט אין שטעדטעל און ניט נאכדעם אין אמעריקא. ווערליג די מאמע האט אמאל בע׳חשבונ׳ט, איז ער געווען ארום פופצעהן יאהר אלט ווען ער איז געקומען. דערפאר איצט, אז ער איז רייך געווארען, היט ער דעם חשבון ריכטיג. און אט לויט יענעם חשבון איז ער אלט געווארען פופציג יאהר.

אין דער זעלבער צייט האט צו איהם אין הויז געקומען אלע טאג קלינגען עפעס אן אונדרייסטע האנד. לויט׳ן קלונג האט ער פערשטאנען, אז דאס איז א שלים־מזל. ער האט געהייסען דאס שטוב־מיידעל פרעגען, וואס יענער דארף. יענער אבער פלעגט אזוי צוטומעלט ווערען, אז ער פלעגט זיך גלייך פערענטפערען, אז עס איז רעכט, אז ער וועט קומען מארגען... אויף מארגען פלעגט ער ווידער קלינגען, ביז וואנען מר. זייטשיק איז אליין ארויס צו דער טהיר, אנגעקוקט דעם פארשוין, א איד אין די עלטערע יאהרען, מיט בארד און וואנסעס און אין א הארטען שטארק אבגעטראגענעם הוט.

מר. זיימשיק האט איהם אבגעמאסטען פון קאפ ביז די פיס, זיך געשלאגען מיט דער דעה, אריינלאזען איהם צי ניט, און האט ענדליך בעשלאסען אויף יא.

דער איד איז אריין מיט וואקעלדיגע טריט אין רייכען קאַרידאר, פון וואנען עס האבען זיך געצויגען רעכטס און לינקס גרויסע, אפענע, ליכטיגע צימערען. מר. זייטשיק האט איהם ענדליך אריינגעפיהרט אין עס־זאל, געהייסען איהם מיט א שטרענגען טאן זיך אנידערזעצען און געפרעגט:

— וואס וועט איהר זאגען גוטס?

— גוטס? — האט דער אורח אנגעהויבען שטאמלען,— עס איז ניט גוטס און ניט שלעכטס... הייסט עס... איך בין אליין פון דער אייגענער שטעדטעל, וואס איהר...

זייטשיק'ס פּנים האָט זיך בייז אַנגעכמורעט. ער האָט געוואָרפן א דורכדרינגענדען בליק אויפ'ן אורח און געפאַרשט:

— זיינט איהר שוין לאַנג אין לאַנד?

— שוין ביי צעהן יאָהר — האָט דער אורח געענטפערט.

— אין ווער זייט איהר פון שטעדטעל? איך געדענק שוין קיינעם ניט...

— מיך וועט איהר מוזען געדענקען... מיר האָבען גע־וואוינט טאַקע אין איין סטריט.. איך מיין, אין איין גאַס, ס'הייסט טאַקע אין דער ווילנער גאַס.

— ווילנער סטריט?! — האָט זיך מר. זייטשיק פער־קלערט. — איך געדענק ניט אַזא מין סטריט אין אונזער שטעדטעל.

— וויפיעל סטריטען האָט אינגאַנצען דאָס שטעדטעל גע־האַט: ווילנער סטריט, מינסקער סטריט און שוהל־סטריט. נאָכ־דעם האָט זיך שוין אָנגעהויבען דער בית־עולם.

דערהערט דאָס וואָרט בית־עולם, איז מר. זייטשיק ווי ווייכער געוואָרען. דאָס איינציגע, פאַר וואָס ער האָט נאָך גע־האַט דרך־ארץ, איז געווען דער טויט...

ער האָט א שטילען זיפץ געטהאָן, זיך פערטראַכט און זיך אָנגערופען:

— געדענקען אייך געדענק איך ניט... נאָר פונדעסטוועגען, גלויב איך אייך. איהר וועט דאָך ניט אויסטראַכטען פון קאָפּ... איז בכן, וואָס־זשע פערלאַנגט איהר?...

— פערלאַנגען?... וואָס הייסט פערלאַנגען? — האָט דער לאַנדסמאַן גע'חקרה'נט. — קיין חלק האָב איך אין אייער עשירות ניט אריינגעלעגט... נאָר „מיינע", טאַקע פון זעלבען שטעדטעל, לאָזט מיך ניט צורוהן: דו ביזט אין אן עת צרה, געה אריבער צו מר. זייטשיק... זי געדענקט אייך גאָר גוט... זי זאָגט אפילו, אז איהר האָט זי אמאָל שטאַרק צוהרג'עט, ווי דער שטיינער אין — קינדער...

— איז הייסט עס, וואָס־זשע פערלאַנגט איהר? — איז שוין מר. זייטשיק שטרענגער געוואָרען און בעשלאָסען, אז אויב געלד, איז מעהר ווי א פינף דאָלאר וועט ער איהם ניט געבען.

— איך האָב געוואָלט ביי אייך בעטען, אזוי ווי מיר מאכט זיך קויפען א „סטענד", און דוקא אין א גוטען אָרט, מען קאָן מאכען א שטיקעל לעבען, זאָלט איהר מיר אויסבאָרגען א...

געוואָלט האָט דער לאַנדסמאַן זאָגען א הונדערטער, נאָר ער האָט אָנגעקוקט דאָס עשירות אין צימער, האָט ער זיך אַרויסגעכאַפּט:

— א צוויי הונדערט דאָלאַר...

— ניטשט מעהר און ניטשט ווענינגער? — האָט מר. זייטשיק צוגעשמייכעלט...

— נאַ, ניטשט מעהר... חלילה... — האָט דער לאַנדסמאַן בתמימות געענטפערט, און איז געוואָרען זיכער, אז אָט באַלד שרייבט איהם מר. זייטשיק אָן א טשעק.

— ניין, מיין פריינד — האָט מר. זייטשיק אָבגעהאַקט.— ביי מיר איז ניט קיין באַנק... — און אָנקוקענדיג דעם לאַנדסמאַן, וועלכער האָט זיך שטאַרק פערלאָרען נאָך דער ענטזאַגונג, האָט מר. זייטשיק צוגעגעבען:

— וואָס מיינט איהר, איך בין א מיליאָנער? איך וויים, אויסהעלפען אייך דאַרטען אין א פינפערעל, לאָמיר זאָגען אין צעהן דאָלאַר... איך בין ניט אזא גרויסער גביר ווי איהר מיינט... דערצו בין איך שוין ניט קיין יונגערמאַן.

— יעט... — האָט דער לאַנדסמאַן חניפה'דיג צוגעשטימט — איך וויים... איהר זיינט אין מיינע יאָהרען....

— אין אייערע יאָהרען.. .ווי אזוי? — האָט זיך מר. זייטשיק אויפגעהויבען פון אָרט.

— מיין מאמע פלעגט דערצעהלען, אז אונזער ברית איז געווען אין איין טאָג, זונטאָג...

—ווירקליך? — האָט מר. זייטשיק זיך פאַראינטערעסירט.

— וואָס הייסט, איך וועל אייך דערצעהלען אַ ליגען?— האָט דער אורח אַנגענומען אַ שטאָלצע מינע..

— אויב אַזוי, ווי אַלט זייט איהר? — האָט מר. זייטשיק אויסגעשטעלט די אויגען אויפ׳ן לאַנדסמאַן.

— מיר איז געוואָרען די וואָך אַכט־און־פערציג יאָהר...

— נישט מעהר? — איז מר. זייטשיק אויפגעשפּרונגען פון אָרט...

— ווי איהר זעהט מיך אַ אידען! — האָט דער לאַנדסמאַן געשוואָרען און האָט געפיהלט, אַז מיט דער דאָזיגער ענטדעקונג האָט ער זיך פערריכט די מערכה ביים גביר דעם לאַנדסמאַן.

מר. זייטשיק האָט גענומען אומגעהן איבער׳ן צימער, געמורמעלט עפּעס, און ענדליך איז ער שטעהן געבליבען נעבען לאַנדסמאַן...

— איך וועל אייך זאָגען... צוויי הונדערט טאָקע ניט... אָבער אַ הונדערטער באַרג איך אייך..

און גלייך האָט ער אַרויסגענומען דעם טשעק־ביכעל און זיך גענומען שרייבען... אין מיטען שרייבען האָט ער זיך אָבגעשטעלט, אָנגעקוקט דעם לאַנדסמאַן און ווידער געפרעגט:

— זיינט איהר זיכער דעריין?

— וואָס הייסט זיכער? — האָט דער לאַנדסמאַן ניט פערשטאַנען די פראַגע. — איהר מיינט וועגען סמענד... לייט זאָגען, אַז מען קאָן מאַכען אַ שטיקעל לעבען. הלואי זאָל זיין אייער גמילת חסד מזל׳דיג.

— ניין, איך מיין וועגען די יאָהרען... — האָט מר. זייטשיק ווי פערשעמט געפאָרשט. — זייט איהר זיכער, אַז איהר זיינט אַלט בלויז אַכט־און־פערציג?

— וואָס הייסט זיכער... וועלכער מענש ווייסט דאָס ניט

זיינע יאָהרען? ביי מיר איז דאָס פערשריבען אויפ׳ן מחזור... א היימישער מחזור...

— און אונזער ברית איז טאָקע געווען אין איין טאָג?...

— אין׳ם זעלבען טאָג.. מיין מאַמע פלעגט אַלע מאָל דאָס דערמאָנען, דערהויפּט דעמאָלט, ווען מען האָט דערהערט, אז גאָט האָט אייך בעגליקט...

מר. זייטשיק׳ס פּנים האָט אינגאנצען אויפגעשטראַהלט. ווען ער וואָלט זיך ניט געשעהמט, וואָלט ער דעם דאָזיגען לאַנדס־מאַן געפאַלען אויפ׳ן האַלז... ער האָט זיך גענומען צו פערענ־דיגען דעם טשעק.

— איז ווי רופט מען אייך?

— מר. יאַקעל חאַר־חורים...

— האַו דו יו ספּעל? — האָט מר. זייטשיק געמיינט, אז ער האָט דאָ צו טהאָן מיט אַן אמעריקאַנער ביזנעסמאַן...

דער לאַנדסמאַן אָבער האָט געמיינט, אז ער פרעגט איהם: וויפיעל? האָט ער מיט א ברייטקייט געענטפערט:

— צוויי הונדערט...

מר. זייטשיק האָט גוטמוטיג א שמייכעל געטהאָן און אָנגע־שריבען די סומע צוויי הונדערט...

— אָט האָט איהר צוויי הונדערט דאָלאַר, נאָר געדענקט, איהר זאָלט מיך ניט אָבנאַרען...

— זאָל נאָר דער געשעפט נוט געהן, קעהר איך אייך אום ביז א סענט...

— ניין, איך מיין מיט די יאָהרען... זיינט איהר, הייסט עס, מיט מיר אין איינע יאָהרען — אכט־און־פערציג?

— אכט און פערציג, געווים... די וואָך געוואָרען.

— טאַ געהאַט־זשע מיר געזונטערהייט און מאַכט גוטע געשעפֿטן, — האָט מר. זייטשיק איהם דערלאַנגט די האַנד.

און בלייבענדיג אליין האָט ער געמורמעלט:

— די בעסטע ביזנעס האָב איך געמאַכט היינט. פֿאַר צוויי הונדערט דאָלאַר איינגעהאַנדעלט צוויי יאָהר לעבען... און אמת׳ער „בארגיין״!

און ער איז געבליבען זיצען פֿערטראַכט, מיט אַ גליקליכען שמייכעל.

גאָלד.

געהענדיג אַמאָל אין איינע פון די שעהנסטע סטריטען אין דעם שטילען וועסט פון ניו־יאָרק, האָב איך אויס לאַנגווײלע זיך אָבגעשטעלט ביי די שוי־פענסטער פון מאַנכע קלענערע און גרעסערע מאַגאַזינען און בעטראַכט די שפּיעלצייג, קליידער, היט און אַנדערע זאַכען וואָס ציהען דיך שטענדיג צו, ווען דו שפּאַ־צירסט ערגיץ אין אַ פערוואָרפענעם אָבער שעהנעם געגענד.

ענדליך בין איך געבליבען שטעהן ביי אַ שוי־פענסטער פון אַ גאָלד־וואַרג. די שוי־פענסטער איז ניט געווען איבער־ראַשענד רייך. אָבער דערפאַר האָט זי צוגעצויגען מיט איהר זאָרגפעלטיגקייט, אָרדנונג און גלאַנץ. די קייטעלעך, קליינע זיי־גערלעך און רינגעלעך זיינען געווען אויסגעלעגט אַזוי, אַז יעדע זאַך האָט דיין אויג בעמערקט, בעוואונדערט און בעגעהרט. די פערשיעדענע שפּילקעס, מעדאַליאָנען און בראַסלעטען האָבען ווי ליעבליך געוואונקען און געוואָלט דיך פערלאָקען אינוועניג אין געשעפט.

איך געהער דוקא ניט צו יענעם זאָרט מענשען, וואָס זאָל היינגעריסען ווערען פון גאָלדוואַרג. אויסער דעם וואָס איך קען קיינמאָל ניט אונטערשיידען פון אמת'ן ביז פאַלשען גאָלד און ווייס אפילו ניט וואו צו זוכען די „פּראָבע“, בעציה איך זיך בכלל צו מענשען וואָס טראָגען גאָלדענע רינגען און קייטען, ווי צו געצענדיענער...

אָבער ניט צו פערשטעהן אליין די סיבה, האָט מיך דאָך דאָס מאָל געצויגען אריינצוגעהן אין דעם דאָזיגען מאַגאַזין. געהיימניספול און מיסטיש!

איך האב זיך דערמאנט, אז א קליין־זייגערל, אויב ניט טייער, וואלט איך טאקע געדארפט האבן. און אויב אזוי פאר וואס זאל איך טאקע אט איצט ניט אויסניצן די געלעגנ־הייט.

איך בין אריין.

אין געוועלב איז געשטאנען א קליין אינגעל פון א יאהר פערצעהן־פופצעהן. דערזעהענדיג מיך האט ער אנגעריהרט א קליין־גאלדען־גלעקעל, וואס איז געשטאנען אויפ'ן לאנגען גלע־זערנעם שאפע, וואו עס איז הינטער'ן גלאז געווען אויסגעלעגט, און אויסגעשטעלט ווערשידענע גאלדענע חפצים.

פון א זייטיגע טיר האט זיך באלד בעוויזען א יונגערמאן זויבער און עלעגאנט געקליידעט. דאס פנים גלאט געראזירט, די האר אין דער גרעסטער ארדענונג פערקאמט. אויפ'ן קראוואט האט געפינקעלט א גאלדענע שפילקע מיט א דימענטעל אין דער מיט.

איך האב איהם אנגעקוקט, ער מיך און מיר זיינען געווא־רען ווי פערגליווערט.

דאס איז געווען ניט קיין אנדערער ווי מיין אמאליגער פריינד מיטעלמאן, וועלכען איך האב שוין זייט צעהן יאהר ניט געזעהען.

— מיטעלמאן! — האב איך אויסגערופען — איהר אין א גאלד־געשעפט! ווי אזוי?...

ער האט געשמייכעלט, אבגעפוצט מיט א קליין בערשטע־לע א בראסלעט, וואס איז געלעגען אויף דער גלעזערנער שאפע און געענטפערט.

— צוליעב אן אונגליקליכער ליעבע...

און ער האט זיך צולאכט.

דאס לעהרען אינגעל איז געשעפט האט זיך אבגעטראגען אין צווייטען צימערל. איך בין געבליבען מיט מיין געוועזענעם פריינד אויג אויף אויג.

— מיטעלמאן — האב איך אנגעהויבען — איך בין זעהר נייגעריג, דערצעהלט אדער דערצעהל...

— „דערצעהלט"... — האט מיטעלמאן ווי בעפוילען און זיין געזיכט האט אנגענומען א טרוקענעם אויסדרוק — איך בין איצט מיט קיינעם ניט אויף דו... אוועק די יאהרען!

איך האב זיך אומגעקוקט און האב זיך דערפיהלט עפעס ווי אונהיימליך אין דעם דאזיגען גאלדענעם ווינקעל.

מיין געוועזענער פריינד האט עס בעמערקט, האט ווידער זיך צולאכט און זיך אנגערופען:

— דאך זייט ניט אזוי צושראקען — קיין גזלן בין איך ניט געווארען. איך בין גאנץ צופריעדען וואס איהר זייט אריין.

— „צוליעב אן אונגליקליכער ליעבע" זאגט איהר — האב איך ווידער איהם געוואלט ארויפברענגען אויף דעם געשפרעך. דערצעהלט מיר... עס איז אזוי אינטערעסאנט.

— מיטעלמאן האט איבערגעווישט א רינג און דערצעהלט:

„איהר געדענקט דאך מיך פון א מאל... א שטילער, צוריקגעהאלטענער, אהן בעזונדערע טאלאנטען... געוואלט האב איך אלץ און געקענט האב איך גארנישט, אויסער אויסארבייטען די עטליכע דאלער א וואך ביי פערשידענע ארבייט, אמאל לייכטער און אמאל שווערער געצויגען האט מיך אבער שטענדיג זיך אויסצוצייכענען. מיינט איהר צוליעב וואס — צוליעב כבוד? האט איהר א טעות. אויסען בין איך געווען בלויז די פרויען... איך האב געהאט א גוואלדיגע נייגונג צו פרויען... איהר שמייכעלט: מיר אלע האבען דיזעלבע נייגונג. געווים! איך אבער בין געווען דערויף ווי קראנק. עס איז מעגליך, אז עס איז דערפאר, וואס איך האב ביי זיין קיין ערפאלג ניט געהאט. זיכער דערפאר!... אבער ניט פון די אורזאכען וויל איך אייך דערצעהלען. נאר פון פאקטען: פרויען האבען מיך איגנארירט. געדענקט איהר אונזער אלטען קרייז: עס זיינען געווען פערשידענע בחורים: איינער האט געשפיעלט פידעל און געגעבען קאנצערטען.

א צווייטער האט ליעדער געשריבען, א דריטער האט געזונגען, א פערטער האט געמאלען... און יעדער פון זיי האט געהאט פערעהרערינס, יעדער האט געליעבט און איז געליעבט געווארען. אך, ווי מקנא איך בין זיי געווען. איך האב געפיהלט, אז איך ווער פערברענט. איך האב גענומען אויסזוכען אין זיך עפעס א טאלאנט. א בעקאנטער טאנץ־לעהרער האט אין מיר ענטדעקט דינע, לאנגע פיס. „איהר וואלט געקענט טאנצען", האט ער מיך געטרייסט. איך האב אנגעהויבען נעהמען לעקציעס. א נעכטיגער טאג. די מיידלעך אין טאנץ־האל האבען מיך אויסגעלאכט. איך האב אנגעשריבען דעמאלט מיינעם א פריינד יא בריעף און אויסגעגאסען מיין גאנצע הארץ... מיין פריינד איז געווען א דיכטער. איז ער געקומען צו מיר און האט מיר געזאגט, אז לויט מיין בריעף דאכט זיך איהם, אז איך האב א טאלאנט צום „שרייבען". „שרייב", האט ער מיר געראטען. איך האב זיך פערשפארט אויף א וואך צייט אין מיין צימעריל און געשריבען... איך האב עס אוועקגעשיקט אין א צייטונג... געווארט א וואך... צוויי... דריי... אויף דער פערטער וואך בעקום איך אן ענטפער אין בריעף־קאסטען.. דער רעדאקטאר זידעלט מיך... אן אידיאט א רעדאקטאר: וואס זידעלסטו? אז א מענש זיצט פערשפארט אין א צימער א וואך צייט און פרופט מזל, וויל זיך ראטעווען פון אונטערגאנג, וויל ארויפקלעטערען כאטש אויף איין טרעפעל פון לעבען — קומסטו מיט דיין שטעכעדיגער, פערזשאוועטער פען און ווילסט נאך איהם נידריגער און טיעפער אראבטונקען...

„איז הייסט עס ניט טאנצען און ניט שרייבען... צו וואס־זשע טויג איך.

„און דא האב איך זיי אלע אזוי ליעב... בערטע, בעלא און בעסי. אבער שעהנער און רייצענדער פון אלע איז ליזע. און דוקא די ליזע האט קיינעם ניט... זי איז צו שעהן, צו קלוג און צו רייצענד. זי וויל אזוי פיעל, אז זי בלייבט ביי גארנישט, ביי

קיינעם. זי איז שטאָלץ, לאָזט קיינעם ניט צו צו איהר. מיט מיר איז זי דוקא געווען פריינדליך. איך פלעג זי אמאָל אפילו בעגלייטען צו איהר אהיים. אבער ווי איך האָב געוואָלט מאַכען אַ „שריט" נעהענטער איז זי פון מיר אזוי ווייט. און איינמאָל האָט זי דייטליך געזאָגט: „איהר אויך" ?...

„אַך, מיין גאָט! וויפיעל פעראַכטונג עס איז געלעגען אין דעם דאָזיגען „איהר אויך" ?

„איך בין אוועק פון זיי אלעמען... איך האָב זיך געכאַפּט, אַז אום זיי צו קריגען מוז מען עפּעס זיין.

„איך האָב זיך פערטראַכט: וואָס קען איך זיין, אום מען זאָל פון מיר ריידען, אום איך זאָל דערוועקען אינטערעס...

„און דאַן האָב איך זיך דערמאָנט, ווי איך בין אמאָל מיט ליזע'ן פערביי געגאַנגען אַ גאָלד-געשעפט. זי האָט מיר געגעבען אַ וואונק, איך זאָל זיך אָבשטעלען. זי איז צוגעגאַנגען צום שויפענסטער און האָט זיך איינגעזאַפּט אין גלאָז פון וואַנען עס האָבען ארויסגעקוקט פערשידענע פינקלענדיגע גאָלד-זאַכען.

„אוועקגעהענדיג פון שויפענסטער האָט זי מיר גאָרנישט געזאָגט. איך האָב אבער דערפיהלט, אַז גאָלד קען זיי אונטערטע-ניג מאַכען...

„האָב איך שווער און ביטער גענומען אַרבייטען. געאַרבייט ווי אין פיעבער. געשפּאָרט, געזאַמעלט אַ פּעני צו אַ פּעני ביז איך האָב צונויפגעזאַמעלט אַ פּאָר טויזענד דאָלער און איהר זעהט מיין געשעפט"...

נאָך איידער ער האָט געענדיגט די פראַגע האָט זיך גע-עפענט די טיר און עס איז אריין אַ יונג, שעהן מיידעל.

אריין איז זי מיט אַ ליעבען שמייכעל און ניט אראָבגענו-מען די אויגען פון מיטעלמאַנען. מיך האָט זי אפילו ניט בע-מערקט.

נאָך אַ קורצען איבעררעדען זיך מיט איהר האָט ער איהר אַ וואונק געטהאָן און זי איז אַ גליקליכע ארויס.

„איהר האָט זי געזעהן ?" האָט ער זיך צו מיר נאָך איהר ארויסגאנג געווענדעט.

„אה, א הערליך מיידעל !"

„זי שטארבט נאָך מיר...", האָט ער זיעגעריש געשמייכעלט.

„איהר מוזט איהר אמאָל שענקען א רינגעלע, צי וואָס ?" האָב איך געפרובט טרעפען.

„גאָט זאָל אויסהיטען !", האָט ער זיך אנגעחאַפּט. „אז זי דארף עפּעס קויפט זי און צאָהלט טאקע דעם אמת'ן פּרייז. דאָס האָט אבער ניט דערצו... ליעב האָט זי מיך אליין... און נאָר זי דען ? אלע ! עס קומט אמאָל א פּאר'ל, ערשט נאָך דער פערלאָ־בונג... ער קלייבט פאר איהר א מתנה: א בראסלעט, א מעדאַ־ליאָן, א קייטעל. אין דערזעלבער צייט קוקט זי אויף מיר און איך זעה, ווי זי עסט מיך מיט די אויגען. אזוי אינטערעסאנט בין איך פאר זיי געוואָרען...

„אמאָל פּאַסירט, אז דיזעלבע מיידעל קומט אין א וואָך ארום צו מיר, שוין אליין. פרעג איך זי, וואו איז דער חתן ? לאכט זי און ענטפערט, אז ער געפעלט איהר שוין ניט... „ווער דען געפעלט דיר" ? שווייגט זי און רויטעלט זיך, און ענטפערט שוואַך : „איהר".

„דאָס הייסט : איך, מיטעלמאַן האָב געפאנגען איהר הארץ.

„אבער ווער האָט צו זיי אלעמען געדולד ! צו פיעל זיינען זיי דאָ און דאָס געשעפט איז מיר איצט טייערער".

„נו, און ליזע ?"... האָב איך שוואך געפרעגט, ניט וועלענ־דיג אנריהרען אן אלטע וואונד ביי אן אלטען פריינד.

ער האָט א שמייכעל געטהאָן און געענטפערט:

„ליזע קומט צו מיר זעהר אָפט.. זי איז שוין ניט די וואָס אמאָל... פערוועלקט... אה, ווי זיי וועלקען !" האָט מיטעלמאַן, ווי מיט נקמה אויסגערופען.

אבער באלד האָט ער זיך פערכאַפּט:

„דאָך האָב איך מאנכמאָל אויף איהר רחמנות. זי קומט

אזוי אפט און קוקט אויף מיר אזוי פערליעבט און יעדעס מאל בעוואונדערט זי: „אה, וואס פאר א שעהנער מאגאזין!"...

„און זי געהט ארויס א טרויעריגע מיט וואקלענדע פיס...

דרויסען בלייבט זי נאך שטעהן לאנג ביים שויפּענסטער און איהר געזיכט בעקומט דעם זעלבען גלאנץ ווי די אויסגעשטעלטע גאלד־חפצים...

„דאן ווארף איך מיינע בליקען איבער'ן געוועלב, און וואו מיין בליק פאלט פינקעלט עס מיט גאלד, לויטער גאלד... און זי קוקט אריין אין שויפּענסטער — דורך א גלאז...

און אט אזוי האב איך איבער זיי געזיעגט.

„און ווי געהט עס אייך אין ליעבע?" האט ער נאך א קליינע פּאוזע מיך געפרעגט.

„איך האב א שמייכעל געטהאן און געענטפערט:

„א, מיר וואלט אויך ניט געשאדט צו עפענען א געשעפט פון גאלד"...

און מיט'ן זעלבינגען שמייכעל האב איך פערלאזען מיין געוועזענעם פריינד און האב א לאנגע צייט געטראכט פון ליעבע, פרויען און גאלד...

דעם ברודער'ס קוילען.

קיינמאל איז נאך דייווידסאנען ניט אנגעקומען אזוי גרינג צו בעקומען ארבייט אין אמעריקא ווי דאס מאל. אריין אין דעם אפיס פון דער גרויסער אמוניציאנס פעקטארי, האט מען איהם שטרענג, אבער אהן זייטיגע בעמערקונגען און פראגען אנגענומען. איהם איז אפילו געווען פערשפארט צו דערצעהלען זיין יחוס, אז ער איז א שלאסער פון פראפעסיע. די הויפט שאלה איז נאר געווען פון וועלכען לאנד איז ער א געבוירע־נער. דאן האט ער געענטפערט, אז ער איז שוין אן אמעריקא־נער „סיטיזען" און געצייגט די פאפירען... עס האט קענטיג אביסעל געשטערט, וואס ער שטאמט פון א שטעדטעל אין גא־ליציען, דאס האט ער בעמערקט אז דער גאז פון דעם מענע־דזשער, וועלכער האט די פאפירען דורכגעקוקט. אבער אויך דערויף האט מען קיין בעמערקונג ניט געמאכט. דערפאר האט מען זיך וועגען פרייז ניט געדונגען. דער פרייז איז געווען גאר א גוטער. ארבייטענדיג אין די בעסטע יוניאן שעפער האט ער נאך קיינמאל אזעלכע „וויידזשעס" ניט בעקומען און איז טיעף אין הארצען דאנקבאר געווען, ניט וויסענדיג אליין וועמען, וואס ענדליך וועט ער מאכען א שעהנערען לעבען. ער האט זיך שוין געגוג אנגעמוטשעט, דא ארבייטענדיג פאר קליינע וויי־דזשעס און דא ארומדרעהענדיג זיך גאר אהן ארבייט.

די שטאדט, וואו די ארבייט איז אנגעגאנגען איז געווען ניט בעזונדערס גרויס. אבער זי איז געוואקסען פון וואך צו וואך. א דאנק די אמוניציאנס פעקטארים, וואס האבען אויסגע־ארבייט אלע טאג טויזענדער געצייג פאר'ן טויט איז די שטאדט

אליין לעבעדיגער געווארען. דייוווידסאן פלעגט אין דער פריה, פאהרענדיג צו דער פעקטארי און פאר נאכט צוריק פאהרענדיג פון דער ארבייט, קוים קריגען א פלאץ אין קאר.

דער דאזיגער מענשען־געדראנג אין די קארס האט איהם דערמאנט דאס גרויסע ניו יארק און עס האט איהם אנגענומען, ווי א שטאלץ!...

און אפט האט ער געטראכט, אז אויב די מלחמה וועט לאנג אנהאלטען, וועט די דאזיגע קליינע שטאדט אריבעריאגען ניו־יארק. אזוי האט ער אויך געהערט רעדען צווישען די ארביי־טער.

און צוזאמען מיט דער שטאדט איז געוואקסען די פעקטארי. ארבייטער זיינען געשטאנען און צוגעבויט אליין נייע נע־ביידען אזוי, אז אין פערלויף פון עטליכע מאנאטען איז דער גאנצער שטיק פעלד, וואס האט זיך פריהער געפונען א לעדי־גער, פערבויט געווארען מיט א קייט פעקטארים.

אויבען אין דער הויך, אונטער'ן דאך פון די פעקטארים איז ברייט און לאנג געהאנגען א שילד מיט פשוט'ע שווארצע ווערטער, וואס האבען אויסגערעכענט די אלערליי מינים גע־וועהר, וואס די דאזיגע פעקטארים האבען פון זיך ארויסגעגעבען. דייוווידסאן האט דאס געשריבענע אויפ'ן שילד ערשט דורכגע־לייענט אין א צייט ארום, ווייל די ערשטע צייט פלעגט ער אהן קיין שום בעאבאכטונגען, גלייך אריינגעהן אין פעקטארי. און וואס געהען איהם אן די אלע נעמען? ער אליין ארבייט ביי די קוילען פאר די ביקסען. די קוילען זיינען אלע ווי איינע. איין מאס! אבער פיעל האט ער ניט געטראכט וועגען זיי. מאנכעס מאל האט ער גאר פערגעסען, אז די דאזיגע קוילען דיענען פאר דעם צו לעבערען מענשליכע קעפ און הערצער, און אוועקלעגען א לעבעדיגען יונגען־מאן אויף טויט. שפעטער האבען ביי איהם די קוילען בעקומען דעם אויסזעהען פון שפיעלצייג פאר קליינע קינדער...

ערשט אין א צייט ארום, אז ער האט בעקומען א בריעף
פון דער היים, וואו מען איז איהם מודיע, אז זיין אינגערער ברו־
דער איז אוועק אין קריעג, האבען ביי איהם די קוילען בעקומען
אן אויסזעהען ווי לאמענדיגע וועזענס און איינמאל, אז
ער האט א קויל גענומען אין האנד איז עס ווי מיט א געלעב־
טער פון האנד ארויסגעשפרונגען און זיך צורעדט:

— וואס זאגסטו עפעס אז, דייווידסאן, צו דיין ברודער?

דייווידסאן האט א ציטער געטהאן. ער האט גענומען צוריק
די קויל, האט עס בעטראכט און זיך פעסט איבערצייגט, אז אט
די קויל וועט זיכער טרעפען דעם ברודער.

האט ער גענומען די קויל און אומקוקענדיג זיך, צי קיי־
נער זעהט ניט, בעהאלטען אין טאש.

און ער האט דערפיהלט, אז ער האט געראטעוועט זיין
ברודער פון א זיכערען טויט.

אבער נאכדעם האבען זיך אנגעהויבען ווייזען מאדנע מינים
קוילען. איין קויל האט ער חושד געווען, אז זי וועט אריינדרינ־
גען דעם ברודער אין אויג. ער האט עס דערקענט נאך איהר
מאדנעם בעהאלטענעם שמייכעל. נו, געוויס וועט דייווידסאן
ניט דערלאזען אזא זאך...

מיט שרעק האט ער זיך אומגעקוקט אין אלע זייטען און
די דאזיגע קויל ווידער אריינגעלעגט אין טאש.

איצט איז ער שוין גאר רוהיג: ווידער געראטעוועט דעם
ברודער.

ער האט פרייער אבגעאטעמט און זיך גענומען פעס־
טער צו דער ארבייט.

פאר'ן אוועקגעהן האט זיך ווידער געוויזען א קויל וואס
האט אויסגעזעהען פונקט צוגעפאסט פאר'ן ברודער'ס רעכטע
האנד...

ער איז זיכער, אז די קויל וועט גלייך אריין אין ארעם, אט
דא־א.

נאטירליך וועט ער עס ניט דערלאזען. און דייווידסאָן האָט אויך די קויל בעהאלטען טיעף אין טאַש.

פון דער ארבייט איז ער שוין ניט געפאָהרען גלייך אויף זיין וואוינונג, ווי ער האָט געטהאָן אלע טאָג. ער האָט אין מיטען וועג, אראָבגעשטיגען ביי א שענק, בגנבה אריין אינוועניג, און געבעטען א גלעזעל בראַנדי.

אויסטרינקענדיג דאָס גלעזעל בראַנדי האָט ער זיך דער־פיהלט מוטיגער, האָט אריינגעלעגט די האנד אין טאַש און זיך געשפּיעלט דארטען מיט די דריי קוילען...

אויף מאָרגען אבער האָבען זיך ביי דער ארבייט ווידער גע־נומען ווייזען פערדעכטיגע קוילען... איינע האָט מיט אזא מין בעהאלטענער דראָהונג געקוקט אויף דייווידסאָנען, אז ער האָט זי גלייך צוגעכאַפּט און אריינגעלעגט טיעף אין טאַש.

דערפיהלט זיך א ווילע גרינגער, האָט אבער גלייך א צווייטע און נאָכדעם א דריטע און א פערטע דאָס זעלבע אויסזעהען בעקומען.

א מאָדנע זאַך. ער הויבט אָן דערקענען יעדע קויל, וואָס דאַרף אריינפאַלען אין זיין ברודערס קערפּער...

און ער האָט די אלע קוילען ארויסגעכאַפּט און נאָך יעדעס מאָל געטהאָן א שמייכעל.

שפּעטער אבער האָט ער שוין ניט געקענט אויף זיכער אונטערשיידען וועלכע קויל וועט יאָ טרעפען דעם ברודער און וועלכע ניט — און ער האָט געמוזט אויסכאַפּען צו צוויי צו דריי מיט אמאָל.

דאַן האָט ער נאָך דער ארבייט געטרונקען דאָפּעלע גלע־זער בראַנדי.

און נאָך שפּעטער האָט ער בעמערקט, אז אָט דער גאַנצער אויבערשטער פאַך קוילען איז זעהר א פערדעכטיגער. עפּעס קאָ־קען די אלע אויבערשטע קוילען, ווי זיי וואָלטען זיכער געוועזען, אז נאָר זיי וועלען טרעפען אין דעם ברודער.

און דייווידסאָן האָט געשיקט אַראָבגעכאַפּט דעם גאַנצען אויבערשטען פּאַק.

זיין טאַש איז מיט אַמאָל פול געוואָרען.

ער האָט זיך אומגעקוקט אין אַלע זייטען און דערזעהענדיג דעם פּאַרמאַן פון דער אַבטיילונג האָט ער גלייך אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ און זיך גענומען ווידער צו די קוילען.

איצט וועט ער שוין מעהר ניט נעהמען. די איבעריגע קוילען געהערען איהם שוין ניט אָן... דעם ברודער׳ס קוילען האָט ער אַלע צוגענומען.

נאָר וואָס איז דער מעהר מיט דעם צווייטען פּאַק ?... עפּעס קוקען זיי איהם אָן מיט אַ מאָדנעם אויסדריק.

אָט בלויז דעם פּאַק קוילען וועט ער נאָך אַראָבכאַפּען און זיין ברודער וועט ניצול ווערען פון טויט.

אָבער דאָן איז שוין שפּעט געוועזן.

דער פּאַרמאַן איז צו איהם צוגעגאַנגען, האָט איהם געטאַפּט די טאַשען און אַרויסנעהמענדיג פון דאָרט אַ הויפען קוילען האָט ער איהם פּערוואונדערט אָנגעקוקט:

— צו וואָס נעהמט איהר עס די קוילען ?

און באַלד איז דער פּאַרמאַן נאָך שטרענגער געוואָרען:

— צו וואָס ג נ ב ה ׳ ט איהר די קוילען ?...

איז שוין דייווידסאָן בייז געוואָרען און זיך אָנגערופען:

— איך בעט אייך, זייט העפליכער... איך גנב׳ע ניט...

— וואָס דען טהוט איהר עס ?

— הם... — איז דייווידסאָן צומישט געוואָרען — עס זיינען דאָ געוויסע קוילען, וואָס טויגען ניט...

— אַלע טויגען ! — האָט דער פּאַרמאַן אויסגעשריען.

און בעטראַכטענדיג די קוילען אין האַנד האָט ער צוגעגעבען :

— וואָס חייסט זיי טויגען ניט ?... וואָס זייט איהר אַן אינספּעקטאָר ?...

— מיר האָט זיך געדאַכט, אַז די דאָזיגע קוילען וועלען...

— אַך, לאָזט צורוה... — איז דער פּאַרמאַן בייז געוואָרען און האָט אַריינגעשאָטען צוריק די קוילען אין קאַסטען.

דאַן האָט דייווידסאָן זיך אין גאַנצען פאַרלאָרען, האָט אָנגעקוקט דעם גרויסען קאַסטען, וואו עס זיינען געלעגען אויבען דעם ברודער׳ס קוילען און האָט שוין זיי צוריק ניט געקענט בעקומען...

איצט איז זיין ברודער פאַרלאָרען!

פאַהרענדיג פון דער אַרבייט איז ער ווידער אַראָפּגעשטיגען ביי׳ן זעלבען שענק. ער האָט געמוזט אויסטרינקען דריי גלעזלעך בראַנדי. אַנדערש האָט ער זיך ניט געקענט בערוהיגען.

אָבער די דריי גלעזלעך האָבען ניט געהאָלפען. דער געדאַנק, אַז ער האָט אין פעקטאָרי איבערגעלאָזט אין קאַסטען דעם ברודער׳ס אַלע קוילען האָט איהם ניט געגעבען קיין רוה.

ער איז שטעל אַרויסגעלאָפען פון שענק און האָט זיך געלאָזען צום פעקטאָרי...

דאָרטען אָבער האָבען איהם די דעטעקטיווס פאַרשטעלט דעם וועג און איינער האָט שטרענג געפרעגט:

— וואוהין?

דאַן האָט דייווידסאָן מיט בלוט פאַרגאָסענע אויגען אויסגעשריען:

— איך האָב דאָ געלאָזען מיין ברודער׳ס קוילען... לאָזט מיך אַריין!... איך מוז ראַטעווען מיין ברודער...

אַ דעטעקטיוו האָט אַ פייף געטהאָן. עס איז אונטערגעלאָפען אַ פּאָליסמאַן.

— נעהמט איהם אין פּאָליס סטיישאָן אָדער אין דול־הויז, ווי איהר פאַרשטעהט...

דער פּאָליסמאַן האָט דייווידסאָנען גענומען אונטער׳ן האַנד און איהם אוועקגעפיהרט.

אויפ׳ן וועג האָט ער איהם געפרעגט:

— האסט געוואלט די פעקטארי אויפרייסען?...

— א, ניין! — האט זיך דייווידסאן ערוואכט — אויפ־רייסען די פעקטארי, ניט. איך האב נאר געוואלט מיין ברודער'ס קוילען ארויסבעקומען. איך האב זיי אליין געמאכט... איהר פערשטעהט? אליין געמאכט... פאר'ן ברודער...

און דייווידסאן האט זיך צולאכט מיט יענעם געלעכטער, מיט וועלכען עס לאכען אלע די יענינע, וועמעס הערצער עס פרעסט א שווערע חרטה...

דער פאליסמאן האט זיך פערטראכט:

— וואוהין פיהרט מען איהם? אין „סטיישאן" צי אין דול־הויז?

א שווערע פראבלעמע...

די פערטיידיגונג.

דאס האט פאסירט מיט א יאהר צעהן צוריק. א צוויי וואכען פאר פסח. געוואוינט האב איך דאמאלט אין א שטאדט, וואס האט געהאט א אידישע און קריסטליכע בעפעלקערונג.

עס איז געווען א מילדער פריהלינגס-טאג. די זון, כאטש נאך א קיהלע און נאך ניט קיין זיכערע, האט דאך שוין גענוג כח געהאט צו צושמעלצען די שטיקער אייז פון די דעכער און פענסטער און טראפענס, לאנגזאמע, רוהיגע, ווי צופרידען פון דער זונס בעריהרונג האבען זיך אראבגעלאזט מיט א היימליכען קלאנג אויף דער ערד.

אין אזא טאג שמעלצט זיך אויך דאס אייז אין דעם מענשענס הארץ. אין אזא טאג פערליערסטו אלע קליינליכע פערלאנגען און ארימע בעגעהרען. איין גרויסער פערלאנג, איין וויי־כער בעגעהר פילט דיך איינגאנצען אן. דאס איז דער בעגעהר צונויפגיסען זיך מיט דער גאנצער וועלט, מיט אלע איהרע לעבעדיגע ברואים.

אין אזא טאג ביזטו לויטער ליעבע און גוטסקייט!

און מיט דער דאזיגער געהויבענער שטימונג בין איך געגאנגען אהן ציעל, פון גאס צו גאס, פון פלאץ צו פלאץ. גאס צו גאס, פון פלאץ צו פלאץ.

מענשען האבען געהאנדעלט און געוואנדעלט. נאר מיר איז דאס מאל זייער גאנצער האנדעל און וואנדעל געפעלען געווארען. די זון שפיעלט אויפ'ן הימעל און זיי שפיעלען זיך אויף דער ערד. און פאר וואס ניט? זאלען זיך די קינדער שפיעלען. אייגענטליך זיינען דאך אלע קינדער און אפילו אט

דער איך מיט דער לאנגער שווארצער בארד. וואס יאגט מיט דעם קויש אין דער האנד איז דאך א קינד — א קינד מיט א בארד, א וואונדערליך קינד! און אט דער פוילישער שליאכטשיץ מיט די גרויע וואנצען און מיט די גרויע אויגען, וואס קוקט בלומרשט שטרענג אויף אלץ, וואס ער זעהט פאר זיך איז דאך בלויז א קינד — א קינד מיט וואנצען, א וואונדערליך קינד. מען קען באמת לאכען פון אט די דאזיגע מאדנע קינדער!

און אט אזוי בין איך געגאנגען און געגאנגען און ניט גע־וואוסט וואוהין און צו וואס. דרויסען האט געשטראהלט די זון און אינוועניג האט ביי מיר געשטראהלט די ליעבע. „דו ביזט דאך א וואוילער מענש!" האב איך שיעור מיר אליין ניט גע־זאגט. איך האב מיך קוים איינגעהאלטען. עס איז גענוג, אז מען טראכט אזא נארישקייט, צי וואס דאס נאך הויך צו זאגען.

ביז איך בין אזוי פערגאנגען אין א ווייטער גאס. דאכט זיך א גוי'שע גאס. אבער ווער טראכט אין אזא שעהנעם פריה־לינגס־טאג פון גוי'אישע און אידישע גאסען. אין אלע גאסען וואוינען דאך מענשען. און גלייך האב איך זיך אומגעקוקט און בעמערקט ביי א קליין שטיבעל, ביי'ן טירעל פון טויער, שטעהט אן ארים קריסטליך אינגעלע פון א יאהר דריי־פיער. ער איז געווען אנגעטהאן בלויז אין קורצע הייזקעלעך, פון דעם ברודיג צורי־סענעם העמדעל האט ארויסגעקוקט א צוקראצט, דאר ברוסטעל, אין איין פלאץ האבען זיך צוויי בלוטיגע פאסעלעך איבערגע־קרייצט און ס'האט אויסגעזעהן, ווי א בלוטיגער צלם'על... זיין בלייך פנים'על איז געווען פערשמירט, ס'איז געווען קענטיג, אז ער האט ניט לאנג צוריק געוויינט.

ווי געזאגט, עס איז געווען צוויי וואכען פאר פסח. אבער דעמאלט האב איך אינגאנצען פערגעסען, אז איך בין א איד און פסח עסען מיר מצה. ווער רעדט, אז מיר ברויכען בלומרשט בלוט אויף מצות, דערפון האב איך אינגאנצען פערגעסען. מאלע וואס שלעכטע מענשען האבען אמאל געזאגט. איצטער איז דאך

פריהלינג. אזוינע נארישקייטען קענען נאר לייט אויסטראכטען אין פינסטערען, קאלטען ווינטער. אין פריהלינג — ווער ווער ווערט עס גלויבען און ווער געדענקט גאר די דאזיגע נארישע מעשיות?

און עס האט מיך צום דאזיגען אינגעלע א ציה געטהאן. ווי ארים ער איז — האב איך זיך געטראכט, אין מיין הארצען האט זיך וואס געריהרט. איך בין מיך מודה, איך בין דעמאלט געווארען סענטימענטאל.

איך בין צו איהם צוגעגאנגען און פריינדליך איהם א גלעט געטהאן איבער׳ן קעפעל.

— ווי רופט מען דיך, אינגעלע?

ער האט געשוויגען.

—א דערשלאגענער! — האב איך איהם פערענטפערט און זיך גענומען איהם אויפמונטערען.

— צוקערלעך ווילסטו?

ער איז געשטאנען און האט תמ׳עוואטע מיך אנגעקוקט.

ער האט אריינגעלעגט זיין שמוציגען גראבען פינגערל אין מיילכעל און האט געשוויגען.

זיין שווייגען האט מיך נאך מעהר צונומען. זיין פערשמירט פנים׳על און די שטומע בליקען זיינע האבען מיך געפאקט. איך האב ארויסגענומען א מטבעה און האב זי איהם אריינגעלעגט אין זיין הענטעל.

— נא, וועסט קויפען צוקערלעך... יא?

— יא... האט ער שוין געשאקעלט מיט׳ן קאפ און זיך גע־נומען בעטראכטען פריהער מיך, דערנאך די מטבעה און ס׳האט אויסגעוויזען, אז פוןביידען איז ער געווען צופריעדען.

און א גלעט טהוענדיג איהם א צווייטען מאל, האב איך זיך געלאזט געהן, א דערוואָרימטער, א צופריעדענער און א גליקליכער.

נאר באלד האב איך דערהערט הינטער זיך טריט.
געהט מיר נאך דאס אינגעלע?

אבער די שטימע וואָס קומט צוזאַמען מיט די טריט איז אַזאַ בייזע און אַזאַ גרילעצנדיגע.

— וואָס ווילט איהר פון דעם קינד?

איך האָב מיך דערשראָקען אומגעקוקט און דערזעהן נעבען זיך אַ הויכע מאָגערע גויע מיט גרויע אויגען.

איך האָב זי בערוהיגט:

— אַך, וואָס רעדט איהר... גאָר נישט...אַ שעהנער טאָג. דאָס קינד איז מיר געפעלען געוואָרען, האָב איך איהם געגעבען צו שפּיעלען זיך אַ מטבעה. און געגענטהייל...

די פרוי וועלכע איז דעם קינד'ס מוטער געווען, האָט מיך מיט האַס אָנגעקוקט — אַרויסגעריסען די מטבעה פון אינגעלס הענטעל און אַ וואָרף טהוענדיג עס מיר אין פּנים אַריין, האָט זי זיך הייזעריג צושריען:

— מיר ווייסען, מיר ווייסען אייער גוטסקייט. געהט אייך און לאָזט אונזערע קינדער צורוה...

און אַ כאַפּ טהוענדיג דאָס קינד פאַר'ן האַנט פון וואָס עס האָט זיך פאַר וועהטאַג צושריען, האָט זי איהם פון מיר אַבגעראַטעוועט...

זי איז מיט איהם אַנטלאָפען אין פינסטערן שטיבעל, וואָס האָט זיך טיעף אין הויף געפונען.

איך האָב מיך דערמאָנט אַז פּסח, אַז דער נארישער לע־גענדע און האָב זיך געלאָזט געהן צוריק...

פון הויף האָבען זיך געטראָגען קולות פון קינד, איך האָב געפיהלט ווי דאָס אָרימע קינד בלוטיגט אונטער איהרע הענט.

דאָס האָט זי איהם פערטיידיגט פון שלעכטע מענשען...

געהענדיג אויף מאָרגען צוריק אין דער זעלבער גאַס, האָב איך שוין דאָס קינד ניט געטראָפען. זי האָט איהם שוין גע האַלטען פערשפּאַרט אינ'ם פינסטערן שטיבעל...

דער אפטייקער.

ווען דער אלטער בינוש איז נאך אין זיין שטעדטעל גע־
ווען און ער האט בעקומען א בריעף פון זיין זוהן, אז ער האט
שוין געענדיגט זיין שטודירען און איז געווארען אן אפטייקער,
האט איהם אנגענומען א געפיהל פון שטאלץ.

ער האט דעם בריעף געבראכט אין בית־מדרש און פארגע־
לייענט פאר'ן שמש, וועלכער האט אויך געהאט א זוהן אין
אמעריקא; אבער יענער איז צו דער מדרגה פון אן אפטייקער
נישט דערגאנגען, ער איז א פשוט'ער בעל־מלאכה. דער שמש
האט געזיפצט און געזאגט:

— יא, וועמען גאט העלפט! מיינער מוז נעבעך ארבייטען
שווער און ביטער.

דער אלטער בינוש האט זיך דערפיהלט נאך שטאלצער, ער
האט דעם בריעף אריינגעלעגט אין קעשענע און געהענדיג צו־
ריק פון דאווענען, האט ער ביי דעם שטאדטישען אפטייק זיך
אבגעשטעלט, אריינגעקוקט אינוועניג דורך די גרויסע פענס־
טער און דערזעהן דעם אפטייקער שטעהען ביים בופעט, איבער־
גיסענדיג פון איין פלעשעל אין א קלענערע, און פארענט שטעהען
מענשען און ווארטען מיט מורא.

ער האט זיך שטארק פעראינטערעסירט, הייסט עס, אז זיין
זוהן שטעהט אויך איצט אזוי דארטען און טריעפט פון איין
פלאש אין דער צווייטער, אדער וועגט עפעס אויף אונצעס און
דראכמעס — א קלייניגקייט זייער וואג — עס איז דאך אלץ
אויף א האר!

ער האט דערפיהלט א נויטווענדיגקייט אריינצוגעהן אינ־

יונעניג. כאָטש ער האָט קיין זאַך נישט בעדאַרפט, ער האָט בלויז געוואָלט זעהן, ווי אַזוי זעהט אויס זיין זוהנס אָפּטייק דאָרטען.. ער איז אַריין און האָט זיך אָוועקגעשטעלט.

דער אַפּטייקער איז געווען פאַרנומען מיט פאַרפערטיגען אַ רעצעפּט און ער האָט ביינוש'ען נישט בעמערקט. ביינוש איז געשטאַנען אַהז אַ היטעל און האָט מיט עהרפורכט געקוקט אויבען אויף דער וואַנד, וואו עס איז געהאַנגען דאָס בילד פון קייסער... ער האָט זיך משער געווען, אַז אויך דאָרטען, אין זיין זוהנס אַפּטייק, הייגגט דאָס בילד פון פּרעזידענט און כאָטש דער אַמעריקאַנער פּרעזידענט איז אַ גוטער, פונדעסטוועגען איז ווער עס געהט אַריין מוז אַראָבנעהמען די היטעל, ניט אַזוי פאַר'ן פּרעזידענט ווי פאַר זיין זוהן דעם אַפּטייקער..

דערווייל האָט ער זיך געשלאָגען מיט דער דעה, וואָס ער זאָל זאָגען דעם אַפּטייקער, ווען ער וועט איהם פרעגען, וואָס ער דאַרף. ער האָט בעשלאָסען, אַז ער וועט קויפען פאַר אַ צעהנעריל קאַנפער, ווייל עס צוניץ קומען צו אַ פערקיהלונג. באַלד האָט ער זיך מישב געווען, אַז צו ווינטער איז נאָך ווייט און צו וואָס זאָל ער אויסגעבען אַ צעהנעריל. ער וועט איהם זאָגען, אַז ער איז אַריין פרעגען עפּעס וועגען זיין זוהן אין אַמעריקאַ...

אַז דער אַפּטייקער איז פאַרטיג געוואָרען האָט ער בעמערקט ביינוש'ן.

— טשטאָ נאַדאָ? — האָט ער שטרייננג געפרעגט.

ביינוש האָט זיך פערלאָרען. ער האָט ניט געוואוסט ווי אַזוי מען זאָגט אויף רוסיש „קאַנפער" האָט ער שוין געוואָלט קויפען ריצען־אויל, האָט ער אויך ניט געוואוסט ווי אַזוי הייסט עס אין רוסיש, — איז ער געשטאַנען מיט אויסגעגלאָצטע אויגען און געקוקט דאָ אויפ'ן קייסערס בילד און דאָ אויפ'ן אַפּטייקער.

דער אַפּטייקער האָט געדריקט מיט די פּלייצעס, אַ שמויכעל געטהאָן און געהייסען ביינוש'ען געהן.

ביינוש האָט זיך אַ דערשראָקענער און אַ פערשעהמטער

ארויסגערוקט און אז ער איז שוין געווען אויפ'ן גאס, האט ער זיך גע'מוסר'ט:

— געדארפט איהם זאגען, דעם אדון, אז איך האב א זוהן אן אפטייקער... וואלט ער געהאט דרך ארץ.

אבער זייט דעמאלט האט איהם אנגעהויבען ציהען צום אפטייק... דער אפטייקער, נישט קוקענדיג, וואס ער איז געווען אן אמת'ער גוי, איז איהם געווארען זעהר טהייער. ער האט אלעמאל פערבייגעהענדיג דעם אפטייק ארייגעקוקט אינוועניג און אז ער פלעגט זעהן אז אין אפטייק זיינען דא מענשען, פלעגט ביינוש'עס הארץ וואקסען פאר שמחה. הייסט עס, ער לייזט געלד... און אין אן אפטייק איז וואס מען לייזט איז אלץ כלו רוח... ער האט זיך פארגעשטעלט, ווי דארט אין אמעריקא מאכט זיין זוהן אויך גילדערנע געשעפטען און דערצו מוז ער זיין אנגענומען ביי אלעמען. א קלייניגקייט אן אפטייקער! לויט איהם דאכט זיך, האט אן אפטייקער א רעכט צו מאכען אן אקט, אויב עס איז ניט ריין אין גאס. ער האט געוואלט וויסען עס אויף זיכער און האט וועגען דעם איבערגערעדט מיט'ן שמש:

— מיר דאכט, אז דער פריהערדיגער אפטייקער האט אמאל געמאכט אן „אקט“?

— א, יענער איז געווען א צורר היהודים! — האט דער שמש זיך דערמאהנט — ער פלעגט נאר ארומגעהן מיט נאטשאלסטווא, מיט'ן אוריאדניק און מיט'ן פריסטאוו. דער היינטיגער איז א בעסערער...

עס זיינען פערגאנגען א פאר יאהר. ביינוש, וועלכער האט געלעבט נאר מיט דעם געדאק, וואס זיין זוהן איז אן אפטייקער, האט ענדליך אנגעהויבען צו בענקען נאכ'ן זוהן און טראכטען וועגען אמעריקא: ער וויל אליין זעהר מיט די אויגען,

ווי אזוי זיין זוהן מאכט א רעצעפּט, ווי אזוי מען קומט אריין צו איהם אין אפּטייק און מען מוז אראפּ נעהמען דאָס היטעל...

ער שטעלט זיך פאַר, אז ער אליין, כאָטש א טאַטע, וואָלט אויך דאָס היטעל אראָפּגענומען. געווים וואָלט דער זוהן איהם געהייסען אַנטהאָן צוריק דאָס היטעל. ער אבער, ביינוש, וואָלט איהם געענטפערט:

— עס שאדט נישט... ווי באלד, אז עס איז א זאקאָן, וויל איהם אויך היטען...

און נאָכדעם ווי זיין זוהן האָט איהם פארגעשלאָגען אין א בריעף, אז ער וויל אז ער און די מאמע זאָלען קומען נאָך אמעריקא, און ער וועט זיי שיקען טיקעטס און געלד, האָט ער אהן קיין שום ישוב הדעת זיך גענומען גרייטען אין וועג.

אז ער איז מיט דער „אלטער" אנגעקומען אין עלים איי־לאנד, האָט ער געוואָרט מיט דער גרעסטער אונגעדולד אויף דעם זוהן. דער אידישער בעאמטער האָט איהם געסטראַשעט אז מען קען איהם צוריק שיקען, אבער ער האָט געטרייסט דער ווייב און געזאָגט:

— האָב נישט קיין מורא — מיר האָבען א זוהן אן אפּ־טייקער.

ענדליך איז דער אפּטייקער געקומען. ער איז געפאלען דעם טאַטען נאָכדעם דער מאמען אויפ'ן האלז און זיך ענט־שולדיגט:

— איך בין איינער אליין... ניט געקענט לאָזען די סטאָר...

— וואָס? — האָט ביינוש איבערגעפרעגט.

— די סטאָר... איך מיין די קראָם...

— דו ביזט א קרעמער... — האָט זיך ביינוש דערשראָ־קען...

— וואָס דען? אלץ איז דאָ א סטאָר — א קראָם...

— ביזטו, הייסט עס, אויס אפטייקער... — האָט זיך ביי־נוש נאָך מעהר דערשראָקען.

— ניין, איך בין אן אפטייקער, ווערליג עס הייסט אין דער היים.

ביינוש איז קוים צו זיך געקומען נאָך דעם שרעק וואָס ער האָט געהאַט. ער איז אבער נאָך אַלץ ניט געווען זיכער, און ער האָט נאָך אמאָל איבערגעפרעגט:

— אָבער דו ביזט דאָך אן אפטייקער?...

— אן אפטייקער, אן אפטייקער — האָט דער זוהן גע־שמייכעלט און א זיפץ געטהאָן...

דער זוהן האָט אוועקגעפיהרט דעם טאַטען מיט דער מא־מען צו זיך אהיים אין זיין וואוינונג אין די בראָנקס. דעם זוהן'ס ווייב, די „אפטייקערשע", האָט זיי אויפגענומען זעהר ווארעם, גערעדט מיט זיי אידיש און ביינוש האָט זיך דערמאָנט אן דער היימישער אפטייקערשע און איז געווען אונצופרידען...

אז עס איז אריבער א פּאָר וואָכען, האָט ביינוש אויסגע־דריקט זיין וואונש צו געהן אָנקוקען דעם אפטייק. די שנור האָט איהם אָבגערעדט.

— איהר וועט נאָך זעהן, שווער לעבען... גרינט זיך אויס אביסעל!

אזוי איז אריבער א פּאָר חדשים און ביינוש האָט דעם זוהן'ס אפטייק נאָך אַלץ ניט געזעהן.

ערשט אויפ'ן דריטען חודש האָט איהם דער זוהן מ'טגע־נומען „דאונטאון".

ביינוש'ס הארץ האָט געקלאפּט פאר ערוואַרטונג. אָט וועט ער עס באַלד אריינפאַלען אין א שעהנעם אפטייק. די פּאָליצעס אבגעפּארבט און אויף זיי פינקלען פערשיעדענע פלעשער און פארצעלייענע סלאָיען. אין די ווענד זיינען איינגעמויערט אַל־

מערם מיט שפיגעלנע טיהרען. אויבען הענגט דער פארטרעט פון פרעזידענט. דער פראוויזאר, א יונגער שעהנער „שייגעץ", שטעהט ביים בופעט און מאכט א רעצעפט... זיין זוהן גיט אכ־טונג ווארום איין איבעריגער טראפען און דער חולה שטארבט!..

דער זוהן אבער האט איהם אריינגעפיהרט אין א קלייגער דראג־סטאר. ביינוש האט אויסגעשטעלט די אויגען און גע־קוקט אויף די ווענט, אויף דעם בופעט און איז געבליבען ווי אן אפגענארטער...

— אט דאס איז דאס?... — האט ער געשטאמעלט...

— יא, דאס איז מיין דראג־סטאר... — האט דער זוהן געענטפערט.

— דאס איז, הייסט עס, דער אפטייק?... — האט ביי־נוש איבערגעפרעגט.

— יא, אין דער היים הייסט עס אפטייק.

דערוויל איז אריין א בחור אהן א ראק, זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן הויכען בענקעל ביי די אייז־קרים סאדא און בעשטעלט א גלאז „אייז קרים סטראבערים סאדא"...

דער זוהן האט איהם אריינגעלעגט א שטיק אייז־קרים אין גלאז, אנגעגאסען וואסער, געמישט מיט א לעפעלע און איהם דערלאנגט. דער בחור האט געבעטען א שטרויעלע.

ביינוש האט די פראצעדורע אויפמערקזאם בעטראכט און ניט פערשטאנען וואס דאס איז פאר א מין רפואה...

אז דער בחור האט אבגעצאהלט דעם ניקעל און איז ארויס, איז ביינוש געווען משיקאווע צו וויסען וואס פאר א מין חולאת דער בחור האט, און וואס דאס איז פאר א מין רפואה, וואס מען טרינקט עס מיט א שטרויעלע אין אפטייק גופא...

דער זוהן האט געשמייכעלט און ערקלערט:

— דאס איז ניט קיין רפואה... דאס איז פשוט אזא קאל־טער געטראנק. דאס טרינקען געזונטע...

— אזוי... — האט ביינוש אונצופרידען געמורמעלט — הייסט עס, אז פאר געזונטע מענשען האסטו אויך סחורה...

— יא... האט דער זוהן א מורמעל געטהון.

— נו, און מעדיצינען, רעצעפטען?... — האט ביינוש גע־פרעגט...

— דאס קומט אויס זעלטען... דער עיקר איז דא די אייז־קרים, אט דאס, וואס דער בחור האט געטרונקען — און אנדערע קלייניגקייטען...

און אין א ווײלע ארום האט ער זיך געווענדעט צום טאטען און געזאגט:

— איך דארף אריינגעהן דא אנטקעגען — וועגען ביזנעס, אויף א מינוט, גיב אכטונג, טאטע... איך קום באלד צוריק.

און בלייבענדיג אליין אין „אפטייק", האט ביינוש גע־שמייכעלט אין בארד אריין און געטראכט:

— אט, הייסט עס, בין איך שוין אליין אויך אין אמעריקא אן אפטייקער... און גלייך האט ער א טיעפען זיפץ געטהאן אויפ'ן היימישען שטייגער: נננו, רבונו של עולם!... א וועלט!..

דער יוניע־היטער.

(„ניו־יארקער טיפ")

איך בין געזעסען אין היימישען רעסטאראן. עס איז געווען נאך פאר מיטאג צייט און דערפאר איז מיר אויסגעקומען צו זיצען ניט מיט גאר גאהענטע בעקאנטע. מיין שכן ביי'ן טיש על, מר. וואכמאן, א מענש אין די פיערציגער, מיט גראהליבע האר ביי דיביידע שלייפען האט געוואלט מיט מיר פערפיהרען א שמועס. ער האט אבער ניט געוואוסט ווי אזוי איהם צו פערבינדען. ענדליך האט ער זיך צו מיר געווענדעט:

— האט איהר ניט א סיגארעטיל?

— מיט'ן גרעסטען פערגעניגען, האב איך זיך אנגעכאפט און ארויסגענומען פון טאש די סיגארעטען־קעסטעלע, אויפגעמאכט און איהם פארגעלעגט.

ער האט דאס קעסטעלע גענומען אין זיין האנד, צוגערוקט זי צו די אויגען, געזוכט עפּיס אויף איהר און נישט געפינענדיג, האט ער זיך פערקרימט און מיר עס צוריק דערלאנגט.

— פאר וואס־זשע נעהמט איהר נישט קיין סיגארעטיל? האב איך זיך פערוואונדערט.

— א דאנק, איך רויכער ניט פון דעם סארט...

— עס איז ניט קיין שלעכטע סיגארעטליך — האב איך ווי בעלעדיגט זיך אנגערופען.

— מעגליך... האט מר. וואכמאן, מיט א איראניע געצויגען דארט ווארט — ווי פאר וועמען... איך רויכער נישט אזעלכע געמיינע סיגארעטלעך.

— געמיינע? — האב איך אויסגעשריען — וואס רעדט איהר, פּוּטפּצעהן סענט א צעהנדליג...

— אבער ווייזט מיר דעם „לעיבעל“ — האט ער ווי מיט נצחון אויסגערופען.

— אך, דעם לעיבעל... האב איך ווי פערשעהמט גענומען שטאמלען... יא, ווירקליך, איך האב זיך גאר נישט געכאפט...

— אט דאס איז די מעשה, וואס מען כאפט זיך ניט און דערווײלע ווערען די ארבייטער עקספלאאטירט און קענען זיך אויף די פים ניט שטעלען...

ער האט א פרומען זיפץ געטהאן, געקוקט מיט זשעדנע בליקען אויפ'ן קעסטעלע מיט די סיגארעטליך און האט ענד־ליך צוגערופען דעם קעלנער.

— וועיטער! — האט ער שטרענג געזאגט — דערלאנגט דעם מיסטער א פעקעל יוניאן סיגארעטען.

דער ווייטער האט ערפילט דעם בעפעהל, איך האב צוגע־נומען, בעטראכט דאס קעסטעלע און האב דערזעהן א לעיבעל. מר. וואכמאן האט מיך בעאבאכטעט און פון מיר הנאה געהאט. ער האט באלד געזאגט:

— אט דאס איז א יוניאן סיגארעטעל, פערזוכט, ער איז ניט שטארק שלעכט...

איך האב פערזוכט. ווירקליך נישט שטארק שלעכט... מען קען רויכערען.

מר. וואכמאן האט גערויכערט און געמורמעלט:

מיינט איהר, אז דער סיגארעט שטעלט מיר שוין אין גאנ־צען צופריעדען? ווער ווייס ווער עס מאכט די באקסלעך... זי־כער ניט קיין יוניאן ארבייטער, היינט ווער שניידט דעם טאַ־באַק, ווער קלעפט?... ווער ווייס? ווער קען וויסען?...

און אפזיפצענדיג ווי א פרומער איד, וואס קלאגט זיך אויפ'ן זינדיגען דור, האט ער אויסגעלאזט:

— עס איז א פנים דא א סטריקטלי יוניאן סיגארעט?... נאר אז עס איז דא א „לעיבעל“ איז שוין מעהר אדער וועניגער כשר, פלאנט ניט אזוי דער געוויסען.

איך האָב איהם אויסגעהערט און האָב זיך געכאַפּט, אַז איך האָב צו טהאָן מיט אַ געוויסען טיפּ יוניאָן־היטער. אין דער האָזיגער צייט פון ציניזם און חוזק־מאַכעריי, איז ער מיר גע־פעלען געוואָרען. הייסט עס, אַז אין סדום איז נאָך דאַ איין צדיק, האָב איך זיך געטרייסט און האָב בעשלאָסען אויסצו־פאָרשען איהם גענויער.

— הייסט עס, אַז איהר געבראויכט נאָר יוניאָן ארבייט — האָב איך אָנגעהויבען מיין פאָרשונג.

— דאָס איז ביי אייך אַ חדוש ? — האָט ער אויף מיר אויסגעשטעלט צוויי אויגען, אַז איך האָב מיך באמת דערשראָ־קען און האָב זיך פערכאַפּט צוריק :

— ניין, איך מיין נאָר, אַז עס איז שווער...

— מאַלע, וואָס עס איז שווער — האָט ער אויסגעזיפּצט — אונזערע זיידעס איז נאָך שווערער געווען אָבצוהיטען אידיש־קייט, פונדעסטוועגען האָבען זיי זיך ווען אָבגעשטעלט פאַר שוועריגקייט ? גיט, זייט מוחל, נאָך אַ סיגאַרעטעל, אָבער פון די יוניאָן סיגאַרעטלעך, נישקשה זיי זיינען נישט שטאַרק שלעכט, מען קען זיי רויכערען...

— אדרבא, זיי זיינען גאָר פיין ! — האָב איך ארויסגע־כאַפּט דאָס קעסטעלע און איהם דערלאַנגט.

ער האָט פעררויכערט און פרום געלאָזט דעם רויך מיר אין פּנים אריין.

— איהר וועט זיך צו זיי צוגעוועהנען וועלען זיי אייך שמעקען בעסער ווי אייערע, די סקעב סיגאַרעטס — האָט ער מיך, כדי די צייט זאָל ניט אוועקגעהן אין רויך, דערווייל־בעלעהרט.

איך האָב אויך פעררויכערט און האָב איהם פערזיכערט, אַז זיי שמעקען מיר שוין בעסער, ווי מיינע, די פריהערדיגע.

ער האָט אין גאַנצען געשטראַהלט פאַר גליק, און ער האָט זיך צו׳דרשנ׳ט:

— עס איז ווירקליך א פערברעכען צו רויבערען אדער בכלל צו נוצען זאכען, וואס ווערען אויסגעארבייט נים פון א יוניאן.

— עס איז אבער שווער צו וויסען... האב איך געפרובט ווידער אבווענדען זיין שטרענגקייט.

— געוויס: — איז ער שוין ווייכער געווארען — מיר אליין איז אמאל שווער... אט האב איך מיט א פאר יאהר צוריק שיער ניט געראזירט זיך אין א בארבער־שאפ אהן א „לעיבעל“... איך בין געווען עפעס יענעם טאג צופיעל ביזי, בין איך אריינגעלאפען אין דער ערשטער בארבער שאפ, וואס עס האט זיך געטראפען. א שייוו האב איך געמוזט נויטיג האבען, איך האב מיך געמוזט זעהן מיט מענשען, איך געה אריין, איך זעה דער ארבייטער איז אנגעטהאן, ריין, ער זעצט מיך העפליך אוועק, וואשט אויס דאס גלאז מיט הייסע וואסער... שארפט אן דעם „רייזער“ איין מאל און צוויי מאל און דריי מאל, ער נעהמט מיך ראזירען — עס איז א מחיה, דער רייזער געהט ווי אויף פוטער... עפעס איז מיר די זאך קשה געווארען... עס איז צו גוט... און פלוצים פאלט מיר אריין אין קאפ: וואכמאן, וואוהין ביזטו אריינגעפאלען. איך הויב אן קעהרען דעם קאפ צום פענסטער זוכען א לעיבעל און דא בעט זיך דער בארבער העפליך: מיסטער, זיצט רוהיג, איך וועל אייך איינשניידען... קען איך אבער ניט איינזיצען רוהיג, איידער איך וויים צי איז דאס א יוניאן בארבער־שאפ. איך דרעה זיך אהער, אהין, איך זעה ניט אין ערגעץ א זכר פון א לעיבעל. איך זעה, אז עס איז שלעכט, ער האט שוין מיך באלד אבגעראזירט איין האלבען פנים און איך וויים נאך ניט וואו איך בין אין דער וועלט, שטעל איך מיך אויף, כאטש איך האב געקענט צושניטען ווערען, אבער איך קוק נישט דארויף, די יוניאן איז מיר טהייערער ווי מיין פנים, איך שטעל מיך אויף און גיב א פרעג:

— איך בעט אייך, איז דאס א יוניאן בארבער־שאפ צי ניט?

מיין בארבער האָט אָבגענומען דער לשון. ער הויבט אָן דרעהען אהער, אהין, קורץ, עס איז ניט קיין יוניאָן שאָפּ. ער טענה'ט, אז מען שיקט איהם שלעכטע ארבייטער... איהר הערט א תירוץ? וואָס זאָל טהאָן דער שלעכטער ארבייטער, זאָל ער שטארבען פאר הונגער.. קורץ, איך האָב ניט געלאָזען פאר קיין פאל דאָס אנדער האלבע פנים צו דערענדיגען, האָב בעצאָהלט פאר א האלבען שייוו און בין ארויסגעלאָפען פון שאָפּ.

— נו, איהר האָט זיך גאָר ניט געשעהמט צו געהן אין גאס מיט א האלבען ניט געשייווטען פנים...

— געשעהמט? — האָט ער פּראָטעסטירט — וואָס הייסט שעהמען זיך! א חרפה וואָלט געווען ווען איך שייוו מיך אין גאנצען דארטען אָפּ. אין א סקעב בארבער שאָפּ. דאָס וואָלט געווען א חרפה. אבער אזוי האָב איך, פערקעהרט, זיך בעריהמט דערמיט און אלעמען דערצעהלט. זאָל מען וויסען, ווי אזוי אָב־צוהיטען דעם לעיבעל.

— און מיט וואָס בעשעפטיגט איהר זיך אליין? — בין איך ענדליך נייגעריג געווארען צו וויסען.

— איך אליין — האָט ער אָנגעהויבען צו שטאמלען — איך אליין בין דערווייל אָהן א דזשאָב...

— וואָס האָט איהר אמאָל געטהאָן?

— אמאָל, אמאָל בין איך געווען אָן אָרגאַניזער... נו, פער־שטעהט איהר מיך, בין איך צו סטריקטלי געווען... אביסעל אי־בערגעטריבען... איך קען ניט אנדערש! אזא כאראקטער... איך בין דאָ פון די ערשטע סאָציאליסטען. ביי מיר דארף צוגעהן נישט נאָר יוניאָניסטיש, נאָר טאקי אויך סאָציאליסטיש... איז האָב איך דערווייל ניט קיין דזשאָב...

ער האָט א זיפץ געטהאָן און נאָך א קליינעם שווייגען, זיך ווידער געווענדט:

— גיט מיר נאך א סיגארעטעל, אבער פון די יוניאן סי־גארעטלעך... זיי זיינען גאר ניט אזוי שלעכט, ווי מען מיינט... פערקעהרט...

ער האט פערראויכערט דאס יוניאן סיגארעטעל און זיך גע־קוויקט מיט'ן רויך...

די גרעניצען.

(רייזע בילד)

די כמארע האט זיך געדריקט אלץ נעהענטער און נעהענטער... כאטש די טעג זיינען געווען זעהר לויטער און שעהן, ווי אין ענדע יולי. אבער זי האט זיך געפיהלט ניט אויפ'ן הימעל, נאר אין די אויגען פון די מענשען אויף דער גאס, אין הויז, אין קאפע: מיין דייטשע ווירטהין, אלע מאל פריינדליך צו מיר, ווי צו א אידען פון א פערפאלגט לאנד, האט זיך ענדליך געכאפט, אז איך בין א רוס... און אלע ווייל האט זי מיך געשטאכען מיט א ווערטעלע, מיר פארגעווארפען מיין „פאטער" דעם צאר. די טאכטער איז שוין געווען אפענער און האט געזאגט, אז דאס צימער ברויך זי פאר איהר... איך זאל ארויסציהען.

ארויסציהען איז ניט געווען וואו, גאנץ בערלין האט אויסגעזעהן ווי א קינפטיגע שטייג פאר מיר. מען מוז זיך ראטעווען, איידער די טהיר פון דער שטייג איז נאך ניט פערהאקט געווארען.

איך האב געפרעגט עצות: וואוהין? פראנקרייך איז א פריי לאנד, אבער קלוגע האבען פאראויסגעזעהן, אז זי וועט קוקען קרום אויף איינעם, וואס קומט איצט פון דייטשלאנד; שווייץ איז צופיעל שכנה מיט דייטשלאנד, צו שוואך זי זאל קענען איהר שטעדטעל אליין ביישטעהן. דענעמארק איז צו נאהענט — אט איז קיעל און אט איז קאפענהאגען — מיט'ן האנט צו דערלאנגען; אין אנטווערפען — בעלגיען! א פריי, אונאבהענגיג לאנד! יא, איך פאהר קיין אנטווערפען.

דער דאזיגער פריהמארגען איז געווען דער לעצטער פריהמארגען, וואס די שטייג איז נאך ניט פערמאכט געווארען.

דער קאסיר האט מיר ווי א צוטומעלטער דערלאנגט א רייזע־קארטע. אויפ'ן באןהאף זיינען די בעאמטע, בייזע און אומרו־היגע ארומגעלאפען הין און צוריק און הויך געשריען, די גע־פעק־טרעגער האבען געפיהרט אין איילעניש אויף זייערע ווע־געלעך שווערע קאסטענס און האבען הויך זיך געזידעלט, אויף אלע פאסאזשירען האבען זיי געקוקט ווי אויף שונאים, וואס זיינען געקומען טהאן שלעכטס זייער לאנד און זיי האבען גע־וואלט גיכער פטור ווערען פון זיי.

ענדליך שטעהט שוין דער צוג גרייט צו לאזען זיך אין וועג. מען זאגט, אז דאס איז דער לעצטער צוג וואס וועט פיהרען פאסאזשירען. די מלחמה איז נאך אפיציעל ניט ערקלערט, אבער בשתיקה איז זי שוין א וואך צייט. די גרויסע משוגעת דארף ערשט אנקומען. דערווייל איז ערב משוגעת און דאס פאלק גרייט זיך משוגע צו ווערען. — עס דארף נאר געמאלדען ווערען פון געוויסע הויכגעשטעלטע פערזאנען...

דער צוג ריהרט זיך. אין וואגאן זיינען לויטער דייטשען. זיי זיינען אלע אונרוהיג. מיין פרעמדקייט בעמערקט מען ניט, מיין אנצוג איז ניט לאנג געקויפט געווארען אין בערלין, אין האנט האלט איך א „טאגעבלאט" און לייען, מיין שכן פער־פיהרט מיט מיר א געשפרעך. איך בין פארזיכטיג מיט יעדער ווארט וואס איך ענטפער איהם. ער שימפפט מיין פאטערלאנד— זאל ער! ער שימפפט די פראנצויזען — איך שווייג און שמיי־כעל מיט א מאדנעם שמייכעל. איך פיהל אז מיין שכן איז דאס מאל ניט אויפריכטיג. ער האט קיין שום אורזאכע פיינט צו הא־בען ניט די רוסען און ניט די פראנצויזען, ער איז דאכט זיך א קויפמאן און האט מיט ביידע פעלקער גוטע געשעפטען גע־מאכט... איך האב מורא, אז ער איז ש ו י ן געריהרט.

צוועלף א זייגער. דער צוג שטעלט זיך אב ביי העסען. אין מיין וואגאן זיינען געבליבען אזוי ווענייג מענשען. איך און צוויי יונגע ארבייטער און א פאר פרויען. מיר קוקען ארוים אין פענס־

טער און פון דער ווייטען זעהען מיר די שטאָדט, א שעהנע, א בענגולדעטע מיט שטראהלען פון דער ווארימער יולי זון. אויפ'ן מארק־פלאַץ שטעהען גאנצע מחנות. איך רוק ארוים דעם קאָפּ פון וואגאָן־פענסטער און קויף ביי א ציימונגס־אינגעל א צייטונג. דאָס אינגעל דערלאנגט זי מיר דערשראָקען. ער נעהמט פאר איהר א דאָפּעלען פּרייז, אבער דאָס גליק גערהט איהם ניט איין. שוין — דער קריעג איז ערקלערט!

איצט האָט מען רעכט זיך צו פערהאלטען. איך פערלאָז מיך אויף גאָט'ס בעראָט. זאָלען זיי טהאָן מיט מיר וואָס זיי ווילען.

אבער דער צוג געהט ווייטער. מען זאָגט אז דאָס איז דער לעצטער צוג! איך ציטער, אז א ראָד זאָל זיך חלילה ניט צובערעכען. דער לאָקאמאָטיוו זאָל ניט קאליע ווערען, און איבערהויפּט דער מאשיניסט, וואָס פיהרט דעם צוג זאָל ניט לאָזען האק און פּאק און אוועקגעהן אין קריעג און מיך ניט איבערלאָזען אליין אין פעלד.

דער צוג שטעלט זיך ערגעץ אָב ביי א סטאנציע. ארום אין פעלד און וואלד, ווי רוהיג איז אלץ און דאָך איז דאָס אונגליק שוין געקומען, אראָבגעפאלען. נאָר דאָס פעלד און וואלד ווייסען נאָך אפנים ניט. די זון מוז נאָך אויך ניט וויסען, זי קוקט אראָב אזוי רוהיג... מעגליך, אז דער צוג זאָל שוין ווייטער ניט געהן... די קאָנדוקטאָרען פליהען ארום ביים צוג און רעדען עפּעס מאָדנע, אונפערשטענדליכע ווערטער. אזוינע יונגע און געזונטע. זיי מוזען היינט שוין אלע גע'הרג'ט ערגעץ ליעגען...

אבער דער צוג לאָזט זיך ווייטער אין וועג. מעגליך, אז ער וועט זיך דערשלעפּען ווי עס איז צום בעלגישען גרעניץ. איך פרעג אונזיכער ביים קאָנדוקטאָר: נאָך וויים? ער ענטפערט, אז נאָך פיער סטאנציעס, ער ווייס אבער ניט זיכער צי דער צוג וועט זיך ניט דארפען צוריק אומקעהרען. מען ווארט אויף בעפעהל!

דערווייל אבער לויפט דער צוג דורך פעלדער און וועל־

דער, אט איז שוין נאך א סטאנציע און נאך איינע. דער צוג שטעלט זיך אב און בלייבט שטעהן לענגער ווי געוועהנליך. עס דאכט זיך, אז דער צוג אליין איז דערשראקען. איך אבער בין שוין רוהיגער. עס איז געבליבען בלויז איין סטאנציע... אבער צו לאנג שטעהט שוין דער צוג!

— אויסשטייגען! — הער איך ווי דער קאנדוקטאר שרייט אוים. דער צוג קעהרט זיך אום צוריק.

עס שטייגען אוים די איינציגע פאסאזשירען פון יעדען וואגאן. איך מיט די צוויי ארבייטער אויך. פרעגען האב איך מורא. איך זוך נאר מיט די אויגען: וואו ליעגט דער וועג צום לאנד פון פריעדען — צו בעלגיען, וועלכע דארף מיך בעשיצען פון דער גרויסער משוגעת, וואס געהט ארומכאפען די וועלט...

ענדליך וועגד איך זיך צו די צוויי ארבייטער, וועלכע זעהען אוים ווי ניט קיין דייטשען. זיי זיינען אויך פערצווייפעלט, דאס פערשטעה איך, ניט לויט זייער שפראך, נאר לויט זייערע בליקען.

אבער איינער פון זיי זאגט מיר אויף א צובראכענעם דייטש: מיר וועלען געהן צום גרענעץ צו־פוס...

איך לאז זיך געהן נאך די צוויי רוהיגע, פריעדליכע מענשען און עס דאכט זיך, אז מיר דריי זיינען איבערגעבליבענע פון דער גאנצער מענשהייט און מיר זוכען א ניי־לאנד מיט נייע מענשען... אין די הענט טראג איך צוויי פעק. זיי זיינען מיר אזוי שווער, אבער אוועקווארפען האב איך ניט קיין הארץ... טאמער וועט נאך געלינגען צו קומען א לעבעדיגער צום גרענעץ און פון דארט אין לאנד פון פריעדען. ניין, איך וועל מיינע פעק ניט אוועקווארפען.

ענדליך איז דער וועג ביים סוף. איך קוק מיך אום און זעה, אז באלד זיינען שוין הייזלעך.

מיר געהען דורך די טאמאזשנע־הייזעל. לייכט קוקט מען

דורך מיינע געפעק. גוטע מענשען! איך בין זיי אזוי דאנקבאר, וואס זיי לאזען מיך דורך.

און אט געפין איך זיך שוין אויף דער אנדערער זייט פון שטיבעל. ניט ווייט שטעהט א גרויסע געביידע: ס'איז א האָטעל. איך ווייס ניט צי געהערט ער צו דייטשלאנד צי צו בעלגיען. און דארטען שטעהען אזוינע שעהנע הייזלעך — צי וועלכען לאנד געהערען זיי? אט שטעהט אן אלטער, גוטער פויער, איך וועל איהם פרעגען ווי אזוי זיך דא צו קעהרען ביז עס וועט קומען דער צוג וואס וועט מיך נעהמען קיין אנטווערפען.

דער אלטער ערקלערט מיר אין א מאדנער שפראך, וואס קלינגט ווי דייטש און אידיש און עס איז גאר האלענדיש. הייסט עס אז דער האלענדישער גרענעץ איז אויך דא. איך געפין מיך דא ביי דריי גרענעצען: דייטשער, בעלגישער און האלענדישער. דער פויער ערקלערט מיר ווי אזוי איך קאן אריין אין אט דעם שטיבעל און טרינקען עפעס. איך לאז מיך אריין.

ארויסגעהענדיג פון הייזעל, פערליער איך די סמנים פון די גרעניצען. עס דאכט מיר, אז אלע זיינען איינס... אט שפרינגט אריבער א פויגעל פון בוים צו בוים און דאס קומט אוים אז ער שפרינגט אום פון האלאנד קיין בעלגיען און פון בעלגיען קיין דייטשלאנד... ווייס ער גאר ניט, אז אין דייטשלאנד איז איצט מלחמה... אט שפרינגט ער איבער צוריק, ער איז שוין אין בעלגיען...

איך בעטראכט די אלע דריי גרעניצען — איין שטיק פעלד, קיין שום אונטערשייד פון דער ערד, איין הימעל שפרייט זיך אויף זיי, און דאך מוז איך איצט אזוי פארזיכטיג זיין. איך טאר ניט מאכען קיין שריט, וואס פיהרט צום גרענעץ פון דייטשלאנד: דארט איז שרעק, געפאהר און משוגעת!...

אבער איך האב שוין פערגעסען, ווי אזוי דער אלטער פויער האט מיר ערקלערט: וואו־זשע בין איך? שטעה איך אין בעלגיען, האלאנד אדער דייטשלאנד?

דער אבענד איז צוגעפאלען... דונקעלע שאטענס האבען בעדעקט די גרענעצען. איך בין צווישען זיי געשטאנען און אונ־געדולדיג געווארט אויף א צוג, וואס זאל מיך אוועקפיהרען, ווייל דא האב איך פערלוירען דעם וועג. איך קען בשום אופן נישט אונטערשיידען פון איין גרענעץ ביז'ן צווייטען און באלד פאלט צו די נאכט... מיין גאט, וואס וועט דא פארקומען ביי די גרע־ניצען?....

אויגוסט 1, 1914.

דער ערשטער שאָס.

(רייזע־בילד)

עס איז געווען אכט אזייגער פארנאכט. דער צוג פון בעלגישען גרעניץ האָט שוין געדאַרפט אָנקומען און נעהמען די פּאַסאזשירען נאָך אנטווערפּען. אבער פון א צוג איז קיין זכר ניט געווען. ארום און ארום האָט געהערשט א שטילע ערוואַרטונג. די פּאַסאַזשירען זיינען אומגעגאנגען הין און צוריק איבער דער ברייטער פּלאַטפאָרם און געקוקט צו דער זייט פון וואַנען דער צוג דאַרף אין א געוועהנליכער צייט אָנקומען, כאָטש געפיהלט האָבען זיי, אז פון דעם מאָל אָן איז די אָרדנונג פון דער וועלט צושטערט געוואָרען. עס קומט אָן דער כאַאָס, די אונבעשטימטקייט און צורודערטקייט.

עס איז אוועק א שעה, און א צווייטע, דער צוג איז ניטאָ. מאַנכע פּאַסאַזשירען האָבען שוין אויפגעהערט צו גלויבען, אז ער וועט ווען קומען. אנדערע האָבען אפילו ניט געגלויבט, אז אזאַ בעקוועמליכע זאַך ווי א צוג האָט גאָר ווען עס איז עקזיסטירט. א טייל ווידער, די מעהר אָפּטימיסטישע נאַטורען, האָבען זיך איינע די אנדערע געטרייסט, אז פריהער־שפּעטער — דער צוג וועט קומען!

— דערווייל איז נאָך דער קריעג ניט אָנגעהויבען, — האָט איינער פון די אָפּטימיסטען צוגעגעבען מוט.

און דאָס מאָל האָבען געזיעגט די אָפּטימיסטען. דער צוג איז שפּעט אין דער נאַכט, געהילט אין א געדיכטער פינסטערניש, ענדליך אָנגעקומען.

ער איז געווען מיעד, דערשראָקען און האָט שטילער ווי

שטענדיג געאטהעמט. עס האט זיך געדאכט, אז דאס מאל קומט ער אן אין געהיים.

די פאסאזשירען האבען ניט דרייסט גענומען איינשטייגען אין די שוואך־בעלויכטענע וואגאנען און האבען מיט שרעק זיך אומגעקוקט, ניט מרויענדיג איינער דעם צווייטען. מען האט מורא געהאט זיך אנצורופען מיט א ווארט, מען האט מיט דער גרעסטער אונגעדולד געווארט, אז דער צוג זאל זיך נעהמען ריהרען.

אבער די ארדנונג איז שוין מעהר ניט געווען. דער צוג איז געשטאנען און קענטיג געווארט אויף שווערע און געהיימע בע־פעהלען פון פינסטערע לענדער, פון שווארצע היילען, פון טיעפע אבגרונדען.

— מיין גאט, אויף וואס ווארט ער? — האט יעדער אין דער שטיל געפרעגט. הויך צו פרעגען עס האט מען מורא געהאט. עס קען ארויסגעבען, אז מען איז געגען מלחמה, אז מען איז א פרעמדער, אז מען פלוכט אין הארצען די פיהרער און הערשער, וואס האבען דערטריבען די וועלט צום בלוטיגען סוף...

א טויטע שטילקייט!

באלד אבער האט די שטילקייט איבערגעריסען א שטילער שלוכצען וואס איז אין א ווייל׳ע ארום אריבערגעגאנגען אין א העפטיג געוויין.

די פאסאזשירען זיינען פון דעם דאזיגען געוויין ווי ער־מונטערט געווארען. פונקט ווי אין א שלאפלאזער נאכט, ווען דו ליגסט אין בעט און עס שרעקט דיך די פינסטערניש און די שטילקייט און פלוצים צואווי׳נט זיך ערגעץ א קינד און איבער־צייגט דיר, אז עס איז נאך דא אויף דער וועלט ערגעץ לעבען און זארג...

ווער וויינט עס אבער?

אין א פינסטערען ווינקעל פון וואגאן זיינען געזעסען, גע־טוליעט איינע צו די אנדערע צוויי פינסטערע געשטאלטען. אז

מען האט זיי געגוי בעטראכט, האט מען אין זיי דערקענט א יונג־מיידעל איינגעוויקעלט אין א טוך און א יונגען סאלדאט, געקליידט אין פולער אמוניציע. צווישען זיינע פיס איז געשטא־נען א שווארצע דראהענדע ביקס... עס האט זיך געדאכט, אז דאס לעבען טוליעט זיך צום טויט...

א שוידער איז דורכגעלאפען איבער'ן לייב ביי דעם דא־זיגען בילד. דאס שלוכצען פון דער מיידעל איז אלץ געווארען העכער און העכער, הארצרייסענדער און טרויעריגער.

אבער באלד איז איהר וויינען שוואכער און שוואכער גע־ווארען. דער סאלדאט, איהר געליעבטער, האט איהר עפּוואס איינגערוימט אין אויער און געגלעט איבער איהר נאסע באקען.

זי האט זיך קענטיג בעהערשט. אין וואגאן האט ווידער די טויטע שטילקייט אנגעהויבען הערשען.

ווען דאס מיידעל וואלט עטוואס העכער וויינען, וואלט דאך פרעהליכער געווען!

וויל זי אבער ניט דעם עולם פרעהליך מאכען.

די פּאסאזשירען זיינען געזעסען ווי פער'משפּט'ע און גע־ווארט...

דאן האט זיך דערהערט א געזאנג. אנפאנגס שטיל, ווי פאר זיך אליין, באלד אבער אלץ העכער און העכער, שניידענדיגער און הארץ־רייסענדיגער. געזונגען האט עס דער יונגער סאלדאט און געזונגען פאר איהר, פאר דער געליעבטער.

„דער ערשטער שאס פאר דיר,

פאר דיר מיין טייערע...“

ער האט ניט דערמאנט ניט דעם קעניג, ניט דאס פאטער־לאנד, נאר זיין געליעבטע, פאר וועלכע ער וואלט אזוי געוואלט לעבען, אבער מען לאזט איהם ניט.

דערפאר וועט ער שטארבען פאר איהר.

דאס מיידעל איז אינגאנצען אנשוויגען געווארען, געהערט האט זיך בלויז דאס ליעד:

„דער ערשטער שאָס פאַר דיר,
פאַר דיר מיין טייערע...“

און געדאַכט האָט זיך, אז דאָס וויעגט ער זי איין דאָס לעצ־טע מאָל. ער וויעגט זי מיט א ליעדעלע פון טויט און זי הערט און ווערט בערוהיגט.

און רוהיג זיינען געוואָרען אלע פאַסאַזשירען.

אלע זיינען ווי פערוויעגט געוואָרען פון דער דאַזיגער לעצ־טער ליעד און האָבען איין חלום געזעהן דעם יונגען סאָלדאַט לי־גען אויסגעצויגען אויף א ברייטען פעלד מיט א זיסען שמייכעל אויפ'ן פערבלוטיגטען פנים, און ער זינגט דאָס ליעד מיט דעם לעצטען אָטהעם:

„דער ערשטער שאָס פאַר דיר,
פאַר דיר מיין טייערע...“

מענדיל׳ס פעלדער.

באטש מענדיל לעווין איז געוועז א איד מיט א הדרת פנים און זיין זילבערנע בארד איז געוועז פון יענע בערד, וואס ניט א יעדער איד וועט האבען די העזה צו טראגען, שוין אבגערעדט פון זיינע זויבערע קליידער און שטענדיג געפוצטע שטיוועל, — איז ער דאך אינגאנצען געוועזן ניט מעהר ווי אן אמת׳ער פויער, ווי אנטאש, איוואן און פראקאפ... און טאמער פלעגט ער האבען א משפט פלעגט ער גערופען ווערען, ניט ווי אלע שטאדטישע אידען, צום פריעדענס־דיכטער, נאר ווי א פשוט׳ער פויער — צום „סטארשינא“ אין „וואלאסט“ און — א ברירה האט ער געהאט — ער האט געמוזט געהן.

אמת, דער סטראשינא פלעגט איהם רופען פאני לעווין און פלעגט זיך בעגעהן מיט איהם ווי מיט א שליאכטשיץ, נאר אין די פאפירען איז ער פארט ניט מעהר געווען ווי א פויער.

און דאס אונגליק זיינס איז בעשטאנען נאר דעריין, וואס זיינער א זיידע, דוקא איד א למדן איז א מאל „משוגע“ געווארען און ווען ניקאלאי דער ערשטער האט געגעבען אידען ערד, האט דער דאזיגער זיידע אנגענומען די מתנה... און זייט דעמאלט איז די משפחה געווארען א פויערשע...

די שטעדטילשע אידען האבען געשאצט, אז מענדיל לעווין פערמאגט אפשר ביי א צוואנציג „וולאקעס“ ערד! ווען ער זאל זיי אליין „איינטהאן“ וואלט ער געווען אן עושר. אבער אזוי ווייט איז מענדיל אין זיין פויערשקייט ניט געגאנגען. ער איז געוועזן אן איידעלער איד, א למדן, און ניט נאר ער האט די ערד ניט בעארבייט, ער פלעגט זעלטען קומען אויף די פעלדער,

וואו געדונגענע פויערים זיינען געשטאנען און געאקערט, גע־זעעט און שפעטער, אין אב־צייט, זיינען שוין געשטאנען יונגע, געזונטע פויערטעס, שטעדטילשע שיקסעס און האבען געשניטען און געבונדען די זאנגען אין גארבען, פונקט, ווי אין תנך״ם צייטען... פלעגט ער יא אמאל קומען אויפ׳ן פעלד, פלעגט ער, ווי בועז, זיך שטעלען ביים ברעג פון פעלד בעטראכטען די שניטערינס וועלכע ער האט אלע געקענט און געפינענדיג אמאל אן אונבעקאנטע, פלעגט ער פרעגען טאקע ווי בועז: ווער איז די דאזיגע שיקסע? נאטירליך, האט זיך ארויסגעוויזען, אז די אונבעקאנטע איז פונקט א שכנ׳טע, וואס וואוינט ניט ווייט פון זיין הויז, נאר אזוי ווי זי האט זיך פערבונדען דאס פנים צו בעשיצען זיך פון דער זון, האט ער זי ניט דערקאנט.

פלעגט ער דארט טרעפען אמאל זיינע זיהן וואס האבען געלערענט אין דער שטעדטילשער ישיבה, פלעגט ער זיי מוסר׳ן:

— וואס טהוט איהר דא, שקצים? — אייער ארט איז אין בית מדרש!...

אבער דער אינגערער זוהן, יודעל, א געוויקסיגער, געזונטער בחור׳עץ, ניט קענענדיג בעהערשען דעם יצר־הרע, פלעגט זיך נעהמען העלפען די שניטערינס — פלעגט מענדיל שוין אויף איהם גוט אנשרייען:

— לעג אוועק, פויער דו, די קאסע... יודלען אבער, האט דוקא געצויגען צו דער קאסע, צו דער הריאבלע און צו די גארבען... און ווען ער פלעגט נאר האבען א געלעגענהייט זיך אבגנב׳ענען פון בית־מדרש, צי פון הויז, פלעגט ער זיך לאזען צו די פעלדער און זיך שטעלען ארבייטען גלייך מיט די פויערים און פויערטעס.

מען האט איהם שוין אמאל געכאפט ווי ער איז נאכגעגאנגען נאכ׳ן פערד מיט׳ן אקער און געאקערט ווי אן אמת׳ער גוי...

די דאזיגע ידיעה איז אנגעקומען צו מענדלי׳ן אליין. ער האט איהם גענומען אויפ׳ן פערהער:

— וואו ביזט דו געווען?
— אין בית־מדרש...
— מען זאָגט, אז דו ביזט געווען אין פעלד...
האָט זיך יודעל געמוזט מודה זיין.
— וואָס האָסטו דאָרטען געטהאָן?
— גאָר ניט...
— איך האָב געהערט, אז דו האָסט געאַקערט...
— איך האָב ניט געאַקערט... — האָט יודעל פערזיכערט,
אָבער דער פאָטער האָט געפיהלט אז יודעל זאָגט אַ ליגען און ער האָט זיך גענומען צו איהם נאָך שטרענגער:
— אז מען וועט דיך כאַפּען נאָך אַמאָל ביים אַקער, וועל איך דיך פון הויז אַרויסטרייבען, דו פויער איינער... דער ראש הישיבה האָט מיר טאַקע דערצעהלט אז דו ווייסט קיינמאָל ניט דעם „שיעור", און האָסט נאָך איהם קיין איין רעכטע „קשיא" ניט געפרעגט...

וויפיעל מענדיל לעווין'ס פעלדער זיינען ווערטה געווען, האָט מען אויף זיכער ניט געוואוסט: קיינער פון די שטעדטעלשע אידען האָט מיט פעלדער קיין מסחר ניט געפיהרט, אָבער גע־שאַצט האָט מען מענדיל'ס ערד אין די צעהנדליגער טויזענדער... דער פרוש פון בית־מדרש, וואָס איז געווען בעהאַוועגט אין מסכתא „זרעים", האָט געזאָגט, אז אין ארץ־ישראל וואָלטען אַזוינע פעלדער ווי מענדיל'ס, אָנגעטראָפען אַן אוצר, אָבער אין רוסלאַנד איז ערד בחצי חנם, ווייל „פאָניע" קען אַלע טאָג חרטה האָבען און צוריק אַוועקנעהמען... פון דעסטוועגען האָט ער זיך געוואונשען צו פערמאָגען אַ דריט־חלק, וואָס איין „וולאָקע" מענדיל'ס ערד איז ווערט.
— און ווען מען גיט אייך ערד אומזיסט, וואָלט איהר גע־נומען? — האָט איהם אַ צווייטער בית־מדרש איד געשטעלט אַ שאלה...

— אומזיסט? ווייס איך... וואָס וואָלט איך געטהאָן דער־מיט? אז אליין טויג איך צו דעם ניט...

— וואָלט איהר געדונגען גויים...

— יאַ, דאָס „שיקט זיך" שוין, אָבער געה האָב צו טהאָן מיט גויים!

און דערפאַר האָט קיינער ניט מקנא געווען מענדלין זיינע פעלדער, מען האָט געשמועסט אַז מענדיל אליין איז אַ איד אַ ארימאַן, מאַכט אַ לעבען בדוחק, ווייל העלפט פון די תבואות מוז ער אָוועקגעבען די גויים, וואָס בעאַרבייטען איהם די ערד און דאָס וואָס ער בעקומט פון דער אַנדערער העלפט, וואָס ער פערקויפט, איז ווייניג צו לעבען אַ גאַנץ יאָהר... ווייל כאָטש מענדיל איז אויפ'ן פּאַפּיער אַ פּויער, האָט ער זיך געפיהרט מעשה גביר... געוואוינט אין אַ שעהן הויז, געטראָגען די שעהנס־טע קליידער און געקויפט די טייערסטע עליות...

דערפאַר איז מענדיל געווען שטענדיג אַ בעל־חוב און באָר־גען עטליכע רובעל איז איהם אָנגעקומען שווער, ווייל בעריל כאַטשע'ס, דער שטעדטעלשער וואַכערניק, פלעגט בלויז באָרגען געלט אויף מטלטלים, ווי קישענס, לייכטער און שנירלעך פּעריל, אָבער ניט אויף קרקע...

— וואָס וועל איך מאַכען מיט אַ שטיק קרקע — איך וועל עס דען בייסען? אַזוי פלעגט בעריל כאַטשע'ס פרעגען מענדיל לעווין ווען ער פלעגט צו איהם קומען באָרגען אַ ביסעל געלט צו בעצאָהלען די גויים פאַר'ן בעאַרבייטען זיינע פעלדער...

און מענדיל פלעגט איהם אין הארצען געבען גערעכט:

און קומענדיג אחיים, פלעגט מענדיל אַז אָנגעבמורעטער אראָבוואַרפען פון זיך דאָס היטעל, אָנטהאָן די שבת'דיגע יאַר־מאָלקע און זיך אוועקזעצען ביים טישעל וואָס איז געשטאַנען נעבען דעם אַלמער ספרים און זיך נעהמען לערנען מיט אַ טרוי־ריגען ניגון, אוועקטראָגענדיג זיך אין אַנדערע וועלטען ווייט פון

די פעלדער, וואס ניקאלאי דער ערשטער האט געשענקט זיין זיידען...

און באלד האט ער שוין איינגאנצען פערגעסען, אז איהם פעהלט צו בעצאהלען די גויים וואס האבען בעארבייט זיין ערד: ער האט פונקט געהאט אויפצופלאנטערען דעמזועלבען ענין אין דער גמרא, וואו עס האט זיך געהאנדעלט, וועגען א געוויסען מאן, וואס האט פערמאגט פעלדער און האט זיינע ארבייטער פארנאכט נים בעצאהלט — ווי איז דער דין? האט מענדיל אריינגעקוקט אין רש"י, אין תוספות, אין „פני יהושע" און גע־זוכט צו פערענטפערען דעם דאזיגען מאן, וואס האט געלעבט מיט טויזענדער יאהרען צוריק אין אן אנדער ווייטען לאנד...

„גיטשע".

שוין עטליכע חדשים ווי הערמאן האט פערלוירען זיין שטעל צוליעב א קאפריז און געפינט זיך די לעצטע צייט אין א שווערער מאטעריעלער לאגע.

ענדליך האט ער בעשלאסען זיך צו ווענדען צו איינעם פון זיינע בעקאנטע נאך הילף...

— צו אלדע טייוועל! — האט ער געמורמעלט, אומגע־הענדיג אין זיין צימער, פון וועלכען עס איז ניט לאנג ארויס דערווירט און אנגעזאגט מיט'ן הארבען ווארט, אז ער מוז איהם בעצאהלען פאר די דריי חדשים דירה־געלט — צו אלדי טייוועל! לענגער אזוי קען עס דאך ניט געהן. אדער אהער, אדער אהין...

ביי'ן ווארט „אהין" האט הערמאן געקוקט אויף די „געז". אבער דאס האט ער בלויז געסטראשעט די פיער ווענט. הערמאן איז בטבע אן אפטימיסט און איז געגען אזוינע מיאס'ע זאכען...

— עס זיינען דאך דא אייגענטליך מענשען! האט ער ווי ביי עמיצען געמאהנט... עס איז דאך באמת איינער פון די גרעסטע פערברעכענס צו לאזען א מענשען אונטערגעהן, צוליעב א וועלכער עס איז נישטיגער סומע.

נאך דער דאזיגער טענה האט ער דערפיהלט א בערעכ־טיגונג צו פאדערן פון וועמען עס איז הילף... ער האט איבער־געווארפען אין קאפ אלע זיינע בעקאנטע, פריינד און פערוואנ־דעטע. פאר זיינע אויגען האבען זיך גענומען טראגען פערשיע־דענע פנים'ער: שווארצע און בלאנדע, יונגע און מיטעלמעסי־

גע; פּנים׳ער מיט לאַנגע נעזער, פלאַכע נעזער און גראָבע נעזער. פּנימ׳ער מיט גרויסע אויגען און ברוינע אויגען; פּנימ׳ער ערנסטע און שמייכלענדיגע, פּנימ׳ער לאַנגע און קורצע, ווי ניט־דערענ־דיגטע... און פון די פּנימ׳ער האָט ער זיך אָבגעשטעלט אויף א גאָר־ניש־קשה׳דיגען פּנים מיט שוואַרצע, כּמעט צו קליינע אויגען, מיט רונדע בעקלאַך און צוויי קליינע זאַפטיגע ליפּע־לאַך...

דאָס איז געווען דאָס פּנים פון׳ם אדוואָקאַט לואי איזאַק־סאָן, הערמאַן׳ס א גוטער בעקאַנטער. ער געדענקט נאָך דעם דאַזיגען איזאַקסאָן, ווען ער איז געוועזען א סטודענט און א גרויסער רעוואָלוציאָנער, פלעגט זיך שטענדיג ארומטראָגען מיט מיכאַילאָווסקי׳ן, און זיך אַלץ געקליבען צו „גיהן אין פאָלק“ און לעבען גלייך ווי איינער פון פאָלק.

ליידער האָט ער נאָכ׳ן ענדיגען בעקומען א רייכע כלה און נאָך דער חתונה א רייכערע קונדשאַפט און איז דערפאַר געווע־זען געצוואונגען צו שיידען זיך מיט זיין ליעבלינגס־פּלאַן, אוועק־צוגעהן אין פאָלק, און איז דערוויילע געבליבען מיט זיין יונגע ווייבעל, וועלכע האָט דוקא געשטאַמט פון אריסטאָקראַטען...

אבער א ליבעראַלער מענש איז ער געבליבען ביז איצט. ער פלעגט נאָך די נייעסטע ליטעראַטור און דעבאַטירט אָפט־מאָל מיט פיעל טעמפּעראַמענט און אויפריכטיגקייט וועגען די גרויסע גייסטער פון דער צייט.

— עס איז דאָך אונמעגליך, אז דער דאַזיגער מענש וועל־כער שעצט אַפ מיין אינטעליגענץ, זאָל מיך אָבלאָזען אָהן הילף. האָט הערמאַן זיך געמוטיגט מיט דער האָפנונג און האָט זיך מכוין געווען צו בעזוכען דעם דאַזיגען איזאַקסאָן אין אן אָווענד, ווען יענער איז פריי פון זיין קונדשאַפט.

— עס זאָל נאָר קיינער אויסער איהם ניט זיין דערביי! — האָט הערמאַן זיך געשראָקען.

שטעהענדיג שוין נעבען שעהנעם הויז, וואו איזאַקסאָן האָט געוואוינט האָט הערמאַן איבערגעטראַכט, ווי אַזוי דעם דאָזיגען אַלטען בעקאַנטען זיינעם פאַרבערייטען, אַז יענער זאָל זיך לאָזען דיענען... דער ערשטער געשפּרעך וועט נאַטירליך זיין איבער ליטעראַטור — דאָס איז איזאַקסאָן'ס שוואַכע זייט. אַזוי געדענקט ער איהם, ווענינגסטענס, זייט דער לעצטער בעגעגניש מיט אַ האַלב יאָהר צוריק. דעמאָלט האָבען זיי גערעדט וועגען דעם ווי אַזוי דאָס הומאַנע געפיהל דריקט זיך אויס בולט'ער אין די ווערק פון די רוסישע שריפטשטעלער און וועניגער ביי די גערמאַנער... איזאַקסאָן איז פון דער דאָזיגער ענטדעקונג געווען צופריעדען און אַלס בעווייז האָט ער זאָגאַר דערמאָנט איינינע שטעלען פון די רוסישע קלאַסיקער...

און אויף דעם חשבון פון די הומאַנע רוסישע קלאַסיקער האָט הערמאַן מיט שטאָלץ אַנגעקלונגען אין טהיר.

ער האָט דערהערט לייכטע אָבער זיכערע טריט, וועלכע האָבען זיך גענעהענטערט צום טהיר פון אינווענינ.

די טהיר האָט זיך אויפגעעפענט און צו הערמאַנ'ס גליק איז ניט געווען קיין גרעניץ: געעפענט האָט איהם מאַקע איזאַקסאָן זעלבסט.

— איהר זייט אַליין! — האָט הערמאַן, אַנשטאַט צו גריסען, פאַר פרייד אויסגעשריען!

— יאַ! וואָס איז דען?

— ניין... אַזוי... האָט הערמאַן זיך געכאַפּט, אַז זיין פריידען איהם גלייך אַרויסגעגעבען און ער האָט זיך געפיהלט אין אַן אונבעקוועהמער לאַגע.

אָבער איזאַקסאָן האָט איהם פריינדליך אַנגענומען פאַר די אַקסלען און איהם אַריינגעפיהרט אין זיין קאַבינעט.

— אַך, מיין גאָט, וואָס ביכער איהר האָט! — האָט הערמאַן מיט בעגייסטערונג אויסגערופען און איז געווען זיכער, אַז אָט דער בעזיצער פון אַזאַ רייכען ביכער־אוצר, בעזיצט אויף די

שעהנסטע און הומאנסטע געפיהלען צו זיינע מיט־מענשען.

— געווים... — האט איזאקסאן צופריעדען געשמייכעלט— ביכער זיינען נאך אלץ מיין שוואכע זייט. איך קויף זיי און לייען זיי...

— וואס לייענט איהר איצט? — האט הערמאן געפרעגט און געווארפען א בליק אויפ'ן ביכעל, וואס איז געלעגען אויפ'ן טישעל אין א שעהנעם איינבינד.

— גיעט א קוק וועט איהר וויסען... — האט איזאקסאן ווי טראציג געמורמעלט.

הערמאן האט ניט אהן א געוויסער שרעק אויפגעעפענט דעם לינקען טאוועל, א בלעטער געטהאן דאס ערשטע זייטעל און ווי עמיצער וואלט איהם פון הינטען ארום ערנגעץ א ביס געטהאן, האט ער אויסגעשריען:

— פריעדריך ניטשע!... אלזא, שפראך זאראטוסטרא!.. און האט דאס ביכעל פון האנד ארויסגעלאזען, ניט געפינענדיג מעהר קיין ווערטער...

— קענט איהר עם? — האט איזאקסאן געפרעגט.

— יא.. האט הערמאן שוואך, ווי פערשולדיגט געענט־פערט... איך האב עם געלעזען...

— א גרויסער גייסט! — האט איזאקסאן געריהמט...

— הם.. א דיכטער... האט הערמאן געוואלט איהם מבטל זיין.

איזאקסאן האט זיך אבער אלץ מעהר און מעהר בעגייס־טערט:

— איך האב שוין לאנג אזוינס ניט געלעזען, וואס זאל אויף מיר ווירקען אזוי שטארק, ווי דאס דאזיגע ווערק.

— וואס געפעלט אייך אייגענטליך ביי דעם דאזיגען „פאנטאזיאר"? האט הערמאן ניט געקענט בעהאלטען זיין שלעכטע מיינונג וועגען דעם בוך.

— ווי רופט איהר איהם? — האט זיך אייזיקסאן בעלע־

דינט „פאנטאזיאר“... כא־כא־כא! ניטשע איז א פילאזאף! זיין טעארי וועגן דעם איבער־מענש איז ערהאבען... און ווירקליך — האט זיך איזאקסאן אלץ מעהר בעגייסטערט — איז דען אונזער ביז אהעריגע מאראל ניט געוועזען א שקלאפען־מאראל?

— פון דעסטוועגען וואלטען מיר איין מינוט ניט געקענט עקזיסטירען מיט דער הערען־מאראל פון ניטשע... האט הערמאן זיך געפרובט ראטעווען...

— ווארום דען? — האט איזאקסאן זיך אנגעכאפט — זאלען טאקע די שוואכע אונטערגעהן און זאלען בלייבען בלויז די שטארקע...

הערמאן איז געבליבען ווי פערווירט. „נא דיר גאר א נייע טעאריע... די שוואכע זאלען אונטערגעהן... הייסט עס, אז ער אליין איז דער ערשטער אויפ'ן צעטעל... און ווי אזוי ווענדט מען זיך צו איהם איצטער נאך הילף... א קאמישע לאגע...

ער איז געזעסען נאך א ווייל, געפרובט אבשלאגען ניטשעס טעארי מיט קראפאטקינ'ס „געגענזייטיגע הילף“, ער האט אפילו פער'מסור'ט ניטשע'ן, אז ער איז ענדליך משוגע געווארען, אבער דאס אלץ האט ניט געהאלפען. איזאקסאן האט זיך געהאלטען פעסט ביי זיין מיינונג, אז ניטשע איז גערעכט. די שוואכע דארפען, מוזען און וועלען אונטערגעהן און אז די ביזאהעריגע מאראל איז אלט און פערשימעלט און דער מענשליכער גייסט מוז זיך פון איהם אבטרייסלען...

— יא, האט ענדליך הערמאן וועלכען עס איז שוין געווארען היים — ארויסגעמורמעלט — עס איז אלענפאלס א וויכטיגע פראגע... מיר וועלען נאך אמאל שמועסען דעריבער...

— א געוויס, געוויס! — האט איזאקסאן פון זיין זייט מסכים געווען... — איך בין איצט אין גאנצען דורכגעדרינגען מיט זאראטוסטרא... איהר איילט זיך, וועל איך אייך ניט אבהאלטען, אבער פאר'ן אוועקגאנג זאג איך אייך, אז גערעכט איז ניטשע...

און ארויסגעהענדיג פון איזאקסאן'ען האט הערמאן גע־טראכט:

— ווי קאמיש! ווי קאמיש! געהסט צו א מענשען בעטען ער זאל דיר קומען צו הילף און ביזט גליקליך, וואס קיינער איז דערביי נישטא. מיט אמאל — מישט זיך אריין גיטשע פון יע־נער וועלט און לאזט דיר דאס מויל ניט עפענען...

און געהענדיג האט זיך איהם געדאכט, אז דער זעלבער גיטשע געהט איהם נאך פון הינטען און פליסטערט איהם: די שוואכע מוזען אונטערגעהן... און זיין בעקאנטער איזאקסאן מיט א צופריעדענעם שמייכעל פארטאקעוועט:

— געווים! געווים!

און הערמאן האט זיך געלאזט שנעלער געהן, ווי ער וואלט געזוכט ערגיץ א שוץ פון די דאזיגע צוויי...

שטענדיג א בעל־חוב.

אין די שלעכטע צייטען האט בערקמאן מעהר פון אלע גע־ליטען פון בעלי־חובות. בטבע א מענש א גוטער און א ווייכ־הערציגער איז איהם געווען שווער בכלל עמיצען צו אבזאגען, אפילו ווען ער איז יענעם נים שולדיג געווען, בפרט אזא וועל־כען ער איז יא שולדיג געווען.

דערפאר האט בערקמאן געמאכט א בעשלוס, אז ווי באלד ער וועט אויסצאהלען אלע חובות, זאל ער נאכדעם, מעג ער אפילו וויסען, אז עס וועט איהם אויסקומען צו ליידען, קיין חובות מעהר נים מאכען.

און ווירקליך, ווי נאר ער האט געקראגען בעשעפטיגונג, האט ער גענומען אויסצאהלען די אלע חובות. און אבצאהלענדיג דעם לעצטען חוב האט ער פריי אבגעאטהעמט און, קענגען זיין געוואוינהייט, אויפגעהויבען די הענד צום הימעל און מיט א שמייכעל אויסגערופען:

— איך דאנק דיר גאט! ענדליך זיך בעפרייט!

די געשעפטען זיינען געגאנגען גאר נישקשה'דיג. זיינע איינקינפטע האבען איהם ערלויבט, נאכדעם ווי ער האט אלע חובות אויסגעצאהלט, צו לעבען ברייטער און פרייער. דערפון זיינען גלייך געוואהר געווארען די בעקאנטע און נים איינער פלעגט קומען צו איהם אויסקלאגען דאס הארץ און בעטען ער זאל איהם בעהילפיג זיין מיט געוויסע סומען.

די דאזיגע געבעטענע סומען זיינען אבער געווען צו גרויס, אז מען זאל יעדען קענען געבען מיט אמאל. איבערהויפט איז צו גרויס געווען די סומע, וואס עס האט ביי איהם פערלאנגט

עפּעס איינער א יונגער מאן, וועלכען ער האט ערגעץ־וואו אין דער וועלט געזעהן. דער דאזיגער יונגער מאן האט איהם אויפ־געזוכט און געמאכט דעם אנשטעל, אז ער איז מיט איהם, מיט בערקמאן'ען הייסט עס, געווען אמאל גאר נאהענטע חברים, כמעט ווי אויף „דו". און האט דערביי זעהר צוגעלאזט געשמייך־בעלט.

—יעס, מר. בערקמאן, אמאליגע צייטען... דו געדענקסט— איהר געדענקט... אין קיעוו?...

— אין קיעוו בין איך קיינמאל ניט געווען — האט פערטיידיגט זיך בערקמאן.

— אה, איך מיין אין קאוונא... — האט פערריכט דער יונגערמאן זיין פעהלער.

— יא, אין קאוונא האב איך טאקי אמאל פערבראכט א פאר וואכען.

— א האלב יאהר! — האט פערריכט ווידער דער יונגערמאן.

בערקמאן האט אבער געוואוסט אויף זיכער, אז נישט מעהר ווי א פאר וואכען. אבער ער האט ניט געקענט אזוי פיעל דינגען זיך מיט איהם און האט איהם דערלענגט א פאר חדשים.

— מעגליך, אז צוויי־דריי מאנאט...

— איך זאג אייך א האלב יאהר איז א האלב יאהר! — איהר קענט זיך שוין אויף מיר פערלאזען!

און דער יונגערמאן האט זיך גענומען דערצעהלען, ווי אזוי אין יענער צייט האבען זיי זיך ביידע געמוטשעט.. און ווי באלד אז אמאל האט מען זיך צוזאמען געמוטשעט, וויל ער היינט צו־זאמען פרעהען זיך, און אזוי ווי גאט האט בערקמאן'ען איצטער געהאלפען, פערלאנגט דער יונגערמאן, אז בערקמאן זאל איהם איצט בעהילפיג זיין מיט א הונדערטער.

— א הונדערטער!...—האט בערקמאן ארויסגעשטאמעלט—

אזוי פיעל קען איך איצט ניט... פארלויפיג בעקומט איהר א פופ־ציגער... די איבריגע וועל איך אייך געבען א צווייטען מאל.

דער יונגערמאן האט זיך אביסעל געדונגען און איז ענדליך מרוצה געווארען, אבער מיט דעם תנאי, אז די צווייטע העלפט זאל ער איהם א צווייטען מאל געבען.

בערקמאן האט נישט געהאט קיין אנדער ברירה ווי צו פערשפרעכען.

דער יונגערמאן האט זיך אבגעזעגענט גאנץ העפליך און איז ארויסגעגאנגען.

בערקמאן איז געווען זיכער, אז מעהר וועט ער איהם שוין ניט אנזעהן און איז געווען צופריעדען. דער יונגערמאן איז איהם ניט בעזונדערס סימפאטיש געווען.

אבער אין א וואך ארום קומט צו געהן דער יונגערמאן צו בערקמאן'ען אין צימער, זאגט איהם א פריינדליכען „גוד־איוור־נינג", אויסשטרעקענדיג דערביי די האנד, און נאך'ן אפיציעלען בעגריסען זיך, ווענדעט ער זיך פארמעל:

— איהר האט מיר נאך צו געבען א פופציגער...

בערקמאן, וועלכער האט שוין כמעט ווי פערגעסען יענעם פופציגער, ערוואכט ווי פון א חלום און פיהלט, אז דער יונגערמאן איז איהם עפעס אזוי שווער, און כדי ד ע ר ו ו י י ל פטור ווערען פון איהם, זאגט ער איהם שנעל:

— יעצט האב איך ניט... קומט א צווייטען מאל...

דער יונגערמאן קוויינקעלט זיך אביסעל, אבער ענדליך איז ער מסכים:

— מילא, איך וועל ארויפקומען נעקסטע וואך...

נעקסטע וואך איז שוין בערקמאן אין דער היים ניט געווען. ער איז געזעסען אין א רעסטאראן מיט בעקאנטע.

דער יונגערמאן איז גלייך געוואהר געווארען דעם פלאץ, האט זיך שטיל אריינגערוקט און געווענדעט זיך צום קעלנער:

— **איז דא ניטא מר. בערקמאן?**

דער קעלנער רופט אב בערקמאן׳ען.

— א יונגערמאן פרעגט אויף אייך.

בערקמאן שטעלט זיך אויף און דערזעהענדיג דעם יונגענ־מאן, ווייל ער זיך ווענדען־צום קעלנער ער זאל איהם הייסען געהן, אבער אום ניט צו מאכען א סקאנדאל, ווענדעט ער זיך צום יונגענמאן מיט א געמאכטען שמייכעל:

— קומט איבערמארגען צו מיר אהיים וועלען מיר סעט־לען!...

דער יונגערמאן פיהלט זיך ווי בעליידיגט און רופט זיך אן מיט בעהאלטענעם צארן:

— איהר ערלויבט זיך צופיעל מיט מיר, מר. בערקמאן. איך האף אז דאס צווייטע מאל וועט איהר זיך ניט ערלויבען אזוי... אלזא, ווען זאל איך קומען?...

— קומט איבער־אכטאג דאנערשטאג א זייגער 7 אין אבענד צו מיר אהיים... רופט זיך אב בערקמאן, אום דערווייל גיצול צו ווערען...

דערווייל האבען ביי בערקמאנ׳ען די געשעפטען גענומען געהן מיט׳ן קאפ אראב. דאס ביסעל געלט וואס ער האט נאך געהאט אבגעשפארט פון די לעצטע גוטע וואכען האט ער בע־שלאסען צו שפארען ווי ווייט עס וועט זיך לאזען.

אבי קיינעם ניט שולדיג זיין, האט ער פאר זיך אליין ארויסגערעדט.

און באלד האט ער זיך דערמאנט אן דעם יונגען מאן און בעשלאסען מעהר איהם גאר נישט צו געבען: גענוג פאר איהם די ערשטע פופציג דאלאר!..

אבער דער יונגערמאן איז געקומען צו דער בעשטימטער שעה.

— איהר וועט מיר ענטשולדיגען — האט בערקמאן אנ־געהויבען...

— ניין! ניין, מר. בערקמאן, מעהר קען איך נישט ווארטען...

— וואס קענט איהר ניט ווארטען? — איז בערקמאן איבערראשט געווארען.

— איך מיין די פופציג דאלאר...

— וועלכע פופציג דאלאר?...

— וואס איהר זיינט מיר שולדיג...

— אך, יא... האט בערקמאן זיך ווי צוטומעלט... ס'חיים איינענטליך ווי אזוי שולדיג?... ווען האב איך ביי אייך גענומען?

— איהר מאכט זיך צום נאר, מר. בערקמאן, איז דער יונגערמאן געווארען נערוועז — וואס הייסט, איהר האט ביי מיר גענומען? איהר האט נאך געוואלט ביי מיר נעהמען?... ווען איהר נעהמט ביי מיר, וואלט איך ביי אייך נים געמאהנט— איך האב ביי אייך גענומען פופציג דאלאר... איהר האט שוין פערגעסען?...

— טא ווי אזוי־זשע בין איך אייך שולדיג...

— ווייל איך האב געדארפט נעהמען הונדערט... איהר פערשטעהט? — איך האב געדארפט נעהמען הונדערט און געגעבען האט איהר מיר בלויז פופציג, שוין צייט אייך צו וויסען דעם חשבון קלאר...

— דארף איך אייך הייסט עס געבען נאך פופציג...

— געוויס! — האט זיך דער יונגערמאן אנגעכאפט — עס איז דאך א קלארער חשבון: געדארפט געבען האט איהר הונדערט און געגעבען האט איהר פופציג דאלאר...

— איהר מיינט צו זאגען, אז איהר פערלאנגט נאך א פופציגער... האט בערקמאן געוואלט אבשוואכען דעם איינדרוק פון א חוב...

אבער דער יונגערמאן איז געשטאנען פעסט:

— איך פערלאנג פון אייך קיין טובות. איך מאהן בלויז דאס, וואס מיר קומט פון אייך.

דאַ האָט זיך שוין בערקמאַן איינגאַנצען צוטומעלט און מיט א שוואַכער שטימע, ווי אין די שלעכטע צייטען, ווען ער איז א בעל־חוב געווען, האָט ער זיך געווענדט צום יונגענמאַן:

— נו, בעט איך אייך איהר זאָלט מיר ווארטען נאָך א קורצע צייט, לאָמיר זאָגען נאָך א וואָך...

אין א וואָך אַרום האָט זיך בערקמאַן געווענדט צו זיינעם א נאָהענטען פריינד ער זאָל איהם באָרגען א פופציגער.

— אויף וואָס דאַרפסטו? איז דער פריינד נייגעריג געווען.

— איך מוז ברודער, בעצאָהלען א זעהר מאוס'ען חוב...

— הויבסט שוין אָן ווידער מאַכען חובות... האָט דער פריינד איהם גוטמוטיג גע'מוסר'ט.

— איך האָב מיר ניט געקענט העלפען... — האָט זיך בערקמאַן פערענטפערט.

און זיצענדיג ביי זיך אין צימער און ווארטענדיג אויפ'ן יונגען מאַן, האָט בערקמאַן פילאָזאָפירט:

אייגענטליך איז א מענשען אונמעגליך צו לעבען גאָר אָהן חובות... אַזוי צי אַנדערש, אָבער שטענדיג זיינען מיר אימיצען עפּעס שולדיג.

געשפּיעלט פאַר'ן קייסער.

דער אָרקעסטער פון דאַנסקי פאָלק, וואָס איז בעשטאַנען פון זעקס און דרייסיג מאַן, האָט צווישען זייגע מוזיקאַנטען געצעהלט גאַנצע דרייסיג אידען. די דאָזיגע גרויסע צאָהל פון אידען האָט זיך געוואָרפען צופיעל אין די אויגען און ניט נאָר די זעקס קריסטליכע מוזיקאַנטען אליין, נור אפילו א מאַנכער אָפיצער פלעגט דעם דאָזיגען אָרקעסטער רופען מיט פעראַכטונג און מיט קנאה: „זשידאָווסקאַיאַ קאָמאַנדאַ“.

מיט קנאה מעהר ווי מיט פעראַכטונג. די מוזיקאַנטען האָט זיך טאַקע געלעבט ניט שלעכט. א דאַנק דעם בעריהמטען קאַפּעלמייסטער, א טשעך, האָט דער דאָזיגער כמעט אידישער אָרקעסטער געשפּיעלט די נרעסטע קאָמפּאָזיציעס פון די בעריהמטע קלאַסיקער. און איינמאָל איז דער קאַפּעלמייסטער אוועק אזוי ווייט, אז ער האָט מיט דעם שטרייך אָרקעסטער איינגעלערנט מאָצאַרט'ס און בעטהאָווענ'ס א סימפאָניע!

דער קליינער שוב, א געוועזענער סטאָליער פון מינסקער גובערניע און דאָ א שפּיעלער אויף א געדרעהטע אינסטרומענט, וואָס מען רופט „וואַלדהאָרן“, פלעגט זיצענדיג ביי מאָצאַרט'ס סימפאָניע אין גאַנצען ציטערען. אין דער דאָזיגער סימפאָניע האָט ער געהאַט מעהר פּאַוזען איידער טאַקטען, און די דאָזיגע פּאַוזען צו צעהלען איז איהם אָנגעקומען זעהר שווער. פון מאָצאַרטען און בעטהאָווען האָט ער וועניג געוואוסט, אבער די פּאָר היימישע אידישע מוזיקאַנטען, וואָס האָבען זיך אין דעם דאָזיגען מיליטער־אָרקעסטער געפונען, האָבען איהם ערקלערט ווי גרויס זיי זיינען געווען און אז א סימפאָניע איז ניט קיין מאַרש

און אפילו ניט קיין „באַזשע צאַריאַ כראַני“ און דערפאַר טאַקי פלעגט ער זיצענדיג ביי דער סימפאָניע פון מאָצאַרטען אָדער פון בעטהאָווען מעהרער שוויינען ווי „בעגלייטען“, ווארום זיין שווייגען פלעגט דער קאַפּעלמייסטער זעלטען דערהערען, אבער קוים פלעגט ער א בלאָז טהאָן דוקא דאָרט וואו מען דאַרף ניט, פלעגט דער קאַפּעלמייסטער זיך ווארפען צו איהם מיט׳ן „צוויי־בער־שטעקעלע“ און זיך צושרייען: „מאַלטשי, מאַלטשי!...

און אַט א דאַנק די דאָזיגע סימפאָניען איז וועלכע דער קליינער שוב פלעגט דאָך אָן אנטייל נעהמען, איז דער דאָזיגער פּאָלקאָוואָי אָרקעסטער געווען בעריהמט און פלעגט מען דאַרפען ערגיץ גוטע מוזיק, פלעגט מ׳זיך שוין ווענדען צום דאָזיגען אָרקעסטער. אויף אַזא אופן האָבען זיך די אידישע מוזיקאַנטען געפיהלט געהויבען און אויסער דאָס געלד, וואָס זיי פלעגען בעקומען, שפּיעלענדיג אַמאָל ביים גובערנאַטאָר, ביים ארכירעי און אַנדערע הויך־געשטעלטע פּערזאָנען, פלעגען זיי בעקומען אויך „ספּאַסיבאָ׳ס“ און ניט זעלטען פלעגען זיי אויף די דאָזיגע בעלער און אַרגיעז זיך צוגויפּמישען מיט די אָפּיציערען און אַנדערע הויכע געסט און די מעהר ענטוויקעלטע און שעהנערע פלעגען זיך זאָגאַר צושאַרען צו א מאַנכע יונגע דאַמע פון באַל, וועמעס מאַן עס איז געווען אַן אַלטער פּאָלקאָווניק, בעהאַנגען מיט מעדאַלען, אבער אָהן א פונק לעבען...

דערפאַר אבער פלעגט דער דאָזיגער אידישער אָרקעסטער האָבען אויסצושטעהן צרות ביי א גרויסען „סמאָטר“, ווען מען פלעגט זיך ריכטען, אז דער קאַרפּוסנער קאָמאַנדיר אליין וועט אריבערקומען „קוקען“...

דער קאָמאַנדיר פון פּאָלק, אליין א ליעבהאַבער פון מוזיק, פלעגט מורא האָבען, אז דער קאָרפּוסני זאָל אַמאָל ניט בעמערקען די צו גרויסע צאָהל אידען אין דער קאָמאַנדע. פאַר אַזא סמאָטר פלעגען די אידישע מוזיקאַנטען זיך מוזען גוט אַרומגאָלען, זיין געשוירען צום קאָפּ און בכלל אָננעהמען א בייזען,

שטרענגגען קוק, עס זאָלען די אידישע אויגען ניט ארויסגעבען...

ערב סמאָטר פלעגט דער קאָמאַנדיר, וואָס איז שטענדיג געווען מילד צו די אידישע מוזיקאַנטען, זיך פערוואַנדלען אין א בייזען און אויפגערעגטען פיהרער. אריינקומענדיג אין דער קאַמאַנדע און בענריסענדיג די מוזיקאַנטען, פלעגט ער מיט זיי־ער ערשטען ענטפער ניט בלייבען צופריעדען.

— זינגט ניט, ווי אין סינאַגאַגע! — פלעגט ער בעמער־קען בייז. און פלעגט נעהמען איינשטודירען מיט די מוזיקאַנטען, ווי אזוי מאַרגען צו ענטפערען דעם קאַרפּוסנאַי קאָמאַנדיר.

— זדראַווי זשעלאַיעם וואַשעמו, וויסאָקאָמו פּרעוואָסכאָ־דיטעלסטוואו...

און מעהר ווי אַלע האָט דאָן געהאַט אויסצושטעהן דער קליינער שוב, וועלכען עס האָט ניט געהאָלפען קיין שום גאָלען זיך. דער איד איז געלעגען אויף זיין מונדיר און שינעל, זאַגאר אויף דער קאָקאַרדע. דער „קאָמאַנדיר" פלעגט איהם דרעהען אהער און אהין, הויבען איהם דעם קאָפּ און עס איז ניט געגאַנ־גען — שוב איז געבליבען מיט זיין אידישען אויסזעהן, אונ־געענדערט... ביז וואַנען דער קאָמאַנדיר פלעגט פאַלען אויף א פּלאַן, ער זאָל שטעהן גאָר אין דער הינטערשטער רייהע, כאָטש לויט זיין אינסטרומענט קומט איהם די דריטע רייהע...

שוב פלעגט זיך פיהלען פון דער דאָזיגער בעשטימונג זעהר בעליידיגט. עס איז איהם אויסגעקומען צו שטעהן הינטער די גרויסע באַסען און טראָמבאָנען און ער איז שיער נישט פער־טויבט געוואָרען פון זייערע ברייטע און הילכענדיגע נאָטען, וואָס זיי האָבען איהם אריינגעבלאָזען אין די אויערן.

איינמאָל איז אויסגעקומען דעם דאָזיגען אָרקעסטער מיט־צוגעהן אויף א קייזערליכער מאַנעווערע...

עס האָבען מאַנעווורירט צוויי „אָקרוגען", דער ווילנער און דער וואַרשאַווער. דער אידישער אָרקעסטער מיט די זעקס קריסטען, פון וועלכע איבריגענס, איינער איז אין וועג פראַנק

געווארען, האט זיך געפיהלט צווישען די טויזענדע פרעמדע מחנות, ווי א צוגעווארפען־פעקעל... דערצו דאס געפיהל, אז ערגיץ פאהרט נאך דער צאר, די צארינע מיט דער גאנצער סווי־טע... שוב האט זיך געפיהלט מיט זיין וואלדהארן אין א טראגי־קאמישער לאגע. ווי אזוי איז ער אריינגעפאלען צווישען אזא'ן עם רב ?... דערצו נאך פלעגט מען זעהר אפט הייסען דעם אר־קעסטער אבשיידען זיך פון פאלק און בעהאלטען זיך אין וועל־דיל. די אידישע מוזיקאנטען האבען עם ערקלערט מיט סטרא־טעגיק, די עטליכע גוים אבער האבען געברומט, בייז אנגעקוקט די אידען און געגעבען אן אנדער ערקלערונג:

— דאס איז צוליעב אייך, אידען! מען וויל ניט, אז דער צאר זאל אייך זעהן... צוליעב אייך, דארפען מיר, פראוואס־לאוונע, אבקומען און ניט זעהן אונזער צאר...

פלעגט שוב זיך פערטיידיגען:

— דאס איז צוליעב סטראטעגיק!

נאר די גוי'אישע מוזיקאנטען, האבען זיך געהאלטען, אז דאס איז בלויז דערפאר, וואס מען שעהמט זיך צו ווייזען די אי־דישע קאמאנדע און האבען געדראהט, אז קומענדיג פון דער מאנעוורע, וועט מען זיי אלע צושיקען צוריק אין די ראטעס...

אזוי האט זיך געצויגען ביי א דריי וואכען. דער אידישער ארקעסטער האט זיך אין דער קייזערליכער מאנעוורע געפיהלט ווי קאנטראבאנדע, און ביי יעדען מאל, ווען עס האט זיך פער־שפרייט א קלאנג, אז דער קייסער איז נאהענט, פלעגען זיי ער־ווארטען, אז באלד וועט קומען דער קאמאנדיר און זיי ערגעץ פערשטעקען אין א וועלדעל.

דערצו זיינען די מאנעוורען געווען שווער ווי אן אמת'ע מלחמה. די מוזיקאנטען האבען פאר דער גאנצער צייט ניט גע־

שפּיעלט און דאָס האָט זיי נאָך מעהר געדריקט און האָבען זיך געפיהלט ווי איבעריגע...

עס איז אָנגעקומען דער לעצטער טאָג. שוב איז געלעגען אין זיין אייגענאויפגעבויטער פּאַלאַטקע מיט נאָך פיער אידען און געוואַרט אויף בעפעהלען... זיין וואַלדהאָרן איז געלעגען נעבען איהם א פערטריקענטע און פערשעהמטע. פּלוצים האָט ער דער־הערט, ווי דער דעזשורנע זיינער, אויך א איד, האָט גערופען פון די פּאַלאַטקעס.

— שטעלט זיך אוים מיט די איסטרומענטען... האָט ער מיט א ציטערדיגער שטימע זיי בעפוילען — עס איז מעגליך, אז מיר וועלען דאַרפען באַלד געהן שפּיעלען פאַר'ן קייסער...

שוב איז שיער ניט אומגעפאַלען פאַר שרעק, אָבער באַלד איז דאָס געפיהל פון שרעק פערשוואונדען און א געפיהל פון נצחון האָט איהם בעהערשט. הייסט עס, אז ווען מען דאַרף אמת'ע גוטע מוזיקאַנטען, מוז מען אָנקומען צו אונז... ער האָט זיין מיינונג אַרויסגעזאָגט פאַר צאַרפּינען, וואָס האָט שוין דאָס יאָהר געדאַרפט געהן א היים.

— ווי געפעלט דיר, צאַרפּין, מיר וועלען שפּיעלען פאַר'ן קייסער.

צאַרפּין האָט לוסטיג געשמייכעלט און צוגעברומט:

— וואָס דען, זיי וועט מען שיקען ?...

באַלד איז געקומען פון זיין פּאַלאַטקע דער קאַפּעלמייס־טער, ער איז געוועזען זעהר פרעהליך, כאָטש שטאַרק אויפגע־רעגט :

— ברידער ! — האָט ער זיך פריינדליך געווענדעט צו זיי. — אויף אונזער אָרקעסטער איז אויסגעפאַלען דער גרוי־

סער כבוד צו שפּיעלען פאַר'ן קייסער. זייט גרייט און פער־
שעהמט ניט אייער בערוף...

און באלד האָט ער זיך גענומען רעפּעטירען מיט דעם אָר־
קעסטער איינציגע וויכטיגע זאכען.

שוב האָט זיך דאָס מאָל מעהר ווי אימער געפלייסט, ניט
נאָר יעדער טאקט, וואָס זיין בלאָט נאָטען האָט פערמאגט האָט
ער געשפּיעלט מיט געפיהל, אפילו די פּאוזען האָט ער געקלאַפּט
מיט'ן פוס מיט גרויסער בעגייסטערונג:

— איינס, צוויי, דריי, זיעבען... צוועלף, הונדערט...

שוב איז געזעסען אין דעם גרויסען פּאוויליאָן אויף אַן
עסטראַדע און ניט געוואַגט זיך אומקוקען. ער האָט מורא געהאט
אויפצוהויבען זיינע אויגען, ער זאָל זיך ניט בעגעגענען מיט'ן
צאַר'ס בליקען... דערצו האָט ער ניט געוואָלט, אז דער צאַר זאָל
דערקענען אין איהם זיין אידישקייט. איינגעגראָבען זיינע אויגען
אין דעם בלאָט נאָטען מיט די פּאוזען, האָט ער געצעהלט זיי
מיט דער גרעסטער פּאַרזיכטיגקייט. געדאַכט האָט זיך איהם,
אז טאָמער מאכט ער א פעהלער, וועט דער קייסער גלייך דער־
הערען.

שוב אָבער האָט אין דער מינוט באמת געוואָלט דעם קייּ־
סער צופריעדענשטעלען.

און ווי עס האָט זיך ארויסגעוויזען, איז דער קייזער טאקי
געווען צופריעדען, וויל גלייך נאָכ'ן „אביעד" האָט זיך דער
קייסער אויפגעשטעלט און גלייך נאָך איהם דער אָרקעסטער און
אָבשפּיעלענדיג א צווייטען מאָל די הימן, האָט דער קייסער
הויך אויסגערופען:

— חאַראשאָ, בראַטצי!

עס הייסט, אז דאָס שפּיעלען איז איהם געפעלען.

און דאָ האָט זיך שוין שוב נישט געקענט איינהאַלטען און

געוואָרפען א בליק אין דער זייט וואו דער קייסער איז געשטאַ־נען.

אבער אזוי ווי דער קייסער איז געוועזן ארומגערינגעלט פון א גרויסער סוויטע, האָט שוב ניט געקאָנט אונטערשיידען צווישען זיי און דעם קייסער.

קומענדיג פון די מאַנעווערעס צוריק אין שטאָדט אין דער קאַמאַנדע, האָט שוב זיך געזעצט שרייבען א חיים א בריעף, וואו ער האָט געמאָלדען זיין טאַטען דעם סטאָליער, אז עס געהט איהם גאַנץ גוט; ער האָט געשפּיעלט יענע וואָך פאַר'ן קייסער און אזוי גוט געשפּיעלט, אז ער האָט בעקומען א „ספּאַסיבאָ" און ווערליג מען רעדט אין „קאַמאַנדע" ליגט פאַר זיי אין פּאָל־קאָוואָיע קאָזנאַטשייסטווע צו רובעל אלס בעלוינונג...

דער געפונענער נאמען.

זי איז געווען הערמאן'ס א גאר נאהענטע בעקאנטע. עס האט שוין געהאלטען שיער—שיער ביי ליעבעס ערקלעהרונג. ער האט אלץ אבגעלייגט אויף א מעהר פייערליכען מאמענט. נאר ס'האט זיך געטראפען עפעס א שטערעניש. ער האט איינמאל ניט געקענט קומען צו דער בעשטימטער צייט און נאכדעם האט ער גערעכענט, אז זי וועט בייז ווערען — און פון דער בעקאנטשאפט האט זיך אויסגעלאזט א טייך.

אפט פלעגט ער זיך אן איהר דערמאהנען, געוואלט בענייען צוריק די פריינדשאפט. ער האט אבער ניט געפונען קיין געלעגענהייט. דערווייל זיינען די וואכען, שפעטער די מאנאטען פערגאנגען. אט איז שוין באלד א יאהר, אז ער האט זי ניט געזעהן.

נאר איינמאל, געהענדיג אזוי, אין גאס, האט ער זי געטראפען, א יונגע, א שעהנע, א שטאלצע...

דאס הארץ האט איהם אנגעהויבען שטארק צו קלאפען. ער האט דערפיהלט די בלאסקייט פון זיין פנים. צו בעקלערען: יא אבטעלען זי אדער ניט? — איז קיין צייט ניט געווען. אט איז ער שוין נעבען איהר.

— העללאו! — האט ער גלייך אויסגעשטרעקט די האנד. געוואלט אויסרופען איהר נאמען, אבער דא האט פאסירט איינע פון די גרעסטע הינדערניסע. ער האט פערגעסען איהר ערשטען נאמען. אה, עס האט זיך אזוי געפאסט אויסרופען איהר ערשטען נאמען. עס איז ווארימער, פריינדליכער און מים'ן ערשטען נאמען געווינט מען גיכער דעם צוטרוי...

זי דאַגנענו האָט גאָר נישט פערגעסען, האָט איהם אבגע־ענטפערט אויף דעם העללאָו מיט א פריינדליכען שמייכעלע:

— העללאָו, הערמאַן!

— העללאָו, העללאָו! וואָס מאַכט איהר... און וועלענדיג אַנרופען איהר נאָמען האָט ער זיך אַנגעשטרענגט צו דערמאָה־נען איהם. „ראָזע"... ניין, „בערטהאַ"... ניין... „ליזאַ", ניין... „ראַכעל", ניין... העללאָו... העללאָו!... ווי אזוי הייסט זי?...

האָט ער שוין געוואָלט מאַכען א פשרה און רופען זי ביים צווייטען נאָמען: זי מוז דאָך האָבען א נאָמען... מען קען דאָך ניט רעדען מיט א נאָהענטער בעקאַנטער און ניט אַנרופען קיין איינציגען מאָל איהר נאָמען... זאָל זיין כאָטש דעם פאַמילי־נאָמען. ראַבינאָוויטש, ניין... בערמאַן... ניין... „לוריע"... ניין „גאָלדמאַן"... ניין... „ביילין"... ניין... ניין! אָך, ווי הייסט זי...

— וואָס זייט איהר אזוי פערזאָרגט, הערמאַן?

— איך פערזאָרגט?... — האָט ער זיך דערשראָקען... ניין...

אָך, דאָ האָט זיך ווידער אזוי געפּאַסט אַנצורופען איהר נאָמען: ניין, ליזאַ... אבער זי הייסט נישט ליזאַ... און אפשר יאָ... זאָל ער פּרואווען!... אָך, טאָמער הייסט זי ניט אזוי, וועט זי דער־ווייל ערפאָהרען, אז ער האָט פערגעסען איהר נאָמען, ביידע נע־מען, דעם ערשטען און דעם צווייטען. עס איז א שאַנדע פאַר איהם און א בעליידיגונג פאַר איהר. אזוי, הייסט עס, געדענקט ער מיך!... ניין, אויסזאָגען איז געפעהרליך... ער מוז ביי איהר אַרויסקריעגען דעם נאָמען, דעם ערשטען אָדער דעם צווייטען...

— איהר זייט יאָ פערזאָרגט... — האָט זי איהם געפאָרשט און בעטראַכט זיין שטערען, וועלכען ער האָט געהאַלטען אין איין קנייטשען. וואָס איז מיט אייך, הערמאַן... עפּעס האָט מיט אייך פּאַסירט...

ער האָט איהר געוואָלט פערזיכערען, אז גאָר נישט... אין געגענטהייל, עס געהט איהם זעהר גוט... בלויז איין קלייניגקייט:

ער האָט פּערגעסן איהר נאָמען: חאַשע? ניין, זעלדע? ניין... לעאָנאָרא?

— ניין.. אין גענענטהייל, איך פיהל מיך גאַנץ גוט... האָט איהר מיך טאַקע געוואָלט זעהן?...

— געוויס, הערמאַן... — האָט זי זעהר פריינדליך געענט־פערט, כאָטש אייער וואָרט האָט איהר דעמאָלט ניט געהאַל־טען...

— אַ, גלויבט מיר... — האָט זיך הערמאַן גענומען פער־טהיידיגען... אבער ס'האָט זיך דאָ אזוי געפּאַסט אַנצרופען איהר נאָמען. „פרידע?" ניין... „דבורה"? ניין... אַך, מיין גאָט ווי הייסט זי?... — אַ, גלויבט מיר, אז איך האָב שטענדיג גע־טראַכט פון אייך...

— יאָ, איך גלויב אייך! — איז זי פערטרויליך געוואָ־רען... — מיר וועלען, הייסט עס, ווידער ווערען פריינד...

— געוויס, געוויס... — ע... אַך! איהר נאָמען! איהר נאָמען! אזאַ נאָהענטע בעקאַנטע!... — געוויס, געוויס! ווילט איהר ערגעץ געהן...

— ליידער, הערמאַן, בין איך איצט פערנומען. אַ צווייטען מאָל... איך וועל אייך געבען מיין אדרעס... וועט איהר מיר שרייבען ווען צו טרעפען זיך...

הערמאַן האָט זיך דערפרעהט: „איצט וועט ער דערגעהן איהר נאָמען: ער וועט זיך ראַטעווען, עס פּייניגט איהם אזוי דאָס פערגעסען... גאָלדע? ניין! ציפּע?... אַך, ניין! אָט שרייבט זי שוין... באַלד וועט זי ערפאַהרען... ער וועט זי כאָטש ביים אוועקגאַנג קענען אַנרופען ביי'ן נאָמען...

זי האָט איהם דערלאַנגט די אדרעס: הערמאַן האָט דורכ־געלאָפען מיט די אויגען דאָס צעטעלע: ניטאָ קיין נאָמען: בלויז די גאַס, די נומער פון הויז... עס הייסט, אז זי איז זיכער אז איהר נאָמען ווייס ער דאָך... אַ נאָהענטער בעקאַנטער... כמעט אַ געליעבטער...

— אייער אדרעס... — האָט ער געשמייכעלט, — 1753...

— יאָ... דער נומער פון הויז... פאַר מיר, — האָט זי געשמייכעלט...

— יאָ... פאַר אייך... איך ווייס... איך ווייס... איך וועל אייך שרייבען...

אַ קאַלטער שווייס האָט איהם בעגאָסען: ווי אַזוי וועט ער איהר שרייבען? גאָט מיינער! איך וועל ווידער בלייבען אונ־פינקטליך מיט איהר... זי איז אַזאַ ליעבע מיידעל...

זי האָט איהם אויסגעצווינגען די האַנד, ליעבליך געשמיי־בעלט און זיך גענומען זעגענען...

— הייסט עס, הערמאַן, אויף דאָס ניי...

— יאָ... יאָ... טעמע?... ניין! „נעמי“, ניין... „אסתר“, ניין... יאָ... אויף דאָס ניי... איך וועל אייך שרייבען... 1753... איך וועל אייך שרייבען... חנה ציפּעראָוויטש! ניין... יאָ, איך וועל אייך זיכער שרייבען.

— איך האָף, הערמאַן... איצט וועט איהר זיין פּינקטלי־כער...

— אַ יאָ... געווים...

אָה, ווען ער קען אָנרופען איצט ביים זעגענען איהר נאָ־מען: „נעכע“... ניין — „שרה“... ניין, „רבקה“... ניין... לאה... ניין!

אָט איז זי שוין אוועק אין דער זייטיגער גאַס... ער וועט זי צוריק אָניאָגען און פרעגען; ער וועט זיך איהר מודה זיין, אַז זי האָט ער גוט געדענקט... די גאַנצע צייט געטראַכט פון איהר, אָבער דעם נאָמען האָט ער גראָד פערגעסען... זי וועט עס פער־שטעהן...

אָבער עס איז געפעהרליך... זי וועט איהם חושד זיין, אַז ער האָט זי אפילו אין זינען ניט געהאַט... ווי אַזוי פערגעסט מען עס אַ נאָמען פון אַ נאָהענטער?... זי וועט זיך בעליידיגען... ניין, בעליידיגען וויל ער זי ניט... ער וועט איהר שרייבען... 1753.. עס

וועט ניט אנקומען.. ער וועט ווידער בלייבן ניט קיין ווארטס־מאן ביי איהר... זי וועט איהם ענדליך פערהאסען!

ער האט זיך געלאזט געהן צוריק, אין דער ריכטונג וואוהין זי איז אוועק. אפשר וועט ער איהר נאמען ארויסקריעגען... זי איז שוין אבער געווען צו ווייט. ווען ער זאל וויסען איהר נא־מען, וואלט ער הויך אויסגעשריען, און זי וואלט דערהערט... איצט מוז ער סיידען יאגען זי... יא, ער וועט זי יאגען...

אבער אניאגענדיג זי וועט ער דאך מוזען אנרופען זי ביים נאמען... נייז, ער וועט זי אנריהרען מיט דער האנד... זי וועט זיך דערשרעקען... זי וועט זיך ווענדען צו איהם... ער וועט זא־גען: הערט! עס וועט קלינגען אזוי קאלט... זי וועט בייז ווע־רען...

דאך האט ער זיך פערקירעוועט אין דער ריכטונג וואו זי איז אוועק, האט זיך געלאזען מיט שנעלע טריט, ער האט זי אנגעיאגט...

— ע... ע...

זי האט זיך אבגעקעהרט צו איהם:

— א, הערמאן... איהר ווילט מיר נאך עפעס זאגען...

— יא... אייער אדרעס... איך בעט אייך, שרייבט עפעס צו...

— וואס זאל איך אייך צושרייבען... עס איז דאך ריכטיג...

— יא... אבער... — האט הערמאן געשטאמעלט...

— וואס אבער...

— אייער נאמען..

— מיין נאמען, נו איהר ווייסט דען ניט מיין נאמען... אך, הערמאן. איהר זייט נאך אלץ א וויצלינג... גוט, איך וועל אייך צושרייבען מיין נאמען!...

— אייער נאמען! אייער נאמען! א, ער איז מיר אזוי טהייער! איך וויל איהם האבען אויפ'ן פאפיער...

זי איז געווארען געריהרט: ער האט זי ווירקליך ליעב

און געדענקט זי גוט... יא, זי פיהלט עס איצט... זי איז צוגע־גאנצען צו א וואנד, אויסגעשפרייט דאס צעטעלע און צוגע־שריעבען איהר נאמען.

— א, העלענא! העלענא! העלענא! — האט ער זיך צו־זונגען פון פרייד — איך דאנק אייך, ליעבע העלענא... איהר האט מיר גליקליך געמאכט...

— מיט אזא קלייניגקייט... — האט העלענא געשמייך־כעלט פערגעניגט! עס פרעהט מיר זעהר...

— איך וועל דאס צעטעלע מיט אייער נאמען האלטען טהייער. העלענא! העלענא!...

און צושיידענדיג זיך מיט איהר, אנרופענדיג זי ביים נא־מען, האט ער דאס צעטעלע מיט'ן אדרעס בעהאלטען צווישען די גוטינגסטע פאפיערען, און ניט זייענדיג דאך זיכער, אז ער וועט עס ניט פערליערען, האט ער געהענדיג דעם גאנצען וועג גע'חזר'ט:

— העלענא! העלענא! העלענא!

און קיינמאל איז איהם א נאמען ניט אזוי טהייער געוועזן, ווי דאס מאל!

עס שאָקעלט זיך.

ביי נחמן, אַן אָרעמער בעל־הבית אין שטעדטעל, לעבט מען שטענדיג אין איין שרעק און ביי יעדער אַרבייט, ביי יעדער בעוועגונג שרייט מען דאָרט אין שטיבעל איינער צום אַנדערן: פּאַמעליך!

ביי נחמן'ען עסט מען קיין מאָל רוהיג ניט אָב קיין ביסעל געקעכטס. ווייל ווי מען שטעלט אַוועק די שיסעל אויפ'ן טיש, הויבט זיך דער טיש אָן צו שאָקלען. דאָס בעסטע ביסעל — די אויבערשטע — גיסט זיך אויס, און נאָך דעם מוז מען פּאַרזיכטיג עסען, סטאַרען זיך אַ צושטאַרקען ריהר ניט צו טהאָן דעם טיש, כּדי ניט אויסצוגיסען דאָס רעשט ביסעל געקעכטס.

אַז מען עסט אָב רוהיג אָהן אַ סבה דעם „וואַרמעס", פיהלט יעדערער פון הויז־געזינד אַן ערגרינגערונג און דאַנקט אין הערץ שטיל גאָט פאַר'ן חסד, וואָס דער טיש האָט דאָס מאָל ניט גע־קאַפּריזעט.

ערגער איז אָבער מיט דער וועטשערע! וועטשערע עסט מען שוין ביים לאָמפּ און די שרעק ווערט אין צווייען. ווייל די גלאָז פון לאָמפּ, וועלכע מען האָט געקויפט אויף באָרג, איז מיט אַ גומער גרעסער און זי שאָקעלט זיך אום אויף דער מאַשינקע.

די פאָרזיכטיגקייט ווערט גרעסער, און ווען איינער שרייט „פּאַמעליך, דער טיש!" מוז אַ צווייטער קומען צו הילף און שרייען: „פּאַמעליך — די גלאָז!" און אַמאָל אַז עס האַלט שמאָל, סיי דער טיש, סיי די גלאָז הויבען זיך אָן צו שאָקלען, שרייט מען צוזאַמען, נאָר פערקירצט: „די גלאָז, דער טיש".

און מען הערט אויף צו עסען. ביז מען בערוהיגט ניט די ביידע אונגארמאלע חויזוווירטהשאפט.

נחמן און זיין חויזגעזינד האבען שוין צום טיש און צום לאמפ איבערגעטהאן פיעל סגולות. אונטער דער חינקעדיגער פיסעל האט מען א ציעגעל אונטערגעלעגט, עס האט אבער ניט געהאלפען ווייל די פאדלאגע איז ניט קיין גלייכע; די מאשינ־קע פון לאמפ האט מען מיט א פאפיר ארומגעדרעהט, האט עס געהאלטען איין אבענד און עס איז ווידער ברייט געווארען און זיך גענומען שאקלען ביז מען האט זיך מיאש געווען, און עס איז געבליעבען אזוי.

און נאך וועטשערע, אז מען ווערט שוין ווידער רוהיגער, חויבט זיך אן א סדרה מיט די צוויי בעטען. זיי האבען זיך קענ־טיג אנגעשטעקט פון טיש און שאקלען זיך שוין אויך עטליכע יאהר. און אז מען לעגט זיך אין זיי אריין דאכט זיך, אז אט־אט פאלט מען פון זיי ארויס. און נאר מיט ניסים שלאפט מען איבער די נאכט.

און אמאל, אז דער ווינט איז דרויסען בלאזט, שאקעלט זיך ביי נחמן'ען די שויבען פון די פענסטער, די שינדלען פון דעם דאך און דאס גאנצע שטיבעל, און דאמאלס דאכט זיך נחמנ'ען, אז אט־אט פאלט אלץ אין גאנצען איין און ער וועט נאר נישט האבען: ניט קיין צובראכענעם טישעל, ניט קיין גלאז מיט א נומער גרעסער, ניט קיין בעטען וואס שאקלען זיך, און ניט קיין אלט שטיבעל.

און נחמן לעבט אב זיין גאנצען לעבען אין שרעק, און זיין גאנץ לעבען שאקעלט זיך.

די נקמה.

(אַ מעשה'לע)

אין אַ גרויס לאַנד, וואו עס האָט רעגיערט אַ בייזער הער־שער און אלע זיינע עבדים ושרים האָבען געטהאָן דעם הער־שערס ווילען, דאָס הייסט — רשעות און רשעות — האָט גע־לעבט אַ נביא.

דער דאָזיגער נביא פלעגט אומגעהן איבער די גאַסען און מערק אין יעדער שטאָדט און פלעגט זאָגען מוסר און פלעגט ניט שווייגען יונג און אלט, אָרעם און רייך.

דאָס פאָלק פלעגט ניט שטענדיג הערען דעם דאָזיגען נביא'ס ווערטער. אַ גאַנצען טאָג האָט עס געאַרבייט אין די פעלדער, אין די געדיכטע וועלדער אָדער ביי די גרויסע און רייכע הארען; אויך האָט דאָס פאָלק ניט אלע מאָל פערשטאַנען וואָס דער נביא רעדט און דאָס גרעסטע טהייל פון פאָלק פלעגט בעסער אין אַ פרייער מינוט אוועקגעהן אין שענק אריין אויס־טרינקען אַ גלעזעל בראָנפען, כדי צו פערגעסען די צרות און די קנעכטשאַפט אונטער וועלכע יעדער האָט זיך געפונען אין דעם דאָזיגען לאַנד.

נאָר דעם נביא האָט ניט שטאַרק געאַרט, וואָס דאָס פאָלק הערט איהם ניט. ער האָט סיי ווי סיי ניט דאָס פאָלק גע־מוסר'ט, נאָר די פיהרער פון פאָלק און די דאָזיגע פיהרער — פעראירער — פלעגען זיינע ווערטער טרעפען ווי שאַרפע פייל־ענ־בויגענס אין האַרץ אריין און זיי זיינען אויף איהם זעהר בייז געווען.

אָבער בייזער פאַר אלע איז אויפ'ן נביא געווען איינער אַ גרויסער האַר. דעם דאָזיגען האַר האָט זיך שטענדיג געדוכט,

אז דאָס גאַנצע מוסר, וואָס דער נביא זאָגט איז אָנגעמאָסטען פונקט פאַר איהם, ווייל יעדע זינד, וואָס דער נביא האָט אויס־גערעכענט איז אויף זיין נשמה געלעגען און ער האָט זיך גע־פיהלט שרעקליך בעליידיגט און איהם זיינען ניט איינגעגאַנ־גען אַלע זיינע תענוגים: ניט די ווײַנען, ניט די ווײַבער, ניט די מוזיק, וואָס פלעגט פאַר איהם שפּיעלען און זיין גרימצאָרן האָט געפלאַקערט ווי אַ פלאַם־פייער און ער האָט שטענדיג געטראַכט וועגען עפּעס אַ שטאַרקע נקמה אין דעם הייליגען נביא.

נאָר שוואַך און פערשטאָפּט איז זיין קאָפּ געוועזען און ער האָט בשום אופן ניט געקענט דערקלערען קיין פּאַסיגע נקמה.

האָט ער זיך איינמאָל מישב געווען און זיך געווענדעט צו אַ גרויסען חכם אין לאַנד און האָט איהם צוגעזאָגט אַ סך אוצרות מיט גאָלד, ער זאָל איהם זעהן אַן עצה געבען וואָס פאַר אַ נקמה ער זאָל נעמען אַן נביא.

— איך בין אויף איהם אַזוי בייז! אַזוי בייז! — האָט ער זיך געקלאָגט פאַר'ן חכם. גיב אַן עצה וואָס איך זאָל איהם אַבטהאָן. ווי מיינסטו גרויסער חכם, אפשר זאָל איך ביי איהם אַלע זיינע פעלדער און גיטער אַבנעמען און לאָזען איהם אויף דער וועלט אָרעם און נאַקעט, ווי אַן איינפאַכער פּויער.

און דער חכם האָט געענטפערט:

— די דאָזיגע נקמה איז שוין צו שפּעט, ווייל דער נביא האָט אַלע זיינע פעלדער און גיטער, וואָס ער האָט געהאַט בירושה, אָרעמע פּויערן פערטהיילט און פאַר זיך האָט ער גאָר־נישט איבערגעלאָזט.

— אפשר זאָל איך הייסען מיינע קנעכט זיי זאָלען חאַפּען איהם ערגעץ אין אַ ווינקעל און גוט אָנברעכען איהם די ביינער?

דער חכם האָט געשמייכעלט און געענטפערט:

— ניין, גרויסער האַר. ניט קיין נקמה וועט עס זיין נאָר אַ טובה. דו ווייסט דאָך, אַז דער נביא וויל יסורים האָבען פאַר זיינע הייליגע ווערטער, וואָס ער רעדט אין גאָטס נאָמען. די

קלעפּ — דאָס איז זיין שכר. און אנשטאָט נוקם זיין זיך — וועסטו איהם בעלויהנען.

— אפשר מאַכען אויף איהם א בלבול, אז ער איז א מורד במלכות און איין טורמע אריינטוואַרפען איהם? האָט דער האַר ווידער פאַרגעלעגט זיינע פּלענער.

— ווידער ניט קיין נקמה, נאָר א טובה! — האָט דער חכם געשמייכעלט. צווישען די הונדערטער פער'משפּט'ע אין טורמע, וועט ער זיך פיהלען ערשט גליקליך און פריי, ווייל די אונגליקליכע זיינען זיינע ברידער און חברים. אדרבא, פאַר איהם גרויסער האַר, איז אונזער גאַנצע לאַנד א טורמע.

דאַ האָט זיך דער האַר אַנגעבּוינען און אויפ'ן אויער דעם חכם עפּעס איינגערוימט.

— דאָס איז אויך ניט קיין נקמה פאַר איהם. אזוינע מענשען ווי אונזער נביא האָבען קיין מורא ניט פאַר'ן טויט. זיי, פערקעהרט, האַלטען זיך פאַר טויט בשעת זיי לעבען און פאַר לעבענדיגע — נאָכ'ן טויט.

דאַ איז דער האַר אין א העפטיגען צאָרן אריינגעבראַכט געוואָרען און האָט קריצענדיג מיט די ציינער און דריקענדיג מיט די פויסטען, אויסגעשריען:

— קלעהר עפּעס אוים פאַרט א נקמה! איך מוז מיך אין איהם נוקם זיין! איך קען ניט רוהען! ער איז מיין גרעסטער שונא!

דער חכם האָט רוהיג געשמייכעלט און געענטפערט:

— בערוהיג זיך גרויסער האַר. איך האָב אַן עצה, ווי אזוי זאָלסט זיך אין איהם נוקם זיין, אז ער זאָל פיהלען שטאַרק און טיעף די נקמה.

אנגעצונדען מיט א בייזער שמחה האָבען זיך די פאַרע אויגען פון האַר און ער האָט אויסגעשריען:

— גיכער, זאָג — ווי אזוי?

און דער חכם האָט געענטפערט:

— אויב דו ווילסט ווירקליך זיך נוקם זיין אין נביא, מוז־סטו מיט איהם שלום ווערען, ווערען זיינער א פריינד און ליבען איהם און ריהמען איהם און גרויסען איהם. ווארום קיין ערגערס איז ניטא פאר א נביא ווען עס ווערען מיט איהם שלום אזוינע מענשען ווי דו!...

די לבנה.

איינמאל געהט חייקעל דער קירזשנער ארויס איינם א זיי־גער ביינאכט אויפ'ן הויף און ער ווערט מאָדנע פערוואונדערט. עפּעס איז דרויסען איז ליכטיג, פּונקט ווי עס וואָלט שוין טאָג געווען און פון די הייזער ליגען אויסגעצויגען גרויסע, ברייטע שאָטענס אזוי רוהיג און שטיל, אבער מיט עפּעס א גאוה; און זיין שאָטען אליין איז אויך אזא מאָדנער גרויסער, א לאנגער און א דיקער, פּונקט ווי ער וואָלט אין דער אמת'ן טאקע א מענש געווען... עס זאָל שוין זיין „גרויסער טאָג" קען ניט זיין: אויפ'ן גאס איז אזוי מאָדנע שטיל, אז ער הערט זיין אייגענעם אָטעם, די לאָדען פון די הייזער זיינען אומעטום פערמאכט, און אַט הערט ער אפילו די קאָלאָקאָטקע פון נאכט־וועכטער. וואס־זשע בעדייט דאס אזא מין ליכטיגקייט!

ער וואַרפט די אויגען אויף אלע זייטען, ווי ער וואָלט גע־זוכט יענעם לאָמפּ, וואס האָט אזוי ליכטיג געמאכט די נאכט. ענדליך הויבט ער אויף די אויגען צום ריינעם הימעל, וועלכער איז נאר וואו ניט וואו בעשפּרינקעלט מיט קליינע ווייסע וואָל־קענדלעך, און ער דערזעהט אין דער מיט א קיילעכדיגע ליכטיגע רעדעלע, אזוי קיילעכדיג און אבגעצאַקט, פּונקט ווי א שטיקעל סחורה אויף א דעקע צו א היטעל... דאס דאָזיגע שטיקעל קיי־לעכדיגע איז איהם מאָדנע בעקאנט, ער האָט עס אמאָל ערגעץ געזעהן... „מאָדנע בעקאנט, ווארט לאָמיך זיך אַקארשט דער־מאָנען"...

אלערליי עראינערונגען פון זיין יוגענד הויבען אָן ווי פון א נעבעל ארויסגעהן פון איהם, טאנצען און שפּרינגען פאר איהם, און פּלוצלונג דערמאָנט ער זיך דעם חדר, דאס געהען ביי נאכט

אהיים, די ליעדלעך „אדוני מלך", „חיי, חיי העמריל": דער־נאכדעם דערמאנט ער זיך דעם בית־המדרש: אידען דאוונען מעריב, נאך מעריב געהען אידען, א סך אידען ארויס פון די בתי־מדרשים. נאר נישט אהיים געהט מען: מען שטעלט זיך אוים אין א רעדעל אויפ'ן שול־הויף און מען הויבט אן ווידער דאוונען.

— אוי, דאס איז דאך די לבנה! — גיט זיך חייקעל א חאפ, ווי ער וואלט זיך דערמאנט אן אן אלטער שעהנער מעשה, וואס ער האט אין חדר אמאל בין בנחה למעריב געהערט... און זיין הארץ שפרינגט שיער ארוים פאר שמחה.

— די לבנה, ווי איך בין א איד, די לבנה! — שרייט ער אוים הויך אויפ'ן קול. אוי, אוי, אוי! ווי לאנג איך האב זי ניט געזעהען, זינט איך ארבייט... קוים־קוים, זי דערקענט... אז ביי טאג ארבייט מען און ביי נאכט שלאפט מען, ברוך־השם— פערענטפערט ער זיך...

און ער הויבט אן צו בעטראכטען די אלטע בעקאנטע, אויף וועלכער ער פלעגט קינדווייז אזוי ליעב האבען צו קוקען, דער הויפט אויף דער נאז, אויף די צוויי אויגען... ער הויבט אן יעצט זוכען די נאז מיט די אויגען, אבער — ניטא.

ער ווערט מאדנע איבערראשט. ער קאן שווערען, אז אמאל האט די לבנה געהאט א נאז מיט צוויי אויגען, ער געדענקט דען נישט, וואס?... וואו זשע איז עס אהינגעקומען?...

ער שטרענגט אן די בליקען און זוכט. די לבנה, א קיילעכ־דיגע און א ריינע שווימט זיך רוהיג, דאכט זיך מיט א שמייכעלע, אבער קיין נאז און קיין אויגען — ניטא...

חייקעל דארף געהן שלאפען צוריק, א גאנצען טאג האט ער שווער געארבייט און היינט דארף מען טאקי פריה אויפשטעהן, נאר עס פערדריסט איהם, פאר וואס זאל ער דאס גלאט ניט געפינען די נאז מיט די אויגען... כאטש די נאז אליין, און אפשר איז דאס גאר נישט די לבנה?

פאר דעם געדאנק דערשרעקט ער זיך צוליעב צוויי זאַ־בען: ערשטענס, אויב דאס איז ניט די לבנה, טא וואס־זשע איז דאס? און צווייטענס, ווי איז דאס מעגליך, אז א מענש זאל ניט וויסען, וואס יא לבנה און וואס ניט... אז אין מאסטער־סקאיא וואלט מען זיך דערוויסען, וואלט מען דאך איהם גע־מאכט פאר א משוגענעם.

ער קוקט אויפמערקזאם ארויף אין דער הויך און זוכט... נאר אויסער דער איין לבנה און עטליכע ווייסינקע וואלקענדלעך איז גאר גישטא.

אויב אזוי איז דאס טאקע די לבנה! אייגענטליך איז זי די זעלבע ווי אלע מאל, ער וואלט זי דערקענט אפילו, ווי מען זאגט, אין אבגעשונדענע...

נארישקייטען! ער וויים דען ניט וואס א לבנה איז?... ווער וויים דען ניט?

ער ווערט שוין זיכער, אז דאס איז די לבנה. און דער־פיהלענדיג, ווי די אויגען קלעפען זיך איהם, וויל ער שוין געהן צוריק שלאפען. נאר פלוצלונג גיט איהם ווידער א קלאפ אין קאפ: וואו איז אבער פארט דער לבנה'ס נאז, מיט די צוויי אויגען? אז ער גערענקט אויף קלאר, אז אמאל האט זי געהאט א נאז מיט צוויי אויגען...

ער הויבט זיך אן אויף אן אמת צו בעאונרוהיגען. עס ארט איהם ניט אזוי, וואס די לבנה האט פערלוירען די נאז מיט די אויגען, ווי עס ארט איהם דאס, וואס ער וויים ניט ווי אזוי איז דאס אהינגעקומען...

קען דאס זיין, אז פאר דער לאנגער צייט, וואס ער האט זי ניט געזעהען, האט זי זיך געביטען...

ער מוז דאס דערגעהן. פרעגען וועט ער ניט, מען וועט געווים לאכען, אבער ער קען דאס דערגעהן אין דעם ביכעל „א וועלט מיט וועלטעלעך"... דארטען שטעהט פון דער זון און פון דער לבנה און פון אלץ... א שאד, וואס שבת לייענט ער אלץ

די פּאָליטישע ביכלעך. און פון אַנדערע זאַכען הויבט ער ניט אָן צו וויסען... אין „א וועלט מיט וועלטעלעך“, גערענקט ער, רעדט זיך דערפון. ער האָט דאָס אַמאָל געלייענט — נאָר ער האָט אינגאַנצען פערגעסען...

פראגמענטען.

1.

זיי און ער.

אויף די בעל־בתים, ביי וועמען הערמאן האט געוואהנט אין א קליין זייטיג צימער'ל, האט ער געקוקט מיט פעראכטונג.

— בעל־בתים! — פלעגט ער שטענדיג א ברום טהאן, בעגעגענדיג זיך מיט זיי.

טיעף אין הארצען אבער, אליין ניט וויסענדיג פון דעם געפיהל, האט ער זיי געאכט.

— דאס זיינען מענשען! — פלעגט ער, אראבפאלענדיג ביי זיך, אמאל א מורמעל טהאן.

זיי זיינען שוין אלט איבער פופציג יאהר, און דאך זייגען נאך זייערע פנים'ער פריש, די אויגען העל און קוקען זיכער אויף אלץ און אויף אלעם, אפילו די נעזער זייערע קוקען אויס אזוי פעסט אריינגעזעצט, ווי איינגעפונדעוועט אין די פנים'ער. „איינגעפונדעוועטע!"

דורכגעהענדיג אמאל די קיך, פלעגט זיין אויג פאלען אויף די שווערע קופערנע כלים, פאנען, טעפ, שטויסלען און אנדערע חפצים, מיט וועלכע די וואנד זיינען געווען אויסגעהאנגען און איהם פלעגט זיך דאכטען, אז זיינע בעל־בתים זיינען אויך אזוי שטארק, פעסט, ווי אט די קופערנע כלים.

הייגט דער קאסטען, דער גרויסער קאסטען אין קיך מיט די אייזערנע רייפען: ווי שווער ער איז, ווי פעסט, ווי איינגעפונדעוועט! הייגט דער טיש אין מיטען שטוב! ווי פעסט ער שטעהט — אייזען!

און א נעשעפט האבען זיי אויך א גרויסען, זיי האלטען די שטאדט־מיהל, וועלכע גיט שעהנע פרנסה. אויסדריינגען קען זי קיינער ניט, זיי האבען א קאנטראקט אויף דרייסיג יאהר! איינגעפונדרעוועט!

היינט די אמונה זייערע! — ווי זיכער זיי זיינען אין גאט, אין גיהנם, אין גן־עדן!

און ער וויים ניט, וואס מיט איהם וועט מארגען זיין! עס קען זיין, אז מארגען ווארפען איהם אפ די איינגעפונדרעוועטע לייט פון זיין צימער'ל ארויס. ער קען זיך אפילו אויף איין חודש מיט א דירה ניט איינפונדרעווען. ער און אלץ, וואס ער האט, הענגט אין דער לופט.

אפילו די פאר ביכלעך, וואס ער האט, וואס זיינען כלומר'שט זיין גאנץ לעבען, זיינען ניט איינגעבונדען, איינציגע בלעטלעך, זיי צופאלען, צושיטען זיך... אפילו זיין פאספארט איז אלט, צעריסען, צוקנייטשט, צופאלט...

אפילו די פאר אידעען, וואס ער האט אין קאפ, זיינען ניט איינגעפונדרעוועט. ביי דער מינדסטער בעוועגונג פון דער נשמה ווערט פון זיי רויך, גאר נישט, און ער בלייבט א פער־צווייפעלטער...

ער האט גאר ניט איינגעפונדרעוועטעס...

2.

דער משכון.

מיין חבר יאנקעל, וואו איז ער איצטער? צו איז ער פאר זיין נוטסקיים פערלוירען געגאנגען?

יא, ער איז א גוטער געוועזן! זיין גוטסקייט האט דער־גרייכט יענע שטופע, ביי וועלכע מען קאן שוין ווייטער ניט געהן — די שטופע דערגרייכט דעם הימעל און קומענדיג צו איהר, קאן מען שוין מעהר אויף דער ערד ניט לעבען...

און איך זעה איהם שוין מעהר ניט!...

נאר ווען עס טרעפט מיט מיר אמאל, אז איך הויב אן זוכען דעם גוטען מענשען צווישען די טויזענדער, דאן זעה איך איהם, שטעהענדיג פאר מיינע אויגען, און איך צווייפעל, צו וועל איך צווישען אנדערע טויזענד געפינען נאך איינעם, ווי ער....

עס איז ווינטער געוועזן: דער פראסט האט געברענט. שנעל האב איך געשפאנט איבער די גרויסע רוישענדע גאסען. איך האב זיך אויף קיינעם פון די פערבייגעהענדע נישט אומגעקוקט, טאמער בעגעגנען איך א בעקאנטען און וועל דארפען ארויסנעה־מען די האנד פון טאש, אום זיך צו גריסען. און דאמאלס האב איך מיין חבר בעגעגענט און, ניט ווילענדיג, האב איך זיך אבגעשטעלט; ער האט זעהר קאמיש אויסגעזעהען. אויפ'ן פליי־צע האט ער געטראגען א גרויסען פאק. נעגאנגען איז ער אהן א היטעל און איהם איז נאכגעגאנגען א קליין אבגעריסען אינ־געלע און האט פון איהם די אויגען נישט אראבגענומען.

— יאנקעל, וואס איז דאס?

— געה, געה, שפעטער וועל איך דיר דערצעהלען.

און שפעטער האט ער מיט אט וואס דערצעהלט:

— א נאריש אינגעל, פערשטעהסט... געהט אין גאס, פער־שטעהסט, און טראגט אזא שווערען פאק... איך זעה, עס איז ניט נאך זיינע כחות, עס פאלט אונטער איהם, א קינד פון 12 יאהר, פערשטעהסט, און דארף שוין הארעווען... איך געה, ווייסט דאך, אין לעדיגען, זאג איך איהם: ווייז מיר, אינגעלע, דעם פאק, איך וועל דיר העלפען אונטערטראגען, וויל ער ניט... ד. ה. וועלען וויל ער זעהר, נאר ער האט מורא, פערשטעהסט, איך זאל מיט'ן פאק ניט ענטלויפען... פערשטעהסט, מיינע בגדים זיינען איהם נישט געפעלען... איך פערזיכער איהם, ער גלויבט

ניט. „ווייסטו גאר וואס, אינגעלע, פאל איך אויף אן המצאה, איך וועל דיר עפעס געבען פאר א משכון. איך דערמאהן זיך אבער, אז איך האב ביי זיך גאר נישט... מילא, פערפאלען, זאל ער טראגען אליין, וואס קאן איך איהם העלפען. איך זעה אבער, ער נעהמט עס אויפ'ן פלייצע און ער פאלט... מילא, וואס האב איך געזאלט טהאן? איך האב איהם דאס הימעל פאר א משכון געגעבען...

—און איך האב געמיינט, אז דו האסט זיך מיט עמיצען גע־שלאגען, און מען האט ביי דיר דאס הימעל אראבגעכאפט — האב איך לאכענדיג געזאגט.

— ניין, ברודער, — האט ער זיך ווי דערשראקען, שלאגען שלאג איך זיך ניט, למאי זאל מען זיך שלאגען?...

3.

„ג י ט א י ן פ ו ס“.

אמאל איז ערגעץ וואו אין א רעגימענט געווען א סאל־דאט. דער דאזיגער סאלדאט איז געווען טריי און בראוו, גע־פאלט אלץ וואס די עלטסטע האבען איהם געזאגט און גע־לעהרענט. די שווערינקייטען וואס עס קומט אוים דורכטרא־גען ביי דיענען אין דער ארמעע, האט ער אנגענומען פאר ליעב, ווי א פילאזאף, וואס נעהמט אן פאר גוט יעדע אונפער־מיידליכע שלעכטס אויף דער וועלט. האט אבער דער דאזיגער סאלדאט געהאט א מאדנע איינגענשאפט, וואס האט איהם פערשאפט פיעל צרות. ער האט נעמליך געהאט זעהר א שארפען חוש פון הערען. אט צוליעב דעם דאזיגען פערשפיצטען געהער זיינעם האט ער געמוזט אויסשטעהן שפאט, שאנד, און אמאל פשוט קלעפ פון די עלטסטע און פיהרער.

יעדער ווייס, אז סאָלדאטען מוזען מאַרשירען אלע אין פוס. דאָס הייסט ביי'ן ארויסגעהן מוזען די טויזענדער געהן ווי איינער. צום אַנפאַנג ווארפט מען ארויס דעם לינקען פוס, נאָכדעם דעם רעכטען, און אזוי געהט מען שוין דעם גאַנצען וועג: איינס צוויי... איינס... צוויי. אונזער סאָלדאט וואָלט אודאי אויך געוואָלט געהן גלייך מיט אלע. האָט ער אבער ניט געקענט זיין קיין פאַלשער, ווייל נאָך זיין געהער איז אויסגע־קומען, אז ע ר געהט ריכטיג און די איבעריגע טויזענדער געהען פאַלש. זיין נישט גלייך געהן מיט אלע האָט געשטאַמט דערפון, וואָס, ווי געזאָגט, זיין געהער איז געווען זעהר שאַרף און ווי דער קאָמאַנדיר האָט אויסגערופען: מאַרש! האָט ער עם דער ערשטער דערהערט און גלייך „ארויסגעוואָרפען" דעם לינקען פוס. די איבעריגע אבער האָבען דעם דאָזיגען אויסרוף: „מאַרש!" דערהערט מיט א סעקונדע שפּעטער, איז אויסגעקו־מען אז ער דער איינציגער פלעגט געהן שטענדיג ניט אין פוס.

פלעגט אונטערלויפען אין מיטען מאַרשירען איינער פון די עלטסטע, א קלאַפּ טהאָן דעם דאָזיגען „ניט־פוסיגען" סאָלדאט אין פוס און זיך צובייזערן:

— העי, דו, אידיאָט! ווי אזוי מאַרשירסטו: איינס צוויי... איינס, צוויי.. מיט דער לינקער... שנעל! בייט איבער!...

א ברירה האָט ער געהאַט און געמוזט פאָלגען, אבער אין הארצען האָט ער שטאַרק פּראָטעסטירט:

— א י ך בין גערעכט... איך געה ריכטיג, און זיי געהען פאַלש...

זיין טעאָרי האָט ער איינמאָל אויסגעלעגט פאַר א צווייטען סאָלדאט, ווען יענער האָט פון איהם, נאָכ'ן מאַרשירען, חוזק געמאַכט.

— פערשטעהסט... איך בין ניט שולדיג... איך געה ריכ־טיג...

— ווי אזוי געהסטו ריכטיג — האָט דער צווייטער גע־

שמייכעלט — אז ווען אלע געהען מיט דער רעכטער געהסטו מיט דער לינקער און פערקעהרט.

— דאס איז דערפאר, מיין פריינד, ווייל איך דערהער גלייך דעם קאמאנדירם מארש... איך מאך דעם ערשטען טריט ריכטיג, איהר אבער זיינט טויב און דעם מארש דערהערט איהר שפעטער ווי א־ך, קומט אויס אז איהר געהט אלע גלייך און איך ניט, אבער איך וויים דאך, אז רעכט האב א י ך...

דער חבר האט איהם אנגעקוקט מיט חוזק און זיך אנגע־רופען:

— הייסט עס, אז דו ביזט דער חכם און מיר די טויזענ־דער זיינען די אידיאטען...

— אזוי מיין איך מאנכעמאל — האט דער איינער שוואך, אבער מיט גלויבען אין זיין גערעכטיגקייט געענטפערט.

— אויב אזוי — איז דער צווייטער בייז געווארען — וועט מען דיך אוועקשיקען אין וואיענעם דול־הויז... דארטען וועסטו מארשירען לויט דיין טעאָרי...

דער איינער האט זיך פערטראכט און זיך דאך ניט אונטער־געגעבען; און איז געגאנגען ניט „אין פוס".

4.

וואו איז די גערעכטיגקייט.

מיין פריינד האט זיך געכאפט, אז אויף דער וועלט איז מעהר ניטא קיין גערעכטיגקייט. וואו איז זי פערפאלען געווא־רען? ער האט זי געזוכט און געזוכט און ניט געפונען. ער איז געווארען שטארק פערצווייפעלט, האט זיך פערשפארט ענדליך אין דער היים און גענומען זוכען א מיטעל, ווי אזוי צו געפינען די גערעכטיגקייט און אוועקזעצען זי צוריק אויף איהר טראָן.

טראכטענדיג אזוי וועגען דעם האט ער ענדליך געפונען א וועג: ער וועט ארויסגעבען א זשורנאל און דער דאזיגער זשורנאל וועט טראגען דעם טיטעל: די גערעכטיגקייט.

ער איז געווארען בעגייסטערט פון דער אידעע. ער איז זיכער געווען, אז דער דאזיגער זשורנאל וועט צוריק אומקערען די גערעכטיגקייט אויף דער וועלט.

מיין פריינד איז געווען א מענש מיט א שטארקען ווילען. האט ער וואס פארגענומען אין געדאנק, האט ער עס געמוזט ארויסברענגען אין דער ווירקליכקייט.

אין א חודש ארום האט די גערעכטיגקייט שוין געזאלט ערשיינען.

איך בין צו איהם אריין.

אין זיין ארבייטס־צימער איז ער געזעסען און נעבען איהם איז געשטאנען זיין יונגע פרוי.

זי האט גע׳טענה׳ט:

— דו ביזט דאך שוין דריי טעג און נעכט ניט געווען אין דער היים. מיר איז אומעטיג... דאס קינד בענקט אויך. וואו איז די גערעכטיגקייט?...

שפעטער איז אריין א יונגערמאן. ער האט ניט געזאגט קיין גוט־מארגען, האט בייז אנגעקוקט דעם חבר מיינעם און גענר מען טענה׳ן:

— הערט, יונגערמאן, איהר האט ביי מיר געבארגט אויף צוויי טעג א סומע געלד ארויסצוגעבען דארט אייער נארישען זשורנאל, און אט איז שוין באלד א חודש און איהר האט נאך נישט בעצאהלט. וואו איז די גערעכטיגקייט?

באלד איז אריין א דריטער:

— הערר רעדאקטאר, איך האב אייך מיט צוויי וואכען צוריק געבראכט א מאנוסקריפט, איהר האט צוגעזאגט מיר גער בען אן ענטפער אין פערלויף פון דריי טעג... אט איז שוין צוויי וואכען און איהר ענטפערט ניט... איך האב דעם מאנוסקריפט

שוין לאנג געקענט פערקויפען. פרעג איך אייך: וואו איז די גערעכטיגקייט?

שפעטער איז געקומען דער קארעקטאר און גע'טענה'ט:

— אבער האט איהר אנגעמאכט נייע בעמערקונגען אויף די אבגעזעצטע בויגענס... וואס מיינט איהר — איך האב צייט אזוי פיעל צו ענדערן!... איך קען ניט בלענדען די אויגען אויף אייערע גרייזען דארטען... וואו איז די גערעכטיגקייט?

באלד איז געקומען נאך איינער, דאס איז געווען אן אגענט:

— העי, הערר רעדאקטאר... איך האב אייך בעצאהלט פאראויס פאר דרייסיג אבאנענטען... דער זשורנאל איז נאך ניטא... וואו איז די גערעכטיגקייט?

דא איז דער רעדאקטאר צוטומעלט געווארען, זיך אויפגע־שטעלט און אויסגערופען:

— מיינע פריינד, די גערעכטיגקייט וועט ערשיינען אין צוויי טויזענד עקזעמפליארען, עס וועט זיין פאר אלע...

איך האב מיט מיטלייד אנגעקוקט מיין חבר, בעטראכט זיין קאמיש־תמימות'דיגען גלויבען און איהם פערלאזט, מורמלענדיג פאר זיך:

די גערעכטיגקייט וועט דאך ענדליך ערשיינען אין צוויי טויזענד שטיק...

ענדליך וועט זי ערשיינען...

דער רויבער.

(ניו־יארקער בילד)

די סטאר איז געווען א לאנגע און א שמאלע. סחורות האט זי געהאט פון א „פארווערטס“ און א „דזשורנאל“ ביז אכט שטיקלעך קענדי פאר א י י ן פעני.

איך פלעג דארט קויפען א „פארווערטס“ און סיגארעטס. צוליעב דער דאזיגער סטאר האב איך איינגעשפארט עטליכע פענים א טאג, א דאנק דעם, וואס די בעסערע סארט סיגארעטען זיינען דארט ניט געווען צו קריגען און איך האב געמוזט צוליעב מיין טריישאפט צו די אייגענטימער פון סטאר רויבערען א ביליגען און ערגערען סארט, אבי איך זאל האבען די געלעגענהייט אין דער פריה, געהענדיג צו מיין בעשעפטיגונג און פארנאכט, געהענדיג צוריק פון דער בעשעפטיגונג — אריינגעהן צו זיי און פערוויילען א פאר מינוט מיט איינעם פון די ליעבע מענשען, וואס האבען די דאזיגע סטאר געהאלטען.

איך האב ליעב געהאט די מוטער פאר איהר פיינקייט און עכט אידישע ערעלקייט. אויף איהר גוטען פערעלטערטען פנים זיינען געלעגען פיינע גוטמוטיגע קנייטשען, ווי געמאכט בכיון, עס זאל צוגעבען איהר פנים מעהר גוטסקייט און טרויער; איך האב ליעב געהאט איהר עלטערע 19־יעהריגע טאכטער פאר איהר בעמיהען זיך צו רעדען מיט מיר אידיש, וואס עס איז איהר ניט זעהר לייכט אנגעקומען, א דאנק דעם, וואס זי איז דא געבוירען געווארען.

און אפילו אז איך פלעג אמאל טרעפען אין סטאר דאס אנגענעהמע קינד, א אינגעלע פון א יאהר צוועלף, בין איך געווען

גליקליך. עס איז געווען א וואויל טייער באַיטשיקעל, מיט לע־בעדיגע אויגען און מיט זעהר זשיוואווע בעוועגונגען.

— יו וואַנט פאַרווערטס?

— סיגאַרעטען...

פלעגט ער ארויסקריכען אויפ'ן בופעט, זיך אוועקשטעלען און זוכען אויף די פּאַליצעס יענעם סאָרט וועלכען איך האָב געפאָדערט און געפינענדיג, א גליקליכער מיר דערלאַנגען.

— דו ביזט א ביזנעס־מאַן! — פלעג איך איהם ריהמען.

פון דעם דאָזיגען קאָמפּלימענט האָט ער גאָר אַנגעקוואָלען, און אז די מוטער פלעגט אנקומען פון וואָהנונג, וועלכע האָט זיך געצויגען ערגעץ פון א זייטיגער טהיר דורכ'ן סטאָר, פלעג איך מיין קאָמפּלימענט פערגרעסערען:

— אָ, אייער באַיטשיקעל איז גאָר א כוואַט!

די מוטער פלעגט אַנקוועלען און ענטפערען:

— יע, ער איז גראַד א גוטער באָי, ער ארבייט געביך שווער: געהט אין סקוהל און אין תלמוד תורה און אז איך און מיין מיידעל זיינען פערנומען, העלפט ער צו אויך אין סטאָר...

וואָס ווייטער ביז איך מיט דער דאָזיגער ליעבער אָרימער פאַמיליע מעהר נאָהענט געוואָרען, זיך געפיהלט צו טהאָן פאַר זיי עפּעס, אבער זייער שטאָלץ און פאַרנעהמעס האַלטען זיך האָט מיר ניט דערלאָזט. דאָס איינציגע וואָס איך האָב געקענט טהאָן איז קויפען זונטאָג אַן איבריגען ענגלישען סאַנדיי פּיי־פּער און אמאָל סתם עפּעס א זאַך, וואָס איך האָב ניט גע־ברויכט, נאָר גלאַט אזוי, געבען צו לייזען די דאָזיגע גוטע מענ־שען, וועלכע האָבען שווער געאַרבייט פאַר זער עקזיסטענץ און זיינען געווען פול מיט לעבען, ליעבע און ענערגיע צום קאַמפּף פאַר'ן לעבען...

אָפט האָט זיך מיר געדאַכט, אז זיי דאַרפען זיין ניט זעהר אָרים. די טאַכטער ארבייט און פערדיענט ביי א צעהן דאָלאַר א וואָך. די מוטער לייזט אין סטאָר גאָר ניט שלעכט. דער געגענד

האָט געהאַט אין דער נאָכבאַרשאַפט אַ גרויסע סקוהל און אוי־סער קענדי האָט די סטאַר אויך פערמעגט פּאַפּיער, טינט און פע־דערס...

און דאָך, געגוי בעקאַנט ווערענדיג מיט דער דאָזיגער קליי־נער און ריהרעווודיגער פאַמיליע, האָב איך דערזעהן די אָרימ־קייט אין איהר גאַנצער נאַקעטקייט. די צוויי צימערען מיט דער קיך, פון וועלכע די וואָהנונג הינטערן סטאָר איז בעשטאַנען, איז געווען אָרים מעבלירט. די פענסטער האָבען ארויסגעקוקט אין אַן ענגען שמאָלען רוף, וואו עס האָבען זיך געטריקענט און גע־פלאַטערט וועש פון פערשיעדענע מינים און האָבען דאָס אָרימע פּאַנאָראַמע נאָך דייטליכער און בולט'ער געמאַכט.

די טאָכטער פערדיענט און די סטאָר טראָגט אודאי אריין אַ געוויסען פּראָפּיט און דאָך, ווי אָרים די דאָזיגע ליעבע מענ־שען לעבען!

האָט זיך מיר געגומען דאָכטען, אַז זיי זאַמלען געלד.

יאָ, געוויס זאַמלען זיי געלד... אַ מיידעל אין הויז מוז דאָך פריהער אָדער שפּעטער חתונה האָבען. איך בין זיכער, אַז עס איז שוין אָנגעזאַמעלט פאַר איהר ערגיץ שווערע הונדערטער.

איינמאָל, אין אַ טאָג, ווען איך בין געווען פריי, בין איך אריין אין דער דאָזיגער סטאָר אַ זייגער צוועלף בייטאָג. נעבען טראָטואַר פון הויז, וואו די סטאָר האָט זיך געפונען, איז גע־שטאַנען אַ שעהנער קערידזש, מיט אַ שעהנעם שטאָלצען פערד. אין קערעדזש איז געזעסען אַן אַלטער דיקער מאַן און מיט פערגליווערטע אויגען געקוקט ערגיץ און געוואַרט.

איך האָב מיך מיט דער דאָזיגער ערשיינונג פעראינטע־רעסירט.

— ווער איז דער מאַן אין קערידזש? — האָב איך גע־פרעגט די סטאָר־קיפּערין, וועלכע איז געווען פערנומען אין צעה־לען פּאַפּיערענע געלד.

„...איינס, צוויי, זיעבען, נייז, צוואנציג, פינף און צוואנציג... דאס איז דער לענדלארד, זיעבען און צוואנציג, היינט איז דער ערשטער, ניין און צוואנציג, יעדען ערשטען קומט ער צו־פאהרען, דרייסיג... אט, פונקט ווי א זייגער, פינף און דרייסיג... יעדען ערשטען נעהמט ער צו ביז א פעני, זיעבען און דרייסיג... דאס בלוט צאפט ער אוים... זיעבען און דרייסיג... אפשר האט איהר ביז מארגען דריי דאלאר...

איך האב שנעל ארויסגעכאפט דריי דאלאר און דערלאנגט דער פרוי.

זי הא עם צוגענומען מיט א ליידענדען שמייכעל. א זיפץ געטהאן און זיך אנגערופען:

— אט אזוי ארבייטען מיר אלע פאר דעם דאזיגען קריפעל....

— א קריפעל?

— געווים. — האט די פרוי געקרעכצט ווי מיט רחמנות... ער קען זיך א פנים דען ריהרען?... שוין יאהרען, אז ער איז פאראליזירט... מעהר ווי די הענד דיענען איהם ניט... קיין קינד און קיין רינד... אזוי ווי א שטיין. האט ער אבער אן אויפזע־העריז, אן אלטע מויד... א מכשפה, קומט זי מיט איהם יעדען ערשטען און נעהמט אונז אלע ארום... דעם גאנצען בלאק... אכט טענעמענטס זיינען זיינע, אט דעם קריפעלס...

אויף די רייד איז אריין אן עלטערע ליידי מיט א פערשטייי־נערטען אויסדרוק און שטום אהן ווערטער דערלאנגט עמעם א צעטעל, א קבלה.

די פרוי האט איהר דערלאנגט דאס פעקעל פאפיר־געלד... יענע האט עס איבערגעצעהלט, בעהאלטען אין א לעדערנעם האנד זעקעל און איז ארוים... איך האב איהר נאכגעפאלגט מיט די בליקען און האב בעמערקט ווי דער אלטער אין קערידזש האט אויסגעצויגען די האנד, א לאנגע און א בעגעהרענדע. דער גאנצער קערפער און די געזיכטסציגע האבען זיך ניט בעוועגט.

די אלטע איז אריין אין קערידזש, זיך געזעצט נעבען אל־טען און שטומערהייד גענומען די לייצען און זיך אוועקגעפאָה־רען...

— וואוהין פאָהרען זיי דאָס?

—שוין אהיים — האָט די פרוי פון געוועלב געענטפערט— הינטער'ן שטאָדט אין זייער פּאַלאַץ... אהער קומען זיי נאָר איינמאָל אין מאָנאט, די רויבער, געהמען אוועק די לעצטע פע־נים און פאָהרען אוועק...

אויף די רייד איז אריין דער באָיטשיקעל מיט דער טאָכ־טער:

— שוין, קינדער... ער איז שוין דאָ געוועזן...

— דער לענדלאָרד?... — האָט די טאָכטער טרויעריג גע־שמייכעלט.

— יאָ... — האָט די מוטער געזיפצט. — דער מיסטער האָט מיר דאָ צוגעבאָרגט דריי דאָלאַר... די לעצטע פעני אויס־געראַמט....

די טאָכטער האָט אויף מיר געוואָרפען א דאנקבאַרען שמיי־כעל און ארויסגענומען פון איהר פּאָקעטבוק א פּאָר דאָלאַר:

— איך האָב נאָך עטליכע דאָלאַר ביי זיך. נאַט אייך.

— אַ, עס מאַכט גיט... האָב איך געפּרואווט זיך וועהרען... עס קען זיין אין א וואָך ארום און שפּעטער...

— ניין, ניין! — האָט די טאָכטער זיך געהיצט — עס איז אַללראיט, מאָרגען האָב איך מיין „פּעי"... איך נעהם אָפּ א סך געלד....

— אויף איהם געזאָגט געוואָרען, — האָט די מוטער גע־שאָלטען דעם לענדלאָרד... — אַט אַזוי יעדען ערשטען נעהמט ער צו די לעצטע פעני, ווי א רויבער... און פרעג, וואָס דאַרף ער אַזוי דאָס געלד... אין גאַנצען איז דאָס א קריפּעל....

דער באָיטשיקעל האָט זיך צולאַכט פון דעם מאָדנעם וואָרט און די יונגע טאָכטער האָט זיך טרויעריג פערטראַכט.

אין א אידישען קאבארעט.

(ניו־יאָרקער בילד)

א גרופּע יונגע לייט, צווישען וועלכע עס האָבען זיך געפּונען א פּאָר לעבע־קינדער, האָבען זיך ארומגעשלעפּט אין דער איסט־סייד און האָבען זיך שטארק געלאנגווייליגט.

עס איז ערשט געווען צעהן א זייגער אין אווענד. וועגען געהן אהיים האָט קיינער ניט געטראכט: דאָס רוב פון דער גרופּע זיינען געווען אונפערהייראטע און די צוויי דריי פערהייראטע האָבען נאָך מעהר מורא געהאט פאר זייערע הײמען, ווי די „סינגעל לייט“.

דאן האָט איינער פון די לעבע־קינדער פארגעלעגט: — לאָמיר געהן אין א קאבארעט, אויף בראָדוויי.

דער גרעסטער טהייל פון דער גרופּע האָט זיך אויסגעדרעהט צו געהן, און מאנכע האָבען שוין אָנגעהויבען חשבון׳ען אין קאָפּ זייערע קאפּיטאלען, וואָס געפינען זיך אין זייערע טאַשען. איינער אבער פון די לעבע־קינדער האָט זיך געקווינקעלט.

— זיי זיינען מיר נמאס געוואָרען, די בראָדווייער קאָבארעטס. טרוקען, אָהן נשמה, אָהן גייסט.

און טראכטענדיג א ווײלע האָט ער זיך אָנגערופען:

— איך וואָלט זיך געוואָלט אביסעל אָנוואַרעמען... עפּעס ווערגעץ אין א היימישען פּלאַץ. אַך, פאר וואָס זיינען ניטאָ קיין אידישע קאבארעטס. איך וואָלט איצט אזוי גערן אהין געגאנגען.

— עס איז דאָ א אידישער קאבארעט! — האָט א יונגערמאַן פון דער גרופּע געמאָלדען.

— א אידישער קאבארעט — ווירקליך! — האט זיך דער „לעבע־יונג" בעגייסטערט — איך גלויב עס ניט!

— קומט, איך פיהר אייך! — האט דער ענטדעקער זיך אונטערגענומען.

די גרופע האט זיך געלאזען פיהרען. די נייגיעריגקייט איז געוואקסען מיט יעדען טריט, וואס יעדער האט געמאכט.

— איז נאך ווייט? — האט געהענדיג א מאנכער פערלוירען דאס געדולד און זיך פארגעשטעלט, אז דער אידישער קאבארעט געפינט זיך אודאי ערגעץ ארום סמבטיון...

— אט באלד! — האט דער פיהרער געטרייסט און נעגעבען האפענונג.

די גרופע האט איהם נאכגעפאלגט. באלד האט דער פיהרער, ווי א פעלדמארשאל זיך געווענדעט מיט'ן פנים צו דער גרופע, געגעבען א צייכען אין וועלכער סטריט צו פערקירעווען זיך און ארייגפאלענדיג אין א טומעלדיגע ענג־בעפעלקערטע גאס, איז דער פיהרער ענדליך שטעהען געבליעבען נעבען א טענעמענט־הויז.

דער עולם האט זיך געלאזט געהן אין קארידאר. אבער דער פיהרער האט א שמייכעל געטהאן:

— קריכט זייט מוחל אין קעלער, אונטען...

— אין קעלער! — האט זיך דער עולם דערפרעהט — איז נאך אינטערעסאנטער.

און אראבלאזענדיג זיך אין דער ניעדער אויף טרעפלאך איז דער עולם אריינגעפאלען אין אידישען קאבארעט.

די ערשיינונג פון אזא'ן עולם אין א מיטענוואכעדיגען אבענד האט דעם ווירטה פון קעלער אביסעל איבערראשט. די בעל הבית'טע איז גלייך אוועקגעלאפען אין קיך אנגרייטען מאכלים, וועלכע עס האט קענטיג אויסגעפעהלט פאר אזוי פיעל מענשען.

דער צימבאליסט פון קאבארעט, א הויכער שעהנער יונגער־

מאן מיט גרויסע דונקעלע, עטוואס טרויעריגע אויגען, האט די גרופע מיט א פריינדליכען שמייכעל בעגריסט און אבגעצימ־בעלט פאר די געסט א לכבוד — א וואלאך...

דער ווייכער, מינארנער בענקענדער ניגון האט זיך צוגעפאסען איבער׳ן קעלער און ניט געפינענדיג גענוג פלאץ, האט ער זיך אריינגעכאפט אין די הערצער פון דער גרופע, וועלכע האט זיך שוין אויסגעזעצט ביי דריי טישען, וואס דער קעלנער, א מיל־דער גוטמוטהיגער יונגערמאן, האט אימפראוויזירענדיג צוזא־מענגעשטעלט.

די קליינע גרופע געסט, וועלכע האבען זיך געפונען נאך פון פריהער זיינען אויך לעבעדיגער געווארען, מיט נייגיעריגקייט בעטראכט די נייע אנגעקומענע און האבען בעשטעלט פרישע קריגלעך ווייז.

דאס זיינען געוועזן גוטמוטהיגע אידען אין די מיטעלע יאהרען, קענטיג ארבייטער, וואס זיינען אין דער היים, אין בע־סעראביען אדער רומעניען, פון וואנען זיי האבען אלע גע־שטאמט, געוועהנט געווען צו א גלעזעל ווייז און צו א וואלאך... דאס האבען זיי דא געקריגען און זיי האבען זיך געפיהלט, ווי אין דער היים.

די גרופע נייע האבען זיך איבערגעווארפען מיט בליקען מיט דער אלטער גרופע. עס איז באלד געשלאסען געווארען פריינדשאפט.

— וואס עפעס בעזונדער! — האט איינער פון די פרי־הערדיגע זיך אויפגעשטעלט, ווי א טשערמאן, און געקוקט צו די נייע — איהר זייט טאקי געבילדעטע מענשען, אבער מיר זיי־נען חלילה אויך ניט קיין פאנאטישע. אט דער יונגערמאן, זעהט איהר — האט ער אנגעוויזען אויף א הויכען אידען — ער איז ניט מעהר און ניט וויניגער ווי א מעמבער אין ארבייטער רינג...

דער אפענהערציגער טאן פון דעם איינפאכען אידען, האט

דער אינטעליגענטער גרופע דערוואַרעמט. עס האָט זיך פֿער־בונדען און אינטימער געשפּרעך.

באַלד איז צוגעקומען אַ יונגערמאַן, וועלכער איז די גאַנצע צייט געזעסען נעבען צימבאַליסט. די אידישע גרופע האָט איהם איינגעלאַדען זיך זעצען ביי זייער טיש.

— ער איז אַ זינגער... — האָט ער איהם פאָרגעשטעלט — ער האָט אַ זעלטענע כלי!...

דער זינגער האָט זיך ווי פערשעהמט פון דעם קאָמפּלי־מענט, האָט זיך אויסגעהוסט און געפרעגט:

— וואָס זאָל איך אייך זינגען?

— זינגט עס זאָל עפּעס נעהמען ביי'ן האַרץ — האָט זיך דער מעמבער פון אַרבייטער רינג געבעטען.

דער זינגער האָט זיך ווי פערגעהוסט און זיך געווענדעט מיט אַ ריינע הויכע שטימע צום צימבאַליסט:

— יאַסעל, שפּיעל אַ חלום!...

צווישען דער ערשטער גרופע פון די איינפאַכע אידען איז געוואָרען אַ בעוועגונג.

דער מעמבער פון אַרבייטער רינג האָט זיך אָנגערופען צו דער פרעמדער גרופע:

— אַ „מאַראַלישע" ליעד!

דער זינגער האָט אָנגעהויבען גלייך אויף דער העכערער אָקטאַווע. געזונגען האָט ער מיט געפיהל וועגען דעם ווי דאָס גאַנצע לעבען איז הבל הבלים און אַלץ איז אַ חלום...

דער צימבעל האָט נאָך יעדער פערז צוגעצימבעלט מיט אַ בעשטעטיגונג...

אַלץ איז הבל הבלים,

דאָס גאַנצע וועלט איז אַ חלום!

אַז דאָס ליעד פון חלום איז אָבגעזונגען און אָבגעצימבעלט געוואָרען, איז די אידישע גרופּע פערזונקען געוואָרען אין געדאַנקען. ביז וואַנען דער ערשטער פון זיי וואָס האָט זיך

געהאלטען פאר דעם געבילדעטען און אלץ־ווייסענדען, האט אויס־געשריען:

— מילא, אז די וועלט איז א חלום דארף מען דאך ערשט טרינקען א גלעזעלע וויין... טא דערלאנגט טאקי נאך צו קרי־געלעך... און דו — האט ער זיך געווענדעט צום זינגער, זינג לכבוד די יונגע לייט, נאך א שעהנערע ליעד, דו האסט דאך זיי.

— איך וועל אייך זינגען דאס ליעד פון קישינעווער פאג־ראם! — האט דער זינגער מיט א שטראהלענדען פנים גע־מאלדען.

— א טהייערע ליעד — האט דער איד, וואס איז געווען טאקי א קישענאווער, זיך אנגערופען.—אבער זינג ריכטיג, ווייל איך וויים די גאנצע מעשה...

דער זינגער האט זיך ווידער מכין געוועזען, זיך אויסגע־הוסט און אנגעהויבען:

טייכען בלוט האט גערונען
גאר אין מיטען העלען טאג,
הרוגים אין גאסען געפונען —
אוי, א יאמער און א קלאג...

— ריכטיג ווי גאלד! — האט דער קישאנעווער בעשטע־טיגט.

אבער אז עס איז געקומען צו דעם ווייטערדיגען סטראף, וואו די צאהל הרוגים איז געווארען פון זינגער געגוי אנגעגע־בען, האט דער קישינאווער איהם איבערגעשלאגען:

— דו האסט א טעות... עס איז געוועזען זיעבען און פער־ציג...

און דער זינגער האט געמוזט פעררירכטען, אויסזינגענדיג:
— זיעבען און פערציג הרוגים!...

אז דאס ליעד פון קישענאוו איז געווארען אבגעזונגען האט

זיך דער זינגער אויפגעשטעלט און געקוקט אויף די פּערזאָ־מעלטע:

— מיר ווייסען, מיר ווייסען! — האָט דער קישענאָווער גוטמוטהיג געמורמעלט. — אידען! לאָמיר זיך צונויפלעגען!

עס איז באַלד געזאַמעלט געוואָרען אַ פּאָר דאָלאַר. דער מעמבער פון ארבייטער רינג האָט עס דעם זינגער איבערגע־געבען.

דער זינגער האָט די סומע שנעל אַריינגעלאָזט אין טאַש, איז געוואָרען פרעהליכער און האָט זיך גענומען זינגען אַ ליעד, אויס דאנקבארקייט.

דאָס ליעד איז שוין געווען באמת אַ פּרעהליכס. דאָס איז געווען וועגען אַ מיאוס׳ע כלה, וואָס האָט אַ סך געלד, און יעדע סטראָפע האָט זיך געענדיגט:

— אוי, האָט זי אַן אוצר!...

ביי׳ן וואָרט „אוצר“ האָט ער צוגעוואונקען מיט די אויגען, ווי אַן אקטיאָר אַ קאָמיקער.

— דער יונג קען, זאָל איך אַזוי געזונד זיין! — האָט דער קישענאָווער ערשט גענומען איהם ריהמען:

אמאָל איז ער געווען פון די בעסטע זינגער אין טהעאַטער. האָט ער זיך צוקריעגט מיט׳ן „סטאַר“ און איז געוואָרען אַ זינ־גער אין וויין־קעלערס... ער מאַכט אבער איצט אויף אַ פיינעם לעבען — ניט צו פערזינדיגען...

און ווערענדיג גוט געשטימט פון די ליעדער און פון די פּאָר קריגעלעך וויין האָט ער בעשטעלט נאָך וויין, שוין פאַר׳ן גאַנצען עולם!

— איך צאָהל! — האָט ער הויך געמאָלדען. די יונגע לייט פון דער גרופּע האָבען זיך געפיהלט אונבעקוועם, אַז אַ ווילד פרעמדער איד זאָל צאָהלען פאַר זיי. אבער דער ערפּאָה־רענער לעבע־יונג האָט מתיר געמאַכט.

— עס שאַדט נישט! אויף בראָדוויי פאַסירט אַזוינע

מעשיות זעהר אפט. עס פאלט אריין איינער און צאהלט פאר אלע. מיר געפעהלט עס.

און אין א פאר שטונדען ארום זיינען דיביידע גרופען אזוי נאהענט געווארען, אז זיי האט זיך געדוכט, אז זיי קענען זיך שוין יאהרען לאנג און נאך דעם ווי עס איז אויסגעטרונקען געווארען א צאהל קריגעלעך וויין, האבען זיי זיך צוזונגען:

אוי, אוי — אוי!
שכור איז א גוי!

פלוצים האט זיך דער עלטערער איד פון דער ערשטער גרופע אויפגעשטעלט, ווי ער וואלט זיך דערמאהנט אן א וויכטיגע זאך און איבערשלאגענדיג דאס ליעד מיט א פאטש איבער'ן טיש האט ער אויסגעשריען:

— אידען, עס איז נאך פאר צוועלף, איך וויל א דאווענען מעריב...

צו איהם זיינען צוגעשטאנען די איבעריגע פון דער ערשטער גרופע איינפאכע אידען. די נייע אנגעקומענע לייט האבען זיך אנפאנגס פערלוירען, דער לעבע־יונג פון בראדוויי האט זיך דערפיהלט ווי בעליידיגט: מעריב דאווענען אין א קאבארעט! די איבעריגע אבער איז דער ענין דוקא געפעלען און איינער האט פארגעשלאגען צו דאווענען בציבור!

און באלד האט אין דעם אידישען קאבארעט א קלונג געטהאן דער וואכעדיגער „והוא רחום" פון די אלטע אידישע שוהלען און בתי מדרשים אין דער היים...

דער לעבע־יונג האט געוואלט אויך מיט־דאווענען, אבער ער האט זיך ניט געקענט דערמאהנען קיין איין ווארט, דאך ווען דאס „פובליקום" האט זיך געשטעלט שמונה עשרה, האט ער זיך אויפגעשטעלט און געמורמעלט אונדייטליכע אלטע ווערטער, וועלכע האבען איהם זיך נאך געבאמבעלט פון דער קינדהייט...

גאָלדע'ס פריינד.

דער נייער פּלאַץ, וואו גאָלדע האָט געקראָגען צו ארבייטען איז געווען ניט בעזאָנדערס גרויס, אבער דערפאר אינטערעסאנט. די דרייסיג ארבייטער־מיידלעך וואָס דער שאָפּ האָט פערמאָגט זיינען אין פערלויף פון די ערשטע עטליכע טעג געוואָרען איהר נאָהענט, מיט איינינע האָט זי זיך זאָגאר בעפריינדעט. איבערהויפּט מיט די צוויי, וואָס האָבען געארבייט מיט איהר ביי איין טישעל. דאָס זיינען געווען צוויי אמעריקאניזירטע אידישע מיידלעך, וואָס האָבען גערעדט א גוטען ענגליש און א שלעכטען אידיש. זייער שלעכט אידיש רעדען האָט גאָלדען מעהר אימפּאָנירט, ווי דאָס גוטע ענגליש אויף וועלכען זי איז געווען א קנאַפּע מבינטע. זי איז ערשט אין לאַנד דריי יאָהר און כאָטש זי האָט שוין בעזוכט א נייט־סקוהל האָט זי אבער די נייע שפּראַך נאָך ווענינ בעהערשט. דערפאר אָבער האָט זי גערעדט א שעהנעם ליטווישען אידיש, אבער דערמיט האָט זי ניט שטאָלצירט, ווי איהרע חבר'טעס מיט זייער ענגליש. זי האָט זיך געסטארעט צו רעדען וואָס מעהר ענגליש און ווידענדיג ווי שוואַך זי איז אין דער נייער שפּראַך, איז זי געווען זעהר פאָרזיכטיג מיט לאַנגע פראַזען און אויסדריקע. זי פּלעגט אויף א פראַגע ענטפערען גאַר אנדערש, ווי זי וואָלט געוואָלט, בלויז דערפאר, וואָס זי האָט ניט געוואוסט ווי אזוי מען רעדט ארויס ריכטיג א געוויסען וואָרט. עס איז ביי איהר רעכט געווען אמאָל אנגעבען איהר וואוינונג אין אן אנדער סטריט בלויז דערפאר, וואָס די סטריט, וואו זי האָט געוואוינט

איז איהר געווען שווער ארויסצוזאגען מיט'ן ריכטיגען אקצענט. זי האט למשל, ניט געקענט אויסרעדען ווי געהעריג איז פוירסט סטריט און דערפאר האט זי געזאגט, אז זי וואוינט אין סעקאנד סטריט...

איבערהויפט האט זי אויף פיעלע פראגען אין נייעם שאפ געענטפערט ניט ווי עס איז געווען, נאר ווי עס האט זיך ביי איהר סתם ארויסגערעדט, אמאל צוליעב דער שפראך, אמאל צוליעב פערווירדונג און אמאל גלאט אזוי נישט אראבצופאלען פאר די אמעריקאניזירטע מיידלעך. שפעטער אביסעל, פלעגט עס איהר פערדריסען. גאלדע איז פון דער נאטור נישט געווען קיין ליגנעריןָ, אבער צוריק צו כאפען איז שוין איהר געווען שווער.

איבערהויפט איז זי אריינגעפאלען מיט דעם ענטפער אויף דער פראגע וועגען א „פריינד“. דאס רוב מיידלעך פון נייעם שאפ האבען גערעדט וועגען זייערע „פריינדס“. מיטוואך פלעגען זיך פיעלע נאך דער ארבייט, איילען מעהר ווי אלע טעג, ווייל מיטוואך איז ביי זיי געווען דער אויסגאנגס־טאג מיט זייערע באיעס, חתנים און „פרענדס“. איינע פון די צוויי נאהענטסטע מייד־לעך, וואס האבען געארבייט מיט איהר ביי איין טישעל האט איהר מיט א שמייכעל א פרעג געטהאן:

— און דו, גאלדע, האסט נישט קיין פריינד?

איז זי געבליבען פערווירט און ניט בעטראכטענדיג זיך האט זי מיט א זיכערען טאן געענטפערט:

— שור... איך האב...

און איז גלייך רויט געווארען.

די חבר'טעס ביים טישעל זיינען געווארען נייגעריג, וואס פאר א סארט „פריינד“ א גרינע מיידעל קען האבען און זיי האבען זיך גענומען אויספארשען זי:

— שוין לאנג? — האט איינע געפרעגט.

— דריי מאנאט! — האט גאלדע געענטפערט און איז

נאָך רוימער געוואָרען.

אין די אַנדערע חבר'טע שוין מעהר נייגעריג געוואָרען און האָט געוואָלט וויסען זיין „טרייד"... עס איז באמת געווען טשיקאַווע צו וויסען וואָס פאַר אַ סאָרט באַי אַזאַ גרינע, כּמעט חנו'דיג מיידעל קען אַריינקריגען. און זי האָט גאָלדען העפליך געפרעגט:

— וואָס פאַר אַן ארבייט האָט דיין פריינד?

— אַן ארבייט... איז גאָלדע ווי צומישט געוואָרען און נישט געפינענדיג גלייך קיין פּאַסיגע ארבייט פאַר איהר אויס־געטראַכטען חתן האָט זי ווי שיער וויינענדיג אויסגעברומט:

— מיין פריינד איז נישט קיין ארבייטער.

— נישט קיין ארבייטער! — האָבען זיךביידע אָנגעכאַפּט און אָנגעקוקט פערוואונדערט איינע די אַנדערע און נאָכדעם גאָלדען — און איינע האָט איבערגעפרעגט:

— אַזוי? ניט קיין ארבייטער? אַ ביזנעס־מאַן...

— ניין! ניט קיין ביזנעס־מאַן — האָט גאָלדע געשטאַ־מעלט און אויף איהר שטערען האָט ארויסגעשלאָגען אַ שווייס.

— וואָס דען? — האָבען ביידע מיידלעך זי געצויגען פאַר דער צונג.

און אַזוי ווי גאָלדע האָט נעכטען געלעזען אין אַ צייטונג אַ מאָדנע מעשה וועגען אַ סיילעסמאַן, אַזוי אַז דער דאָזיגער וואָרט איז איהר פעסט אין קאָפּ געבליבען, האָט זי גלייך ארויס־גערעדט:

— ער איז אַ סיילעסמאַן!

— אָה! סיילעסמאַן! — האָט איינע ווי מיט קנאה אויס־געשריען.

און די צווייטע חבר'טע האָט זיך נאָך מעהר זיך צוהיצט און ווי צוגעזונגען:

— אַ סיילעסמאַן! פיין! פיין!

אבער דער דאָזיגער ליגען האָט גאָלדען פערשאַפט אונרו־

הינע טעג און שלאפלאזע שטונדען ביי נאכט. אין עטליכע טעג ארום האבען שוין אלע מיידלעך פון קליינעם שאפ געוואוסט, אז גאלדע'ס פריינד איז א סייליסמאן און יעדע איז געווען משיקאווע צו וויסען וויפיעל ער בעקומט וויידזשעס. און וואו אהין ער נעהמט זי אויס און וויפיעל מאל אין וואך ער גיט איהר גוד־טיימס.

אויף די אלע פראגען איז גאלדען ניט בעזונדערס געווען לייכט צו ענטפערען, וויידזשעס האט זי איהר פריינד בעשטימט צוואנציג דאלאר א וואך, האט זיך איין מיידעל געוואונדערט וואס אזוי ווענינ; דאן האט גאלדע געמוזט פערשפרעכען, אז אין א חודש ארום בעקומט ער א „רייז" פינף דאלאר און ער וועט שפעטער נאך מעהר בעקומען.

האט איהר א מעהר נייגעריגע מיידעל געפרעגט:

— ווען?

האט גאלדע דאס געמוזט אפלייגען נאך דעם ווי זיי וועלען חתונה האבען, דאס הייסט, זי מיט'ן סייליסמאן...

האט זיך ביי די מיידלעך אנגעצונדען די אויגען: זי רעדט שוין וועגען חתונה! אויב אזוי, איז דאך כדאי צו וויסען ווען וועט זיין זייער חתונה?

האט גאלדע דאס געמוזט אפלעגען אויף א גאנצען יאהר. דאן האט איהר איינע געראטען, אז זי זאל אזוי לאנג ניט פער־ציהען, ווייל ניט אלע סייליסלייטע זיינען רעעלע מענשען. דא האט זיך גאלדע נעמוזט איינשטעלען פאר איהר סייליסמאן, אז ער איז ניט גלייך צו אנדערע פון זיין סארט... זי ווייס אויך, אז עס זיינען דא סייליסלייט, וואס זיינען גרויסע שאר־לאטאנעס און פערפיהרען בלויז מיידלעך, מיט איהרען אבער איז זי זיכער. אזא ווי איהר סייליסמאן איז ניטא אויף דער גאנצער וועלט נאך איינער.

און נאכדעם האט זיך אנגעהויבען א סדרא מיט „ציהרונג".

— האט דיר דער סייליסמאן שוין געקויפט מתנות? —

האָט מען איהר אין אַ פּאָר טעג אַרום געפּרעגט.

די פראַגע איז שוין געווען גאָר אַן אונגעריכטע, און גאָל־דען האָט שוין ניט געלונגען לייכט דערויף צו ענטפערען. זי האָט אַ שטאָמעל געטהאָן, אַז קיין וויכטיגע מונגות האָט זי נאָך דער־וויל פון איהם ניט, אָבער ער וועט איהר קויפען די שעהנסטע ציערונג.

וואָס וויטער זיינען אָבער די מיידלעך צודרינגליכער גע־וואָרען. מאַנכע האָבען געוואָלט זעהן איהר פריינד.

— פאַר וואָס זאָלסטו טאַקע, גאָלדעלע ניט בעקענען אונז מיט דיין „פריינד“ — האָט איינע פאָרגעשלאָגען.

— וואָס האָסט מורא? מיר וועלען ביי דיר איהם אַפּנעה־מען? — האָט שוין אַ צווייטע ווי אַ שטאָך געטהאָן, פעררינ־טענדיג די פריזור מיט די שעהנע הענט. און פיעלע פון די מיידלעך האָבען זיך אַ נעהם געטהאָן צו גאָלדען.

— בעקען אונז מיט איהם!

— אַלרייט! — האָט גאָלדע אַ פערשעהמטע געזאָגט — אויב איהר ווילט אַזוי שטאַרק פאַר וואָס ניט... ער וועט זיין זעהר צופריעדען...

און עטליכע טעג נאָכאַנאַנד האָט גאָלדע געטראַכט ווי אַזוי אַרויסצופּלאָנטערען זיך פון איהר סיילִיסמאַן, וואָס זי האָט אַזוי אונשולדיג און אָהן שום כונות איהם פאַר איהר חתן געמאַכט. דער אויסגעטראַכטער סיילִיסמאַן איז איהר געשטאַנען פאַר די אויגען, אַ שעהנער, אַן אויסגעפּוצטער און האָט איהר פריינד־ליך צוגעשמייכעלט. זי האָט זיך געשעהמט פאַר זיך און פאַר'ן דאָזיגען יונגען מאַן, וועלכער האָט פאַר איהר שוין עקזיסטירט. זי ווייס בלויז ניט ווי אַזוי צו געפינען איהם און פאָרצושטעלען איהם פאַר איהרע חבר'טעס אין שאַפּ. אויב זי וועט איהם ניט פאָרשטעלען די טעג, וועט זיין די חרפּה זעהר גרויס. זי וועט מוזען פערלאָזען דעם שאַפּ.

דער שאַפּ איז איהר אָבער געווען נויטיגער ווי דער סיילִיסמאַן.

אהן דעם פריינד, דעם סיילִיסמאַן איז אומעטיג, דאָס לעבען האָט נישט קיין זין, אבער לעבען קען מען דאָך, אבער אהן שאַפּ קען מען ניט אויסקומען א טאָג... אויב זי וויל זיך ראַטעווען האָט זי נאָר איין וועג, זיך אָבזאָגען פון סיילִיסמאַן...

און קומענדיג איין מאָל אין שאַפּ האָט זי זיך געמאַכט טרויעריג און פערטראַכט.

— וואָס איז מיט דיר גאָלדע, ביזט היינט אזוי צוזור־דערט — האָט איהר די חבר'טע ביים טישעל געפרעגט.

דאָ האָט גאָלדע געפונען א וועג ווי זיך צו בעפרייען און האָט נאָך טרויעריגער ארויסגעזיפצט:

— איך בין זיך צוגאַנגען מיט מיין פריינד...

— מיט'ן סיילִיסמאַן! — האָט זיך די חבר'טע פער'חדושט.

— יא, מיט איהם... האָט גאָלדע בייז געענטפערט. עס ווייזט זיך ארויס, אז ער איז טאַקע ניט בעסער פון אלע... בין איך זיך מיט איהם צוגאַנגען.

דאָן האָבען די מיידלעך זי געטרייסט און געראָטען איהר צו געפינען אן עהרליכען ארבייטער, ווייל די סיילִיסלייט זיינען שוין בעוואוסט פאר גרויסע פערפיהרער און גאָלדע דאַרף דאַנקען גאָט, וואָס זי איז פון איהם פטור געוואָרען.

און גאָלדע האָט טאַקי געדאַנקט גאָט: פטור געוואָרען פון סיילִיסמאַן, זי קען צוריק ארבייטען אין שאַפּ. די מיידלעך זיינען אלע אזעלכע גוטע און פריינדליכע. ביז מען געפינט א רעכטען שאַפּ איז דאָך אזוי שווער...

אין וועג.

1.

דער ליטעראַרישער פעטער.

„דער ליטעראַרישער פעטער"

אזוי הייסט אין בערלין א אידעל, הערר איקס, וועלכער וואוינט שוין דאָרט א יאָהר 15 — אזוי בעריהמט ער זיך פאר יעדען ניי־אַנגעקומענעם:

— שוין 15 יאָהר א בערלינער!

אויף איהם, נאַטירליך, קען מען קיין פעראיבעל ניט האָבען ווען ער רעדט דייטש, 15 יאָהר פון ליטאַ קען מען די אידישע שפּראַך פערגעסען; אויך אָבער דאַרף מען אויף איהם קיין פאַראיבעל ניט האָבען וואָס זיין „דייטש" איז ניט פון דער עכ־טער פּראָבע — צו געטהע'ס דייטש קומט עס ניט. נאָר 15 יאָהר איז פאר אַזאַ אידען ווי איקס א גענוג קורצע צייט אום אויס־צולערנען זיך גוט דייטש.

דייטש איז א קאַפּריזנער לשון — אזוי האָט נעבעך אונ־זער בערלינער איד גאָר קיין לשון ניט. נאָר זאָרגט זיך ניט — רעדען רעדט ער און דוקא א סך, און כאָטש זיין לשון איז ניט קיין אידישער און ניט קיין דייטשישער, דאָך פערשטעהן פער־שטעהט איהם סיי א איד, סיי א דייטש, ווייל ערשטענס רעדט ער שטענדיג מיט פּתח'ן — זאָגען, האָבען, א. ד. ג. — וואָס דאָס איז פערשטענדליך סיי פאר א דייטש, סיי פאר א אידען, און צווייטענס איז ער אָביסעל מסביר מיט די הענד, מיט אלע גליעדער ווי אין פּסוק שטעהט: כל עצמותי תאמרנה — ער רעדט מיט די ביינער, און ער איז ווירקליך א יונג מיט ביינער. פון דער פּראָפעסיע א זיינער־מאַכער, האָט ער שוין זייט צעהן יאָהר די אַרבייט געוואָרפען און לעבט מפּעציעל פון אנאַנסען

זאמלען פאר אידישע און פאר דייטשע צייטונגען. און אזוי ווי אנאנסען האבען צו טהאן מיט דער ליטעראטור, בפרט די לעצטע פאר יאהר, ווען דער איינציגער צייכען פון א גוטער צייטונג איז, אז זי האט א סך אנאנסען, איז דער דאזיגער איד, הערר איקס, אין גאנצען אויסגעמישט מיט דער ליטעראטור, נאטירליך, אלס איד הויפטזעכליך מיט דער אידישער, אבער אויך די דייטשע ליטעראטור איז פאר איהם ניט קיין פערשלאסענער גארטען. דער אנאנסען טהייל איז, ווי בעוואוסט, אינטערנאציאנאל, — אויב איהר האט אן ענגלישע אנאנסע פאר א אידישער צייטונג קענט איהר זיך אויך ווענדען צו דעם דאזיגען הערר איקס, און ער וועט אייך פערזארגען על צד היותר טוב.

רייבענדיג זיך ארום אנאנסען, איז ער, ווי געזאגט, אויסגעמישט מיט ליטעראטור און מיט ליטעראטען. קומענדיג אין בערלין, וועט איהר זיך פון איהם ניט אויסדרעהען אויב איהר זענט נאר א ליטעראט מיט א נאמען, ווייל אלס אנאנסען־זאמלער, זוכט איקס נאר פירמעס, בעקאנטע פירמעס. זענט איהר א ליטעראט מיט א נאמען און קומט נאך בערלין, זאלט איהר קיין האטעל ניט נעהמען, ס'איז אומזיסט אייער טרחה: איקס וועט אייך שוין אויפזוכען און וועט אייך ניט לאזען שטעהן אין האטעל פאר קיין פאל.

— א אידישען ליטעראט — זאגט ער — איז ניט קיין מענדעלסאהן (ער מיינט נאטירליך דעם באנקיר מענדעלסאהן) קומט אריבער צו מיר, „שלאפט" איהר ווי א פריץ פאר איין מארק און איהר זענט צווישען אייגענע מענשען.

און ווירקליך האט דער איד א וואוילע קאנאפע, אויף וועלכע — לויט ער בעריהמט זיך — זיינען שוין געשלאפען די גרעסטע אידישע שריפטשטעלער. איבערהויפט אבער שטאלצירט ער, וואס אויף דער קאנאפע איז שוין אויך געשלאפען שלום־עליכם.

— צוויי וואכען איז ער דא געשלאפען! — לאזט ער ענדליך אוים מיט גדלות... און אט אויף דעם טיש—ווייזט ער— האט ער אנגעשריבען זיין שעהנסטעס ווערק... פרואווט מיר געבען א מיליאן פאר'ן טיש וועל איך אייך ניט אוועק געבען...

ביז איז ער נאר אויף אש'ען, דער לעצטער וויל צו איהם אפילו ניט אריינשמעקען. דערפאר אבער איז ער זיך אין איהם נוקם און לייקענט אין גאנצען אין זיין טאלאנט.

— מיט זיין „גאט דער ראכע" — זאגט ער — האט ער בלאמירט דעם כלל ישראל, און בכלל טויג עס אויפ'ן פייער...

און אויב איך וויל איהם אויפווייזען אז די מעשה איז ניט אזוי, ווייזט ער מיר די „אידישע גאזעטען" פון נויארק, וועלכע ער בעקומט אלע וואך, וואו עס איז געדרוקט שווארץ אויף ווייס — און איך מוז שווייגען...

א שטארקער חסיד איז ער פון פראפעסאר „זעליקאוויטש"... — אזא שרייבער ווי ער — זאגט ער — איז ניטא אפילו צווישען די דייטשען... „די אידישע גאזעטען", וועלכע ער בעקומט שוין עטליכע יאהר, זאמעלט ער ניט — זיין צימער איז צו קליין דערצו, — אבער זעליקאוויטש'עס „שטיקלעך" שניידט ער אוים פון יעדער נומער, קלעפט עס איין אין א בוך. קומט א ליטעראט פון רוסלאנד צו אפילו פון אמעריקא, נעהמט ער ארוים און ווייזט, ווי ער וואלט געזאגט:

— נא לערען זיך ביי גרעסערע...

אידישע שריפטשטעלער האט ער אין הארצען ליעב, אבער ער האט צו זיי טענות: „אין דיני־ממנות זיינען מאנכע נישט פינקטליך". א פאר פון זיי זיינען איהם געבליבען שולדיג צו פאר מארק.

— פערפאלען, — טרייסט ער זיך, — איז עס אפילו ניט, אבער עס טאר אזוי ניט זיין. פראפעסאר זעליקאוויטש וואלט

עס ניט געטהאן...

נאטירליך האב איך פון איהם זיך אויך ניט ארויסגע־דרעהט. געטראָפען האט ער מיך טאקע אין קאפע הויז מאנאפאל, און דערהערט, אז איך בין א אידישער שריפטשטעלער איז ער צו מיר צוגעגאנגען, זיך פארגעשטעלט און געזאגט, אז נאך שלום עליכם און פראפעסאר זעליקאוויטש בין איך דער דריטער, הייסט עס, וואס געפעלט איהם און וועלכען ער לעזט מיט „גראָ־סער הנאה" (לשונו ממש). פון איין זייט האט מיך געפרעהט, וואס אויך אין בערלין האב איך א חסיד, אבער פון דער אנדער זייט בין איך געווען אייפערזיכטיג צו שלום־עליכם און צו פראָ־פעסאר זעליקאוויטש. וואס מאכט מען אבער? „מיט גוואלד וועסטו ליעב ניט זיין". פערפאלען! דערהערט, אז איך בין שוין דעם צווייטען טאג אין בערלין און שטעה אין א האטעל, איז ער א פארציטערטער געווארען:

— וואס הייסט עס? — האט ער מיר גע'מוסר'ט גאנץ פאמיליאריש — זענט איהר עפעס א מענדעלסזאהן, צו ווער? קומט אריבער צו מיר וועט אייך קאסטען ביליגער און איהר וועט זיין צווישען אייגענע מענשען...

און דעם אמת געזאגט, האב איך די פאר נעכט ביי דעם דאזיגען בערלינער ליטוואק זיך געפיהלט גאנץ נישקשה'דיג, ווען ניט זיין אידישער לשון מיט די דייטשישע אדער ארץ־ישראל'דיגע פתח'ן, וואלט ער אפילו מיר גאנץ אנגענעהם גע־ווען, פארט אן אייגענער מענש, אויף וועמעס קאנאפע עס זיי־נען שוין געלעגען ווירקליך א סך אידישע שרייבער, אויסער דעם פערמאגט ער אלע אידישע טעגליכע צייטונגען פון וועלכען יאהר איהר ווילט, א שאד נאר וואס מען קען זיך צו זיי ניט צושטעקען. איך מיין ניט דעם שטויב, נאר פשוט ער לאזט ניט צו!

— זיא ווערדען מיר צומישען די נומערן, בין איך קאפוט!... — הויבט ער אן צו ווארנען, אז מען געהט נאר צו די פאליצעס, וואו די צייטונגען זיינען אויסגעלעגט.

און ער ערקלערט מיר, אז די נומערען מוז ער היטען צו־ליעב אלטע חשבונות, וואָס ער האָט מיט יעדער רעדאקציע פאר אנאָנסען.

ווירקליך א שאָד! ווער ווייס וואָס פאר אנטיקלעך איך וואָלט צווישען די אלטע נומערען געפונען — דארף ער גאָר האָבען חשבונות מיט די רעדאקציעס. נאָר צוריק געשמועסט, ווער האָט דען ניט מיט זיי קיין חשבונות. עס וועט קומען א צייט וועט מען זיך שוין אויס'חשבונ'ען...

פאר מיין אוועקפאָהר פון בערלין האָב איך דעם ליטעראַ־רישען פעטער אויסגעדריקט מיין צופרידענהייט סיי פון דער קאָנאַפּע סיי פון איהם אליין, און האָב איהם צוגעזאָגט שרייבען וועגען איהם אן ארטיקעל.

ער האָט פאר גליק אין גאנצען געשיינט, האָט מיך מיט א כלה'דיגער שעמעוודיגקייט געפרעגט: וואו וועל איך עס דרוקען.

— אין „פאָרווערטס"! — האָב איך ניט אהן שטאָלץ געענטפערט.

— פאר וואָס ניט אין די „אידישע גאזעטען" — שטעהט אייך ניט אָן צו זיין אין שכנות מיט זעליקאָוויטש'ען? מיט פּראָפעסאָר זעליקאָוויטש'ען!

— אדרבא... — האָב איך איהם בערוהיגט, — נאָר פער־שטעהט איהר מיך, איך בין א שטיקעל מיטארבייטער פון „פאָרווערטס". שוין אַן אוואנס, פערשטעהט איהר מיך, גע־נומען...

— אויב אוואנס איז עפּעס אנדערש. — איז ער מרוצה געוואָרען. — זאָגען זי מיר אבער, געהט דער „פאָרווערטס" גוט?

— 72,072! — האָב איך מיט אמת'ן שטאָלץ אויסגע־רופען.

— אוי וועה! — האָט ער עכט אידיש אויסגעשריען, פער־

געסענדיג זיין גאנצעם דייטש — ס'איז דאך עפּעס גאָר א מי־
ליאנערסקע צייטונג... וועט איהר מיר כאָטש שיקען אן אויסגע־
שניטענעם שטיקעל פון דעם ארטיקעל וועגען מיר? שיקט, איך
בעט אייך, — האָט ער זיך געבעטען.

— נאטירליך! — האָב איך איהם פערזיכערט: — זאָ־
גאָר דעם גאנצען נומער, איך האָף, אז דער „פֿאָרווערטס" וועט
דרוקען די דאָזיגע אויפלאגע מיט א נומער מעהר... ספּעציעל
פאר אייך...

ער האָט אין גאנצען אויפגעשיינט, האָט מיר געדריקט
די האנד און געוואונשען צו ווערען א נגיד און ניט דארפען לע־
בען פון דער פעדער:

— ווי דער תלמוד זאגט... — האָט ער ערקלערט: על
מנת שלא לקבל פרס... זא צו זאגען...

בערלין, 1904.

2.

די וועטשערינקע אין פאריז.

ביי דער קאסע נעבען טהיר איז געזעסען אן עלטערע מיידעל מיט שפורען פון אמאליגער שעהנקייט, מיט גרויסע שווארצע אידישע אויגען, און האט פערקויפט בילעטען. דאס מעהרסטע טהייל צו האלבען פראנק. די קליינע צאהל טהייערע בילעטען האט זי נאר פארגעלעגט די בורזשואזנע געסט, וואס זיינען, איבריגענס, אויך געווען אלטע גענאסען. נאר ביי איין גאסט, וואס איז געוועזן אן אמת׳ער בורזשוי און בלויז צוליעב זיין יונג ווייבעל, פלעגט ער בעזוכען די דאזיגע בעלער, — האט די בילעטען־פערקויפערין גענומען א גאנצען צעהן פראנקשטיק. זי האט עס גלייך פערצעהלט מיט שמחה דעם שעהנעם בונדיסט סערגיי, וועלכער איז געשטאנען ביים טהיר און אבגענומען די בילעטען:

— צעהן פראנק אויסגעריסען! — האבען איהרע אויגען געשטראהלט און די קנייטשען פון פערעלטערטען געזיכט זיינען ווי אונדייטליכער געווארען.

— א מצוה! — האט דער בונדיסט געענטפערט, ווי זיין שטייגער איז, מיט א אידיש ווערטעל, און האט אויף דעם חשבון דורכגעלאזט 5 ארימע עמיגראנטען גאר אהן בילעטען.

דער זאאל האט ביסלעכווייז אנגעהויבען פול צו ווערען. נאר די גוטע שטימונג, צוליעב וועלכער דער עולם איז געקומען, האט זיך נאך ניט בעוויזען. דער עולם האט זיך ארומגעדרעהט אהן א שטאך ארבייט הין און צוריק, געכאפט א ווארט איינער מיט דעם אנדערן און יעדערער האט געזוכט עפעס אינטערעסאנטעס, שארפעס, אונגעוועהנליכעס.

דאס איינציגע אינטערעסאנטע איז געווען אין א זייט דער

בופעט, אויף וועלכען עס זיינען געלעגען אויף טאצען פערשיע־דענע בוטער־בראָדען, הערינג און אפילו פיש. אינטערעסאנ־טער נאָך זיינען געווען די פלעשער מיט שנאפּס און וויין, וואָס זיינען געשטאַנען אויפ'ן בופעט, ארומגערינגעלט פון א רייהע קעלישקעס און גלעזלעך.

צום דאָזיגען בופעט פלעגט יעדער צוגעהן און ווארפען א בליק פון דער ווייטען און צוריק אוועקגעהן אַן א זייט, ווי פון א פלאַץ, צו וועלכען מען טאָר ניט צו נאָהענט צוגעהן...

דאָס פריילין, וואָס איז געזעסען ביי'ן בופעט, אַן אלטע בונדיסטין, וואָס איז אַקאָרשט געקומען פון וואָלאָגדע, וואו זי איז געווען פערשיקט, האָט אויסגעזעהן טרויעריג און עלענד און האָט דערמאָהנט א קליין־שטעדטעלדיגע אידישע קרעמע־רין, וואָס ווארט אויף קונים.

ענדליך איז צום בופעט צוגעגאנגען א פּאָר'ל: איונגערמאַן מיט רוסישע געזיכטס־ציגע, מיט לאנגע בלאָנדע האָר, געקליי־דעט אין אַן אָרימען אַבגעטראָגענעם אנצוג, מיט א אידיש מיי־דעל פון א יאָהר פינף און צוואנציג, אין ברילען. ער האָט גע־בעטען געבען צוויי שנאפּסען און ווענדענדיג זיך צו דער מיי־דעל, האָט ער מיט זיין רוסישען באסען־שטימע ארויסגעברומט:

— מיר וועלען טרינקען פאר דער צוקונפט פון רוסלאנד.

דאס פריילין אין ברילען איז ווי פערשעהמט געוואָרען. איהר געזיכט האָט זיך גערויטעלט, וואָס עס האָט איהר ניט בע־זאָנדערס שעהנעם געזיכט צוגעגעבען א געוויסען חן, און זי האָט שוואך געענטפערט, נעהמענדיג דעם כוס אין האנד:

— פאר דער צוקונפט און וואָהל פון די אלע צובראָכענע לעבענס, וואָס געפינען זיך דאָ.

דאָס מיידעל ביי'ן בופעט האָט ווי א ציטער געטהאָן און האָט פון זיך צוגעגעבען:

— אייער וואונש, חבר'טע, איז אונערפיללבאר...

דער רוסישער יונגער מאַן האָט דערויף ניט איינגעשטימט:

— איהר האָט אַ טעות, גענאָסין, דאָס לעבען איז נאָך פאָראויס...

און אַננעהמענדיג זיין פריילין, דאָס אידישע קינד, אונ־טער'ן אָרעם, איז ער מיט איהר אוועק אין אַ צווייטער זייט.

דאָס מיידעל ביי'ן בופעט האָט ווי בגנבה ארויסגענומען אַ קליין שפּיעגעלע פון האנד־טאַש, וואָס זי האָט געהאַלטען נעבען זיך, זיך שנעל איינגעקוקט, איבערגעזעצט דעם קאָם פון קאָפּ אביסעל נידריגער און האָט, אריינלעגענדיג צוריק דאָס שפּיע־געלע אין האנד־טאַש, טיעף אָבגעזיפצט...

שפּעטער אַ ווײַלע האָבען זיך ביי'ם בופעט בעוויזען מעהר געסט. דאָס מיידעל איז פרעהליכער געוואָרען: דער פּראָפּיט געהט פאַר די פערשיקטע חברים און ווער ווי זי ווייס נאָך אַזוי גוט ווי גרויס איז דאָרט דער עלענד! זי איז ביסלעכווייז אריין אין דער ראָל פון אַ פערקויפערין, און ווען אַ רייכערער גאַסט פלעגט צוגעהן עפּעס נעהמען פון בופעט און פרעגען אַ פּרייז, פלעגט זי מיט אַ חבר'שען שמייכעל ענטפערען:

— פאַר אונזערע חברים אין סיביר איז קיין פּרייז ניט צו פיעל!

אין די דאָזיגע מינוטען איז זי הערליך געווען!

דער עולם איז געוואָרען וואָס ווייטער געדיכטער, דער גע־רויש — פרעהליכער און אינטימער, נאָר די נשמה פון דער וועטשערינקע האָט נאָך אַלץ געפעהלט.

שולדיג דערין איז געווען אַן אַלטער גענאָסע, וועלכער האָט געזאָלט האַלטען די פעסט־רעדע און איז ניט געקומען.

פאַר וואָס איז ער ניט געקומען? — פיעלע האָבען בע־הויפּטעט, אַז ער איז עפּעס קראַנק געוואָרען, נאָר דער אַלגע־מיינער איינדרוק איז געווען, אַז פרעהליכעס האָט ער ניט גע־האַט וואָס צו זאָגען און וועקען די וואונדען האָט ער ניט געוואָלט.

— זאָל גענאַסע ב. האַלטען די פעסט־רעדע! — האָט מען פאַרגעשלאָגען.

נאָר גענאַסע ב„ איינער פון די אמאָליגע פיהרער פון דער „בעוועגונג" איז יעצט געזעסען אַן א זייט ביי א קליין טישעל און האָט פערבראַכט מיט אַן אַלטען עמיגראַנט.

הערענדיג די פאָדערונג פון עולם, האָט ער זיך געווענדעט צום אַלטען שכן:

— היינט וועט זיי ניט געלינגען!

— פאַר וואָס? — זאָגט עפּעס!—האָט דער אַלטער גע־בעטען — עס וועט ווערען א שטיקעל שטימונג.

— אַ, גיכער וועל איך זיי קאַליע מאַכען די שטימונג, — האָט דער אמאָליגער פיהרער מיט א ביטערען שמייכעל גענענט־פערט — זאָלען זיי נעהמען צו ביסלעך שנאַפּס וועט בעסער ווירקען ווי מיין רעדע...

דער אַלטער האָט געשוויגען.

באַלד האָט זיך דערהערט אַן אויסרוף: חברים, זאָל מען עפּעס זינגען.

— זינגען, זינגען! — האָבען פיעלע אונטערגעכאַפּט.

און באַלד האָט זיך געגענאיבער דעם בופעט געבילדעט א רעדעל און א מאַן פון א יאָהר פינף און דרייסיג האָט אויס־גערופען:

— די שבועה!

— די שבועה, די שבועה! — האָבען אַלע מסכים געווען, אפילו די עטליכע רוסען, וואָס האָבען זיך דאָרט געפונען.

און גלייך האָט א דונער געטהאָן א כאָר פון צעהנדליגע שטימען דאָס ליעד, וואו מען גיט זיך אַלע א הייסע שבועה צו קעמפפען... די איינפאַכע, אָבער שטאַרקע, אויפמונטערנדע ווערטער, דער האַלב־מינאָרנער ניגון, האָט אַלעמען ווי עלעק־טריזירט.

אַלע געסט, ניט אויסגעשלאָסען די עטליכע סטודענטישע

פערליעבטע פארלעך, וואס זיינען געקומען אהער מעהר צוליעב געגום, אלס צוליעב דער „אידעע", זיינען אויך הינגעריסען גע־ווארען און גלייך מיט די איבעריגע מיטגעזונגען.

כאך'ן זינגען איז די שטימונג גלייך געווארען געהויבען. דאס מיידעל ביי'ן בופעט האט אנגעגאסען א גלעזעל בראנפען, בעצאהלט מיט איהרע לעצטע עטליכע סו און האט הויך אויס־געשריען:

— פאר דעם געזונד פון אונזערע פערשיקטע חברים!

א „הורראה" האט פערהילכט דעם זאאל.

דער שעהנער בונדיסט, וואס איז געשטאנען ביים טהיר און אפגענומען די בילעטען, האט פערלאזט זיין ארט, טראכ־טענדיג: זאל אריינגעהן ווער עס וויל, און צוגעהענדיג צום בופעט האט ער געפאדערט מיט א פרעהליכען טאן:

— שאמפאניער!

דאס מיידעל ביי'ן בופעט האט זיך פונאנדערגעלאכט מיט א פרעהליכען געלעכטער. עס איז געווען קענטיג, אז זי האט שוין לאנג, לאנג אזוי ניט געלאכט, ווייל טרעהרען זיינען איהר באלד געקומען אין די אויגען, און זי איז קוים אים שטאנד געווען אויסצורעדען:

— שאמפאניער טאר מען ניט — אונזערע חברים אין סי־ביר...

— איך וויל נישט הערען — האט דער שעהנער בונדיסט איבערגעהאקט — די שבועה האט איהר געהערט. ווי איך... פרעהליך לאמיר זיין!

און גלייך בערוהיגענדיג זיך, האט ער גענומען א פלאש ווייין און אויסגערופען הויך:

— בונדיסטען אהער!...

— מיר זיינען אלע בונדיסטען! — האבען זיך געהערט פיעלע שטימען און א גאנצע מעננע האט זיך א לאז געטהאן צום טישעל.

— עס זאָל לעבען דער בונד! — האָט דער שעהנער בונ־דיסט אויסגעקנאַקט.

און ווידער האָט א הורראה פערהילכט דעם זאַאל.

— איצט וועט עס ערשט פרעהליך ווערען! — האָט דאָס מיידעל פון בופעט געשטראַהלט פאר אמת'ער פרייד.

— אז דער „בונד" איז דאָ מוז זיין פרעהליך! — האָט דער שעהנער בונדיסט, האָבענדיג שוין אויסגעטרונקען א גלאָז רויטען וויין — פעסט געזאָגט און זיינע שווארצע אויגען האָבען איהם געגלאַנצט.

די איבעריגע געסט, נישט בונדיסטען, האָבען זיך די ערש־טע מינוטען געפיהלט ווי אונבעקוועם, נאָר נישט וועלענדיג צו־שטערען די אַלגעמיינע האַרמאָניע, וואָס קומט אַן אזוי זעלטען צו שאַפען אין דאָס רוב פערזאַמלונגען, האָבען זיי זיך צוזאַמענ־געגאָסען אין איין פרייד. איין רוס, א פייערדיגער „עס דעק" האָט זאָגאָר, אויסטרינקענדיג א גלאָז וויין, זיך אָנגערופען אויף א הויכער שטים אין רוסיש, נאַטירליך:

— חברים, איך בין אויך א בונדיסט!...

דער עולם האָט זיך צולאַכט און דאָס מיידעל ביים בופעט האָט עס אָנגענומען פאר גוט־געלד און ערנסט, כאָטש געגוג פרעהליך האָט זי אָבגעענטפערט:

— נו, וואָס איז? מיין ערשטער לעהרער, א רוס, איז גע־ווען א פייערדיגער בונדיסט און זיין כלה — א אידיש מיידעל, פלעגט מיט איהם שטענדיג דיסקוטירען. זי איז געווען א פייע־רדיגע „איסקראַווקע".

דער עולם האָט זיך ווידער צולאַכט, נאָר באַלד האָט מען אָנגעהויבען אויף דאָס נייע די שבועה צו זינגען און די „וועטשע־רינקע" האָט זיך אָנגעהויבען...

פאריז, 1907.

8.

א גרויסער מענש.

אויסריכטענדיג מיך אין וועג אריין, קיין לאָנדאָן, האָבען מיינע פאַריזער פריינד, פון וועלכע א טהייל האָבען לאָנדאָן געקענט, מיך שטארק געוואָרענט פון ווהייטשעפעל.

— ווי גאָט איז אייך ליעב, פאַרפאָהרט נאָר נישט אין א האָטעל אין ווהייטשעפעל.

פון ווהייטשעפעל האָב איך נאָך אין דער היים, אין רוסלאַנד, געהערט און אָבדאָנקענדיג מיין פאַריזער פריינד פאַר זייער אויפמערקזאַמקייט צו מיר, בין איך, אָנקומענדיג קיין לאָנדאָן, גלייך פערפאָהרען אין א באָרדינג־הויז און דוקא אויף ווהייטשעפעל.

איך האָב שוין אַזאַ טבע: ניט צו פאָלגען קיין עצות פון פריינד. איך הער שטענדיג אויס וואָס מיינע פריינד זאָגען מיר, מאַך א מינע פון דער העכסטער אויפמערקזאַמקייט, דאַנק זעהר פיעל מאָל פאַר זייער פריינדשאַפט און טהאָן טהו גראָד ווי דער בעסטער פריינד מיינער הייסט מיר. און ווער איז מיר אַזאַ פריינד, ווי איך אליין? ווי היינע זאָגט ערגיץ.

אָנגעקומען בין איך אין לאָנדאָן דוקא אין א שעהנעם העלען זונען־טאָג. און דאָ האָב איך מיך דערמאָהנט אָבן עזרא׳ס טייערע ווערטער: ווען איך זאָל האַנדלען מיט תכריכים וואָלט קיינער ניט געשטאָרבען; און ווען איך קום אין לאָנדאָן, אין דער שטאָדט פון נעבעל און פאָגעם איז דוקא א שעהנער טאָג און איך בלייב פער׳חדוש׳ט און וויל שיער ניט פרעגען ביי מענשען, צו האָב איך ניט פערבלאָנדזשעט. צי איז דאָס אמאָל ניט לאָנדאָן?

ווארום נישט איין מאל האב איך שוין אין מיין לעבען גע־בלאנדזשעט.

ווייזט זיך ארויס, אז דאס מאל האב איך טאקע געטראָ־פען דעם ריכטיגען וועג: איך בין געקומען אין לאנדאן, און פערבלאנדזשעט האט עס נאר די זון.

און איך האב זי העכסט בעדויערט. ווייל פאר דער זון איז לאנדאן ווירקליך קיין ארט ניט. אין א סך גאסען האט זי דארט אפילו ניט וואו איהרע שטראהלען אהין צו טהאן. אזוי שמאל זיינען לאנדאנער גאסען, אזוי שווארץ זיינען איהרע בילדינגס און באנק־הייזער.

קיין סך אבער האט די זון דארט ניט געבלאנדזשעט. איך בין געקומען א זייגער צוויי און פיער האט זיך שוין די זון אב־געטראגען, אודאי פערדרייזט אין דעם שעהנעם פרעהליכען פא־ריז, וואו זי פאסט זיך אזוי פאר די ליעבע פאריזער שמייכלענ־דינע בירגער און איבערהויפט פאר די ליעבע בירגערינס...

און לאנדאן האט איינגעהילט א דיקער שלייער.

— אט דאס הייסט עס איז א פאגע! — האב איך גע־פרעגט מיין נייעם פריינד, וואס האט מיך געפיהרט ווייזען לאנדאן.

דער פריינד האט געשמייכעלט אויף מיין גרינקייט און האט גוטמוטהיג געענטפערט:

—דאס איז דאס געוועהנליכע טעגליכע וועטער פון לאנ־דאן. א פאגע, ברודער, וועט איהר געהן און ניט זעהן ווי אזוי איהר געהט. אין א פאגע מוז מען זיך פעסט האלטען איינע אן די אנדערע און טאפען דעם וועג.

און איך האב בשעת מעשה געטראכט — יא, יא, ביי אייך אין לאנדאן לעבט מען טאקי אין גרוים חושך...

די באָרדינג הויז אויף ווהייטשעפעל, וואו איך בין פער־

פֿאהרען, האט געהערט צו מיסעס, לאָמיר זי רופֿען, איקס, ווייל קיין סך גוטס ווענען איהר, ווי ווייניג איך פֿאַרער נישט פֿון מענשען, האָב איך נישט צו זאָגען, דאָך וויל איך ניט שאדען איהרע ביזנעס און וויל נישט ענטדעקען איהר אמת'ן נאָמען. כאָטש פֿון דער צווייטער זייט וואָלט איך געקענט טהאָן א טובה פיעל וואנדערער, וואָס וועט אויסקומען צו פֿערפֿאהרען צו איהר. גאָר מיט דעם דאָזיגען ארטיקעל בין איך ניט אויסען קיינע מענשען־פֿריינדליכע צוועקען. איך וויל מיך פֿשוט טהיילען מיט מיינע איינדריקע, וואָס האָבען זיך אָנגעזאמעלט אין מיין ארי־מען הארץ, זייענדיג אין לאָנדאָן און פֿאר דעם וואָויל פֿון אונ־זערע וואנדערער וועלען שוין וואהרשיינליך זאָרגען די עמיג־ראציאָנס־געזעלשאפֿטען וועלכע זיינען אין דער לעצטער צייט אזוי פיעל געגרינדעט געוואָרען ביי אונז...

מיסעס איקס איז א אידישע פֿרוי אין פֿולען זין פֿון וואָרט: רעדט פֿשוט מאַמע לשון און טראָגט א שייטעל. דער שייטעל איז שוין דוקא ניט פֿשוט. ער ליעגט איהר אויפ'ן קאָפּ ווי א בארג. עס ווייזט אבער אויס, אז דער דאָזיגער בארג איז איהר ניט שווער. דער קאָפּ איז איהר שטענדיג לייכט און קלאָר און איבערהויפט ביי א חשבון מיט א באָרדער וועט זי קיינמאָל ניט מאכען קיין טעות. לויט איך האָב בעמערקט געדענקט זי, ניט נאָר די צאָהל פֿון די גלעזער טהיי וואָס יעדער באָרדער טרינקט ביי איהר, זי געדענקט אפֿילו די צאָהל פֿון די שטיקלעך צוקער.

ביי מיסעס איקס איז דער פּרייז פֿאר א צימער נישט טייער. צום אונגליק האָט די מיסעס אבער א שוואכהייט, זי וויל ניט אז איהרע געסט זאָלען ערגעץ אנדערש עסען: צו וואָס זאָל מען זיך ערגעץ אנדערש פֿערדארבען דעם מאָגען? און אָט ווען מיסעס איקס מאכט א חשבון פֿאר'ן „רום" מיט'ן עסען צוזאמען, פֿאָהרט שוין אריין דער חשבון אין פֿונטען. און א פֿונט איז א גרויסע מטבע: די ענגלענדער זיינען א רייך פֿאָלק

און פון ניקעלס און קוואָדערס ווייסען זיי ניט, איבערהויפּט ווייס דערפון ניט מיסעס איקס: זי האָט שטאַרק ליעב פונטען...

אַ מעלה האָט אָבער מיסעס איקס, וואָס איהרע באָרדערס, סיי די שטענדיגע, סיי די געסט אויף עטליכע טעג, לאָזט זי זיך נישט לאַנגווײלען. זי האָט פאַר זיי פּעק מעשיות, און דעם אמת געזאָגט, זעהר אינטערעסאַנטע. מיסעס איקס האָט, צום גליק פון די באָרדערס, געהאַט אַ מאָל אַ מאַן און כאָטש דער מאַן איז שוין פונפצעהן יאָהר טויט, לעבען נאָך זיינע מעשים טובים אין דער אלמנה'ס מויל, און אָט מיט די מעשים טובים פון איהר מאַן אַמוזירט זי איהרע באָרדערס, איבערהויפּט ווען די לעצטע זיצען ביים טיש און עסען. אַ פּנים, אַז מיסעס איקס ווייס פון דער נייעסטער טעאָריע פון דער היגיענע, אַז ביים עסען דאַרף מען זיך פיהלען אין אַ גוטער לויהנע. און מיסעס איקס איז עס טאַקי אין שטאַנד צו שאַפען מיט איהרע העכסט פּיקאַנטע עפּיזאָדען פון איהר מאַנ'ס לעבען, איבערהויפּט ביי יענער שטעל, וואו עס ווערט דערצעהלט, אַז ער, עליו השלום, האָט זעהר ווענינ געגעסען...

מיך האָט מיסעס איקס בעהאַנדעלט נאָך פריינדליכער ווי די איבעריגע. זי האָט געהאַט בדעה, אַז איך זאָל דערמאָהנען איהר באָרדינג הויז ערגעץ אין אַ צייטונג. זי האָט עס מיר דייטליך געגעבען אָנצוהערען.

אדווערטייזען איז אַ שאָד דאָס געלד — אָבער דערמאָנען אַזוי ערגעץ אין אַן אַרטיקעל איהר באָרדינג הויז מיט די גרויסע בעקוועמליכקייטען, וואָס דאָרטען געפינט זיך — וואָלט זעהר, זעהר כדאי געווען — זאָל די וועלט וויסען. און איך בין ניט קיין שלעכטער מענש און איך טהו עס איהר צוליעב. בפרט, אַז זי האָט עס ווירקליך פערדיענט.

די לעצטע פּאָר טעג איז זי אַ פּערסאָפּעטע אריין אין מיין „רום" און מיר זעהר העפליך געמאָלדען, אַז דעם רום מוז זי

איצט נויטיג האָבען און מיר וועט זי געבען אַן אַנדער רום, אויי־
בען! (זי האָט גאָט צו דאַנקען רומס גענוג!)

— זי וואָלט מיך נישט בעמיהט, — האָט זי מיך פערזי־
כערט, נאָר עס איז געקומען צו איהר צו פאָהרען איהרער אַן
אַלטער בעקאַנטער: זעהר א גרויסער מענש!

דערהערט זעהר א גרויסער מענש, האָב איך זיך דער־
פרעהט, איך האָב בטבע ליעב גרויסע מענשען און איך האָב
געפרעגט אויף זיין נאָמען: א קשיא אויף א מעשה — אפשר
אַ בעקאַנטער.

— א שרייבער? — האָב איך געפּרופט טרעפען.

— חלילה! — האָט זי זיך פערקרימט...

ווייזט זיך ארויס, אַז עס זיינען דאָ אַנדערע מינים גרויסע
לייט — ער אַליין איז ניט פון מיין פאַך, ער האַנדעלט גאָר מיט
וואַלד.

— ער האָט אין דעם יאָהר פערדיענט אויף זיין חלק —
האָט זי א צוהיצטע געענדיגט — פינף טויזענד פונט! זעהר
אַ גרויסער מענש!

איך בין געבליעבען א פערציטערטער און האָב איהם
גלייך אָבגעטראָטען מיין צימער.

לאָנדאָן, 1907.

דער פּערלאָרענער שטאָלץ.

עס איז געווען איינער פון די געמיטליכסטע בעלער, וואָס הערמאַן האָט די לעצטע צייט ביינעוואוינט. דאָס פּובליקום איז נים געווען בעזונדערס גרויס, דערפאַר אבער א זעהר נעטס און פיינס. איבערהויפּט די פרויען. הערמאַן האָט גראָד דעם אבענד געהאט ערפאָלג. אנשטאָט צו יאָגען זיך נאָך זיי, ווי זיין שטייגער איז געווען אויף די פאָריגע בעלער, האָט מען זיך דאָ געיאָגט נאָך איהם. דאָס האָט איהם געמאַכט שטאָלץ. „אויב אזוי, לאָך איך פון אייך אלע... ברויך איך אייך גאָר ניט...“

דער דאָזיגער שטאָלץ האָט איהם, דעם פינף און דרייסיג יאָהריגען מאַן, צוגעגעבען מעהר מענליכען חן... און די פרויען האָבען אָנגעווענדעט, יעדערע אויף איהר שטייגער, אלע מיטלען צו געווינען איהם. ער איז אָבער געווען שטאָלץ און גרויסמוטיג: איינער געשענקט א שמייכעל, דער צווייטער א פריינדליכען בליק, דער דריטער זאָגאַר בעמערקט, אז איהר האָר־נאָדעל אויפ׳ן קאָפּ איז ניט אין אָרדנונג, פאַר וואָס זי האָט איהם הערצליך בעדאַנקט — אָבער מעהר נים. פערבראַכט האָט ער מעהר מיט מענער, געוויצעלט זיך, ארומגעשפּאַצירט און האָט זיך ענדליך נוקם געווען אָן דעם שעהנעם געשלעכט פאַר לאַנגע, פיעלע און מאַנכמאָל שווערע בעליידיגונגען, וואָס ער איז פון צייט צו צייט, פון באָל צו באָל פון זיי אויסגעשטאַנען...

איצט וועט ער שוין וויסען, ווי אזוי מיט דער דאָזיגער „חברה“ צו האַנדלען: אויסערליך איגנאָרירען זיי און ערשט דאַן וועט ער איבער זיי זיעגען, בעזיצען וועלכע ער וועט נאָר

ווּעלען. אַט די שעהנע ברונעטע מיט די צולאָזטע האָר אין ציי־גיינער־קאָסטיום, און אפשר גאָר אַט די גאָלדענע־בלאָנדע, מיט די גרויסע בלאָהע אויגען — ווען ער וויל נאָר אַ גוט וואָרט זאָגען און ער ווערט דער בעזיצער, דער אייגענטימער.

אַ צופריעדענקייט האָט זיך אויסגעגאָסען אויף זיין פּנים. אַ שעהנע, יונגע ווייבעל, נישט גאָר קיין נאָהענטע בעקאַנטע, האָט איהם געכאַפּט אונטער'ן אָרעם און געצויגען:

— הערמאַן, קומט איבער'ן זאַל...

— אַך, איך דאַנק אייך... איך האָב ליעבער צו שטעהן און צו בעטראַכטען די פּאָרלעך. עס איז קאָמיש, אבער אנגע־נעהם און אינטערעסאַנט... לאָזט מיך אליין..

דאָס שעהנע ווייבעל האָט זיך בעליידיגט, זי האָט אבער ניט געקענט פון איהם אוועקגעהן און זי האָט זיך געחנ'דעלט:

— איך בין דאָ איינע אליין... איהר זייט אַ שלעכטער...

— אָ, ניין! — האָט הערמאַן זיך צוריק גע'חנ'דעלט — גאָר ניט קיין שלעכטער... אבער אייער מאַן וועט דאָך זיין אייפערזיכטיג...

— אַ, ניין, מיין מאַן איז אַזאַ גוטער, אַזאַ גוטער... איבערי־געגס איז ער גאָר ניטאָ היע... ער איז אוועקגעפאָהרען אויף אַ פּאָר וואָכען... אָ, איך בענק אַזוי נאָך איהם.. וועט איהר מיר אפשר שפּעטער בעגלייטען אַ היים..

הערמאַנען איז אויסגעקומען אויסצושטעהן אַ נסיון... דאָס ווייבעלע איז ווירקליך שעהן... אבער ער האָט דאָך ערשט אָב־געמאַכט צו זיין שטאָלץ און ערשט דאַן ווערען אַ זיגער, — האָט ער זיך אָנגערופען שטרענג, אבער גרויסמוטיג.

— ליידער קען איך אייך דאָס מאָל ניט בעגלייטען... איך וויל היינט אָבענד אין טאַנצען זיין פריי. איהר וועט מיר מוזען ענטשולדיגען. איך קען ניט...

ער האָט געמיינט אַז ער האָט איבערגעכאַפּט די מאָס. דאָס ווייבעלע וועט ווערען בייז און וועט איהם אָבזידלען און ענטלויי־

פען פון איהם. אבער ניין, זיין שטאָלצער טאָן האָט איהם אין איהרע אויגען נאָך מעהר אויפגעהויבען. זי האָט אויף איהם גע־קוקט מיט פערליעבטע בליקען און געפליסטערט:

— איך האָב היינט צו אייך קיין גליק ניט... איהר זייט היינט אזוי אנציהענד... קומט הערמאַן... איך האָב אייך היינט ליעב...

הערמאַנס געזיכט האָט זיך צושטראַהלט. אויב אזוי וועל איך שוין דערפיהרען ביז'ן סוף.

— „ניין, מיין גנעדיגע פרוי, — האָט ער קאָקעטירט.— איך בין היינט ניט געשטימט פאַר די פרויען... איך וויל בלויז בעאָבאַכטען, זעהן, הערען און אליין בלייבען אָן דער זייט, ניט אנטהייל נעהמען. איך בין שוין, שליסליך, ניט קיין יונגער מענש — האָט ער געענדיגט מיט אַ מענערליכען קאָקעטישען שמייכעל.

— ווירקליך, ווירקליך! — האָט זיך דאָס ווייבעל צושריען פאַר כעס, וואָס ער איז אזוי האַרטנעקיג, — ווירקליך, זייט איהר שוין אַן אַלטער מאַן, אַז איהר זאָגט זיך אָב פון גליקען...

ביים וואָרט גליקען, האָט איהר יונג שעהן פּנים'על בעקו־מען אַ ראָזעווע פאַרב. די אויגען, וועלכע זי האָט אויף איהם אויסגעשטעלט, האָבען געפינקעלט מיט אַ ספּעציפישען פייערל.

— ליידער, ליידער... — האָט זיך בערמאַן ניט אונטער־געגעבען... ליידער, ליידער...

און אַ נויג טהוענדיג זיך, איז ער אוועק פון איהר.

ער איז געבליבען שטעהן ביי אַ קליין טישעל, ביי וועל־כען עס איז געזעסען אַ פרוי אָנגעשפּאַרט אַן צוויי שעהנע לאַנגע הענד מיט ענטבלויזטע אָרעמס דעם שעהן פריזירטען קאָפּ מיט אַ געפלאָכטענע קרוינדעל אין פריזור... ער האָט זי אָנ־געקוקט און געוואָלט שוין אוועקגעהן, אבער די פרוי האָט אויפ־געהויבען אויף איהם איהרע אויגען און האָט בלויז איין קוים־

בעמערקבארען שמייכעל געטהאן... ער האט איהר צוריק א שמייכעל געטהאן... זי האט איהם א וואונק געטהאן מיט איין פינגער, א לאנגער, א ווייסער, א ליליען פינגער... מיין גאט... האט ער שיער ניט אויסגערופען — וואס פאר א פינגער... ער וועט זיך בלויז צוזעצען... א, ער איז היינט אין א שטאלצער שטימונג — ער וועט זיכער אויסהאלטען!...

— איהר זייט מיר ווי בעקאנט... — האט ער אנגעהויבען און געפיהלט, אז א געוויסע מאס שטאלץ, מיט וועלכער זיין הארץ איז נאר וואס פול געוועזן, האט שוין די פאר אויגען איהרע אויסגעצאפט... — יא, מיר דאכט איך האב אייך ערגעץ וואו געזעהען...

— איהר זאגט ליגען... — האט זי דרייסט געשמייכעלט— וואו האט איהר מיך געקענט זעהען, אז איך בין ערשט דא אין שטאדט איינציגע טעג, ביי א טאנטע...

— אך, ענטשולדיגט, — האט ער שוין געשטאמעלט און געפיהלט, ווי פון זיין שטאלץ איז שוין אויסגעצאפט א גרויסער טייל... — יא, מיר האבען אפט טעות'ן... — ער האט געוואלט זיך נעהמען מיט זיין פריהערדיגען שטאלץ, איגנארירען זי און בעהערשען זי, אבער אזוי ווי קיין שטאלצע פראזע האט ער ניט געפונען אין דער דאזיגער הייסער מינוט, האט ער א זאג געטהאן פון העפליכקייט וועגען:

— וועלכע שעהנע פינגער איהר האט!...

זי האט אויסגעצויגען איהר האנד, בעטראכט איהרע פינגער, ווי זי וואלט זיי אליין דאס ערשטע מאל געזעהען און זיך אנגערופען:

— ווירקליך?...

ער האט זיך שוין אינגאנצען פערלארען: ניט נאר די פינגער, נאר איהר שטים... אזא שטים האט ער נאך קיינמאל ניט געהערט...

— א, איהר זייט א קעניגין!

— אך, איהר רעדט שוין ווי א פערליעבטער, — האט זי אפען חוזק געמאכט און געשפּיעלט אויפ'ן טיש מיט איהרע לאנגע פינגער.

ער האט געוואלט עפּעס זאגען שטאלצעס, מוטיגעס, גרויסעס, אבער דער שטאלץ איז שוין געווען אין גאנצען אויסגעצאפּט, און ער האט זיך געבעטען:

— ערלויבט מיר קושען אייערע פינגער!

זי האט איהם ווי א קעניגין אויסגעצויגען איהרע הענד. ער איז ווי פער'שכור'ט געבליבען פון זיסען דופט און אראמאט, וואס האט פון זיי געשלאגען. ער האט זי א קוש געטהאן אין ארם...

— אך, איהר ערלויבט זיך צופיעל! — איז זי געווארען שטרענג — איהר האט דאך געבעטען אין די פינגער...

ער האט זיך געפיהלט פערזינדיגט און פערשולדיגט... זי איז דאך גערעכט: וואס געהט ער אזוי וויט — פון איהרע פינגער ביז די ארעמס איז דאך אזא וויטער וועג... ווי אזוי האט ער פערבלאנדזשעט... און וואס איז עפּעס וועגען זיין שטאלץ?...

זי האט אויף איהם אנגעשטעלט איהרע אויגען, גרויסע גרינע און אפשר בלאהע אויגען. ער האט דעם קאליר ניט געקענט בעצייכענען. אזוינע אויגען האט ער זעהר זעלטען געזעהן. די אויגען האבען אויף איהם געקוקט מיט שטרענגקייט און מחילה...

— דאס מאל בין איך אייך מוחל... — האט זי ענדליך א שמייכעל געטהאן.

עס איז פערביי א קעלנער.

— בעשטעלט עפּעס — האט זי ווי בעפוילען.

— אך, מיט פערגניגען! — האט ער זיך אנגעכאפּט.— וואס טרינקט איהר... וויין?

— וויין?... — האט זי זיך געקווינקעלט — עס איז דען דא גוטער וויין?

דער קעלנער האָט גלייך אַרויסגעכאַפּט א ווייןֿקאַרטע, אָנגעוויזן מיט אַ פינגער אויף אַ געוויסן סאָרט. ביי דער זייט איז געשטאַנען אַ שטרענגע ציפער — דער פּרייז... הערמאַן האָט זיך דערמאָהנט, אַז אין טאַש האָט ער ניט פיעל... טאָמער קומט אויס צו נעהמען אַ פיאַקער!... פערפאַלען!... ער האָט גלייך בעשטעלט.

זי האָט אויף איהם געוואָרפען אַ גוטמוטיגען בליק און געפרעגט:

— איהר זייט רייך?...

— אָ, ניט זעהר, אָבער...

— איך האָב נישט ליעב קיין אָרימע לייט... — האָט זי געלאַכט.

— אָ, ניין — האָט זיך הערמאַן דערשראָקען — איך בין ניט אָרים...

הערמאַן האָט זיך גענומען גריבלען אין זיין האַרץ, אויס־צוגעפינען אַ שטיקעלע שטאָלץ, כאָטש אַ קליין טיילכעל, ווען ניט, איז ער פערלאָרען.. די דאָזיגע פרוי וועט איהם מאַכען צום נאַר. ער פיהלט עס, ער זעהט עס פאַר... אָבער קיין וועג צוריק איז שוין ניט געווען... דער וויין איז שוין געבראַכט גע־וואָרען... דער קעלנער האָט עס גראַציעז אויפגעמאַכט און אָנ־געגאָסען צוויי בעכער...

— פּראָזיט! — האָט זי אויסגערופען און מיט גראַציע אָבגעטונקט אין בעכער איהרע ראָזע ליפּען מיט אַ קליין שפּי־צעל פון רויט־בלוטיגען צינגעלע.

הערמאַן האָט זיך פערלוירען, פערגעסען, ער איז ענטציקט געוואָרען...

— ערלויבט מיר אייך צו קושען אין די ליפּען...

— אָ, האָט זי געשמייכעלט — דאָס איז נאָך צו־פריה...

ער האָט אויסגעטרונקען דעם בעכער וויין מיט איין מאָל,

ווי ער וואלט געוואלט לעשען א גרויס פייער, וואס עס האט אנגעצונדען זיין הארץ, זיין נשמה, זיין גאנץ וועזען.

— ווי רופט מען אייך?

— בעללא! — האט זי ווי אויסגעזונגען...

— פון וואנען קומט איהר?

— פון דער וועלט... — האט זי חוזק געמאכט.

— צו וועמען און וואוהין?...

— צו אלע און צו קיינעם ניט, איבעראל און ערגעץ ניט...

— איהר זייט א קעניגין! — האט ער געזאגט נאכ'ן צווייטען גלאז וויין.

— אבער א בייזע... — האט זי געלאכט, א זעלבסטהערשערין... קיין גנאד פאר מיינע אונטערטאנען...

— פאר מיר יא! — האט ער זיך געבעטען.

— ניין... איבריגענס בין איך היינט דא ניט אליין...

און איידער הערמאן האט געהאט צייט עפּיס צו פרעגען, איז ווי אויסגעוואקסען נעבען טישעל א הויכער, גראציעזער, רייכגעקליידעטער יונגער מאן...

ער האט געווארפען א בייזען בליק אויף הערמאנ'ען, א פריינדליכען צו דער קעניגין און געזאגט:

— מיר געהען...

— יא...

זי האט זיך אויפגעהויבען פונ'ם ארט, אויסגעצויגען נאכלעסיג די האנד הערמאנען, און קיין איינציגסווארט...

זי איז פערשוואונדען פון די טרעפּ. הערמאן איז געבליבען ביי א האלבען בעכער ניט דערטרונקענעם וויין. איהר בעכער איז געשטאנען פול... און האט אנגעקוקט מיט חוזק הערמאנ'ס בעכער.

ער האט האסטיג אויסגעטרונקען ביז'ן דעק זיין בעכער און האט זיך געלאזט איבער'ן זאאל.

ער האָט שוין געגאַרט און געזוכט דאָס פריהערדיגע שעהנע ווייבעלע... יענע אָבער האָט ארויסגעשפּאַצירט מיט א צווייטען.

בעמערקענדיג הערמאַנ'ען האָט זי אויף איהם געוואָרפען א איגנאָרירענדען בליק און האָט זיך הויך געווענדעט צו איהר קאַוואַליער:

— לאָמיר געהן... יאָ?

— מיר געהען...

הערמאַן איז געבליבען אַליין...

ער האָט געטראַכט פון זיין פריהערדיגען שטאָלץ און פון דער פרוי בעלאַ, וואָס געהערט צו אַלע און צו קיינעם ניט, און וואָס אַלע מיטלען זיינען נישטיג צו דערגרייכען דאָס, וואָס דאָס מענשליכע הארץ בעגעהרט...

דער פראלעטאריער.

בעריל דער ישיבה־בחור אין נייעם קלויז האט קיינמאל ניט געהאלטען פון זיך און איז געוועזן שטענדיג שטארק אראב־געפאלען ביי זיך מיט זיין תורה, וועלכע ער האט געלערנט ניט לשמה, נאר טאקע צוליעב די „טעג“ און צוליעב דער האר־טער באנק אין בית־המדרש, וואו ער האט יעדע נאכט זייטע ביינער אויסגעגלייכט. אודאי קען מען אויף זיך אליין קיין גרוי־סען כבוד ניט לעגען. אז עמען עסט מען פרעמדם און שלאפען שלאפט מען אין קלויז, צוזאמען מיט א פאר בטלנים און אויך אמאל, אין א ווינטער נאכט, מיט דעם שטאדט־משוגע׳נעם, וואס גנב׳עט זיך אריין שפעט ביי נאכט און כאפט א „משוגע׳נעם“ דרעמעל אויף דער נעגענאיבערדיגער באנק, וואו ער, בעריל, שלאפט.

און אזוי ווי בעריל האט קיינעם ניט געקענט, אויסער די בעלי־בתים און יונגע לייט פון בית־מדרש, וואו ער האט געלע־רענט, איז זיין השגה וועגען מאכט און גדולה ווייטער פון דעם דאזיגען „קלאס“ ניט געגאנגען. זיי האט ער בעטראכט פאר די גרויסע, פאר די שטארקע, פאר די פרייע, פאר די מענשען מיט א „בחירה“, און אין פערגלייך מיט זיי האט ער זיך געפיהלט ווי א ווערימעל.

און געטרוימט האט שטענדיג בעריל צו ווערען אויך אמאל א בעל־הבית, א יונגערמאן מיט א ווייב, מיט א „שטאדט“ אין בית־מדרש און מיט אן אייגענעם „טיש“.

ווי אזוי אבער וועט ער עס דערגרייכען, האט ער ניט גע־וואוסט. ער האט אפילו געגלויבט, אז פריהער אדער שפעטער

וועט ער חתונה האָבען. אָבער פון חתונה האָבען ביז ווערען אַליין אַ בעל־הבית איז זעהר ווייט. אַט איז דאָ אין בית־מדרש דער בריסקער פּרוש, אויך אַ בעווייבטער, און פונדעסטוועגען איז ער אין אַזאַ מצב, ווי בעריל אַליין. און אַז יענער האָט שוין אַ „שבת" ביי אַ שעהנערען בעל־הבית, איז דען שוין גוט? ווען דער „שבת'דיגער" בעל הבית זייגער איז אַ חסיד, מוז ער זינגען זיינע חסיד'ישע זמירות, כאָטש בעריל אַליין איז אַ מתנגד.

און בעריל איז געווען שטענדיג אומעטיג, פערטראַכט. און אויף די בעלי־בתים פון בית־מדרש האָט ער געקוקט מיט גרויס דרך־ארץ און מיט שטאַרק אַראָבגעפאַלענקייט. דערזעהענדיג אַ בעל־הבית נישט ווייט פון זיך, פלעגט ער זיך אויפשטעלען און נישט וויסען, וואוהין צו טהאָן זיין קליינעם, דאַרען גוף...

אַ בעל־הבית האָט ביי בערלען געהייסען יעדער, וואָס איז נישט קיין בעל־מלאכה. אפילו לייב דער געפאַלענער, וואָס לעבט שוין צעהן יאָהר פון קצבה, איז ביי איהם געשטאַנען העכער פון חיים דעם שניידער, וואָס האָט געהאַט אַן אייגענע שטוב און איז בכלל געווען נישט קיין עם־הארץ און פלעגט אַמאָל נאָכ'ן דאַווענען זעצען זיך אין בית־מדרש ביי אַ ספר.

— ס'איז פאָרט אַ בעל־מלאכה! — פלעגט בעריל בע־שליסען, קוקענדיג דאָן אויפ'ן שניידער — עס איז נאָר אַנ'אַנ־דער שניט!... — וועגען די יונגע אַרבייטער האָט בעריל גאָר נישט געוואָלט טראַכטען — אויף זיי האָט ער שוין לאַנג אַ מאַך געטהאָן מיט דער האַנד. — דאָס זיינען חמורים!

און פּלוצלונג, אין דער לעצטער צייט, דערוויסט זיך בע־ריל, אַז אָט די בעלי־מלאכות זיינען די גרעסטע יחסנים אויף דער וועלט. אַז זיי הייסען גאָר נישט קיין בעלי־מלאכות, נאָר אויף לעטיין — פּראָלעטאַריאַט, און נאָר דער פּראָלעטאַריאַט איז דער בעל־הבית פון דער וועלט, אַלץ געהערט צו איהם, ער

האט אלץ בעשאפען און מיט דער צייט וועט ער טאקי אלץ אנ־גענעמען און ער וועט געוועלטיגען איבער דער גאנצער וועלט.

ווי אזוי דאס וועט ווערען, קען בעריל נאך נישט משיג זיין. די עטליכע אידישע בראשורען, וואס ער האט די לעצטע צייט וועגען דעם געלעזען בעתיקה אין בית־מדרש, האבען דאס נאך איהם נישט דערקלערט. נאר וואס איז שייך? דעם גן־עדן האט איהם די גמרא אויך נישט דערקלערט און פונדעסטוועגען גלויבט ער דאך. היינט פאר וואס זאל ער נישט גלויבען אין פראלעטאריאט, אין וועלכען די גאנצע וועלט גלויבט.

און בעריל זעהט טאקע בחוש, אז דער יחסן איז דער בעל־מלאכה, דער פראלעטאריאט; די בעלי־בתים — שטעהט אין די ביכלעך געשריבען — וועלען אונטערגעהן — „אזוי ווי א מעקענע פון א ווינד“ — גיט בעריל א משל פון תהילים אין גע־דאנק, און זעהט נקמה און ער האט אויף זיי גאר קיין רחמנות נישט. און וואס וועט ער זיי אין דער אמת'ן זשאלעווען? דעם גרויסען נחת, וואס ער האט פון די בעלי־בתים געהאט!... סך־הכל האט ער אויף אלע „טעג“ זיך זאט נישט אנגעגעסען — זאלען זיי פערשוואונדען ווערען! רעדט ער אוים מיט כעס.

אבער וואס וועט זיין מיט איהם, ווער איז ער? דער גע־דאנק האט איהם קיין רוה נים געגעבען... צום בעל־הבתי'שען קלאס געהערט ער געוויס נים, א שענער בעל־הבית איז ער, אז ער האט אפילו קיין קעסטיל נים, און די איינציגע פאר העמדער, וואס ער פערמאגט, ליגען אין א שטענדער, וואס האט גראד א טהירעלע מיט א שלאס.

אבער קיין פראלעטאריער איז ער דאך אויך נישט. ארבייטען ארבייט ער נים.

און ווער וויים? אפשר יא, לערנען לערנט ער דאך נישט לשמה, נאר צוליעב די טעג, הייסט דאך דאס „טויש“, ווי אין די בראשורען שטעהט. ער גיט תורה, און זיי גיבען עסען. — עס איז אבער א דרש, צווייפעלט ער ביטער — וואס דארפען

די בעלי־בתים מיין תורה, נאָר צוליעב יענער וועלט. און יענע וועלט איז אפשר א זאך שלא בא לעולם...

אלענפאלס גלויבען דאָך נישט די פּראָלעטאריער אין יע־נער וועלט. קענען זיי דאָך מיר אין זייער חברה נישט אריינ־נעהמען.

אַט, למשל, האָבען די ארבייטער געמאכט א שטרייק. אז ער וואָלט געווען א פּראָלעטאריער, וואָלט ער דאָך אויך געדאַרפט שטרייקען. ער איז אָבער געזעסען אין בית־המדרש און געלע־רענט, ווי אלע מאָל. און זאָל שוין זיין, אז ער וואָלט נישט גע־לערנט, הייסט עס דען געשטרייקט! קיינער וואָלט זיך אפילו ניט ארומגעקוקט.

— טא וואס בין איך, ווער בין איך? — פלעגט בעריל די לעצטע צייט אלץ מעהר און מעהר זיך פערטיעפען אין דער פראגע.

צי וועט ער צוזאמען מיט אלע הענדלער און קרעמער אויך אונטערגעהן, פערשווינדען, ווי א מעקעגע פון א ווינד?...

טרויעריגע געדאנקען!...

ערשט נאָך פּורים, אז בעריל האָט זיך געשטעלט אין א פּאָדריאַד רעדלען מצה, האָט ער זיך א ביסעל בערוהיגט.

—איצט בין איך א פּראָלעטאריער, ווי אלע, האָט ער נישט אהן שטאָלץ געטראכט, — איך ארבייט 14 שעה אין טאָג.

דער לעצטער ארגומענט האָט איהם אבער בעאונרוהיגט. די ארבייטער, די אמת'ע פּראָלעטאריער, האָבען שוין אויסגע־קעמפּפט א סך א קירצערען ארבייטס־טאָג. נאָר די רעדלער אר־בייטען נאָך אלץ צו פיערצעהן שעה אין טאָג און אמאָל — זעכצעהן.

צו וועמען ווענדט מען זיך וועגען דעם? ווער ווייס, צו

וואָלטען די אמת'ע פּראָלעטאַריער איהם נישט אויסגעלאַכט, ווען ער זאָל זיך צו זיי ווענדען דערמיט.

און בכלל, ווען קען ער זיך צו זיי ווענדען? ביז פּסח האָט ער אפילו קיין צייט נישט אָבצוקעהרען זיך פון בלעך, און נאָך פּסח איז ער ווידער אוים פּראָלעטאַריער.

טאָ ווער איז ער פאָרט? און וואָס וועט מיט איהם זיין, ווען דער פּראָלעטאַריאַט וועט הערשען אין דער וועלט און די בעלי־בתים, די קרעמער און די הענדלער, הייסט עס, וועלען פערשווינדען, אונטערגעהן?...

וועט ער אויך אונטערגעהן? אוי, ווי איהם ווילט זיך נישט אונטערגעהן!

די פרעמדע תפלה.

(א בילד פון לעבען אין קאזארמע)

שטיל, טרויריג, מיט אראבגעלאזטע קעפ און מיט א גא־נענדיגע בענקעניש אין הארצען זיינען די מוזיקאנטען פון דא־נער פאלק אריין אין קאזארמע, נאכדעם ווי זיי האבען בעגלייט צום צוג דעם „זאפאס".

אויפהענגענדיג אויף די הילצערנע הענגערס די אינסטרו־מענטען, האבען זיי אפילו זיך נישט גענומען אבצוריינינען די קאזיאנע שטיוועל, ווי זייער שטייגער איז שטענדיג. שטום, אהן ווערטער, האט זיך ווער אויף דער נארע אויסגעצויגען, ווער אנידערגעזעצט און געטראכט פון דער היים, פון וועלכע זיי זייי־נען אלע אזוי ווייט און פון וועלבער זיי דארפען נאך אזוי לאנג זיין אבגעריסען. ווענינסטענס האבען זיך אזוי געפיהלט די איי־דישע מוזיקאנטען, וועלכע זיינען בעשטאנען פון 35 מאן. די דריי קריסטען, וואס זיינען איבערגעבליבען, האבען אויסער דאס בענקעניש נאך דער היים, וואס דער אוועקגאנג פון זאפאס האט ביי זיי ארויסגערופען, נאך א בעזונדער ביטער געפיהל דורכ־געלעבט: דריי קריסטען, דריי פראוואסלאווגע צווישען אזוי פיעל „נישט גע'צלמ'טע"!

די אלע דריי, איוואנאוו, יעמעליאנאוו און סטעפאנאוו, האבען זיך צוזעצט אויף איין נארע, הארט איינער נעבען דעם אנדערען און האבען פון איוואנאוו'ס בייטעלע מיט מאכארקע גענומען זיך שטום אהן ווערטער, דרעהען פאפיראסען אין גראבע גאזעטען־פאפיער.

— נעהם נאך אביסעל! — האט ענדליך איוואנאוו, וועל־כער איז שטענדיג קארג געווען אויף אן איבעריג קערענדיל

מאכארקע—זעהר ברייטהערציג, אבער מיט א קול פון אן אבל, ארויסגעזאגט.

— עס, געגוג! — האט יעמעליאנאוו, ווי געריהרט ווע־רענדיג פון זיין חבר'ס גוטסקייט, ווייך געענטפערט, און אום דאך צוליעב צו טהאן זיין חבר, האט ער צוגעשאטען צו זיין פא־פיראס, וואס איז נאך נישט פארקלעפט געווען, נאך א דריי קערענדלעך.

— נעהם דו אויך נאך אביסעל, עס איז וועניג! — האט איוואנאוו אויך סטעפאנאוו'ן פארגעלעגט.

סטעפאנאוו האט זיך שטום ענטזאגט.

אז זיי האבען שוין די צונויפגעדרעהטע פאפיראסען פער־רויכערט איז צו זיי צוגעגאנגען דער „דערזשורנער", דער איד חיים קאץ, און האט זיי ווייך געמאלדען:

— שוין פארטיג דער אוזשין!

— מיר דארפען נישט דעם אוזשין — האט איוואנאוו זיך טרוקען ענטזאגט, ווי ער וואלט זיך וועלען נוקם זיין.

דער דעזשורער, אן אונטער־אפיציער, האט זיך נישט קו־קענדיג אויף זיין צווייענדיגע ממשלה, וואס ער האט היינט, ווי פערלארען זיך, און האט הכנעה'דיג געפרעגט:

— פארוואס?

— עס וועט זיין וועניג פאר דיינע „ברידער" — אז וויפיעל זיי זיינען! — האט סטעפאנאוו אונטערגעהאלטען.

— א גאנצע סינאגאגע! — האט יעמעליאנאוו א שטאך געטהאן.

דער דעזשורנע איז אבהענדיג אוועק פון זיי.

— זיי זיינען ברוגז! — האט ער צוגעהענדיג צו א פאר אידישע סאלדאטען געשמייכעלט.

די אידישע סאלדאטען האבען טרויריג געשוויגען.

2.

אין א שעה ארום איז דער דניעוואלניע, בערקע שיף, צו־געגאנגען צום דעזשורנעם און האט איהם געמאלדען:

— איך שטעה שוין צוויי איבריגע שעה — שוין צייט מיך צו בייטען.

— אהא! — האט זיך דער דעזשורנער א כאפ געטהאן — ביזט, ברודער לעבען, גערעכט, און נאך א קליינער פאוזע האט ער הויך איבער דער קאזארמע אויסגערופען:

— ועמעם „אטשערעד" איז דעם דנעוואלניע צו בייטען?

די אידישע מוזיקאנטען האבען זיך איבערגעקוקט און האבען נישט געענטפערט. אנדערע האבען געקוקט אויף איוואנאוו'ן, וועלכער איז געלעגען אויסגעצויגען אויף דער נארע און האט זיך געמאכט ווי איהם געהט די גאנצע פראגע נית אן.

— נו, קיינער איז זיך נישט מודה! — האט דער דעזשורנער גוטהערציג געשמייכעלט און געווארט אויף אן ענטפער. נים דערווארטענדיג זיך, האט ער ווידער געזאגט:

— מיר האבען, דאכט זיך, ערגעץ א „טאבליצע פון אטשערעד". עס וועט אייך שוין דער שווארץ־יאהר אליין נישט העלפען.

ער איז צוגעגאנגען צו דער וואנד, וואו עס איז געהאנגען א צעטעל מיט די נעמען פון די אלע מוזיקאנטען, און האט גענומען לעזען מיט די אויגען, דורכלאזענדיג יענע נעמען, וואס זיינען בעצייכענט געווען מיט א קרייצעלע, ווער עס האט שוין אבגעפטר'ט זיין אטשערעד.

— איוואנאוו! — האט ער פאר זיך א מורמעל געטהאן — זיין אטשערעד!

דער דעזשורנער האט זיך א קראץ געטהאן אין קאפ, ווי ער וואלט זוכען עפעס אן עצה. ער האט נישט געוואוסט, וואס צו טהאן.

אוועקגעהענדיג פון דער טאבליצע, האט ער זיך מיט קליי־נע, נים דרייסטע טריט געלאזט צו איוואנאוו'ן, בלייבענדיג שטעהן נעבען איהם אין אן אונבעהאלפענער פאזע.

— איוואנאוו! — האט ער איהם שוואך א ריהר גע־טהאן פאר'ן פוס.

— ניע לאפאי! — האט איוואנאוו ווילדענדיג אויף וואס ער דארף איהם, אויפגערעגט אויסגערופען.

דער דעזשורנער האט איהם געוואלט זאגען: דיין אטשע־רעד, געה בייט דעם דנעוואלניע, ער האט אבער קיין מוט נישט געהאט דאס ארויסצורעדען.

ער איז צוגעגאנגען צו איינעם פון די אידישע מוזיקאנטען.

— בלאהשטיין! זיי א גוטער ברודער, בייט דו דעם דניע־וואלנעם!

— עס איז דען מיין אטשערעד?

— ניין — איוואנאוו'ס...

— נו, איז ער חולה?

— לאז איהם געמאך, נישט כדי צו עסק'ן מיט זיי. דריי שטיקלעך גוים... שטעל זיך דו!

— שטעל זיך! שטעל זיך! — איז צוגעגאנגען נאך א אידישער מוזיקאנט. — זעהסט נישט ווי ביין זיי זיינען.

— זיי װעלען דאך צולאזט ווערען! — האט בלאהשטיין בעמערקט, און האט געביטען דעם דנעוואלניעם.

איוואנאוו האט זיך שטום איבערגעקוקט מיט יעמעליאנאוו, און סטעפאנאוו האט שוין הויך ארויסגערעדט:

— וואס דען? נאך דניעוואלנע שטעהן: וועניג זיינען זיי דא.

און די דריי „איבערגעבליבענע" פראוואסלאוונע זיינען מיט א בייזען שמייכעל ארום אונטען, אין בופעט, פערגיסען די צרות.

3.

ניין א זייגער אין אווענט איז אריין דער פעלדפעבעל, א הויכער קריסט, מיט א גלאט־געגאלטער מארדע. זיינע וואנסען זיינען געווען פערדרעהט און זייערע צוויי שפיצען האבען גע־קוקט מיט בייזקייט ווי זיינע אויגען, אזוי, אז עס האט גע־דאכט, אז ער האט פיער אויגען.

— זיינען אלע דא? — האט ער געפרעגט מיט א טאן פון אן אליינהערשער, ווארפענדיג בליקען אין יעדער ווינקעל.

— אלע! — האבען די אידישע סאלדאטען, ווי א כאר, הארמאניש אויסגערופען.

— זעהט־זשע! — האט ער בייז־שמייכלענדיג זיך גע־ווענדעט צו די אידען — זאל מיר פרובען איינער פעהלען! נא פאוויערקו — האט ער א קאמאנדעווע געטהאן.

די אלע אידישע סאלדאטען האבען זיך אויסגעשטעלט פאר־וויז. איוואנאוו האט זיך געשטעלט נעבען יעמעליאנאוו'ן, סטעפאנאוו האט זיך געדריקט צו זיי.

דער פעלדפעבעל האט אנגעהויבען אויסרופען די נעמען, פריהער די אידישע. די דריי רוסישע האט ער ווי מיט א כיון געלאזט צום סוף. ווי אברייניגען מיט זיי די צונג... צוקומענדיג צו די דריי רוסישע נעמען האט ער דעם טאן אומגעביטען און נאך יעדער נאמען זייערען האט ער געמאכט א קליין פאוזעלע, ווי ער וואלט זיך בעלעקט...

— נא מאליטוואו! — האט דער פעלדפעבעל א קאמאנדע־ווע געטהאן, ווי ער וואלט ניט געוואוסט, אז עס זיינען נאר גע־בליבען דריי פראוואסלאווניע.

אלע מוזיקאנטען האבען געמאכט א טריט לינקס, לויט מי־ליטערישען שטייגער, און כהרף עין זיינען זיי אלע געשטאנען מיט'ן פעלדפעבעל בראש קעגען די הייליגע בילדער.

— אטשע נאש ! — האט דער פעלדפעבעל, אלס חזן, אנ־געהויבען מיט זיין באסאווען קול צו זינגען.

עס האט געהערשט א שטילשווייגען.

די אידישע סאלדאטען זיינען געשטאנען בלייך. אין דער שטילקייט האבען זיי געהערט הויכע שטעכיגע ווערטער. זיי האָ־בען געשפירט, אז אין דעם שווייגען ליעגט פערבארגען א בייזע כונה... זיי האבען מורא געהאט א קוק צו טהאן אויפ'ן פעלד־פעבעל, אויף די דריי רוסען...

— נו, וואסווארט מען ? — האט דער פעלדפעבעל מפסיק געווען.

שטיל.

פלוצים, ווי צונויפרערענדיג זיך געהיים איינע מיט די אנדערע, האט א זעץ געטהאן א גאנצער כאר הויך, הארמאניש און ערנסט. די ווערטער און דער ניגון פון דער פרעמדער תפלה האבען זיך צוגאסען איבער דער גאנצער קאזארמע. די קריס־טען האבען דאס מויל נישט געעפענט. אבער שוין נישט להכעיס צו טהאן, נישט צו ווייזען, אז דא זיינען צופיעל אידען, נאר פון ערשטוינונג און איבערראשונג...

נאך דער תפלה, אז דער פעלדפעבעל איז שטום, אהן קיי־נע בעפעהלונג, ארויסגעגאנגען, האט ווידער גענומען הערשען א שטילקייט. די אידישע מוזיקאנטען האבען, ווי בעטראכטענ־דיג, וואס זיי האבען געטהאן, געשוויגען.

די דריי קריסטען האבען זיך, אוועקזעצענדיג זיך אויף איי־נארע און זעהר שטיל זיך גע'סוד'עט.

ענדליך האט זיך איבער דער קאזארמע דערהערט איוואַ־נאוו'ס שטים :

— זשידי חיטרי !

די אידען האבען זיך איבערגעקוקט און געשוויגען.

אין דער קאזארמע האט געהערשט א דריקענדע שטילקייט.

די הייליגע בילדער אין ווינקעל האבען געקוקט מרה־שחורה'דיג.

דער שכור.

חיים דער מלמד איז געווען א איד א חלוש, האט געהאט א סך מיחוש'ן און דערפאר האט ער געהאט די בעסטע תלמידים; ווייל די מיחוש'ן, האבען אלע געוואוסט, איז איהם געקומען נאר פון דער תורה, און די שטערטעלשע אידען לאזען א תלמיד־חכם ניט פאלען.

מעהר פון אלץ האט חיים געליטען פון קאפ־וועהטאג.

— איך בין גאר אהן א קאפ! — פלעגט זיך חיים אמאל קלאגען פאר זיינע נאהנטע בית־מדרש אידען — טאמער פער־גלוסט זיך אמאל מיין אלטער פרעגלען א שטיקעל הערינג, הרג'ט זי מיר גאר אוועק — פאר טשאד ציטער איך...

נאר נאך מעהר ווי פאר טשאד האט חיים מורא געהאט פאר בראנפען. בראנפען, האט ער געזאגט, איז א מלאך־המות, דאס קענען נאר גוים פערטראגען.

און חיים האט ניט נאר קיינמאל קיין בראנפען ניט גע־טרונקען, ער האט עס אפילו קיינמאל ניט אנגעזעהן... דער ריח פון בראנפען איז איהם אפילו פרעמד געווען. עס האט זיך אמאל געמאכט, אז, דורכגעהענדיג דעם מארק אין בית־מדרש אריין, איז ער פערטראכטערהייט צוגעגאנגען צו לייבע שענ־קערס הויז. עפעס א מאדנער ריח האט איהם דעם אטהעם פערהאלטען.

— וואס זאל דאס זיין פאר א ריח? — האט חיים זיך געוואונדערט — אפשר סמאלעניש חלילה, עס קען נאך א שרפה, חלילה זיין.

און חיים האט געהאלטען פאר א חוב אריינגעהן צו לייבען אין שענק אריין און ווארענען איהם.

— איך בין געגאנגען פארביי — האט ער געזאגט אריינגע־הענדיג — הער איך עפעס א ריח, אפשר איז דאס סמאלעניש— אין שטוב דא הערט זיך אויך... א גרויל!... וואס איז דאס פאר א ריח?

— וואס זאל זיין פאר א ריח, ר' חיים? — האט לייב געקוועטשט מיט די פלייצעס — איך הער קיין שום ריח נים. עס הערט זיך געוועהנליך אין א שענק — בראנפען...

— אזוי גאר — בראנפען! — האט חיים ווי עפעס זיך דערמאהנט — האט בראנפען אזא שארפען ריח, הייסט עס? פלאי פלאים!...

און חיים האט זיך דערנאך א גאנצען וועג געחדוש'ט, וואס פאר א שארפען ריח בראנפען האט... און ער האט פאר בראנפען נאך מעהר מורא בעקומען. שמחת־תורה האט חיים געזעהן, ווי אלע אידען זינגען און מאכען משונענע הויות. ער איז אפילו געווען צופריעדען, וואס אידען זיינען זיך משמח מיט דער תורה, דאך אינגווענינ אין הארצען איז עס איהם געווען פריקרע: די שמחה זייערע איז דאך אייגענטליך פון בראנפען, פון די ביסעל פראסטע בראנפען, וואס זיי האבען געטרונקען. און חיים פלעגט זיך גראד דאמאלס דערמאהנען אן נח'ן, אן חם'ן, אן לוט'ן, און כדי צו פערטרייבען די מיאוסע געדאנקען, פלעגט ער אריינקוקען אין א ספר...

האט זיך אבער אמאל שמחת־תורה געמאכט א מעשה, אז אונזער חיים האט זיך אנגעשכור'ט...

ער האט גראד דעם זומער געהאט א שלעכטע קנעלונג, נים חלילה דערפאר, וואס ער האט זיינע מיחוש'ן פערלוירען און דערפאר איז ער געפאלענער געווארען ביי די בעלי־בתים, — ניין, אזא אונגליק האט חיים'ן נים געטראפען. ער האט געהאט

די זעלבע מיחוש'ן, פערקעהרט, דעם לעצטען זומער איז איהם צוגעקומען נאָך גאָר אַ פרישער, עכט אידישער מיחוש: דער גאָלדענער אָדער... נאָר די שלעכטע קנעלונג האָט געשטאָפּט דערפון, וואָס אַ פּאָר בעלי־בתים, יורדים, האָבען איהם ניט בע־צאָהלט, חיים האָט אפילו קיין פּאָר נייע לאַטעס אויף סכות ניט געקענט לאָזען לעגען; זיינע שטיוועל האָבען שטאַרק נערונגען. און דאָס האָט געשאַדט צו זיין געזונד: דעריבער האָט חיים שמחת־תורה זיך מתיר געמאַכט און געדאַוועט אין דער פריה אין אַ נאָהנטען בעל־הבית'ישען מנין. אין מנין האָבען געדאַ־ווענט עטליכע פרעהליכע יונגע לייט און האָבען חיים'ן פון זיך איבער'ן גאַנצען דאַווענען ניט אָבגעלאָזט:

— מיר וועלען אייך, ר' חיים, היינט ביי אונז איינ־שכור'ן! — האָט איינער איהם אין מיטען דאַווענען פרעהליך אַ זאָג געטהאָן.

— חלילה וחס! — האָט זיך ר' חיים דערשראָקען — זאָל אייך גאָט בעהיטען... פאַר מיר איז דער ריח פון בראָנפען — חיות!

— נישקשה, לכבוד שמחת תורה שאדט ניט! — האָט נאָך איינער אונטערגעהאַלטען.

— ניין, ניין! רעדט בעסער גאָר ניט! — האָט זיך חיים אָבגעטרייסעלט.

נאָכ'ן דאַווענען האָט דער עולם אָנגעהויבען פרעהליך אונ־טערהאַלטען זיך.

דער בעל־חבית פון מנין האָט צוגעשטעלט שטוהלען צום טיש, אַרויסגענומען לעקעך און בראָנפען און זיך אָנגערופען:

— נו, אידען צום טיש!

חיים האָט אַ קוק געטהאָן אויף די גרויסע פלאַש בראָנפען און איז אַ פערציטערטער געוואָרען.

— אַזאַ פלאַש! — האָט ער געמורמעלט — עס פאַלט אַן אַ פחד...

ער האָט אָנגעהויבן מיט ציטעריגע הענד צונויפלייגן דעם טלית.

— נו, ר' חיים צום טיש געהט, וואָס אַנטלויפט איהר? — האָט זיך דער בעל־הבית פון מנין צו איהם געווענדט.

— ניין, ניין! — האָט חיים צוטומעלטערהייט אַרויסגע־מורמעלט — איך טרינק ניט — חלילה!

— אַ שטיקעל לעקעך האַטש...

— אַ שטיקעל לעקעך... מהיכא־תיתי... אַ שטיקעל לעקעך וועל איך נעהמען.

— ניין! ניין! ר' חיים מוז טרינקען מיט אונז לחיים! — האָט אַ יונגער מאַן אויסגערופען — אַנדערש ניט. ר' חיים מאַכט קדוש!

— קדוש וואָלט איך געמאַכט מיט'ן גרעסטען כבוד, נאָר אויף מעד... איהר וואָלט געהאַט אַביסעלע מעד, וואָלט טאַקי זעהר גוט געווען...

— וואָס טויג אייך די מעד? פּסח צו די סדרים וועט איהר טרינקען מעד — אַט נעהמט אַ קעלישעק און מאַכט קדוש.

— נעהמט, ר' חיים, נעהמט! — האָט דער עולם אונטער־געהאַלטען.

חיים איז געבליבען ווי צומישט. עפּעס אַ עולם אידען בע־טען איהם, מען קען קיין גראָבער יונג ניט זיין.

— זאָגט מיר, עס איז ניט, חלילה, קיין שפּירעטעס? — האָט ער ווי מיט אַ געבעט געפרעגט.

— חלילה, חלילה...

— און ניט צו שאַרף? — האָט ער ווייטער געפרעגט, און אַ טרעמר האָט זיך איהם אין אויג געשטעלט.

— ניין, ר' חיים, ניין! שוואַכע בראָנפען, גאָר שוואַכע...

— נו, איך וועל מאַכען קדוש, איך וועל נעהמען אַ ביסע־לע. — האָט חיים זיך געמאַכט האַרץ...

ער האט געזאגט די ברכה און האט דעם קעלישעק צוגעטראגען צום מויל. די הענד האבען איהם געציטערט.

— נו, נו! — האט איהם דער עולם געטריבען.

— לח — — — — — קח. — קח. קח. !... האט ער זיך פונ־אנדער געהוסט און אוועקגעשטעלט דעם קעלישעק או פ'ן טיש.

— איהר האט דאך גאר ניט געטרונקען, ר' חיים?

— גע — קח. — קח. — גענוג! קח. — קח. — קח. !...

— נו פערבייסט א שטיקעל לעקעך!

חיים האט גענומען א שטיקעל לעקעך. דער הוסט האט איהם געשטיקט און ער האט קוים ארויסגערעדט:

— שארפע בראנפען !... קח. — קח. — קח !...

דער עולם האט זיך פונאנדערגעלאכט.

חיים איז געקומען א חיים, געזאגט קוים „גוט יום־טוב", האט זיך אוועקגעשטעלט צום מזרח־וואנד און האט זיך פונאנ־דערגעוויינט.

— מאמע, דער טאטע וויינט? — האבען די קינדער אויס־געשריען דערשראקען.

— וואס איז? הא? חיים? — האט זיך אויך דאס ווייב דערשראקען.

— ניין! ניין! גאר נישט! גאנץ גוט... א מחיה... א מחיה.. האט חיים געשטאמעלט. — איך בין שכור... שכור... עפעס וויינט זיך מיר.

— שכור איז ער, בריה מיינער... — האט דאס ווייב זיך געקרימט. געטרונקען?

— גאר נישט, גאר נישט... — האט חיים זי געטרייסט — א מחיה.. עס וויינט זיך.. שארפע משקה...

— משוגענער, געה וואש זיך, אין מיט'ן שמחת תורה נאר וויינען!... לייט טאנצען — און ער וויינט!...

אויף מארגען, אז חיים האט זיך אויסגעניכערטט, האט ער דערצעהלט פאר זיינע נאהנטע אידען אין בית־המדרש בזה הלשון:

— איהר ווייסט, אז בראנפען איז א טהייערע סגולה צו טרעהרען! איך האב נעכטען זיך איינגע'שכור'ט, האב איך דעם גאנצען טאג אבגעוויינט, אבער אזוי געשמאק, אז איהר קענט זיך ניט משער זיין. טעם גן־עדן!

אונזער אננא איסאקאווגא.

(דערצעהלט פון אן ארבייטער).

אונזער אננא איסאקאוונא איז א פריילין פון מיטעלען וואוקס מיט צוויי שווארצע אויגען און מיט א קאפ שווארצע האר.

צי זי איז שעהן?

לויט די מבינות פון א בורזשוי איז זי אפשר נים קיין שעהנהייט. זיי פאדערען עפעס אנדערש; ביי אונז אבער איז אננא איסאקאוונא די שעהנסטע פרוי אין דער וועלט, און מיר אלע ארבייטער זיינען אין איהר פערליעבט און זי איז אין אונז.

„פערליעבט" — קענט איהר אודאי מיינען, אז ווער פון אונז האט טאקע רעיונות וועגען איהר אויף חתנה האבען, ווי ביי אייך פיהרט זיך, זאגען מיר אייך, אז איהר האט נים גע־טראפען דעם ארט. אונזער אננא איסאקאוונא איז נים פון די מיידלעך, וואס רעדען און קלערען פון חתונה האבען, זי איז גאר אנ׳אנדערע, און מיר ארבייטער האבען זי ליעב אויף אנ׳אנ־דער שטייגער. איהר קענט עס נים פערשטעהן.

וואס איז אונז אננא איסאקאוונא?

ווי זאל איך אייך זי אנרופען? מיין טאטע איז א חסיד, וואלט איך איהר וועלען אנרופען א רבי, אונזער רבי, איך וויל זי אבער נים בעליידיגען מיט אזא פערגלייך... איך האב אמאל געלערענט תנ"ך, באמבעלט זיך מיר שטענדיג אין קאפ, אז אננא איסאקאוונא איז א נביאה, אזוי ווי דבורה, וואס אין שופטים. זי משפט אונז ארבייטער. עפעס אזוי שטעלט זי זיך מיר פאר... עס קען זיין, אז דער משל איז א נארישער, נאר מיר געפעהלט

ער. אונזער אננא איסאקאָוונא איז א מין דבורה הנביאה, און זי לערנט אונז, ווי צו בעגעהן זיך מיט די פלשתים.

איהר מיינט, אז דאָ איז נישטאָ קיין פלשתים? — האָט איהר א טעות. ביי אונז אין רוסלאנד איז דאָ א סך פלשתים...

קומען מיר זיך צונויף אלע פאר נאכט נאָך דער ארבייט אויפ'ן טראָטואר, וואו אונזער בירזשע איז, און וואו דבורה הנביאה, איך מיין אננא איסאקאָוונא, ווארט שוין אויף אונז, און מיר, אין קופּקעלעך, געהען איהר נאָך, און זי דערצעהלט אונז, לערענט אונז און וואָרענט אונז.

איך זאָג אייך, טאקע א נביאה'טע! זי ווייסט פריהער ווען א רעווויזיע וועט זיין. און זי האָט קיינמאָל קיין טעות ניט, און מיט איהר נביאות פערהיט זי א סך אונזערע ארבייטער פון די פלשתים...

אונזער אננא איסאקאָוונא איז א גרויסע געלערענטע, זי האָט געענדיגט גימנאַזיום און איז געווען אין אויסלאנד אין אוניווערזיטעט. זי איז, דאכט זיך, שוין א דאָקטאָרקע, און פון דעסטוועגען רעדט זי מיט אונז אידיש. און אז זי רעדט אידיש, דאכט זיך, אז זי גלעט אונז און טרייסט אונז. איך ווייס ניט, וואָס דאָס איז: מיר זיינען דאָך ניט קיין נאַציאָנאַליסטען, און אידיש האָבען מיר מאָדנע האָלט... עס איז עפּעס אונזער לשון... איך ווייס ניט, צי מעגען מיר זיך אזוי אויסדריקען, אבער פאר אייך מאכט דאָך ניט אויס. איהר זענט דאָך ניט קיין פּארטייי־גער... יאָ, רעדט זי אידיש... וואָלט איהר הערען אָ אידיש! ריין ווי קריסטאָל, קיינמאָל וועט זי ניט אריינמישען קיין רוסישען וואָרט, ווי אנדערע....

ווי איך האָב אייך שוין געזאָגט, איז אונזער בירזשע אויפ'ן טראָטואר, אויף איינער פון די רייכסטע גאסען. הײנט שטעלט זיך פאָר, אז מיר אָרימע ארבייטער, פּילען אָן דעם טראָטואר אין אונזער אָרימען הלוך... פון דעסטוועגען מוז איך אייך זאָ־גען אז אויף אונזער טראָטואר איז, דאכט זיך, יום טוב'דיגער

ווי אומעטום... ביי אונז איז פארהאן נאך א פארטיי, איך וויל אייך ניט אנרופען איהר נאמען, האט זי געמאכט איהר בירזשע — איהר ווייסט וואו? אויפ'ן סקווער... געפעהלט אייך א בירזשע אויף א סקווער?.. אונזער אננא איסאקאוונא מאכט פון זיי חוזק! א בירזשע דארף זיי אויף א גאס, דעמאנסטראַטיוו, אלע זאלען זעהן די מאכט פון ארבייטער־קלאס און מען זאל מורא האבען... און זיי, אויפ'ן סקווער, צומישען זיך מיט דער בורזשואזיע... אז זיי אליין, דאס הייסט פון יענער פארטיי זיינען אויך בורזשואזנע געשטימט... אזוי ערקלערט זי אונז ניט איינמאל און אננא איסאקאוונא קען דערקלערען א זאך, געלערנט איז זי גענוג, און א מויל האט זי—פערל! און וואס זי זאגט אונז, איז ביי אונז הייליג.

מיינט איהר אפשר, אז זי איז אנ'ארימע ווי מיר, האט איהר א טעות: איהר טאטע האט אנ'אייגענעם מויער, און איז א בורזשוי מיט אלע ברעקעלעך, נאר זי איז אנ'אמת'ע פראָלעטאריערקע, נעהמט ניט ביי די עלטערען וואס א יהאר איז ווערט און האט טאקע קיינמאל קיין גראשען ניט, חאטש אז זי וואלט וועלען, וואלטען די עלטערען איהר געגעבען ווי פיעל זי וויל, זי וויל אבער ניט. אויב איהר האט חשק זי צו זעהען, קומט אמאל אויף דער בירזשע, איהר וועט זי שוין דערקאנען. זי געהט פאמעלעך, טריט ביי טריט, און ארום איהר א גאנצע קאמפאַניע, און פון הינטען א קלענערע קאמפאניע. נאר זייט פארזיכטיג ווי איהר קוקט זיך איין. דער עולם קען אייך אננעהמען פאר א שפיאן... עס האט שוין געטראפען אזוינע מעשיות! אננא איסאקאוונא'ס „אכראנע“ שלאפט ניט...

דער פרומער.

אין דער צייט, ווען דער אלטער בער איז געזעסען אין בית־מדרש א פער'חלש'טער פון יום־כפור'דיגען תענית, א הייזעריגער פון די תפילות, און האט זיך נאר פון צייט צו צייט געמינטערט מיט א שמעק פון א פלעשעלע „שלאק־וואסער", וואס ער פלעגט נעהמען ביי זיין שכן, און מיט א שמעק טאַבאק, צוליעב וואס ער פלעגט שוין דארפען ארויפגעהן אויף דער בימה צום שמש, — אין דער דאזיגער צייט איז לייבע, זיין זוהן, געזעסען אין זיין צימער, וואו ער וואהנט שוין, זינט ער האט זיך אבגעטהיילט פון פרומען טאטען, און ארום איהם א גאנצע חברה יונגע לייט, נאהנטע און ווייטערע חברים, און האט זיך עוסק געווען אין הכנסת אורחים, זיך געסטארעט, אז קיין הונגעריגער זאל קיינער פון איהם ניט ארויס.

אזוי פיהרט ער זיך שוין פון עטליכע יאהר, זינט ער איז צו זיין שכל געקומען און איז דערגאנגען, אז אלץ איז א גרויסער טעות; און סטארעט זיך דערפאר זיין טעות צו פערריכטען, אז זיינע אלטע זינד זאלען פערגעבען ווערען.

נאך ערב יום כפור, בשעת זיין טאטע איז אודאי געלעגען אין בית המדרש נעבען בימה און האט בעקומען מלקות, זאגענדיג דערביי תחנון, האט לייבע בענעגענדיג זיך מיט חברים און בעקאנטע, יעדען אפגעשטעלט און פערבעטען:

— קום, ברודער, ארויף מארגען א זייגער צוויי, מיר וועלען צובייסען און גוט פערברענגען.

און די חברים האבען זיך נישט געלאזט בעטען און זיינען געקומען.

און יום־כפור א זייגער דריי, ווען אין די בתי מדרשים און אין די קלויזען איז אויף א שעה רוה, האט זיך ביי לייבען אין צימערל אנגעהויבען די „עבודה“.

און כאטש דער עולם איז געווען א וואכענדיגער, דער בעל־הבית פון צימער׳ל אויך דאס גלייכען, פון דעסטוועגען איז דאס גאנצע בילד אויסגעקומען יום־טובדיג. ווענינגסטענס ניט ווי געוועהנליך. דער בעל־הבית אליין, לייבע, איז געגאנגען אהן א ראק און האט אלע פינף מינוט דערגאסען דעם טשייניק און אנגעצונדען די טהע מאשינקע, וועלכע האט געברענט מיט א יום־טוב׳דיגען גערויש; געשטאנען איז די דאזיגע מאשינקעלע אין מזרח־וואנט און דאס פייער האט אויסגעזעהען ווי אפיקורסיש־הייליג... די חברה איז בעשטאנען פון א מאן 15. אין צימערל האט זיך געפונען בלויז איין שטוהל און א בעט. אויף וועלכער עס זיינען געזעסען די פני... די איבריגע זיינען געזעסען אויף דר׳ערד און דאס האט נאך דעם בילד צוגעגעבען א מעהר יום־טוב׳דיגען אויסזעהן. אלענפאלס, קיין וואכעדיגע זאך איז עס ניט געווען.

אז לייבע פלעגט זיך אבפארטיגען מיט דעם טהעע קאכען. פלעגט ער פערנאנדערטראגען יעדען צו גלאז טהעע און הייסען שמירען ברויט מיט פוטער און שניידען ווארשט. געקויפט טאקי היינט ביי א גוי...

— שמירט, ברידער, פוטער און עסט מיט קאלבאס. איין מאל יום־כפור!...

— עס פערשטעהט זיך! — האט איינער פון דער חברה, א דארער בחור, מיט א הונגעריגען פנים — פאדטאקעוועט, און האט אנגעשמירט א שטיק ברויט מיט פוטער, און ארויפגעלעגט דערויף דריי קיילעכדיגע שטיקלעך ווארשט. געדאכט האט זיך, אז דער יונגער מאן וויל שוין יוצא זיין פאר נעכטען און אפשר פאר מארגען.

דער דאזיגער יונגער־מאן האט אביסעל געשטערט לייבעס

שטימונג. נים דאָס מיינט ער! ער איז דאָך נים אויסען צו געבען עסען גלאַט הונגעריגע, נאָר אַזעלכע וואָס האָבען יום־כפור נים וואו צו עסען. אויף אַ הונגעריגען פון אַ גאַנץ יאָהר איז היינט גאָר נים אַזאַ מצוה...

אָבער קיין סך קלערט ער דעריבער נים. ער טרייסט זיך גלייך, אַז אפילו געבענדיג אַזאַ יונגען־מאַן היינט עסען איז אויך עפּעס ווערט. דער אמונה איז דאָס אויך אַ פּאַטש אין פּנים, און מעהר איז ער נים אויסען.

און אַ צופריעדענער, אַ גליקליכער פון זיין שליחות, רופט ער אויס, נאָכדעם, ווי אַלע זיינען שוין אָנגעגעסען, אָנגעטרונ־קען און אָנגערויכערט:

— מ'האָט עפּעס געדאַרפט אַ זונג־טהון... „דובינושקאַ“...

און די גאַנצע חברה, חוץ דעם הונגעריגען יונגען־מאַן, וועל־כער האָט זיך פּלוצים מישב געווען און האָט אָבגעשניטען נאָר אויף דאָס ניי אַ שטיק ברויט און בעשמירט מיט פּוטער, בעלעגט מיט וואורשט — האָט אַ דונער געטהאָן „דובינושקאַ“...

דער בעל־הבית אַליין, לייבע, האָט קיין שטימע נים גע־האַט, ער האָט נאָר אין דער שטיל אונטערגעזונגען, גלאַצענדיג ביי די שאַרפע ווערטער פון ליעד פרום די אויגען.

— און נאָך אַ ליעד! — האָט ער אַ קאָמאַנדעווע געטהאָן.

„אַטרעטשיאַמסיאַ!“ האָט איינער אָנגעוויזען.

און דאָס צימער'ל איז ווידער פול געוואָרען מיט געזאַנג, נאָך שטאַרקער ווי פריהער, ווייל דער הונגעריגער יונגער־מאַן האָט שוין געענדיגט עסען און, זייענדיג שוין זאַט אויך אַנ'אמת און צוליעב דעם — פרעהליך, האָט ער זעהר הויך געזונגען.

— אַט אַזוי, האָב איך ליעב! — האָט לייבע בעגייסטערט גערעדט, בעטראַכטענדיג זיין חברה, און בלייבענדיג שוין צו־פריעדען אפילו מיט דעם הונגעריגען יונגען־מאַן.

אין מיטען זינגען האָט זיך דערהערט אַ קלאַפּ אין טהיר.

— שא ! — האט דער בעל־הבית איינגעשטילט דעם כאר. ווער ווייטער ?

— טעלעגראמא ! האט זיך דערהערט א גראב קול.

— א רעוויזיע ! — האט איינער פון די חברה דערשראקען אויסגעשריען.

די טהיר האט זיך געעפענט און עס זיינען אריין מיט א הילכיגען געלעכטער דריי מיידלעך.

— אהא, דערשראקען ? — האט איינער מיט א מאנסביל־שען קול לאכענדיג געפרעגט.

דער בעל־הבית איז פון די נייע געסט געווארען צוטומעלט. מען האט שוין אלץ אויפגעגעסען. זיי זיינען אודאי הונגעריג.

— איהר ווילט דאך עסען... הא ?... — האט ער בעזארגט געפרעגט.

— נאך א מין ווערען ! — האט די מיידעל מיט׳ן מאנס־בילשען קול אויסגעשריען. — מיר האבען דאך עפעס א חזקה צו עסען ביי אייך אלע יום־כפור.

ליבע ניט ענטפערענדיג א ווארט, האט גלייך ארויפגע־כאפט אויף זיך דאס רעקעל און אבגעבענדיג א בעפעהל דעם הונגעריגען יונגען־מאן אנצינדען די מאשינקע און מאכען טהעע, איז ער ארויס געלאפען עסענווארג קויפען...

אין עטליכע מינוטען ארום איז ער געקומען מיט א פא־פירענעם זאק, וועלכען ער האט ארויסגענומען פון אונטערן פאלע.

—זיך בעגנעגענט מיט א פאר יודען... — האט ער לא־כענדיג דערצעהלט... — סכנות נפשות...

— נישקשה, — האט דער הונגעריגער יונגער מאן גע־טרייסט — שליחי מצוה אינן נזקין.

און דער עולם האָט זיך גענומען ווידער צו דער עבודה. דער בעל־הבית האָט נאָר אכטונג געגעבן, אַז די פרויען זאָלען עסען: אַז זיי איז איצטער מעהר מצוה.

און מיט אַ פרום פנים, מיט שטראַהלענדע אויגען האָט ער זיי אַלע ווײַלע געבעטען.

— עסט און טרינקט! באַלד וועלען מיר אַלע עפּעס זינגען...

דער רעוואָלוציאָנער.

ניט געזעהן האָב איך חיים'ען שוין א פּאָר יאָהר, זייט די רעאַקציע האָט זיך אָנגעהויבען, און איך האָב געמוזט פערלאָזען די שטאָדט, וואו איך האָב אָנגעפיהרט, צוזאַמען מיט איהם מאַקע, דריי סטרייקען. קומענדיג צוריק אין דער זעלבער שטאָדט אונטער אַן אַנדער נאָמען, בין איך אריין צו זיינע עלטערען פרעגען אויף איהם.

— ווי אזוי האָט ער זיך ארויסגעדרעהט? — איז געווען מיין ערשטע פראַגע.

— איהם האָט אָפּגעשפּיעלט א גליק — האָט מיר זיין פאָטער, א ליבעראַלער איד, געענטפערט, — נאָך אייער אַוועקפאָהרען האָבען זיך אָנגעהויבען די שרעקליכסטע און דומסטע ארעסטען... מען האָט ארעסטירט קרעמער, מלמדים אפילו. עס האָט געהאַלטען מען זאָל דעם ראַבינער ארעסטירען און פערשיקען... איהר פערשטעהט אונזער ראַבינער!... איהם אבער, חיים'ען הייסט עס, האָט מען גראַד צו רוה געלאָזט...

— איז וואָס־זשע מאַכט ער? — האָב איך נייגעריג געפרעגט.

דער פאָטער איז טרויעריג געוואָרען און האָט געענטפערט:

— מאַכען מאַכט ער ניט אזוי גוט — ער איז מעלאַנכאָליש געוואָרען... בענקט נאָך דער רעוואָלוציע...

— ווער בענקט דען ניט... — האָב איך א זיפץ געגעבען.

— יאָ... יאָ... מיר בענקען אַלע, אָבער ביי איהם דריקט זיך עס אויס אין אַ'אַנדער פאָרם... איבריגענס איז ער ביי זיך אין צימער. ער זיצט א גאַנצען טאָג אין צימער... געהט

ערגעץ ניט ארויס...

איך בין אריין צו איהם אין צימער...

ער האט מיך גלייך דערקענט, איז אבער ניט נתפעל גע־װארען פון מיין קומען. פונקט װי ער װאלט מיך ניט בעמערקט...

— חיים, װאס מאכסטו, װאס ביסטו אזוי מוטהלאז.... דערקענסט מיך ניט?

ער האט אויפגעהויבען זיינע גרויסע שװארצע, ברענענ־דע אויגען, א טרייסעל געטהאן מיט׳ן קאפ בעדעקט מיט גע־דיכטע לאנגע האר, װעלכע האבען זיך צושאטען אין לאקענס אויפ׳ן װייסען הויכען שטערן און האט ארויסגעמורמעלט:

— איך דערקען דיך אויסערליך...

— װאס הייסט אויסערליך? — האב איך מיך פערװאונ־דערט און איהם מיט חשד אנגעקוקט...

— אויסערליך זייט איהר אלע די זעלבע מענשען.

— און אינערליך?...

— אינערליך זייט איהר שעפעלעך...

איך בין געבליבען א װיילע פערװירט און האב קוים גע־פרעגט:

— און דו?...

— איך? — האט ער איבערגעפרעגט — איך בין ניט גלייך צו אייך...

— װאס טהוסטו א גאנצען טאג, חיים?... — האב איך איהם געפארשט.

— איך? — א שמייכעל האט בעדעקט זיין שטאלצען געזיכט — איך לעב אין א װעלט פון רעװאלוציעס...

— װאס הייסט?

— דו װעסט עס ניט פערשטעהן... האט ער זיך מרחה געװעזן פון אנ׳ערקלערונג...

— לעזסטו עפעס צייטונגען... אינטערעסירסטו זיך מיט דער דומע?...

ער האט אויף מיר מיט א שפאטיש מינע א בליק געווארפען און געזאגט:

— פאר מיר עקזיסטירען ניט קיינע צייטונגען און קיין דומע... איך האב מיינע צייטונגען...

— וועלכע?...

— וועלכע? — האט ער איבערגעפרעגט — אט די אלע צייטונגען, וואס זיינען ערשיענען אין יענע פרעהליכע, פרייע און היסטארישע טעג...

— אלטע צייטונגען? — האב איך אויסגעשטעלט די אויגען...

— אלטע, זאגסטו! — האט ער געלאכט — פאר מיר *זענען זיי אייביג ניי*...

דערביי האט ער גענומען זיך גריבלען אין א פאק צייטונגען, ארויסגענומען פון דארט איין נומער און מיט שטראהלענדע אויגען מיר אנגעקוקט:

— דערקענסטו אט דעם נומער, וואו עס איז געווען געדרוקט דער מאניפעסט פון די ארבייטער־דעפוטאטען. נא, לעז דורך... לעז! — האט ער מיר גערוקט די צייטונג אין פנים אריין... דאס זיינען ווערטער... דאס איז א פליה!

— ס'איז דאך אבער אן'אלטער נומער... — האב איך שוואך און דערשראקען געזאגט...

— נו, טא לעז די היינטיגע צייטונג, וואו מען בעט זיך, וואו מ'רעדט תחנונים... *איך* קען זיי ניט לעזען, ברודער, מיך עקעלט... איך האב מיך אבגעוועהנט... מיין הארץ דורשט נאך א פרייען, דרייסטען ווארט...

— און אז דו לעזט איבער די אלע נומערען, וואס טהוסטו דאן?...

—דאן? איך האב גענוג צו לעזען... — האט ער שטאלץ געענטפערט — ביי מיר אין צימער זיינען דא די בעשרייבונגען פון אלע רעוואלוציעס פון דער גאנצער וועלט און פון אלע ציי־

טען... די אַטענישע, די רוימישע, די פראַנצויזישע, די איטאַ־ליענישע, די עסטרייכישע, די היספּאַנישע... מיין צימער איז אַ נעסט פון רעוואָלוציעס...

זיינע אויגען האָבען געשטראַהלט... איך האָב אויף איהם געקוקט מיט בעוואונדערונג און נאָך אַ קליינער פּויזע האָב איך איהם געפרעגט:

— און די רעאַקציע אין רוסלאַנד?...

— די רעאַקציע... — האָט ער בייז אויסגעשריען און זיין געזיכט האָט זיך ווילד פאַרקרימט... ביי מיר אין צימער איז ניטאָ קיין זכר פון איהר... איך לאָז איהר ניט צו... קיין קלאַנג דרינגט פון איהר ניט אריין אהער... ביי מיר אין צימער הערט זיך דער דונער פון באָמבעס: מיניסטאָרען, זשאַנדאַרען ווע־רען צוריסען אויף שטיקער... שטעדט ווערען באָמבאַרדירט פון רעוואָלוציאָנערען... מאַטראָזען דערשיסען זייערע קאַפּי־טאַנען... לעטען ערקלערען אַ רעפּובליק...

און אָבכאַפּענדיג דעם אָטהעם, האָט ער הויך זיך געבייי־זערט:

— ביי אייך איז אַ רעאַקציע, ביי מיר איז אָבער די רע־וואָלוציע אין רעכטען פייער... אָט־אָ! — האָט ער מיר ווילד אָנגעוויזען אויף אַ פּאַק צייטונגען... אָט דאָס איז עס... איך היט זיי ווי די אויג אין קאָפּ...

— ער איז קראַנק! — האָב איך אין געדאַנק אויסגע־שריען.

דאָך האָב איך איהם מקנא געווען...

1908.

אנזיכטס־קארטען.

בער שאבשאוויטש איז א מוכר ספרים בן מוכר ספרים. זיין קראם מיט די ספרים איז איהם געבליבען בירושה פון זיין אלטען טאטען. זיינען אבער געקומען אנדערע צייטען און א סך ספרים ליעגען ווי שטיינער ערגעץ אין די הינטער רייהען. פארקעהרט. די נייע ביכער און ביכלעך ליעגען אדער אויפ'ן טיש אדער אין די פאדערשטע רייהען און זייערע פאדערבלעט־לעך מיט די פערשיעדענע פארבען קוקען, ווי מיט העזה און חוזק...

בער שאבשאוויטש איז שוין אליין א איד פון א יאהר עטליכע און פופציג מיט א גראהליכער בארד און מיט לאנג־ליכע פאות. נישט קוקענדיג, וואס ער האט שוין שעהנע עטליכע יאהר צוטהון מיט די נייע סארט ביכלעך, קען ער זיך נאך אליין צו זיי נישט צוגעוועהנען. און פאר זיינע נאהענטע עלטערע קונים איז ער זיך מודה, אז אנ'אמת'ע הנאה פון פדיון האט ער ערב פסח, ווען ער לייזט פאר הגדות, ערב תשעה באב — פאר קינות און אלול־צייט — פאר מחזורים, דאס איז ער־שטענס — ערקלערט ער — א סחורה, אין וועלכער איך בין א בקי. צווייטענס, איז דאס א יודישע סחורה, וואס געהט קיינמאל נישט אויס פון מאדע. זאל זיין טויזענד מאל רעוואָ־לוציע און טויזענד מאל קאנסטיטוציע און הונדערט דומעס — תשעה באב וועט א יוד קויפען א קינה... דאס איז אן אייביגע סחורה! און די היינטיגע, די נייע, איז היינט פערקויפט זיך דאס הונדערטער־ווייז, און נאכדעם בלייבט עס ליעגען ווי א שטיין, נאך ערגער ווי די אלטע ספרים...

אז עס וואלט זיך געוועגדט אַן איהם, וואלט ער עד היום געהאַנדעלט מיט רומ'ל אליין, צו אַלדע שוואַרץ־יאָהר די נייע! ער האָט זיי פיינד, ווי חזיר, וואָרום אייגענטליך זענען דאָך אַלע נייע ביכער און ביכלעך זיינע דם שונאים. מאַכען חוזק פון זיין באָרד און פּאות און פון זיין גאַנץ אידישקייט און ווילען פון איהם אַש מאַכען... ער לייענט זיי אפילו נישט, נאָר זייערע נעמען אליין קלעקט שוין... אָבער זיין זוהנדעל, וועלכען ער האָט שוין עטליכע יאָהר אַריינגענומען אין געשעפט, וויל נישט אַנדערש, ווי האַנדלען מיט די נייע. „מיט די אַלטע, טאַטינקע, וועט מען אפילו נישט האָבען פּאַר וואָס קראָם־געלד צו צאָה־לען!" און אַט אַזוי איז ביסלעכווייז די קראָם פול געוואָרען מיט טריפה סחורה.

און נישט נאָר מיט די נייע סחורה אליין איז ער נישט צופרידען, נאָר אפילו מיט די נייע קונים. יונגלעך אין בלויע און רויטע העמדלעך, גרויסע עזות־פּנים'ער, קומען צוגעהן כּאַפּטעס־ווייז און מען רעדט על ה' ועל משיחו... טרייבען זיי קען מען נישט צוליעב צוויי טעמים: ערשטענס האָט ער אַ מסורה, אז מיט קונים דאַרף מען זיך בענעהן עדעל, און צווייטענס איז פשוט אַ מורא... אַ קליינינקייט — היינטיגע חברה! בשעת עס איז געווען דער שטרייק און ער האָט נישט געוואָלט פערמאַכען די קראָם, האָבען זיי איהם געוויזען פּיסטוילען... אמת'ע פּיסטוילען! פון דאַמאָלסט אָן ציטערט ער פאַר זיי און זאָגט זיי אפילו אַ מאָל אַ חניפה־וואָרט... מען מוז!... אַז אידען זיינען אין גלות ביי גויים און ביי אידען...

נאָר ער וואלט שוין צו אַלץ צוגעוועהנט ווערען, אי צו די נייע ביכלעך, אי צו די נייע קונים, בפרט, אַז די לעצטע צייט לייזט זיך טאַקע גאַנץ געשמאַק.... האָט זיך אין מיטען דרינען זיין זוהנדעל פערוועלט נאָר אַ נייער מין סחורה — קאַרטלעך מיט צאַצקעס, אַנזיכטס־קאַרטען בלע"ז. פּאַרטרעטלעך אַזעלכע, שטות'עריי! מיט פּאָטרעטען האָט ער אפילו שטענדיג געהאַנדעלט.

אבער דאָס זיינען געווען פּאָרטרעטען פון ווילנער גאון, פון ר׳ מענדעל ליבאַוויטשער; דאָס זיינען געווען הייליגע פּנים׳ער, וואָס די שכינה האָט אויף זיי גערוהט. אַבער די פּאָסטקאַרטען מיט די צאַצקעס—אמת׳ע „פּסלים“. אפילו כלומר׳שט אויך אי־דישע. אַבער אז אַך און וועה צו די אידישקייט! מילא, די קאַרטען מיט זכרים איז נאָך ווי עס איז, אַבער מיט די נקבות זאָל זיך דער אויבערשטער מרחם זיין — הענד און פיס ציטערען איהם. מוטער־נאַקעטע נקבות! און נאָך כלומר׳שט פון תנך... דבורה, אביגיל, בת שבע און נאָך און נאָך...

קומט אריין א קונה, בשעת ער איז אליין אין קראָם און בעט אַנ׳אַנזיכטס־קאַרטע, בלייבט ער ווי אין קלעם... ער נעמט ארויס דאָס גאַנצע קעסטעל, וואו די דאָזיגע סחורה ליגט און דערלאַנגט מיט אראָפּגעלאָזטע אויגען.

— קלויבט אייך אויס... זאָגט ער פערשעהמט, ווי ער וואָלט עפּעס גע׳גנב׳עט.

דער קונה קלויבט, קלויבט, ביז ער קלויבט עפּעס אויס און דערלאַנגט עס שאַבשאַוויטש׳ען.

בער שאַבשאַוועטש נעמט עס אין די הענד און קוקט עס אָן, ערשט: הגר — אַ נאַקעטע הגר!...

— אַ צעהנעריל, נישט וועלוועלער... זאָגט ער קוים ארויס און קעהרט אום דאָס קאַרטעל אויף דער צווייטער זייט, ווי מען קעהרט אום אין אַנ׳אַבל־שטוב דעם שפּיגעל...

— און וואָס קאָסט אַ די — אויך אזוי? פּרעגט דער קונה ווידער, דערלאַנגענדיג נאָך אַ קאַרטע.

דער אַלטער מוכר־ספרים נעמט זי ווידער אין האַנד און ווי אַנ׳אָבגעבריהטער שטעקט ער עס אָב צוריק דעם קונה, אָב־שטאָמלענדיג ביין:

— אַ צעהנעריל!

דאָס האָט איהם אזוי אָבגעבריהט אונזער מוטער חוה...

— אַ בעלנות אַזוינס צו קויפען! מורמעלט ער, אַז דער

קונה געהט שוין ארויס, און נעמט דאָס קעסטעל און וויל עס אוועקשטעלען ערגיץ.

נאָר ער פיהלט, ווי דאָס הארץ קלאַפּט איהם שטארק... און עס ציהט איהם, ציהט צום קעסטעל...

ער קוקט זיך אום, צו געהט עמיצער נישט אריין און נעהמט זיך בלומר'שט סאָרטירען די קאַרטלעך.

פריהער סאָרטירט ער די צעהנערדיגע, הגר'ס צו הגר'ס, און חוה'ס צו חוה'ס, און דבורה'ס צו דבורה'ס... ווי ער קומט צו בת־שבע, בלייבט ער לענגער — אזא יפת־תואר... אבער באַלד קומט אריין דאָס זוהנדעל.

— וואָס טהוסטו דאָס, טאַטע?

בער וואַרפט אראָב פאַר שרעק דאָס קעסטעלע און מור־מעלט א ברוגז'ער.

— איך סאָרטיר דיינע שעהנע סחורה... אז אך און וועה צו מיר!...

דער זוהן דערפיהלט עפּעס און שמייכעלט...

ווי אזוי איך בין געווארען א ציוניסט.

די בעסטע צייט צו לעזען צייטונגען אין קאפע „אריענטא" אין בערלין איז אין דער פריה. דאס קאפע־הויז מאכט דעמאלט דעם איינדרוק פון א קלויז, אין וועלכער עס איז שוין נאכ'ן דר־טען מנין, און עס זיינען בלויז געבליבען עטליכע אידען לומדים, וואס זיצען נאך איבער א פרק משניות, א בלאט גמרא אדער איבער א ספר סתם.

די געסט אין דער־פריה זיינען געצעהלטע, אבער דערפאר שטענדיגע. און דאריבער טאקע הייסען זיי „שטאם־געסט". צווישען זיי געפינען זיך א פאר בטלנים, דאס הייסט אזעלכע, וואס לייענען די צייטונגען זעהר וועניג, מעהר זיצען זיי אזוי מיט דער צייטונג אין דער האנד און טראכטען פון נעכטיגע טעג און רויכערען דערביי זייערע ציגארען; א פאר אבער זיי־נען דא אמת'ע מתמידים, וואס זיצען על התורה ועל העבודה און שטודירען די „פראנקפורטער צייטונג", נאך דער פראנקפור־טער" נעמט מען זיך צו דער „פאסישער" און אז די „פאסישע" צייטונג איז שוין אויך דורכגעלערענט, נעהמט מען זיך צום „פרעמדען־בלאט".

עס איז דא, גאט צו דאנקען, וואס צו לייענען, אבי מען וויל נור!

אבער דער גרעסטער מתמיד פון די צייטונגס־לומדים איז דארט איינער א יונגער מאן פון א יאהר עטליכע און דריי־סיג, נישט רייך, אבער אנשטענדיג געקליידעט. דער דאזיגער יונגער־מאן קומט אין „אריענטא" כמעט צו ותיקו'ן, טאקע באלד, ווי מען עפענט עס אויף. קומט ער צוגעהן מיט א שוואר־

צען רימענעם פול־געפאקטען פארטפעל, וואס מאכט דעם איינ־דרוק פון א טלית־און־תפילין־זאק...

ער זעצט זיך אוועק אויף זיין שטענדיגער „שטאט" אין מזרח, וואו עס געפינען זיך די פאליצעס מיט די צעהנדליגער צייטונגען און זשורנאלען, און בעשטעלט א „בערלינער קאפע".

נאכדעם געהט ער צו מיט א פרומער, ערנסטער מינע צו די פאליצעס און נעהמט זיך אויסזוכען דאס זייניגע. קודם גע־פינט ער די „וועלט" מיט'ן געלען שער בלאט. האבעדיג זי שוין, בעקומט זיין פנים א צופרידענעם איינדרוק, נאכדעם זוכט ער אוים „די יודישע רונדשוי". מיט די דאזיגע צוויי וואכענבלע־טער זעצט ער זיך צוריק אוועק אויף זיין שטענדיגען פלאץ און הויבט אן מיט התמדה צו לייענען.

דעם דאזיגען יונגען־מאן האב איך א לאנגע צייט „בעאב־אכטעט". ער איז מיר וואס אמאל מיט זיין לעזען די ציוניסטישע צייטונג אינטערעסאנטער געווארען. אבער איך דריק זיך ניט ריכטיג אוים — די צייטונגען האט ער ניט געלעזען, ער האט זיי געלערענט.

דער אויסדרוק פון זיין פנים האט ביים לייענען ביי איהם זיך געענדערט. דא איז עס געווארען קאנצענטרירט ביי א שווע־רער פראגע, דא האט עס געגומען לויכטען, ווי ביי א גוטער בשורה, דא האט עס אויסגעדריקט פראטעסט, ווי ביי א מיינונג פון א געגנער און דא האט עס געשמייכעלט כמעט קינדיש, ווי עס וואלט געזאמעלט געווארען ערגיץ א גרויסע צאהל שקלים.

דאס איז א פייערדיגער ציוניסט! — האב איך בעשלא־סען,— און כאטש נישט נור פייערדיגע, אפילו לעבליכע ציוניס־טען זיינען מיר נישט שטארק נאהענט צום הארצען, האב איך דאך שטארק געוואלט קענען לערנען דעם דאזיגען זאנדערבארען „לעזער".

עס האט מיר געלונגען.

ערפאהרענדיג, אז איך בין ניט קיין ציוניסט, האט ער

לבתחילה געפּרובט מיך בעקעהרען מיט גוטען. קודם האָט ער מיר בעוויזען, אז אין „גלות" זיינען ניטאָ קיינע אויסזיכטען פאַר א נאַציאָנאַל־קולטורעל לעבען.

האָב איך עס איהם, נאַטירליך, אבגעלייקענט. האָט ער זיך אנגעהויבען צו האַמפּערען מיט מיר, און האָט מיר פאַר־געוואָרפען דעם זשאַרגאָן, וואָס מען רעדט אין גלות.

האָט מיר שוין די מעשה שטאַרק פערדראָסען און איך האָב איהם אָבגעענטפערט, אז דער העברעאיש אין ארץ־ישראל איז ערשט אן אמת'ער זשאַרגאָן און האָב איהם געבראַכט ציטאַטען פון „הפּועל הצעיר" און פון „האחדות".

האָט ער מיר צוריק פאַרגעוואָרפען, אז דער זשאַרגאָן איז אמעריקא איז געמישט העלפט מיט ענגליש.

האָט דאָס מיר ערשט א בריה געטהאָן: סטייטש, איך קען אזוי גוט דעם אמעריקאַנער „יודיש" און דער ציוניסט קומט און דערצעהלט מיר מעשיות... האָב איך איהם געזאָגט, אז ציוניזם איז געגען גייסט פון פאָלק און ער פיהרט צו אַסימי־ליאַציע און האָב איהם געבראַכט א ראיה לדבר די שטאָדט וויען.

— וויען, זאָג איך איהם, איז פאַר'ן ציוניזם געווען א אידישע קהלה און איצט האָבען די וויענער אידישע צייטונגען אלע וואָך א רובריק פאַר די ארויסגעטראָטענע פון יוהענטום.

האָט ער מיר אויפגעוויזען צוריק, שוואַרץ אויף ווייס, אז אין ניו יאָרק האָבען אידישע מיידלאך חתונה פאַר אי־טאַליענער.

האָב איך איהם תוך כדי דבור געזאָגט, אז ווי די אראַבער וועלען נור ווערען קולטורעלער, וועלען אידישע מיידלעך חתונה האָבען דוקא מיט אראַבער.

האָט ער, פון זיין זייט, מיט גרוים בקיאות מיר קלאָר גע־מאַכט, אז די העברעאישע קולטור אין ארץ־ישראל וועט בע־הערשען די אראַבישע...

דאָס האָט ערשט מיר פערברענט: שוין ווילסטו בעהער־שען! און איך האָב אויסגעשאָסען מיט גרימצאָרן:

— יאָ, מיר ווייסען אייערע ציעלען. דער ציוניזם האָט אפּעטיט. אבער מען וועט געבען איבער די הענד...

און איך בין אזוי בייז געוואָרען, אז איך האָב פּאָר כעס אזש געציטערט.

ער ווידער האָט אין גאַנצען געפיבערט.

— איהר זייט אַ פאָלקס־פערדרעטער! — האָט ער געשריען.

— און איהר זייט אַ בורזשואזנע פּאַרטיי. מען קען אייך נור מיר וועלען קעמפּפען מיט אייך!

און אזוי איז געוועזן יעדע פריה־מאָרגען.

צוקריגט זיך, זיינען מיר ווי צוויי העהנער געזעסען איינער געגען דעם אַנדערען און פּאָר כעס מעהר ניט גערעדט.

ער איז שרעקליך בעז, וואָס איך בין אזוי איינגע׳עקשנ׳ט. איך בין שטאַרק אויפגערעגט, וואָס אזוינע יונגע־לייט, וואָס וואָלטען מיט זייער עקסטאַז געקענט פיעל נוצען ברענגען דעם פאָלק, זיינען אזוי פערבלאָנדזשעט און געהען אויף אַ פאַלשען וועג...

* * *

קום איך אַמאָל אין דעם זעלבען קאַפע־הויז שפּעט אין אבענד, ווען די געסט זיינען וועניג און עס בלייבען בלויז, אויך ווי אין אַ קלויז, די לומדים.

ערשט מיין געגענער, דער ציוניסט, זיצט אויף זיין „שטאָדם" מיט די ציוניסטישע צייטונגען נעבען זיך און קוקט ערגיץ שטאַרק אַנגעכמורעט.

איך זעץ מיר אוועק נעבען איהם און בעגרים איהם קאַלט.

— שאָלאָם! ציהט ער מיר אוים פריינדליך די האַנד.

ענטפער איך איהם צוריק, אויף צו להכעים, דוקא אויף אידיש:

— שלום־עליכם!

שמייכעלט ער טרויעריג.

אז מען שמייכעלט טרויעריג, ווירקט אויף מיר ווי די גרעסטע אגיטאַציאָנס־רעדע.

איך קוק מיך אויפמערקזאם איין אין דעם יונגען־מאַן און בעמערק צום ערשטען מאָל, אז ער האָט פערטריקענטע ליפּען, און אונטער די אויגען — גרויסע, שווארצע פּאסען.

לאָז איך אוועק דעם גאנצען קאמפּף מיט איהם וועגען ציוניזם און פרעג איהם מעשה־פריינד:

— וואס זענט איהר עפּעס אזוי טרויעריג? — און אום איהם נאך מעהר צו דערווארימען, פערטייטש איך עס איהם אויף העברעאיש:

— למה פניך כה זועפים?

שמייכעלט ער נאך טרויעריגער און ענטפערט אויף גאַליציאנישען יודיש (ער איז פון גאליציען!):

— עס איז שווער צו לעבען!

— איהר מיינט, אין גלות? — פּאַרש איך איהם אויס.

— איך מיין טאקע פשוט פערזענליך... מען מוטשעט זיך...

און גלייך אבהאקענדיג די פראזע, קוקט ער מיך אן מיט פארשענדע בליקען און גיט שנעל א פרעג:

— האָט איהר ניט א „מארק"?

צום גליק האָב איך געהאַט.

און איך האָב ערפאהרען, אז דער דאָזיגער ציוניסט, וואס האט געזאָלט זיין, ווי דער שטייגער איז, א בורזשוי, געהט מאנכמאָל אום גאנצע טעג ניט געגעסען.

— אויב אזוי איז די מעשה — קום איך צום שכל — וואס־זשע האָב איך זיך מיט איהם געקריעגט? און איך בעשלים — אין זיין אנוועזענהייט צו ווערען א ביסעל קיהלער מיט מיין געגנערשאפט.

בעקומענדיג פון מיר געבארגט דעם מארק, ווערט ער

אויפגעלעגט און לעגט מיר פאר דורכצולייענען דעם לייט־ארטיקעל אין „דער וועלט".

איך פערשפרעך עם איהם און זיינע אויגען קוקען מיך אן מיט דאנקבארקייט. איך לעז עם בערך שנעל דורך און ענטפער איהם:

— א שעהן ארטיקעל.

און מיר צוריידען זיך ווידער וועגען ציון.

— ס'שאפט זיך דארט א נייע לעבען! — מורמעלט ער פער'חלום'ט און די אויגען קוקען ערגיץ ווייט...

— יא — מורמעל איך צו, ווי מען טרייסט א חולה — מעגליך, אז א מאל זאל דארט עפּיס געשאפען ווערען...

ער איז מיר אזוי דאנקבאר, אז באלד, דאכט זיך, צואווייַנט ער זיך.

— פון אייך קאן נאך א מאל ארויסקומען א גוטער ציוניסט— שמייכעלט ער מיר צו מיט פריינדשאפט.

— אפשר — שמייכעל איך צוריק גוטמוהטיג...

— איך בין זיכער! — זאגט ער ארוים מיט בטחון.

— הלואי! — ווינש איך מיר צו אליין... און בעזאלעט עם מיט א העברעאישען אויסדרוק:

— מי יתן והיה!

— אט אזוי! אט אזוי! — קוועלט ער פון מיר אן.

אין א פאר טעג ארום דערצעהל איך איהם שוין אליין א פרעהליך נייעם.

— א חברה לאדזשער אידען — האט איהר געלעזען? — געהען קויפען קרקע אין ארץ־ישראל.

— ניין! — ענטפערט ער איבעראשט, און די אויגען גלאנצען איהם — דאס איז נאך אין „דער וועלט" ניטא. זעהט איהר... איך זאג אייך, אז דארט שאפט זיך א נייע לעבען.

און אזוי ווי דאס מאל זיינען נאך די ליפּען ביי איהם פער־טריקענטער און די פאסען אונטער די אויגען שווארצער און

גרעסער, בעשלים איך איהם אַנצוזאָגען נאָך אַ גוטע בשורה, וואָס איך האָב געלעזען.

— די העברעאישע אוניווערזיטעט אין ירושלים האַלט ביי ווערען אַ פאַקט.

נאָר דאָס ווייס ער שוין פון „דער וועלט“. אָבער ער איז מיר זעהר דאַנקבאַר פאַר דער ידיעה און ער ענטפערט:

— דאָרט וועלען מיר אַלץ האָבען!

און ער הויבט זיך אָן צו גראַבלען אין די וועסט־טאַשען:

— מיר פעהלט־צו צעהן פעניג פאַר דער טאַסע קאַפע צו בעצאָהלען, — מעלדעט ער מיר.

— נו, קיין בעז ניט — טרייסט איך איהם, און נעהם דאָס איבער אויף זיך.

איז ער שוין גאָר גליקליך. אַ העברעאישע אוניווערזיטעט וועט ער זיכער האָבען און דאָס קאַפע וועט אויך בעצאָהלט זיין און איך — זעהט ער בעשיינפערליך — ווער — אַ דאַנק זיין ווירקונג — אַלץ מעהר ציוניסט...

אַ גליקליכער מענש!

און ער דריקט מיר וואַרעם די האַנד און הויבט זיך אויף אַוועקצוגעהן.

ער קנייטשט דעם שטערען און טראַכט עפּעס שווערעס.

— וואָס זענט איהר פערטיעפט?

— איך קלעהר — ענטפערט ער — צי זאָל איך היינט פּרובען געהן אַהיים שלאָפען, צי ניט.

— וואָס איז דאָס פאַר אַ קלער? — פער׳חדוש איך זיך.

— איך בין פערשטעהט איהר מיך, שולדיג פאַר אַ מאָנאַט, און די הויז־פרוי האָט מיר שוין אייגענטליך „געקינדיגט“...

אַזוי ווי קיין פלאַץ פאַר איהם האָב איך ניט ביי זיך, טרייסט איך איהם מיט ציוניזם:

— אין פּאַלעסטינאַ וועט יעדער יוד האָבען אַן אָרט.

— יאָ, — זאָגט ער אויפגעלעבט — קיין ארץ־ישראל וועל

איך אמאָל זיכער פאַהרען... און איהר? — ווענדעט ער זיך צו מיר און קוקט מיך פאַרשענדיג אָן.

איך קוק אָן זיין פערצווייפעלטען פּנים און ענטפער ברייט:

— וואָס הייסט! איך רעכען אַ מאָל אין ארץ־ישראל צו בעזעצען זיך.

— דאָס בעסטע, וואָס מיר קענען טהאָן! — ענטפערט ער בעגייסטערט — דאָרט שאַפט זיך אַ נייע לעבען...

איך בעשטעטיג עס איהם און דערמאָהן איהם דאָס העב־רעאישע גימנאזיום, דאָס פּאָליטעכניקום אין חיפה און די העב־רעאישע אוניווערזיטעט, וואָס דאַרף בקרוב ווערען אַ פאַקט...

— יאָ, יאָ! — מורמעלט ער... און, פערטיעפענדיג זיך, גיט ער צו:

— ווייסט איהר, וואָס איך האָב בעשלאָסען?

— וואָס?

— איך וועל מיר די נאַכט דורכשפּאַצירען אין „טיערגאַר־טען“. איך וויל ניט אָנזעהן איהר נאַרישען פּרצוף!...

אויך מיט זיין נייער אידעע בין איך מיט איהם איינפער־שטאַנען און ווינש איהם זיך גוט אַמוזירען...

און מיר צושיידען זיך, ווי צוויי אמת'ע פריינד, וואָס זיי פעראייניגט איין אידעאַל, איין ליכטיגע צוקונפט...

דער בדחן.

גדליה איז אין דער יוגענד געווען א שניידער. נאר אזוי ווי ער איז געווען א צו ריהרעוודיגער מענש און האט ניט געקענט איינזיצען א גאנצען טאג ביי דער ארבייט, האט ער געזוכט אן אנדער פרנסה. זייענדיג א בחור האט ער ניט געקענט געפינען קיין פאסיגע בעשעפטיגונג, אבער ער האט חתונה געהאט מיט ביילע'ן, לייבע דעם שוסטער'ס טאכטער, דוקא א שטיל און רוהיג ווענזן, און האט זיך ערווארבען א צוויי־דריי קינדערלעך, האט ער זיך אריינגעמאכט אין שניידערשען קלייזעל פאר אן אויבער־שמש.

דאס שניידערשע קלייזעל איז בעשטאנען פון א קליינער הילצענער געביידע, האט פערמעגט א פאליש, א ווייבערשע שול און א קעלער. די אפיציעלע דירה פון דעם אויבער־שמש האט זיך גערעכענט דער קעלער, אזוי איז געווען בפירוש געשריעבען אין „כתב", וואס דער אויבער־שמש האט בעקומען פון די גבאים, — אין דער ווירקליכקייט אבער האט גדליה בעוואוינט דאס גאנצע שניידערשע קלייזעל. דער קעלער איז נאר געווען פאר די כלי בית און פאר'ן ווייב מיט די קליינע קינדער.

בכלל איז די דאזיגע שמשות געווען פאר גדליה'ן א פרייליכער עניז. די שניידער זיינען בטבע א פאלק, וואס האבען ליעב א ווערטיל, א וויצעל און א מאל, א ביסעל בראנפען. א שאד איז נאר דאס, וואס זיי זיינען ניט זעהר רייך, א טייל פון זיי דוקא גרויסע קבצנים. דעם וואכער אויסרייסען פון זיי איז גדליה'ן אנגעקומען נישט גאר גרינג און דערפאר פלעגט

ער, פרייטאג געהעננדיג נאכ'ן „וואכער", מוזען פערבלאנזשען אויך צו אנדערע בעלי־בתים מיט דער פושקע. ארויסגעהאלפען האט איהם זיין פרעהליכקייט און זיין אויפגעלעגקייט. גדליה פלעגט דאס מאכען גלאט מיט א וויצעל, מיט א ווערטעל און איבערהויפט מיט א גראם.

דאס „געפיהל" צו גראמען האט זיך ביי גדליה'ן ענדעקט גאנץ פריה, ווען ער האט נאך געארבייט ביי שניידעריי. יעדער חפץ האט ביי איהם געהאט א גראם. די שער האט זיך גע־גראמט מיט „גיעב אהער", די פרעס מיט נס און די נאדעל מיט גדול... די פועלים מיט וועלכע ער האט דעמאלט צוזאמען גע־ארבייט, האבען נביאות געזאגט, אז ער וועט אמאל זיין א בדחן... גדליה האט די דאזיגע נביאות געהיט אין הארצען און שטענדיג זיך געאיבט אין גראמען. געהאפט האט ער, אז ער וועט אמאל ווערען אין שטעדטעל דער בדחן און דאמאלס וועט ער לאכען פון דער וועלט...

אבער די ערשטע פאר יאהר פון זיין שמשות אין שניי־דערשען קלייזעל האט ער ניט געהאט קיין אויסקוק אויף ווע־רען א בדחן. דאס שטעדטעל האט טאקע קיין בדחן נים געהאט, אבער העניך דער „קאנטראבאס", א הויכער, מאגערער איד, אויף וועלכען דאס „שטעדטעל" האט געזאגט, אז דער קאנ־טראבאס נעהמט ביי איהם ארוים דאס חיות און ער וועט לאנג ניט לעבען — דער דאזיגער העניך איז געוועזען אויף חתונות דער ממלא מקום פון א בדחן. נאטירליך האט דער עולם קיין סך פון איהם ניט געפאדערט: זיין נוסח איז געוועזן קורץ: „חתן מיט דער רעכטער פוס!" „כלה אין א גליקליכער שעה", און נאך א פאר נויטינע פראזען, פאר וואס ער האט בעקומען עקסטרא פון די כלי־זמר א גרעסערען פראצענט פון די הכנסות, וואס די חתונה האט אריינגעטראגען...

אבער גדליה האט געפיהלט, אז דאס שטעדטעל מוז הא־בען נויטיג ווי לעבען א בדחן. אלס אויבער־שמש פון שניידער־

שען קליינזעל, פּלעגט איהם אויסקומען זיין אויף שניידערשע חתונות. ער פּלעגט שוין דעמאָלט, אויסער זיין שמשות'דיגע ארבייט, זיך ארייגמישען צווישען די כלי־זמר און איינמאָל נאָך א שטאַרקע כוסה, וואָס ער האָט געמאַכט, האָט ער א זינג געטהאָן:

הערדרדריי, רערדרדריי, וויוואַט,
לעבעדיג, פּרעהליך,
די כלה איז א מלכה, דער חתן
איז א מלך...

נאָכדעם ווי דער מגושמ'דיגער עולם האָט זיך דערפיהלט פון דעם דאַזיגען אונערוואַרטעטען זמר ווי בערוישט און אָנ־קוקענדיג גדליה'ן מיט אנערקענונג האָט מען געוואַרט אויף נאָך פון דעם זעלבען מין, האָט העניך דער קאָנטראַבאַס אויס־געשטעלט זיינע וואַסערדיגע אויגען, א פּאַך געטהאָן מיט דעם גרויסען „סמיק" וואָס האָט דעמאָלט אויסגעזעהן ווי א וואַפע און האָט אויסגעברומט:

— גענוג! איהר זענט א שמש! — און גדליה האָט זיך אָבגעטראָגען אין א וויקעל צו די כלי־קודש און האָט דאָרט אין דער שטיל חוזק געמאַכט פון העניך'ן און דוקא צום גראָם: ווי געפעלט אייך דער דאַזיגער פּלאָקען — איך מיין, אז וועט נים זיין קיין זקן... די איבעריגע כלי־קודש, וואָס האָבען אויך געמאַכט א כוסה, האָבען פרעהליך געלאַכט און דער חזן, וואָס איז געשטאַנען גרייט צו מאַכען דער כלה'ס פאָטער, וואָס איז געשטאָרבען פאַר דער חתונה, א „מלא" און אָוועקלעגען דעם עולם אין א ים פון טרעהרען, האָט אויך מסכים געוועזן, אז גדליה וואָלט געוועזן א בעריהמטער בדחן, ווען העניך קאָנטראַ־באַס וואָלט איהם נישט געשטערט:

— אל־מ־לא־רח־מי־מ־מ־מ! האָט ער זיך מכין געוועזן אין דער שטיל, שמועסענדיג מיט גדליה'ן אין איין צייט — איהר טויגט ר' גדליה, איהר טויגט! שו־כן־במ־רו־מי־מ־מ־מ!

—איהר וועט אמאל... המצא־מנו־חה —... יא, איהר וועט אמאל זיין בדחן... און רעפּעטירענדיג דעם אל מלא רחמים, האט ער אין דערזעלבער צייט ליכטיגע נביאות געזאגט אויף גדליה דעם שמש, וואס וועט פריהער אדער שפּעטער זיין א גוואלדיגער בדחן... אל מלא רחמים!...

געוועהנליכע מענשען לעבען ניט אויביג, בפרט כלי זמרים, בפרט העניך דער קאנטראבאס: ער איז אוועק פאר דער צייט פון דער וועלט, ווייל דער קאנטראבאס האט איהם דאס חיות ארויסגעצויגען. עס איז שווער צו בעשטימען וואס פאר א טאג גדליה האט געהאט, ווען העניך איז געשטארבען... ער איז ארומגעגאנגען אין שניידערשען קלייזעל הין און צוריק, געצופּט דאס בערדיל און געזונגען:

אל מלא רחמים... המצא מנוחה... הערריי — הערריי ווי־וואט... לעבעדיג פרעהליך... די כלה איז א מלכה, דער חתן איז א מלך... אל־מלא־רחמים... חתן מיט דער רעכטער פוס... אל־מלא רחמים... הערררריי — הערררריי — הערררריי. —

קיין גרויסע לויה האט העניך ניט געהאט, עס איז געווע־זען קוים א צוויי מנינים מענשען, שוין אריינגערעכענט די פיער קאלעגען, די כלי־זמר, און גדליה דער שמש...

די מטה, אויף וועלכער עס איז געלעגען דער מת אויסגע־צויגען אין זיין גאנצען לענג און איבערגעדעקט מיט א שווארצער דעקע, האבען געטראגען זיינע חברים, די כלי־זמר. גדליה האט זיך געישוב׳ט, צי זאל ער נעהמען אנטייל אין דער דאזיגער מצוה, צי ניט... ער איז ענדליך, אהן ווערטער, צוגעגאנגען צו דעם פארענט פון מטה, איבערגענומען דעם שטאנג און זיך איינגעשפּאנט אין איהר. זיין אקסעל, ניט געוועהנט צו א שווערער משא, האט זיך געבראכען אונטער׳ן שטאנג און ער האט שוין חרטה געהאט אויף זיין אויפטהו... די זאך איז שוין

אבער געווען פערפאלען. מיט א מת שפּיעלען זיך איז ניט קיין שכל און ער האט געשפּאנט ביז׳ן בית־עולם און אין קאפּ איז איהם געקראכען דער אלטער גראם מת — פּרעם.. מת — פּרעם..

ערשט אז מען האט די מטה אוועקגעשטעלט ביים אויס־געגראבענעם קבר איז ער פון דעם דאזיגען גראם פּטור געוואָרען, איז געוואָרען ערנסט געשטימט און האט זיך פאַרבעריים צו בעטען דעם מת מחילה...

אויך ביי דעם מחילה בעטען האט ער זיך שיער ניט ארויס־געכאפּט מיט א גראם, פאר וואס ער האט זיך שטארק דער־שראָקען...

אבער אז ער איז געגאנגען צוריק פון בית־עולם איז ער גאר אן אנדערער געוואָרען. זיין שטימונג איז געוואָרען שטארק געהויבען. די נביאות פון דעם חזן, וואס האט רעפּעטירט אין איין צייט דעם „אל מלא רחמים“, אז ער וועט זיין א בעריהמ־טער בדחן, האט איהם איצט אבגעקלונגען אין זיינע אויערען ווי א געזאנג. ער איז געגאנגען אהיים מיט זיכערע און פעסטע טריט... אין קאפּ האט זיך איהם געבאמבעלט אבגעריסענע שטיקלאך ניגונים פון חזן׳ס „אל מלא רחמים“ און פון זיין אייגע־נער קאמפּאזיציע:

הערריי, הערריי, ווי־וואט — לעבעדיג, פרעהליך!...“

ניו־יאָרקער בילדער.

1.

וואַרשעווער בלוט

שוין יאָהרען אַז די פאַמיליע וואָהנט אין ניו יאָרק. די מו־טער, — אַן אַלטע אַלמנה, אַ זוהן און דריי טעכטער.

דאַכטען דאַכט זיך זיי, אַז זיי וואָהנען אין וואַרשוי. אין וואָס פאַר אַ גאַס זיי ציהען זיך פון צייט צו צייט איבער איז דאָס אַלץ די וואַרשעווער „טוואַרדע גאַס", פון וואַנען זיי זיי־נען אהער אַנגעקומען מיט יאָהרען צוריק...

עס מאַכט גאָר ניט אויס, וואָס זיי וואָהנען אין אַ טענע־מענט הויז. פרעגט בחרם די אַלטע מוטער, וואָס אַ טענעמענט הויז איז. זי וועט עס גאָר ניט קענען אַראָבשלינגען אַזאַ משיקאַ־ווע וואָרט. ביי איהר הייסט עס נאָך אַלץ אַ „האָאָז". די טענע־מענטס — לאָקאַטאָרען און די נעקסט־דאָריגע — די שכנה...

דער זוהן און די טעכטער אַרבייטען אַלע אין די שעפּער. אָבער דאָס וואָרט שאָפּ ווערט כמעט אין הויז ווי ניט דער־מאָהנט. די מיידלעך „נעהען" און דער בחור איז אַן „אַרבע־טאָרער"....

די טעכטער האָבען נאָך זייט זיי זיינען אין ניו יאָרק ניט געגומען קיין וואָק. זיי מאַכען אַנשטאָט דעם אַ שפּאַציער... זיי האָבען נאָך קיינמאָל ניט געזעצט אויף אַ טשער. אויב זיי זיצען יאָ, זיצען זיי אויף אַ שטוהל, פּונקט ווי אין וואַרשע דאָרט אויף דער טוואַרדע גאַס.

און ניט נור אין רעדען זיינען זיי נאָך אַלץ וואַרשאָווער, מיט'ן „סאַרנע" און מיט'ן „דרינען" און מיט די אַלע חנ'דלעך, וואָס דער וואַרשאָווער אידישער לשון פערמאָגט—אפילו די

„קיך" איז אַ היימישע. די אַלטע מוטער מאַכט נאָך ביז היינטי־גען טאָג וואַרשאַווער מיטאָגען, זופּ — בעבלעך מיט קליסקעלעך, און פלייש בראָט זי אויף'ן וואַרשאַווער שטייגער. פיש קאָכט זי נאָך אַלץ מיט צוקער און אָהן פעפער...

ווענען קליידער איז אָבגערעדט — דער שייטעל, וואָס די מוטער טראָגט, איז אויף'ן וואַרשאַווער סטייל, די טוך אויף'ן פּלייצע איז נאָך פון וואַרשע און וועט נאָך איבערלעבען צעהנד־ליגע היגע פאַציילעס...

אָבער אויך די סביבה אין וועלכע די פאַמיליע לעבט זיך אויס איז אַ וואַרשאַווער. דער קצב איז פון קראָכמאַלנע גאַס און דער איד פון'ם געוועלב איז פון סליזקא... אמת'ע וואַרשאַווער. דערפאַר פערבערענגט די מוטער סיי אין יאַטקע און סיי אין געוועלב לענגער ווי זי האָט צייט. ארויסגעהענדיג פון דאָרט מיינט זי, אַז דאָס געהט זי אהיים ניט דורך דער סעקאָנד עווענין, נור דורך דער מוראַנאָווסקע. בלויז דער נומער פון הויז איז אַ לענגערער: 715. איבריגענס קוקט זי גאָר ניט אויף'ן נומער.

אַ פערטעל נאָך זעקס קומען די מיידלעך פון דער ארבייט. דער בחור קומט מיט אַ פערטעל שעה שפּעטער. אין הויז הערט זיך דער נערוף פון די עכטע וואַרשאַווער שפּייז. פערגעסט זיך די אַלטע, אַז איהרע קינדער זיינען פון אַ שאָפּ געקומען און זי מיינט, אַז זיי האָבען דאָס געשפּאַציערט אין זאַקסישען גאָרטען פרעגט זי:

עפּס שעהן דאָס וועטער?

אָבער באַלד פערכאַפּט זי זיך. זי האָט זיך דאָך דערמאָנט, אַז די קינדער ארבייטען. זי קוקט זיי אָן יעדען בעזונדער מיט מוטערליכע בעזאָרגטער ליעבע און הייסט זיי געהן עסען.

זי וואָלט אַמאָל געוואָלט וויסען, ווי אַזוי געהט זיי דאָר־טען אין שאָפּ. שעהמט זי זיך צו דערמאָהנען דאָס וואָרט. עס איז אַ מיאוס וואָרט — „שאָפּ"... די אַלטע האָט נאָך זייט זי

לעבט קיין מיאוס ווארט ניט ארויסגערעדט.

די קינדער אליין האבען דאס ווארט אויך ניט בעזונדערס ליעב. זיי ווילען עס פערגעסען און מען רעדט וועגען ווארשעווער נייעס, וואס זיי ווערען געוואהר פון בריעף און לאנדסלייט:

— מאמישע, רחל־גאלדע איז א כלה געווארען!...

יא, איך האב שוין געהערט. — ענטפערט די מאמע און שמייכעלט.

רחל גאלדע אליין געפינט זיך אין ווארשע, אבער פאר די מוטער מיט די קינדער האט רחל־גאלדע מעהר אינטערעס, ווי אלע נעקסט־דאריגע פון זייער טענעמענט...

— מען דארף איהר שיקען א מזל־טוב! לעגט פאר דער זוהן...

— אודאי... זאגט די אינגערע טאכטער.

און די צווייטע שלאגט פאר צו שיקען א דרשה־געשאנק...

נאר פון א דרשה־געשאנק וויל ניט הערען די מוטער: וואס קען מען דא קריגען?..

פון אמעריקאנער חפצים האלט זי ניט... אויך מיר א שטאדט!...

די דריי טעכטער זיינען הויך, שלאנק און גראציעז. דער חן פון ווארשא ליעגט אויסגעגאסען אויף זייערע געשניצטע פנים'ער. אין די אויגען רוהט יחוס פון לאנגע דורות שווארץ־אויגיגע.

דערצו קליידען זיי זיך אין ווארשעווער שטאפען, אין ווארשעווער מאדע... דאס גיט זיי צו נאך מעהר שילטען און איינערליכען „שיק". געהען זיי אמאל אין גאס שטעלט מען זיך אב קוקען אויף זיי. אבער ניט ווי אויף גרינע, נאר ווי אויף אויסלענדער... מאנכע ווילען האבען, אז זיי זיינען פון שפאניען און מאנכע פון אן אנדער ווייטען שעהנעם לאנד. די נאהענטע בע־

קאנטע וואונדערען זיך: פון וואנען קומט צו זיי אזא הן?
דאכט זיך גרינגע מיידלעך און יעדער האט פאר זיי דרך ארץ...
ליעבע? ניין, פון זייער ליעבע האט נאך קיין יונגער מאן ניט
געוואגט צו רעדען.

דאס האט זיי אי פערדראסען, אי הנאה געטהאן: מען
וואגט ניט!... אמאל פאלט אריין א יונגער מאן אין הויז. אנ־
פאנגס ווילען די מיידלעך איהם געפעלען, מען נעהמט איהם
אויף פריינדליך און מען שמייכעלט צו איהם מיט אן ספע־
ציפישען ווארשעווער שמייכעל. אבער דא ווייזט זיך דער יונ־
גערמאן ארויס מיט זיין אמעריקאניזמוס: עהערגעכטען, —
דערצעהלט ער, איז ער געווען אין א בורלעסק...

וואו?... — דערשרעקט זיך די מוטער...

— אין א בורלעסק!... א בורלעסק. אזא שאו... א פרייליך־
כע שאו...

די מיידלעך וואס ווייסען יא די בעדייטונג פון ווארט,
שמייכלען מיט פערראכטונג. און בכלל האלט ער זיך זעהר גראב,
דער דאזיגער „פעללאו"... ער לאדט זיי איין נעמען א וואק
און נאכהער ועט מען אריינגעהן אין אן אייז־קרים פארלאר.
אבער די מיידלעך זאגען זיך אב איינע נאך די אנדערע...

— וואוי? — מאכט דער אמעריקאניזירטער פעללאו
חנ'דלעך אויפ'ן ניו־יארקער שטייגער.

— אזוי... ניטא קיין „חיישעק"... — שמייכלען זיי גוט־
מוטיג אבער שטאלץ... און אז ער געהט ארוים פיהלען זיי זיך
ווי בעפרייט פון אן אנשיקעניש, פון א ווילד פרעמדען, און מען
הויבט איהם אן ארומרעדען מיט ווארשאווער אויסדריקע:

—ווי געפעלט איהן דער פאצעט...

— ער וואלט זיך געפאסט פאר דער אוואצאווע אלעע אין
זאקסישען גארטען...

די מוטער האלט אויף אונטער...

— א שוטה א יונגערמאן...

— אן אמעריקאנער „באי“... — העלפט צו דער זוהן.

און די אלע פיער לאזען זיך ארוים אויף דרויסען מאכען א שפאציער...

די מוטער בלייבט אליין... זי איז פערנומען מיט איהרע געדאנקען.

וואס איז דער תכלית? דריי טעכטער. זיי מוזען דאך חתונה האבען... אבער קיינער געפעלט זיי ניט...

אין הארצען אבער איז די אלטע צופרידען: איהר געפעלען זיי נאך ערגער... זי קען ניט פערשטעהן, ווי אזוי ועט זיך אריינמישען אין זייער פריוואטען ווארשאווער לעבען עפעס א פרעמדער יונגערמאן מיט'ן „אלראיט“ און מיט'ן אלבעטשיו... און ווערען איינער פון דער משפחה... פון די ווארשעווער...

און די אלטע דאנקט אין הארצען גאט, וואס איהרע טעכטער פיהלען דאס זעלבע ווי זי: קיין פרעמדע בלוט אין דער ווארשעווער משפחה...

אפשר וועט מען נאך אמאל פאהרען צוריק...

2.

אין בוכהאנדלונג.

שלמה גאלדין, א איד אין די פופציגער, געפינט זיך שוין אין ניו־יארק איבער צעהן יאהר. געקומען איז ער מיט דער וואקסענע זיהן און טעכטער. א דאנק זייער געראטענקייט און גוטסקייט האט שלמה ניט דורכגעמאכט די אלע צרות, וואס אן עמיגראנט דארף דורכמאכען די ערשטע צייט, ווען ער קומט אין נייעם לאנד. די קינדער, סיי די זיהן און סיי די טעכטער, האבען פון דער ערשטער צייט אן גוט פערדיענט און שלמה גאלדין האט זיך געקענט ערלויבען צו פיהרען דאס שעהנע בעל־בתישע און למדנישע לעבען פון דער היים אויף דא אין ניו יארק.

שלמה גאָלדין האָט ליעב געהאַט פון צייט צו צייט אַריינ־כאַפּען זיך אין אַ אידישען בוך־געשעפט אין דאַון־טאַון און פרעגען אויב עס איז אָנגעקומען עפּעס נייע ספרים. און דער מוכר ספרים פלעגט איהם ענטפערען: ניין, פלעגט ער אַ זיפץ טהאָן און שטאַרק בעדויערן.

— איך וואָלט געוועז אַ בעלן צו וויסען, צי דרוקט מען שוין דאָרטען מעהר ניט פון דעם מין ספרים, אָדער איהר שרייבט זיי ניט אויס, ווייל עס זיינען ניטאָ קיין בעלנים.

און אויסהערענדיג די ערקלערונג פון מוכר ספרים, אַז אַי מען דרוקט דאָרטען ניט אַזוי פיעל, אַי עס לוינט זיך ניט אַלץ צו ברענגען אַהער, פלעגט שלמה זיך פיהלען ווי בעליי־דיגט און פלעג דעמאָלט אַ מורמעל טהאָן.

— וואָס האָט איהר עפּעס פון די אַלטע אַנטיקען? אפשר אַ יערות דבש?...

פלעגט זיך אַרויסווייזען, אַז דער ישרות דבש איז שוין אויך ניטאָ, אַז דאָ פרעגט עס קיינער ניט — נאָר אויב שלמה וויל, האָט דער מוכר ספרים פאַר איהם אַ נייעם גאַנג חומשים, טאַקי דאָ געדרוקט...

אָבער די היגע געדרוקטע חומשים איז פאַר שלמה'ן ניט געוועזן קיין סחורה, אויב שוין אַ נייעם גאַנג חומשים, וויל ער פון ווילנער דרוק.

— פון ווילנער דרוק קאָסט טייערער, מר. גאָלדין, — פלעגט דער מוכר ספרים איהם אָפּשלאָגען.

— איך דינג זיך דען מיט אייך? — פלעגט שלמה פער־דריסליך אָנקוקען דעם מוכר ספרים — איהר גיט מיר נאָר אַ היימישען גאַנג חומשים און מיר וועלען שוין דורכקומען...

קומט אַז ערב יום־טוב ווייזט זיך שלמה ווידער אין בוכ־האַנדלונג. ער איז אַ בעלן צו קויפען אַ רעכטען גאַנג מחזורים".

דער מוכר ספרים ווייזט איהם א גאנג מחזורים, וואס א ציימונג האט נים לאנג דא געדרוקט אלס א פרעמיע פאר איהרע לעזער.

דאן בעטראכט זיי שלמה ווי מיט פעראכטונג, גיט א בלעטער פון ערשטען ביז'ן לעצטען זייטעל. אויף דעם לעצטען זייטעל געפינט ער א פגימה: אן אדווערטייזמענט וועגען א „רעעלער" באנק, וואס צאהלט זעקס פראצענט, ער לעגט אוועק מיט א געפיהל פון עקעל דעם גאנג מחזורים און רופט אויס:

— ניין, אדווערטייזמענטס האב איך געגוג אין די פייפערס... איהר גיט מיר טאקע א ריכטיגען גאנג מחזורים, אזוי ווי אין דער היים אין יוראפ.

און שלמה צאהלט אפ פינף מאל אזוי פיעל, אבי א היימישען.

א וואך פאר פסח לאזט ער זיך ארויס אין סטריט איינקויפען פסח'דיגע זאכען.

ביים „סטיישאן" שטעהען איינגעלעך און רופען אויס: אן הגדה פאר א פעני...

איינער פון זיי כאפט אן שלמה'ן פאר'ן האנד און שטופט איהם אן הגדה...

שלמה נעהמט ארויס א פעני, דערלאנגט דעם איינגעלע, און זאגט:

— נעהם די פעני, די הגדה דארף איך נים...

דאס איינגעלע וויל אבער קיין נדבה נים נעהמען, און ער שטופט שלמה'ן צוריק די פעני.

דא איז שוין שלמה געצוואונגען צו נעהמען די ביליגע הגדה.

א פערשעהמטער פאר דעם ביליגען פרייז וויל ער אפילו אויף איהר נים א קוק טהאן. „א פעני אן הגדה". — שמייכעלט

ער מיט טרויער. ער קען זיך אבער ניט איינהאלטען און בע־טראכט זי. ער ווערט איבערראשט: די הגדה פערמאגט אלע פרושים, די משלים פון דובנער מגיד, צום סוף די גאנצע שיר השירים.

— אזוי ביליג! — וואונדערט ער זיך, אבער ענדליך גיט ער זיך א כאפ צום לעצטען בלעטעל און דער סוד פון דער בי־ליגקייט ערקלערט זיך פאר איהם: ווידער די אדוועטייז־מענט פון דער רעזלער באנק!

ער פערקרימט זיך, לעגט זי אריין ווי א שטיקעל אונגוי־טיגע פאפיער אין קעשענע און לאזט זיך צו דער בוכהאנדלונג.

— איך וויל איהר זאלט מיר עפעס געבען א רעכטע הגדה...

— פאר דריי סענט?... — פרעגט דער מוכר ספרים.

— ניין! ניין! — שרייט ר' שלמה — איך וויל א רעכטע!

— אויב אזוי וועל איך אייך גיבען פאר א ניקעל... — זאגט דער מוכר ספרים.

— און קיין טייערערע האט איהר שוין ניט? — פרעגט ר' שלמה און קוקט מיט פעראכטונג אויפ'ן מוכר ספרים.

— איך האב א טייערערע אויך... — ענטפערט דער מוכר ספרים — איך האב אן הגדה פאר צעהן סענט, אבער האלב אויף ענגליש...

— און אהן ענגליש פאר צעהן סענט, האט איהר ניט? — פארשט ר' שלמה און קוקט נאך מיט מעהר פעראכטונג אויפ'ן מוכר ספרים.

— ניין! — ענטפערט באלד דער מוכר ספרים — אזוינע טייערע הגדות אהן ענגליש איז נימא. מען פרעגט דא אויף זיי קיינער ניט....

און שלמה איז געצוואונגען צו קויפען די ענגלישע הגדה אבי ניט אזוי ביליג. ער גיט זי א בלעטער און שטויסט זיך

אַז גלייך אויף דער ענגלישער איבערזעצונג — די ווערטער קור־קען איהם אַז אַזוי קאַלט און פרעמד.

און בעצאַהלענדיג דעם „טייערסטען" פּרייז גערט ער אַ ברוגז'ער ארויס פון סטאָר און מורמעלט: אַלץ איז ר'אַ ביי זיי אַזוי ביליג!...

3.

די טראַגעדיע פון רייכקייט.

(פון אַ שמועס מיט אַן אויפגעקומענעם).

לייט זיינען מיר מקנא: אַ איד אַ גביר! נאַטירליך, מען שאַצט איבער מיין פערמעגען... אבער בעקלאַגען זיך דאַרף איך נישט. איך האָב, ניט צו פערזינדיגען, אַ קאַפּיטאַל... ווי־פיעל גלויבט מיר — גענוי ווייס איך אליין נישט! עס לויהנט ניט צו וויסען! עס האָט ביי מיר פערלאָרען די ווערטה, עט־ליכע טויזענדער מעהר, צי עטליכע טויזענדער ווייניגער. סיי ווי סיי — קיין גרויס הנאה פון מיין געלד האָב איך ניט... אז מען האָט ניט קיין געלד איז דאָס טאַקי אַ גרויס אונגליק, אָבער אַז מען האָט יאָ — איז עס ניט קיין גליק. פאַר אַנ־דער'ן אפשר יאָ — פאַר מיר ניט! איהר פערשטעהט — איך בין אַן אויפגעקומענער! מיין שטאַם איז אַן אָרימער! פון קליינע מענשען! אלס קליינע מענשען זיינען זיי געווען גאַנץ שעהנע! אבער אַז אַ קליינער מענש ווערט גרויס, ווערט ער נאָך קלענער! איהר פערשטעהט, וואָס איך מיין? מען דאַרף דאָס פערשטעהן!

איך בין שוין רייך אַ שעהנע עטליכע יאָהר! און דאָך קען איך נאָך אַלץ מיין רייכקייט ניט פערדייען. אין אַלע פּרטים מיין איך דאָס! קודם טאַקי דער מאַגען! מיין מאַגען איז אַ קליינער — אין אַמאָליגע יאָהרען האָט דאָס ביסעלע

עסען פערדייעט אויפ'ן בעסטען אופן. ביים עסען האָב איך געפיהלט אן אמת'ע הנאה. אויפ'ן עסען האָב איך גע־ווארט: אָט באלד וועט מען געהן עסען... וואָס האָט דאָס ווייבעל מיינס געקאָכט? — אודאי פעריל גריץ מיט קארטאָפּעל! עס איז געווען מחיה נפשות. נאָכ'ן עסען איז צוגעקומען א שטיק געזונט! ווער רעדט א שבת'דיגער עסען איז דאָך אודאי געווען אן עונג! א גאנצע וואָך געווארט אויפ'ן טשאָלענט. גע־שאדט האָט ער ניט! דער מאגען האָט אלץ פערדייעט. עסען זאָל שאדען — דערפון האָט קיינער ביי אונז ניט געוואוסט. שאדען שאדט, אז מען עסט ניט. אז מען הונגערט זיך אויס שווינדעלט דער קאָפּ און עס פינטעלט אין די אויגען. קוים אָבער עסטו — מוזטו זיין געזונד און זיך פיהלען גוט איצט אָבער — די מאכלים זיינען א סך, די קעכין מאכט זיי אויפ'ן שעהנסטען אופן — ווער אָבער האָט פון זיי הנאה? ווער קען זיי פערדייען? דער מאָגען איז צו קליין פאר זיי!

מוז מען אָנקומען אלע וואָך צום דאָקטאָר: „העדר דאָק־טאָר, אזוי און אזוי" — און דער העדר דאָקטאָר האָט שוין א פיינעם אויטאָמאָביל און, גלויבט מיר, אז אין דאָזיגען אויטאָ־מאָביל האָב איך דעם גרעסטען חלק... אָבער פאָרט איז זיך דאָ צו וועמען צו ווענדען! העלפט דער דאָקטאָר ניט, דאכט זיך כאָטש, אז ער וועט דיר העלפען — און מיט'ן מאָגען גיסטו זיך שוין ווי עס איז אן עצה...

האָט אָבער דער מענש אויך א נשמה און וואָס טהוט מען ווען די נשמה איז קליין און קען ניט פערדייען קיין גרויסע זאכען?... צו דער נשמה איז שוין קיין דאָקטאָר ניטאָ!

מוטשעט זי זיך נעביך! אמאָליגע יאָהרען, אז איך האָב קיין געלד ניט געהאט פלעגט מיין נשמה הנאה האָבען פון א נדבה. געהסט אין גאס און זעהסט א הינקעדיגען בעטלער. קודם פלעג איך בעטראכטען צי גאָרט ער מיך ניט אָב, צי איז זיין פּוס טאקי ריכטיג א לאָמע. קוים האָב איך זיך איבער־

ציינט, אז יא, האָב איך איהם געגעבען א גראָשען. דעם דאָ־זיגען גראָשען האָט מיין נשמה פערדייעט. עס האָט איהר וואויהל געטהאָן: געגעבען א הינקעדיגען אָרימען א גראָשען, אקוראַט אזא סומע, ווי מיין קליינע נשמה האָט געקענט פער־טראָגען...

איצט אָבער — זעה איך גאָר ניט די דאָזיגע אָרימע לייט. צו־פוס נעה איך זעהר זעלטען. עס איז דאָ אן אויטאָמאָביל... פליהסט דורך די גאַס ווי א טייפעל... נאָך א נדבה קומט מען צו מיר אין הויז אריין... דאָס זיינען נדבות, וואָס שמעקען מיט הונדערטער און טויזענדער... דאָס געלד איז מיר ניט קיין שאָד... איך בין ניט קיין קאַרגער, אָבער די עצם נדבה קען מיין נשמה ניט פערדייען, עס איז צו גרויס פאר איהר. א נדבה פאר רוסישע רעוואָלוציאָנערען... איך קען זי ניט אראָבשלינגען, זי שטעהט מיר ווי א ביין... א נדבה פאר א גרויסען פרייהייטס־קעמפער!... מיין נשמה בענקט נאָכ'ן הינקענדיגען בעטלער... וואָס געהען מיר אָן רעוואָלוציאָנערען און פרייהייטס־קעמ־פער?....

אודאי וואָלט איך ניט געוואָלט ווערען צוריק א אָרים־מענשעל, ווי אמאָל. אָבער וואָס איך האָב יאָ געוואָלט — איז איך זאָל בעקומען א גרעסערע נשמה... נאָר צוריק געשמועסט, איז דען מעגליך צו האָבען א סך געלד ווען דו האָסט א גרויסע נשמה... זעהט איהר, אָט דאָס איז די גאַנצע טראַגעדיע פון רייכקייט...

4.

„סטאָרס“ פון פרייד, גליק און שעהנקייט.

דרויסען רעגענט. דער ברוק פון דער בויערי איז נאַס, קויטיג און גליטשיג. אין דער הויך טראָגט זיך אַלע ווייל־ע

דורך מיט א גרילצענדען געשריי א קאר, אונטען ציהען זיך אהין און אהער „בירגער" פון דער בויערי. די מענער אהן אויבער מאנטלען, אין צוריסענע קורצע רעקלעך, מיט פנים'ער פערעלטערטע, פערטרונקענע און איינגעשרומפענע, מיט אויגען אנגעפילטע מיט טהירישער גלייכגילטיגקייט. די פרויען מיט גראב געפארבטע געזיכטער און אונטערגעשלאגענע אויגען, די ברעמען בעשמירט מיט א שווארצען פארב.

אלץ ארום זעהט אויס פערצווייפעלט, האפנונגלאז און מיאוס. געהענדיג דורך דעם דאזיגען ברודיגען און טרויריגען מענשען ווינקעל, ווערט מען ערשט שטארק הונגעריג נאך א ביסעלע פרייד, גליק און שעהנקייט, און ווילענדיג ניט ווילענדיג כאפט מען זיך אריין, אויב מען האט א ביסעל צייט און א ניקעל אין טאש, אין א פלאץ פון פילמס, — אין א „מואווינג־פיקטשור".

און בעטראכט מען דאס פובליקום פון אזא מין פלאץ אויף דער בויערי, דערפיהלט מען ערשט, ווי דער דאזיגער געפאלענעשר מין פון דער מענשהייט ניט אויס זיין לעצטע ניקעל, אבי צו זעהען כאטש אויפ'ן לייוונט דאס פרעהליכע, דאס שעהנע.

זייערע אויסגעלאשענע אויגען צינדען זיך אן און בלאנקען, זייערע קאלט געווארענע הערצער דערווארעמען זיך און שלאגען שטאלצער: זייערע הענד, וואס ווייסען נאר צו רייבען זיך איינע די אנדערע פון קעלט, פאטשען אזוי חילכיג פאר ענטציקונג און אינערליכער אויפלעבונג.

אט האט זיך אויפ'ן לייוונט בעוויזען א פלאץ מיט א פאראדנעם איינגאנג, וואס בעשטעהט פון לויטער מארמארענע טרעפ און זיילען. פון די טרעפ לאזען זיך אראב פאטער און קינדער, רייך געקליידעט, מיט שטראהלענדע געזיכטער און מיט שווארצע און בלאהע אויגען.

דאס גראהע פובליקום אויף די בענק שלינגט יעדער בע־

װעגונג, װאָס קומט פאַר אויף דעם לײװענט. און אַט דאַכט זיך יעדען פון זײ, אַז די אַלע פּערזאָנען אויף דער לײװענט זײנען זײערע נאָהענטע אָדער גאָר זײ אַלײן זײנען עס מיט זײערע ברידער און שװעסטער, טאַטעס און מאַמעס...

שאַ אַט איז אַ חתונה. אַ יונגע פּאָר, די כלה איז אַ גיר־לאַנדרע פון װעלכער עס קוקט אַרויס דאָס בליהענדע, שטראַה־לענדע געזיכט, שטעהט געאַרעמט מיט׳ן חתן, אַ הויכער, שלאַנקער מאַן מיט לאַכענדיגע אויגען, דער גלח, שוין אַן על־טערער מענש, אָבער אויפ׳ן לײװענט איז ער נאָך אַזוי שעהן, און די גלח׳טע אַן עלטערע פרוי, אָבער אויפ׳ן לײװענט איז זי נאָך אַזוי פריש, — שטעהען נעבען חתן־כלה. און מען פּראַװועט די פייערליכע צערעמאָניע און דערנאָך דריקט מען זיך די הענד, און דער נאָך געהען חתן־כלה אַרויס און מען צו־קושט זיך מיט אַזאַ מין חן און ליעבליכקייט, אַז אַלע פון פּובליקום, דער געפּאַלענסטער מין פון דער מענשהייט, הויבען זיך פון פּלאַץ, װי זײ װאָלטען געװאָלט אַנטײל נעהמען אין דער דאָזיגער שמחה, װעלכע זײ אַלײן איז נישט בעשערט גע־װען דורכצומאַכען.

און די טיהר פון דאָזיגען פּלאַץ עפענט זיך אַלע װײלע אויף און עס קומען אַן אַלץ נײע בעזוכער. קײן פּלאַץ צו זי־צען פאַר זײ איז שוין ניטאָ — שטעהען זײ געדריקט אײנע צו די אַנדערע, מענער מיט פרויען, יונגע מיט אַלטע און די אויגען צום לײװענט געװענדעט. די קלײן געװײקסיגע הויבען זיך אויף די שפּיץ פינגער — אַלע זײנען דורשטיג, נאָך אַ ביסעלע גליק, פרײד און שעהנקײט, װאָס מען צײגט פאַר זײ אויף דעם לײװענט פאַר אַ ניקעל...

אינהאלט:

די אבשפּיגלונג — — — — — — 7
די צוויי מוטערס — — — — — — 12
דער שריפטשטעלער און זי — — — — — 17
די פרוי וואס ארבייט — — — — — 25
די לעזערין פון „וואירלד“ — — — — — 34
דער שלום — — — — — — — 39
די תשובה — — — — — — — 45
די מציאה — — — — — — — 53
גאלד — — — — — — — — — 60
דעם ברודער'ס קוילען — — — — — 67
די פערטיידיגונג — — — — — — 74
דער אפּטייקער — — — — — — 78
דער יוניע־הימער — — — — — — 85
די גרעניצען — — — — — — — 91
דער ערשטער שאס — — — — — — 97
מענדיל'ס פעלדער — — — — — — 101
„נימשע“ — — — — — — — 106
שטענדיג א בעל־חוב — — — — — 112
געשפּיעלט פאר'ן קייסער — — — — — 118
דער געפונענער נאמען — — — — — 125
עס שאקעלט זיך — — — — — — 131
די נקמה — — — — — — — 133
די לבנה — — — — — — — 137
פראגמענטען:
1) זיי און ער — — — — — — 141

2) דער משכון — — — — — 142
3) גיט אין פוס — — — — — 144
4) וואו איז די גערעכטיגקייט — — 146
דער רויבער — — — — — — — — 149
אין א אידישען קאבארעט — — — — 154
גאלדע'ס פריינד — — — — — — 161
אין וועג:
1) דער ליטעראַרישער פעטער — — 167
3) די וועטשעריינקע אין פאריז — — 173
3) א גרויסער מענש — — — — 179
דער פערלארענער שטאלץ — — — — — 184
דער פראלעטאריער — — — — — — 192
די פרעמדע תפלה — — — — — — 197
דער שכור — — — — — — — 203
אונזער אננא איסאקאווגא — — — — — 209
דער פרומער — — — — — — — 212
דער רעוואלוציאנער — — — — — — 217
אנזיכטס־קארטען — — — — — — 221
ווי אזוי בין איך געווארען א ציוניסט — — — 225
דער ברחן — — — — — — — 233
גירי׳ארקער בילדער:
1) ווארשאווער בלוט — — — — 238
2) אין בוכהאנדלונג — — — — 242
3) די טראגעדיע פון רייכקייט — — — 246
4) „סטארם" פון פרייד, גליק און שעהנקייט 248